T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLER ANABİLİM DALI
Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması ve Ekonomisi
(EYTPE) Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

DERS KİTAPLARINDA CİNSİYETÇİLİK VE ÖĞRETMENLERİN CİNSİYETÇİLİK ALGILARININ SAPTANMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice Tezer ASAN

DANIŞMAN:Doç. Dr. Hasan ARSLAN

KOCAELİ - 2006

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Uzun ve keyifli bir yolculuk olarak tanımlayabileceğim bu çalışmanın tamamlanması için sabrını, cesaretlendirici sözlerini ve değerli katkılarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Hasan ARSLAN'a, konunun arka planının oluşmasında ve "cinsiyetçilik" gibi hassas bir konunun tarafsız analiz edilmesinin yapı taşlarının oluşmasında, yapıcı eleştirileri ve özgün fikirleriyle, yaptığı katkıları tarif edilemez olan "yaratıcılık" uzmanı sevgili hocam Prof. Dr. Nuray SUNGUR'a, teşekkürümü borç bilirim.

Tüm eğitim yaşamım boyunca olduğu gibi üniversite eğitimime başladığım ilk günden itibaren de desteklerini her zaman hissettiğim aileme ve kardeşim Engin'e; yüksek lisans eğitimim sırasında bana yepyeni pencereler açan ve bu tez çalışmasının ilk fikirlerinin oluşmasındaki katkılarıyla çalışmaya renk katan sevgili dostum Janet HADE'ye, her zaman yanımda olan değerli varlığı için ayrıca teşekkür ederim.

Hatice Tezer ASAN
Kocaeli/2006

ÖZET

Bu araştırma, ilköğretim okullarında 1-5. sınıflarda okutulmakta olan ders kitaplarını cinsiyetçilik açısından incelemek ve bu okullarda görev yapan öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarını saptamak amacıyla yapılmıştır.

Bu amaçla, araştırma konusunda daha önce geliştirilmiş bir veri toplama aracının olup olmadığına ilişkin inceleme yapılmış, yapılan inceleme sonucu daha önce böyle bir ölçeğin kullanılmadığı ve bu konuda yapılan araştırmalarda bir veri toplama aracı kullanılmadığı, daha önceki araştırmaların betimsel inceleme düzeyinde olduğu görülmüştür. Veri toplama aracı ilgili alan uzmanı Yrd. Doç. Dr. Hasan ARSLAN ve araştırmacının katılımı ile oluşturulmuştur. Ölçek, Kocaeli ili, İzmit ilçesinde ilköğretim okullarında görev yapan ve tesadüfi örneklem yoluyla seçilen 136'sı kadın, 105'i erkek toplam 241 öğretmene uygulanmıştır. Veriler SPSS 12.0 (The Statistical Packet for The Social Sciences) paket programı ile analiz edilmiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtların değerlendirmelerinin belirlenmesinde; frekans(f), yüzde (%), aritmetik ortalama (X) ve standart sapma (ss) gibi istatistiki ölçüm araçları kullanılmıştır. Araştırmanın analizinde t-testi ve anova testi analizi yapılmıştır.

Ders kitapları resim ve metinleri cinsiyetçilik açısından değerlendirilmiş, bu değerlendirme yapılırken kız ve erkek çocukları sayısal değerleri, bulundukları mekanlar, iletişim halinde gösterildikleri bireyler ve cinsiyetlere önerilen meslekler açısından ele alınmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin toplumsal yapıda, okul ortamında, sınıf içi değer ve uygulamalarında ve ders kitaplarında cinsiyetçilik algısına sahip oldukları görülmüş ve ders kitaplarının resim ve metin analizlerinde cinsiyetçi tutumlar saptanmıştır.

Ders kitaplarının yazılması ve seçilmesinde cinsiyetçilikle mücadeleye hassas olan komiteler oluşturulmalı, öğretmenler bu konularda bilinçlendirilmelidir. Cinsiyetçilikle

mücadele toplumun her kesimini kapsamalı devlet bu konuda girişimlerini eğitim kurumlarından başlayarak arttırmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Ders kitaplarında cinsiyetçilik, cinsiyet ayrımcılığı, ataerkillik, eğitimde cinsel ayrımcılık, cinsiyet ve cinsiyetçilik

ABSTRACT

This research has been made to determine sex perception of teachers who are working in primary schools and examine the books which are thought in primary schools at 1-5 classes by angle of sex.

With that aim, there was a study if there was a data gathering tool which developed before about the subject of research, as a result of examination it was understood there was no use of a scale like that, and at the examination of that research a data gathering tool was not used before, previous research were understood to be at the level of description.

The field about the data gathering tool was created by the attendance of Yrd. Doç. Dr. Hasan ARSLAN and the researcher. The scale was carried out on the teachers who were choosed by chance (136 women teachers, 105 men teachers, total of number 241 teachers). Datas were analysed by the program SPSS 12.0 (The Statistical Packet for the Social Sciences). At the determining of consideration, the teachers's answers measuring tools were used like Frekans (F), Persentage (%), Aritmetical Avarage (X), and Standart Deviation (SS). At the analysis of research T-test and Anova test analysis had been made.

The lesson book's pictures and passages are considered bye the angle of sex, while this consideration was being made the number of boys and girls, the place they had been, the people they had been on contact and adviced jobs to the sex was considered.

At the result of research in the social structure at the school, at the carrying out and consideration in the class and in the lesson books, the teachers were understood to have sex perception and the passages and picture in the books were determined sex perception.

At the choosing of books there should be comities who struggle against sex perception. The teachers should be conscious about this subject. The struggle against sex perception should include all of the society and the government should start his attempts with the institution of education.

Key Words: Sex perception, Sex Distinction, Sex Distincion in Education, Sex and Sex perception.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR I

ÖZET II

ABSTRACT IV

İÇİNDEKİLER V

İNCELENEN KİTAPLAR VII

TABLOLAR XI

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ 1

1.1 Problem 1

1.2 Amaç 5

1.3 Problem 6

1.4 Alt Problemler 6

İKİNCİ BÖLÜM: ALANYAZIN TARAMASI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 7

2 Cinsiyetçilik ve Ataerkillik 7

2.1 Ataerkillik ve Kadın 7

2.2 Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsallaşma 13

2.3 Türkiye ve Cinsiyetçilik 16

2.4 Cinsiyetçilik ve Eğitim Kurumları 20

2.5 Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

3.1 Yöntem 44

3.2 Evren ve Örneklem.....44

3.3 Sınırlılıklar 45

3.4 Sayıltılar 45

3.5 Önem 45

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....47

A. Ders Kitaplarının Cinsiyet Ayrımcılığı Açısından Analizi

Araştırmada ele alınan Ders Kitapları Analizleri 47

Ders Kitaplarındaki Metinlerin İncelenmesi 124

B. Ders Kitaplarına Göre Cinsiyet Ayrımcılığı Analizi 128

C. Sınıf Düzeylerine Göre Ders Kitapları Cinsiyet Ayrımcılığı Analizi 131

D.Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Ders Kitaplarındaki Cinsiyet Ayrımcılığı Algıları 132

4.1 Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri.....132

4.2 Araştırma Sonucu Elde Edilen Yargısal Veriler 135

E. Öğretmenlerin Algılarına Göre Ders Kitaplarında Cinsiyet Ayrımcılığı Analizi 147

BEŞİNCİ BÖLÜM: Sonuç ve Öneriler.....153

5.1 Sonuç 153

6.2 Öneriler.....157

KAYNAKLAR.....160

EKLER 164

İNCELENEN KİTAPLAR

UYSAL, Suna ; **ELBİSTAN**, Fevzi (2005) **İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Öğrenci Çalışma Kitabı,** MEB. Yayınları 4103, Ankara.

UYSAL, Suna ; **ELBİSTAN**, Fevzi (2005) **İlköğretim Hayat Bilgisi 1 Öğrenci Ders Kitabı,** MEB. Yayınları 4102, Ankara.

ÇAĞLAROĞLU, Taha; **DAĞLIOĞLU,** ELİFE ŞAHBAZ (2005) **İlköğretim Türkçe Ders Kitabı 1,** Zambak Yayınları, İstanbul.

ÇAĞLAROĞLU, Taha; **DAĞLIOĞLU,** ELİFE ŞAHBAZ (2005)) **İlköğretim Türkçe Çalışma Kitabı 1,** Zambak Yayınları, İstanbul.

AY, Melek; **BÜLBÜL,**Risalet;**ERSAYAR,** Rabiye (2005) **İlköğretim Matematik 1 Ders Kitabı,** MEB Yayınları 4096, İstanbul.

ÇAĞLAROĞLU, Taha; **DAĞLIOĞLU,** ELİFE ŞAHBAZ (2005) **İlköğretim Okuma ve Yazma Öğreniyorum Kitabı 1,** Zambak Yayınları, İstanbul.

ÖZDEMİR, Aziz; **YILDIZ,** Mustafa (2005) **İlköğretim Hayat Bilgisi 2 Ders Kitabı,** MEB Yayınları 4111, İstanbul.

ÖZDEMİR, Aziz; **YILDIZ,** Mustafa (2005) **İlköğretim Hayat Bilgisi 2 Çalışma Kitabı,** MEB Yayınları 4112, İstanbul.

COŞKUN, Osman; **EMECEN,** Memiş; **YURT,** Mihriban; **OKUYUCU,** Süheyla; **ARHAN,** Serdar (2005) **İlköğretim Türkçe 2 Ders Kitabı,** MEB Yayınları 4090, Ankara.

COŞKUN, Osman; **EMECEN,** Memiş; **YURT,** Mihriban; **OKUYUCU,** Süheyla; **ARHAN,** Serdar (2005) **İlköğretim Türkçe 2 Çalışma Kitabı,** MEB Yayınları 4091, Ankara.

TEKİN, Ayşe Tuğba; **KURT,** Mehmet; **HAYRAN,** Sevgi; **HAYRAN,** Zeynel (2005) **İlköğretim Matematik 2 Ders Kitabı,** Yıldırım Yayınları,Ankara.

AYDIN, Sevim; **AYDIN,** Şinasi (2005) **İlköğretim Müzik 2 Ders Kitabı,** Küre Yayıncılık, Ankara.

TEKİN, Ayşe Tuğba; **KURT,** Mehmet; **HAYRAN,** Sevgi; **HAYRAN,** Zeynel (2005) **İlköğretim Matematik 2 Çalışma Kitabı,** Yıldırım Yayınları,Ankara.

ÖĞÜN, Vedat; **YANAR,** Hüseyin (2004) **İlköğretim Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı,** Öğün Yayınları, Ankara.

ÖĞÜN, Vedat; **YANAR,** Hüseyin (2004) **İlköğretim Hayat Bilgisi 3 Çalışma Kitabı,** Öğün Yayınları, Ankara.

AYDIN, Sevim; **AYDIN,** Şinasi (2005) **İlköğretim Müzik 3 Ders Kitabı,** Küre Yayıncılık, Ankara.

MAMAÇ,Hülya Nalan; **ÜNSAL,** Nevzat; **YAVUZ,** Derya (2005) **İlköğretim Matematik 3 Ders Kitabı,** MEB Yayınları 4130, Ankara.

MAMAÇ,Hülya Nalan; **ÜNSAL,** Nevzat; **YAVUZ,** Derya (2005) **İlköğretim Matematik 3 Çalışma Kitabı,** MEB Yayınları 4131, Ankara.

ÇANAKÇI, Hurşit; **YARDIMCI,** Semiha; **YETİMOĞLU,** E.Banu; **TAŞDEMİR,** Kadriye; **ÖZAYKUT,** Songül (2005) **İlköğretim Türkçe 4 Ders Kitabı,** MEB Yayınları 4091, İstanbul.

ÖZAYKUT, Songül (2005) **İlköğretim Türkçe 4 Çalışma Kitabı,** MEB Yayınları 4092, İstanbul.

SÖNMEZ, Asuman; **YİTİM,** Birsen (2005) **İlköğretim Enjoy Englısh 4 Workbook,** MEB Yayınları 3807, İstanbul.

ÖZTÜRK, Cemil; **KARABACAK,** Zülfü; **ÖĞRENİR,** Levent; **DAYİ**, Fethiye; **BAŞTÜRK**, Kuaybe (2005) **İlköğretim Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 4,** Sürat Yayınları, İstanbul.

ÖZTÜRK, Cemil; **KARABACAK,** Zülfü; **ÖĞRENİR,** Levent; **DAYİ**, Fethiye; **BAŞTÜRK**, Kuaybe (2005) **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğrenci Çalışma Kitabı 4,** Sürat Yayınları, İstanbul.

TUNÇ, Tuncay; **KARADEMİR**, Zehra; **AGALDAY**, Mehtap; **MERDEŞE**, Hüseyin; **TALO**, Helin; **KOÇAKOĞLU**, Melih; **KAYA**, Saime (2005) **İlköğretim Fen ve Teknoloji Ders Kitabı 4,** MEB Yayınları 4138, İstanbul.

TUNÇ, Tuncay; **KARADEMİR**, Zehra; **AGALDAY**, Mehtap; **MERDEŞE**, Hüseyin; **TALO**, Helin; **KOÇAKOĞLU**, Melih; **KAYA**, Saime (2005) **İlköğretim Fen ve Teknoloji Öğrenci Çalışma Kitabı 4,** MEB Yayınları 4139, İstanbul.

COŞKUN, İrfan; **KÖSEOĞLU,** İsrafil (2005) **İlköğretim İş Eğitimi 4. Sınıf Ders Kitabı,** Üner Yayıncılık, Ankara.

ŞAHİN, Cemalettin; **YAMANLAR,** Emine; **GÖZE,** Hamdi (2003) **İlköğretim Sosyal Bilgiler 5,** Ders Kitapları Anonim Şirketi, İstanbul.

ŞENEL, Ümit; **ÇAKILCI,** Himmet (1999) **İlköğretim Matematik Ders Kitabı,** MEB Yayınları 3303, Ankara.

AKTAŞ, Şeref; **ÇİMEN,** Orhan; **GÜNHAN,** Emel; **ORUÇ,** Arif (2005) **İlköğretim Matematik Öğrenci Çalışma Kitabı 5,** MEB Yayınları, İstanbul.

ARSLAN, Ayşe; **GÖKÇE,** Nilgün; **IŞIK,** Nermin; **ŞİRİN,** Nermin; **ŞİRİN,** Sabiha; **GÜNEY,** Serpil (2004) **İlköğretim Fen ve Teknoloji Ders Kitabı 5,** MEB Yayınları 3720, İstanbul.

ARSLAN, Ayşe; **GÖKÇE,** Nilgün; **IŞIK,** Nermin; **ŞİRİN,** Nermin; **ŞİRİN,** Sabiha; **GÜNEY,** Serpil (2004) **İlköğretim Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı 5,** MEB Yayınları 3721, İstanbul.

BAKIRCIOĞLU, Rasim; **YALÇIN,** Güner (2004) **İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı,** Özgün Matbaacılık, Ankara.

BAKIRCIOĞLU, Rasim; **YALÇIN,** Güner (2004) **İlköğretim Türkçe 5 Çalışma Kitabı,** Özgün Matbaacılık, Ankara.

COŞKUN, İrfan; **KÖSEOĞLU,** İsrafil (2002) **İş Eğitimi Ders Kitabı 5. Sınıf,** Üner Yayınları, Ankara.

SÖNMEZ, Asuman; **YİTİM**, Birsen (2005) **İlköğretim Enjoy English 5**, MEB Yayınları 3810, İstanbul

TABLOLAR

Tablo 1. 1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Resimler.....47

Tablo 2. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....47

Tablo3. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....48

Tablo 4. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....49

Tablo 5. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabı Resim Analizi.....50

Tablo6. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....50

Tablo 7. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....51

Tablo 8. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....52

Tablo 9. 1.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimler.....52

Tablo 10. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....53

Tablo11. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....53

Tablo 12. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....54

Tablo 13. 1.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....55

Tablo 14. 1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....55

Tablo 15. 1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....56

Tablo 16. 1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....57

Tablo 17. 1.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimler.....57

Tablo18. 1. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....58

Tablo 19. 1. Sınıf Matematik Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....58

Tablo 20. 1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Resimler.....59

Tablo21. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....59

Tablo 22. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....60

Tablo 23. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....61

Tablo 24. 2.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....62

Tablo 25. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....62

Tablo 26. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....63

Tablo 27. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....64

Tablo 28. 2.Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....65

Tablo 29. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....65

Tablo 30. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....66

Tablo 31. 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....66

Tablo32. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....67

Tablo 33. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....67

Tablo 34. 2.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....68

Tablo35. 2. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....68

Tablo 36. 2. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....69

Tablo 37. 2. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....69

Tablo 38. 2.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....70

Tablo39. 2. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....70

Tablo 40. 2. Sınıf Matematik Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....71

Tablo 41. 2. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....72

Tablo 42. 2.Sınıf Matematik Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....72

Tablo 43. 2. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....73

Tablo 44. 2. Sınıf Matematik Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....73

Tablo 45. 2. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....74

Tablo 46. 2.Sınıf Müzik Kitabındaki Resimlerin Analizi.....74

Tablo 47. 2. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....75

Tablo 48. 2. Sınıf Müzik Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....75

Tablo 49. 2. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi..76

Tablo 50. 3.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....76

Tablo 51. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....77

Tablo 52. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....78

Tablo 53. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....79

Tablo 54. 3.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....80

Tablo 55. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....80

Tablo 56. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....81

Tablo 57. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....82

Tablo 58. 3.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....82

Tablo 59. 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....83

Tablo 60. 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....83

Tablo 61. 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....84

Tablo 62. 3.Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....84

Tablo 63. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....85

Tablo 64. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....86

Tablo 65. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....86

Tablo 66. 3.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....87

Tablo 67. 3. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....87

Tablo 68. 3. Sınıf Matematik Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....88

Tablo 69. 3. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....88

Tablo 70. 3.Sınıf Matematik Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....89

Tablo 71. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....89

Tablo72. 3. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi 90

Tablo 73. 3. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....90

Tablo 74. 3.Sınıf Müzik Kitabındaki Resimlerin Analizi.....91

Tablo75. 3. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....91

Tablo 76. 3. Sınıf Müzik Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....92

Tablo 77. 3. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.92

Tablo 78. 4.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....93

Tablo79. 4. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....93

Tablo 80. 4. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....94

Tablo 81. 4. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....94

Tablo 82. 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....95

Tablo 83. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....95

Tablo 84. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....96

Tablo 85. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....97

Tablo 86. 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....98

Tablo87. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....98

Tablo 88. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....99

Tablo 89. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....99

Tablo 90. 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....100

Tablo91. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....100

Tablo 92. 4.Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....101

Tablo 93. 4. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....101

Tablo 94. 4.Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....102

Tablo95. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....102

Tablo 96. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....103

Tablo 97. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....103

Tablo 98. 4.Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi...104

Tablo 99. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....104

Tablo 100. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....105

Tablo 101. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....105

Tablo 102. 4.Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....106

Tablo 103. 4. Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....106

Tablo 104. 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....107

Tablo 105. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....107

Tablo106. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....108

Tablo 107. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....108

Tablo 108. 5.Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....109

Tablo 109. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....110

Tablo 110. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....110

Tablo 111. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....111

Tablo 112. 5.Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....111

Tablo 113. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....112

Tablo 114. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....112

Tablo 115. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....113

Tablo 116. 5.Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....113

Tablo 117. 5. Sınıf İş eğitimi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....114

Tablo 118. 5.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....114

Tablo 119. 5.Sınıf Matematik Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....115

Tablo 120. 5. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....115

Tablo 121. 5. Sınıf Matematik Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....116

Tablo 122. 5. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....116

Tablo 123. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi.....117

Tablo 124. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....117

Tablo 125. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....118

Tablo 126. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi.....118

Tablo 127. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....119

Tablo 128. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....119

Tablo 129. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi.....120

Tablo 130.5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Resim Analizi.....120

Tablo 131. 5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi.....121

Tablo 132. 5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....121

Tablo 133 5. Sınıf İngilizce Kitabı Resim Analizi.....122

Tablo 134. 5. Sınıf İngilizce Kitabı Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi 122

Tablo 135. 5. Sınıf İngilizce Kitabında Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi.....123

Tablo 136: Anketin uygulandığı öğretmenlerin cinsiyetlerine göre frekans dağılımları.....132

Tablo-137: Anketin uygulandığı öğretmenlerin yaş gruplarına göre frekans dağılımları.....132

Tablo-138: Ankete Katılan Öğretmenlerin En son Bitirdikleri Okullara Göre Frekans Dağılımları.....133

Tablo-139: Ankete Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlikte Geçen Hizmet Sürelerine Göre Frekans Dağılımları.....134

Tablo-140: Ankete Katılan Öğretmenlerin Branşlarına Göre Frekans Dağılımı..134

Tablo-141: Ankete Katılan Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Frekans Dağılımları.....135

Tablo-142: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Toplumsal Yapıdaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....135

Tablo-143: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Aile Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....136

Tablo-144: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Milli Eğitim Teşkilatının Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....136

Tablo-145: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Okul Ortamındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....137

Tablo-146: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Sınıf Ortamındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....138

Tablo-147: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Kişisel Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....138

Tablo-148: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Ders kitaplarındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....139

Tablo-149:Öğretmenlerin Toplumsal Yapıdaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....139

Tablo-150:Öğretmenlerin Aile Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....140

Tablo-151:Öğretmenlerin MEB Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....140

Tablo-152:Öğretmenlerin Okul Ortamlarındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....141

Tablo-153:Öğretmenlerin Sınıftaki Uygulama ve Değerlerine İlişkin Cinsiyetçilik Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....142

Tablo-154:Öğretmenlerin Kişisel Değer ve İnançlarındaki Cinsiyetçilik Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....142

Tablo-155:Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu.....143

Tablo-156 Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Cinsiyet Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....144

Tablo-157 Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Sınıftaki Değer ve Uygulamalarına Yönelik Cinsiyet Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....145

Tablo-158 Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Sınıftaki Ders Kitaplarındaki Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....146

Tablo-159 Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okullara Göre Toplumsal Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....147

Tablo-160 Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okullara Göre Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....148

Tablo-161 Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Hizmet Sürelerine Göre Toplumsal Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....149

Tablo-162 Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Hizmet Sürelerine Göre Sınıf Ortamındaki Değer ve Uygulamalarındaki Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....150

Tablo-163 Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Hizmet Sürelerine Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.151

Tablo-164 Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu.....152

BÖLÜM I

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, yöntemine, sınırlılıklarına, problem cümlesi ve alt problem cümlelerine, sayıltılarına ve araştırmada yer alan bazı tanımlara yer verilmiştir.

1.1 PROBLEM DURUMU

Toplumsal yapı, varlığını ve işlevini ancak yapıyı oluşturan bireyleri ve bu bireylerden sonraki kuşakları kendi yapılanmasına uygun olarak biçimlendirerek sürdürür. Bireyler, yaşamlarını sürdürdükleri toplumsal yapı içerisinde o topluma ait yaşam şeklini, genel geçer kabul edilen doğruları, yapıyı oluşturan değerleri sosyalleşme süreci olarak tanımlanan bir oluşum içinde öğrenirler. Bu süreç bireyin doğumu ile başlayarak, yaşadığı kültürü öğrenmesini ve bunları gelecek nesillere aktarmasını içerir. Bireyler bu süreçle yaşadıkları toplum içine bir kişilik kazanır ve o toplumda yaşamasını olanaklı kılan davranışları edinirler.

Bireyler, içine doğdukları toplumun kuşaktan kuşağa geçirilen kültürünü, sosyalleşme süreci içine öğrenme yoluyla elde ederler. Sosyalleşme, başkaları ile olan ilişkileri aracılığıyla bireye iyi-kötü, doğru-yanlış gibi toplumların yargı ölçütleri ile diğer tüm değer, kural ve normların toplumca kabul edilebilir tutum ve alışkanlıkların, becerilerin iletilmesi sürecidir. Sosyalleşme sürecinin içeriğinin ve biçiminin belirlenmesi öğrenme yoluyla gerçekleşir (Tolan, 1983).

Sosyalleşme sürecinin şekillenmesinde o toplumu oluşturan bireylerin benimsedikleri ve sürekliliğinin sağlanmasına inandıkları değerler, inançlar ve yaşayışlar önemli rol oynar. Sosyalleşme sürecinin içeriğini ve bireye aktarımını belirleyen faktörlerden biri de “cinsiyet” faktörüdür.

Yaşamın her alanına ilişkin bu belirlenim, bireyin biyolojik anlamda "dişi" ve "erkek" olmasından bağımsız değildir. "Dişi" ve "erkek" oluştan hareketle, iki cinse özgü toplumsal rol dağılımı yapılmakta, toplumsallaşma farklı algılamalarla gerçekleşmektedir. Her iki cinse özgü davranış kalıpları ve değerlerin öğrenilmesi, toplumsallaşmanın önemli bir boyutunu içerir ve bütünüyle cinsiyetçi mesajlarla yüklüdür (Helvacıoğlu, 1996).

Gerek bireyin ilk sosyal alanını ifade eden aile içi ilişkilerde gerekse kamusal alanda "cinsiyet" kaynaklı bir takım değerler, roller ve beklentiler bireye sunulur. Öyle ki "cinsiyet" ayrışımlı bu değerler sistemi kimi zaman "toplumsal güç" mekanizmasına dönüştürülebilmektedir.

Kültürün aktarılmasında, toplumu oluşturan bireylerin planlı ve sistematik eğitim-öğretim görerek sosyalleşmesinde en önemli rolü oynayan kurumların başında eğitim kurumu gelmektedir. Toplumda "cinsiyet" kaynaklı değerler ve algılayışlar yansımasını en yoğun olarak okullarda gösterir. Bu yönüyle okul, varolan toplumsal ilişkilere meşruiyet kazandırma rolünü de üstlenmektedir. Eğitimin kültürel normları bireylere benimsetme fonksiyonu, okullarda çoğu zaman kasıtlı ya da kasıtsız cinsiyet içerikli iletileri de beraberinde getirmektedir.

Toplumsal güç mekanizması kendini besleyecek her türlü kurumdan faydalanır. Cinsiyetler arası ayrımcılığı haklı ve meşru göstermeye çalışan "cinsiyetçilik" ideolojisi de –özellikle ataerkil yapılanmalarda- bu güç dengesizliğini haklı ve meşru göstermeye hizmet eden mekanizmalardan biridir.

Cinsiyetçi ideolojiye göre kadın olmak; yaşamın her alanında erkeğe göre tanımlanmak, erkeğe özgü sayılan davranışlarda bulunmamak, duygu ve düşüncelerini erkeğe göre belirlemek vb. anlamlar taşır. Yani edilgen, akılcı davranmasına engel olacak boyutta duygusal, cesaretsiz ve var oluşu ailesinin sınırları içinde meşru görülen bir varlıktır kadın (Helvacıoğlu, 1996).

İnsanlık tarihinin ilk aşamalarından itibaren, özellikle işbölümü ve mülkiyet araçlarına sahip olma gücüne bağlı olarak cinsiyetler arası eşitsizliğin oluştuğunu ve bunun çoğu zaman meşru görülüp, sosyalleşme içinde bireylere kanalize edildiğini görmekteyiz. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetten farklı bir içerik arz eder. Toplumsal cinsiyet, içeriği toplumdan topluma, çağdan çağa değişebilen bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet, sadece cinsiyetler arası farklılıkları değil iki cins arasındaki güç ilişkisini, eşitsizliği ve cinsiyetlere atfedilen sosyal değerleri de ifade eder.

Cinsiyetçi ideolojiye göre kadınların yaşam alanı ev, eş ve çocuklardan oluşmalıdır. Doğurganlığı, kadının çocukların bakımı ve yetiştirilmesinden birinci derecede sorumlu tutulmasında bir neden olarak gösterilmekte hatta kadının varoluşu bu sorumluluklarıyla özdeşleştirilmektedir. Cinsiyetçi ideolojiye göre kadınlar kamusal alanda var olsalar bile ev alanı hala onların en önemli birincil görevleridir. Kadınlar kendilerine yakıştırılan mesleklerde görev almalılar, özellikle yönetme işini erkeklere bırakmalıdırlar. Çalışan kadın hem evden hem de işinden sorumludur. Toplumsal cinsiyet, kadınlara bu rolü dayatmaktadır. Ev işi, çocuk bakımı, eşe hizmet kadının doğasının bir gereği gibi algılanır ve sosyalleşme süreciyle bireylere meşru bir gerçekmiş gibi sunulur, öğretilir.

Çocuklara erken yaşlardan verilmeye başlanan sosyalleştirme amaçlı eğitim, geleneksel cinsiyet rollerini içinde barındırır. Bunu en erken ailede, kız ve erkek çocuklara "cinsiyet" temelli davranış ve uygulamalarda görmekteyiz. Kız ve erkek çocuklara yakıştırılan kıyafet renklerindeki farklılıklardan benimsetilen oyuncaklara kadar bu ayrım hissedilmektedir. Kız bebeklere pembe ve kırmızı renk elbiseler, erkek bebeğe mavi renk elbiseler yakıştırılır. Kız çocuklar oyuncak bebeklerle oynamaya teşvik edilirken erkek çocuklar daha fazla erk ve girişim sembolize eden silah, araba gibi oyuncaklara yönlendirilirler. Kız çocuklarının oyunları evcilik gibi anne ve aileyi model alan

oyunlardan oluşurken erkek çocuklar mekanik yeteneklerini geliştirme işlevi olan oyunlarla desteklenir.

Toplum tüm kurumlarıyla kadının karşısındadır. Toplumsal kurumlar tarafından üretilen, toplumsal cinsiyeti de belirleyen cinsiyetçi ideoloji; biz büyürken, bizimle büyür, çoğalır. Daha küçük bir bebekken "nazlı kızım", "aslan oğlum" sözcükleriyle duyularımıza ve davranışlarımıza yerleşir. Bu ve benzeri mesajlar öylesine kanıksanır ki, kuşaktan kuşağa aktarılır. Çoğu kez de kadınlar tarafından! (Helvacıoğlu, 1996).

Önceki yıllarda ülkemizde pek çok araştırmacı "kadın" ve "cinsiyetçilik" üzerine çalışmalar yaptılar. Kadınların eğitimi konusunda ülkemizde, devlet ve sivil toplum kuruluşları tarafından pek çok çalışma ve kampanyayla "fırsat eşitliği" ve "kız çocuklarının eğitimi önündeki engeller" sorgulandı. 2002 yılından itibaren başlatılan ve tüm Türkiye'nin katılımını hedefleyen ve her kesimden kişi ve kuruluşların katılımını da alan "Haydi Kızlar Okula" kampanyası bu girişimlerden biridir. Ancak hala ülkemizde bu konu tamamen çözümlenmiş bir konu olmaktan uzaktır. Bununla birlikte sorun sadece nicel olarak kadınların eğitiminin sağlanması değil aynı zamanda eğitimin "kadın" kavramına ilişkin nitelik ve içeriğinin "cinsiyetler arası eşitlik" içermesi gerektiğidir. Bu çalışmaların eğitimde erkek-kadın arasındaki sayısal farklılıkları azaltma çabası ötesinde bir çabayı da içermesi zorunludur. Bunun için de eğitimi oluşturan öğelerin ve eğitimde kullanılan kaynaklarla, uygulamaların cinsiyetçilikten arınmış olması gerekmektedir.

Eğitim bu duruşuyla diğer kurumlarda ve toplumsal yapının genelinde cinsiyetler arası eşitliği ve bu yöndeki kabulü oluşturmada sorumludur. Bu nedenle de eğitim cinsiyetçilikten arınmış bir toplumsal yapı için gerekli olan toplumsal değişim ve gelişmeyi sağlayacak en temel kurumdur.

Okullarda eğitimcilere eğitim-öğretim çalışmalarında rehber ve kaynak niteliği taşıması açısından ders kitaplarının ayrı bir yeri vardır. Bu açıdan eğitim kurumunun

uygulayıcıları olan öğretmenlerimizin uygulamalarına rehberlik eden ders kitaplarında "cinsiyetçilik" mesajları içeren iletilerin ve öğretmenlerimizin bu konudaki algılamalarının incelendiği bu araştırma "fırsat eşitliği" ve cinsiyetçilikten arınmış uygulamalar için gereklidir. Bulgularıyla bu bağlamdaki tartışma ve çalışmalara katkıda bulunması beklenmektedir.

Toplum ve devlet ihtiyacı olan yurttaşı okullarında oluşturur. Bu nedenle de ideolojisini ve değerlerini, oluşturduğu müfredat programlarıyla ders kitapları ve eğitimciler aracılığıyla vatandaşlarına sunar. Ülkemizde ders kitaplarının özellikle yeni müfredat uygulamalarının başlamasından sonra "cinsiyetçilik" içeriği açısından incelenmesi bu konuda gelinen yerin ve yapılan uygulamaların görülmesi açısından önemlidir. Çalışmamızın eğitim uygulamalarına ışık tutması ve yeni yapılanmalara kaynak olması beklenmektedir.

1.2 ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmada amaçlanan; son yıllarda yapısal değişiklikler geçiren Milli Eğitim müfredatı ve uygulamalarının "cinsiyetçilik" içeriği açısından incelemektir. Daha önceki yıllarda yapılan, sonuç ve önerileriyle eğitim politika ve uygulamalarına etkisi olması beklenen "cinsiyetçilik" araştırmalarından Milli Eğitim müfredatımızın ne ölçüde etkilendiğini saptayarak ilköğretimin birinci kademesinde okutulan ders kitaplarının bu veriler ışığında incelenmesi amaçlanmaktadır. Toplumsal yapıyı eğitme ve bilinçlendirme fonksiyonunu üstlenen eğitim kurumlarımız evrensel platformda mücadele edile gelen cinsel ayrımcılığa karşı ne ölçüde hassas ve bilinçli bir duruş sergilemektedir? Araştırmada amaçlanan bu soruya yanıt bularak ders kitaplarımızda cinsiyetçilik kaynaklı mevcut hata ve eksikliklerin saptanması ve ileriye dönük eğitim çalışmalarımıza pozitif katkıda bulunulmasıdır.

Eğitimin uygulayıcısı ve temel taşı olan öğretmenlerimizin müfredat ve uygulamalarda cinsiyetçilik kavramına ilişkin algıları cinsel rol ayrımcılığına yönelik kişisel algılarının tespit edilmesiyle amaçlanan sadece ders kitaplarında değil eğitimcilerimizin kişisel duruş ve uygulayışlarındaki cinsiyetçiliği ölçmektir. Keza sınıfta dersin işlenişi ve uygulayışı ile eğitim sürecinin tüm salt kitaplara bağlı olmamakta; eğitimcilerimiz sosyalleşme ve eğitim sürecinde kendi algı ve inançlarıyla etkili katkılarda bulunmaktadırlar.

Araştırma eğitim politikaları ve uygulamaları ile işgören algı ve inançlarında yer alan cinsel rol ayrımcığını saptayarak, cinsel rol ayrımcılığın önlenmesine yönelik çalışmalara bulgu ve önerileriyle katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.3 PROBLEM

İlköğretim ders kitaplarının içeriğinde "cinsiyetçilik" var mıdır ve öğretmenlerin müfredattaki cinsiyet ayrımcılığına ilişkin algılarının ne düzeydedir?

1.4 ALT PROBLEMLER:

1-İlköğretim birinci kademe ders kitaplarında (H.B., Math….)cinsiyet ayrımcılığı belirten sözcükler ve resimler bulunmakta mıdır ?

2-Ders kitaplarına göre cinsiyet ayrımcılığı farklılaşmakta mıdır?

3-Sınıf düzeylerine göre ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı farklılaşmakta mıdır?

4-Öğretmenlerin demografik özelliklerine göre ders kitaplarındaki cinsiyet ayrımcılığını algılamada farklılık bulunmakta mıdır ?

5-Öğretmenlerin algılarına göre ilköğretim birinci kademe ders kitaplarında cinsiyet ayrımcılığı bulunmakta mıdır ?

BÖLÜM II

ALAN YAZIN TARAMASI ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde cinsiyetçilik kavramı, cinsiyetçilikle ilişkili kurumlar ve yargılar, Toplumsal yapılanmada, ailede ataerkillik ve kadına yüklenen rol ve sorumlulukların cinsiyetçilik açısından incelenmesi, Türk Milli Eğitim siteminde kız ve erkek cinsiyetine yüklenen anlamlar, ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğin saptanması ve önemi konularında yapılan alan yazın taraması sonucunda elde edilen bilgiler verilmiştir. Bunun yanında öğretmenlerin eğitim sistemindeki yeri ve dolayısıyla cinsiyetçilik konusundaki algı ve uygulamaları hakkında yapılan araştırmalar da ele alınmıştır.

2. CİNSİYETÇİLİK VE ATAERKİLLİK

2.1 ATAERKİLLİK VE KADIN

Her çağın kendine özgü, üzerine çalışmalar yapılan sorunsalları vardır. Günümüzde son 20-30 yıl içerisinde batı toplumlarında düşünce platformunda çeşitli şekillerde gündemde olan ana konuların başında çeşitli yönleriyle "kadın sorunu ve "aile" kavramı gelmektedir. Günümüzde ailenin geçirdiği değişimler, ailenin geleceğinin ne olacağı sorunu en önemli konulardan biridir. Bununla birlikte içinde bulunduğumuz yüzyılın ikinci yarısının "kadın hakları" çağı olarak nitelendirileceği yönünde çok yaygın bir görüş bulunmaktadır (Poster, 1989).

Kadın hakları denince üzerinde durulması ve açıklanması gereken en önemli kavramların başında "ataerkillik" gelmektedir. "Ataerkillik" terimi, sosyolog Max Weber tarafından, babanın geniş akrabalık ağının diğer aile üyelerine egemen olduğu ve evin ekonomik üretimini denetlediği bir ev örgütlenmesi olarak tanımlandı (Barret,1995).

Millet, ataerkilliği, doğuştan yönetim hakkının cinsiyet alanına egemen olan şekli olarak tanımlar. Millet, erkeklerin kadınlar üzerinde uyguladığı politik güç olarak gördüğü

ataerkilliği kadınların erkekler tarafından yönetildiği canlı bir egemenlik sistemi olarak görür (1987).

Firestone'a göre ataerkillik kadınların erkekler tarafından biyolojik farklılıkların kullanılarak denetim altına alınması eğilimidir. Ataerkillik, kadınların doğurganlığı üzerindeki erkek egemenliğidir. Kadınların biyolojik olarak ezilmesi durumu söz konusudur (Barret, 1995).

Firestone'a göre cinsiyetler arasındaki eşitsiz bölünme, sıradan insanların gördüğü gibi "doğal" olabilir. Ekonomik sınıfların aksine cinsel sınıf doğrudan biyolojik bir gerçeklikten doğmuştur. Erkekler ve kadınlar farklı yaratılmış, eşit şanslara sahip olmamıştır. Hukuk sisteminin oluşumuna yol açan Beauvoir'in dediği gibi bu farklılığın kendisi, yani bir grubun diğerine hükmetmesi değil, bu farklılıkların üreme ile ilgili işlevleridir. Biyolojik aile doğası gereği eşitsiz bir güç dağılımını getirmiştir (1980).

Douglas'a göre tarih öncesinde ilk iş dağılımı cinsiyete dayalı idi. Erkekler avlanır, kadınlar ise köyleri kurar, çocuklara bakar ve çiftçilik yaparlardı. Toprak, dil, kültür ve topluluklar kadınlar tarafından kollektif olarak denetlenirdi. Kadınların daha durağan, sakin ve arzulanan bir yaşam sürdüklerini anlayınca erkekler avcılıkta kullanmak üzere geliştirdikleri silahlar ile güçlerini kadınlara karşı da çevirdiler. Yönetim amacıyla bu silahlar artık onların toplumsal güçlerini de oluşturuyordu ve kadınları egemenlikleri altına aldılar. Douglas'a göre erkeğin kadın üzerindeki egemenliği, erkeğin dişinin vücudunu ve yaptığı hizmeti kendi malı ya da bölgesi olarak ilan etmesi insanlık tarihindeki ilk emperyalizmdir (1995).

Millet'e göre ataerkil üzenin temel kurumu ailedir. Aile ve ailenin yüklendiği roller ataerkil toplumun temel arcı ve temel birimi olmaları yönünden bir prototip niteliğindedir (1987).

Ataerkil yapılanmanın öznesi erkektir. Kadın tamamen erkeğe bağlı olarak tanımlanır. Cinsler arasında güçlü bir dengesiz ilişki vardır. Sosyal hak ve görevler cinsiyete bağlı olarak oluşmaktadır. Erkek için normal kabul edilen ve hak olarak görülen pek çok davranış kadın için aynı anlamı taşımaz. Erkek için meşru görülen pek çok hak kadına yasaklanmıştır. Aksi durumlarda kültürel baskı ve cezalandırma mekanizması devreye girmektedir. Üstelik bu durum kültürü oluşturan bireyler tarafından meşru ve doğru kabul edilmektedir. Kadınlar tarafından bile. Bu cinsiyete dayalı ayrımcılığın sosyalleştirme ile ne kadar net ve başarılı olarak bireylere verildiğini de göstermesi açısından çarpıcıdır.

Dally'e göre de gözden kaçırılmaması gereken gerçek şuydu: Sömürücü bir nitelik taşıyan cinsel kast sistemi baskın cinsin yanı sıra kurbanlarının da onayı olmadan sürdürülemezdi. Bu onay da cinsel rollerin toplumsallaştırılması ile alındı. Başka bir deyişle doğduğumuz andan itibaren işlemeye başlayan ve birçok kurum tarafından uygulanan bir şartlanma süreci vardı (1973).

Millet'e göre geleneksel ataerkil düzenlerde babaya, karısı veya karıları ve çocukları üzerinde bir mülkiyet hakkı tanınmıştır. Baba ailenin reisi olarak hem baba, hep sahip durumundadır. Ataerkil düzenin çok keskin çizgiler ile uygulandığı toplumlarda akrabalık sadece baba soyundan gelenler için kabul edilir. Kadın soyundan gelen akrabalara mülkiyet hakkı tanınmadığı gibi, çoğunlukla bunlar akrabadan da sayılmazlar. Kesin ataerkil miras, kız kardeşin oğlundan çok sadece erkek mirasçılar kanalıyla tanınır. Birkaç kuşak süresinde ailenin kadın kolundan gelenler aileyle ilişkilerini yitirirler. Sadece erkeğin soyundan gelenler, "aile adını taşıyanlar" akraba sayılırlar ve miras hakkına sahip olurlar (1987).

Ataerkil nitelikler taşıyan ve durağan bir sosyal yapı içeren birçok ülkede, önce babasının daha sonra kocasının adını taşıyan kadın tüm yönleriyle belirginleşmiş bir

bireysellikten yararlanamamaktadır. Bu nedenlerle kadın hakları, savaşlardan ya da devrimlerden öte bir şey gerektirmektedir. O da, kültürel bir değişimdir. Ataerkil yapılanmada erkek kendi yararlandığı hakları kadına da tanımayı reddetmektedir. Toplumlar ise, kadınların tarihe boyun eğmeleri için mitoslar yaratmıştır. Kadınlara ince bir kutsallıkla, narinlik katan ancak kadınların ilerlemesine yetmeyen bu tutumu haklı kılmak için erkek cinsel tabularla sosyal tabuların ardına gizlenir.

Tarihsel süreç içerisinde çeşitli şekillerde karşımıza çıkan kadın görüntüleri ve kadına bakış açıları ilk bakışta kadına çok fazla değer verildiği, kutsallaştırıldığı izlenimi verse de sosyal yaşam içine kadının konumu incelendiğinde kadının erkekten bir adım geride bırakıldığı görülmektedir.

Toplumsal yapılanmada kadınlar ev ve aile içinde dar ve bağımlı bir yaşam sürmek zorunda bırakıldılar. Buna karşılık erkeklerin toplumsal ve kültürel yaşamın her alanında başat durumda olmalarını haklı çıkarmak için yapay bir nedenin ortaya atılması gerekti. Kadının toplumda aşağılanmasına neden olarak biyolojik yapısı gösterildi. Çocuk doğurma, dişi cinsin önünde sonsuza dek sürecek bir engel ve onun ikinci cins olmasının meşru nedeni olarak gösterildi. Toplumsal yapıda kadının gelişmesi yolunda en büyük engellerden biri onun doğurganlığı olarak gösterilmektedir (Reed;1982).

Kadınların doğurganlığı, yani çocukları dünyaya getirip onlar emzirmeleri nedeniyle kadınlardan çocukların tüm bakımını, sosyalizasyon sürecini üstlenmeleri beklenmektedir. Bununla birlikte kadınların tüm yaşamlarını bu özelliğinin belirlediği düşünülmektedir.

Cinsiyetler arasındaki üreme ile ilgili doğal farklılık cinsiyete dayalı işbölümüne, bu dağılım da daha sonra oluşacak olan tüm ekonomik ve kültürel bölünmelere temel oldu. Hatta bütün kast sistemlerinin (cinsiyet, ırk, yaş gibi öteki biyolojik özelliklerin belirlediği ayrımların) kaynağı bu biyolojik farklılığın kullanılması oldu.

Berktay'a göre kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılığın, bir toplumsal/kültürel farklılığa dönüştürülmesi ve bu sayede erkek egemenliğinin meşru gerekçesi sayılması bin yılların ötesinden günümüze ulaşan, zamana ve değişime dayanıklılık ve direnç gösteren ideolojik bir kalıptır. Bu ideolojik kalıp kadınların toplumsal olarak kontrol edilmelerini ve bastırılmalarını doğru ve meşru göstermek için de bir gerekçe olmuştur. Kadınların nasıl giyinmeleri, nasıl davranmaları neyi nerede söylemeleri gerektiği, ne zaman ve hangi durumlarda çizgiyi aşmış sayılıp cezalandırılacaklarına karar verilmesi ve verilen cezanın uygulanması hep erkeklerin tekelinde sayılır. Bu nedenle parlamentodaki milletvekillerinden sokaktaki adama kadar bütün erkekler, kadınlar hakkında konuşmayı asli ve vazgeçilmez haklarından biri olarak görürler ve buna karşı çıkıldığı durumlarda da çok şaşırırlar. İşte bu yüzen erkek parlamenterlerin kendilerine ait menkul görevlerden biri olarak kadın milletvekillerinin ya da parlamentoda görev yapan kadın gazetecilerinin kılık kıyafetleri hakkına yorum yapmayı görürler. Aslın tüm bu yorumlar hangi mevkiye gelirse gelsin kadınlın asıl iktidarın erkekte oluğunu unutmaması çabasını yansıtır. Erkek kını kendi bakış açısına göre tanımlamaktadır. Bu klişeler kadının bireysel özelliklerini ve farklılıklarını dikkate almayıp onların tek bir kategori altına alındığı değer yargılarıdır. Bu kategori cinsiyet kategorisidir (1997).

Biyolojik cinsiyetle toplumsal cinsiyet aynı anlamı taşımayan kavramlardır. Biyolojik cinsiyetin üzerinde bir güce ve anlama sahip olan toplumsal cinsiyet, cinsiyetler arası ayrımı ve erk savaşını da beraberinde getirmiş, mensuplarını dolaylı veya doğrudan olumlu ya da olumsuz şekillerde etkilemiş, yaşamlarını biçimlendirmiştir. Fiziksel varoluşundan öte bir anlam içeren toplumsal cinsiyeti bireyler öğrenerek kazanmakta ve uygulamaktadırlar.

Sosyal yapı içinde bireylerin edindikleri sosyal statü de cinsiyetten etkilenmektedir. Alptekin'e göre sosyal statü; belirli bir zaman ve toplumsal ortam içerisinde bir sosyal pozisyonun diğer sosyal pozisyona göre bulunduğu konumdur. Her sosyal statünün belirli görevleri, davranışları yani normları vardır. Her sosyal statü belirli sosyal rolleri gerektirir. Alptekin'e göre sosyal rolleri, doğuştan kazanılan ve sonradan kazanılan statüler olarak ikiye ayırabiliriz. Erkek veya kız olarak dünyaya gelmek ve bunlara bağlı olarak oluşan rol ve sorumluluklar doğuştan edinilen sosyal statüye örnektir (Alptekin, 2002).

Ataerkil ,erkek egemen, cinsiyetçi ideoloji insanlık tarihinden bu yana cinsler arası farklılıkları kendi meşruluğu için kullanmış ve bireylere bu haliyle sunmuştur. Farklılıklar bir zenginlik kaynağı olarak değil zayıflık belirtisi ya da güç kaynağı olarak algılatılmış, kabul edilmiştir. Bunların başında da yüzyıllar boyunca erkek ve kadın arasındaki fiziksel güç olarak görülür.

Davies'e göre üzerlerindeki çifte baskıyı farkedip bunu sorgulayan ve buna karşı mücadele eden üçüncü dünya kadınları, gerektiğinde erkeklerle yurt müdafasına katılıp cephede omuz omuza savaştıkları, ekonomik ve politik yaşama erkeklerle birlikte katıldıkları, sendika örgütlerinde ve sivil oluşumlarda yer aldıkları halde, gün sona erdiğinde hala bir kadın, yani ikinci sınıf vatandaş, erkeğin isteklerini yerine getirmekle mükellef, çocuklarının bakıcısı ve evinin hizmetçisi konumundadır. Bu nedenle kadının özgürleşmesine asıl mücadele edilmesi gereken, yerleşmiş gelenekler olmalıdır (1982).

Kadının erkek cinsiyetine sağlanan olanak ve haklara sahip olması, iki cins arasındaki güç savaşının sona erip eşit bir toplumsal yapının oluşturulması bir cinsi gözden çıkarıp yok saymakla mümkün olmayacaktır. Ataerkil ve cinsiyetçi yapılanmaya karşı kadın ve erkeğin bir arada, işbirliği içinde mücadele etmesi gerekmektedir. Cinsiyetçiliğe karşı alınması gereken tavır erkek cinsine karşı değildir. Aksine her iki cinsin mutluluğunu ve birlikteliğini sağlıklı ve eşit bir yapılanmada oluşması amaçlanmalıdır. İnsan ırkının iki

ayağını oluşturan cinsleri birbirinden kopuk, ayrı üşünmek mümkün değildir. Birinin yokluğu insan ırkını sakat kılacaktır.

Onur'a göre de erkeğe tepki göstererek, erkeği dışta bırakarak varılacak nokta kadını yalnızlaştıracaktır. Bu nedenle kadının kurtuluşu ancak erkekle birlikte düşünülebilmektedir. Amaç kadını erkekten koparmak değil, her ikisini de sakatlayan her şeyden onları birlikte kurtarmak olmalıdır. Bu da kadını erkeğe, erkeği de kadına göre tanımlamaktan vazgeçilmesiyle başlamalıdır (1986).

Geraghty'e göre kadın hakları mücadelesinin ve feminizmin tavrı, kadınlara atfedilen geleneksel becerilerin ve beğenilerin ortadan kaldırılmasından çok, yeniden değerlendirilebileceği bir atmosferin yaratılmasına katkı sağlamıştır. Bu da kapitalizm mantığı içindeki pek çok kuruluş, yayınevi, program yapımcısı tarafından yüzeysel ve derinlemesine kültürel yelpaze içinde ele alınmıştır (1991).

Segal'e göre insan davranışlarının biyolojik temeli hem toplumsal anlamlar yoluyla yaşanıp anlaşılır hem de insan toplumlarının değerleri ve eylemleriyle dönüştürülüp belirlenir. Bununla insan özgü yetilerin gelişmesi ya da güdükleşmesi içinde bulunulan toplumun olanakları ve kısıtlamalarıyla biçimlendirilir. Kişisel kimlik duygusu toplumsal ilişkiler bağlamında oluşur. (1990).

2.2 TOPLUMSAL CİNSİYET VE TOPLUMSALLAŞMA

Toplumsal cinsiyet (gender), biyolojik cinsiyetten (sex) farklı bir anlam içerir. Toplumsal cinsiyet toplumsal ve kültürel olarak belirlenir. Bu nedenle de içeriği toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık arz eder. Toplumsal cinsiyet bu yönüyle, yalnızca cinsiyet farklılığını belirtmekle kalmaz cinsler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de içerir.

Beauvoir'e göre tüm diğer canlı organizmalardan farklı olarak insanın, doğanın bir öznesi olmasının ötesinde ona müdahale edip, değiştirme ve kontrol etme gücüne sahip tarihsel

bir gerçeklik olması dolayısıyla kadının ve kadın olma bilincinin de yalnızca cinsiyetiyle tanımlanması mümkün değildir (Yılmaz,2004).

Kaplan'a göre erkeklere de kadınlara da atfedilen ve cinslere ait görülen tüm davranışlar, sonradan edinilmiştir, doğuştan getirilmemiştir. Toplumların üretim ilişkilerine, ekonomik ihtiyaçlara ve kültürel gelişmeye bağlı olarak değişen ve kimi zaman da kuşaktan kuşağa değişimler gösteren kadına ya da erkeğe ait özellikler görülmüştür (Kaplan, 1997).

İnsanların belirli bir toplumda belirlenmiş değerleri, yaşayış biçimlerini öğrenmeleri toplumsallaşma süreci içine gerçekleşir. Bu süreç bireyin doğumu ile başlar ve bireyin içine yaşadığı kültürü öğrenip benimsemesini ve kendinden sonraki nesillere aktarmasını içerir. Bireysel yönden toplumsallaşma, bireyin insani değerler kazanması ve kişiliğini bulması süreci olarak tanımlanabilir. Toplumsallaşma, bu yönüyle bireyin kendini tanıması ve kişiliğini kazanması açısından önem arz etmektedir. Bu süreci toplumun istediği yönde ve biçimde tamamlayamayanlar ise kişilik gelişimleri açısından zarara uğrayacak ve başarısız olacaklardır (Özkalp, 1995).

Toplumsallaşma görevini üstlenen kurumların başında bireyin doğumu ile ilk tanışıklık kurduğu ve iletişimin en etkili seviyede gerçekleştiği aile gelir. Aile içinde bulunulan kültürü hem öğretileriyle hem de yaşayışıyla bireye aktaran anahtar kurum niteliğindedir.

İnsan toplumlarında aile yalnızca biyolojik bir birim değildir. Her kültür veya toplum kimin kiminle evleneceğini, nasıl evleneceğini ve nerede kimlerle oturacağını çocukları kimin ve nasıl yetiştireceğini, aile reisinin kim olacağını, kadın ve erkeğin karşılıklı hak, ödev ve yetkilerini, mirasın nasıl ve kimler arasında bölüşüleceğini, çeşitli örf ve adetlerle normlaştırmış ve hatta kurumlaştırmıştır. Tüm bu değerler ve normlar aile tarafından korunur, üstlenilir ve bireylere aktarımı sağlanarak yaşatılır (Tolan, 1983).

Çocuklara erken yaşlardan itibaren geleneksel cinsiyet rolleri aile tarafından benimsetilir. Bunu ailede ve çevrede kız ve erkek çocuklara farklı davranışlarda, sosyalleşme süreci içinde kazandırılmaya çalışılan alışkanlıklarda, oyun ve oyuncaklardaki ayrılıklarda görüyoruz. Erken yaşlardan itibaren cinsiyet kaynaklı eşitsiz davranışlarla karşılaşan çocuklar geleneksel cinsiyet rollerini benimsemektedirler.

"Aslan adamın aslan oğlu olur", "Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün", "Kızını dövmeyen dizini döver", "Kız anadan öğrenir sofraya tabak dizmeyi, oğlan babadan öğrenir sohbet etmeyi" gibi atasözleri erkek ve kız çocuklarının sosyal yapıdaki algılanışı ve konumu arasındaki ayrımı ve eşitsizliği yansıtması bakımından önemlidir. Nitekim atasözleri kültürün aynası vazifesini taşımaktadır. Anonim, halka ait, dilden dile asırlar boyunca söylene gelen bu sözler toplumsal kabulü ve yaşayışı yansıtmaktadır.

Kadınların; eğitim, sağlık ve istihdam olanakları gibi en temel insan haklarından yararlanma konusunda toplumsal yapıda hemen hemen tüm ülkelerde erkeklerin gerisinde olduğu bilinmektedir. Çalışma hayatımızda üretimin her aşamasında katkısı bulunan; kendi şahsi işlerinin yanı sıra ev işleri, çocuk ve diğer bakıma muhtaç aile üyelerinin sorumluluğu, eşin yeniden üretime hazırlanması gibi ücretsiz işlerin çoğunluğunu da üstlenen kadınların toplumsal kalkınmanın ve gelişmenin sağladığı olanaklardan erkekler kadar yeterince yararlandıklarını söylemek mümkün değildir. Bu durum toplumsal yapıda cinsiyet eşitsizliğini, cinsiyet eşitsizliği fırsat eşitsizliğini ve cinsiyetçiliğin meşru görüldüğü yapılanmaları oluşturmaktadır. İnsanlık yapısının iki ayrı kısmını ifade eden cinsiyetler arasındaki bu eşitsiz yapılanma her platformda olduğu gibi eğitim de de kendini hissettirmekte bu da çağdaşlaşma ve eşit bir yapılanma önünde engel oluşturmaktadır. Bir toplumun mutluluğu, tüm bireylerinin mutlu olmasına, bu da tüm bireylerin hak ve özgürlüklerden insanca faydalanıp sosyal norm ve roller dağılımında adilane bir yapılanmanın var olduğuna inanmalarına bağlıdır. Bir kesiminin mutsuz olduğu bir sosyal

yapı, o toplumun kanayan bir yaraya sahip olması demektir. İşte "kadın" kavramı yıllardır bu yönüyle pek çok araştırmanın konusu olmuş ve pek çok platformda çözüm yolları aranmıştır.

Kadın ve erkeğin toplumdaki işlevleri, sorumlulukları, hakları, maddi ve manevi olguların üretimi sürecindeki konumları, kişilik özellikleri gibi unsurlar toplumsal cinsiyete göre şekillendirilmekte ve bunun sonucunda kadınlar özel alana, erkekler ise kamusal alana yönlendirilmektedir (Arslan, 2000).

Aile içindeki statünün belirlenmesinde etkili olan rol paylaşımında kadının geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak "özel alan"ında sınırlanarak ev işlerinde, erkeğinse "kamusal alan" olarak belirlenen ev dışı işlerde yoğunlaşması kadının aleyhinde hiyerarşik bir yapı oluşturmuştur. Cinsiyete dayalı iş bölümünden oluşan bu yapı ülkemizde ve dünyada teknolojik ve bilimsel gelişmelere rağmen biçim değiştirerek varlığını korumakta ve özellikle kadınlar için sorun teşkil etmektedir.

2.3 TÜRKİYE VE CİNSİYETÇİLİK

Kadınlara ilişkin "cinsiyetçilik" içeren tanımlar ve yaklaşımlar, sonuçlarıyla tüm yaşamımızı etkilemektedir. Eğitim politikalarından, çeşitli kurumlarda açılan kadrolara, hukuk sisteminden kamu politikalarına çeşitli şekillerde yansımakta; aile planlaması, kürtaj, bekaret, kadın ve erkek hakları gibi sorunlarla toplumun "kadın"a yaklaşımını ve duruşunu biçimlendirmektedir.

Ülkemizde "kadın" cinsine bakış Cumhuriyet'le birlikte köklü değişimler göstermeye başlamıştır. Osmanlı öneminde kadınların durumu ve eğitimleri Tanzimat'a kadar olukça sıkıntılıydı. İmparatorluk'ta erkeklere sunulan haklarla kadına sunulan haklar ve olanaklar farklılık arz ediyordu. Dinsel inançlarla, örf ve adetlerin sosyal yaşamda etkin yer aldığı İmparatorluk'ta kadın ataerkil yapı tarafından tanımlanıyor, erkek cinsiyetinin

etkinliği tüm ataerkil yapılanmalarda oluğu gibi kendini hissettiriyordu. Osmanlı tarihinin öznesi de erkekti.

Demirdirek'e göre Osmanlı Devleti'nde kadınlar için Tanzimat'tan sonra modernleşme sürecinin başladığını ve bununla birlikte kadının duruşunun değişmeye başladığını söylemek mümkün olacaktır. Ardından Cumhuriyet'le birlikte devrimler sayesinde kadın hakları konusunda ciddi yasal düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bunda en büyük payı Mustafa Kemal Atatürk'ün kadınlara haklarını "vermesinin" etkisi büyüktür. Osmanlı döneminde kadınlar eğitim görmede ve eğitim sisteminin düzenlenmesinde erkeklerle eşit haklara sahip olamamışlardır. Eğitim talebinde bulunurken, kadınlara, erkeklere verilen eğitim kapsamındaki tüm bilgilerin gerekli olmadığını düşünenler bile olmuştur. Kadınların eğitiminden iyi anneliğe yönelik eğitim anlaşılıyordu (1993).

Dünyada ataerkil ideolojinin egemen tek güç olduğu dönemlerde bile ülkemiz emperyalist dünya güçlerine karşı verdiği Kurtuluş Mücadelesi'ni kültür devrimiyle pekiştirmiş, süslemişti. Aydınlanmacı ve yenilikçi bir lider olan Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları halkçı bir tutumla, herkese eşit ve karma eğitim anlayışını o dönemde tüm güçlüklere karşı harekete geçirdiler. Bu amaçla harflerde ve eğitim politikalarında köklü değişiklikler yapıldı. Kadın-erkek, genç-çocuk bu yenileşme hareketlerine topyekün dahil edildi ve etkin kılındı. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde bu çalışmalarla amaçlanan, önemli hedeflerden biri de geçmişin cinsiyetçi-ayrımcı kültürel kalıplarını kırmak ve savaş yıllarında omuz omuza savaşılan Türk kadınına hak ettiği toplumsal yeri vermekti. Bu devrimlerle Türk kadını sosyal platformda kendini göstermeye ve özgürleşmeye başlayacaktı. Helvacıoğlu'nun 1994 yılında yaptığı "ders kitaplarında cinsiyetçilik" araştırması sonuçlarına göre bu anlayış ve çaba 1928-1945 yılları arasında okutulan ders kitaplarına da yansımıştır. Ancak "cinsiyetçilik" içeren resim ve ifadelerin 1945 sonrası ders kitaplarında arttığı görülmüştür.

Doğuştan getirilen ve sonradan yapıp ettiklerimizle kazanmadığımız "cinsiyet" faktörünün toplumsal platformda biyolojik cinsiyetten toplumsal cinsiyete dönüşmesi toplumun tüm kurumlarında kendini hissettirmektedir. Bu kurumlardan biri ve en önemlisi olan eğitim kurumu bu yönden incelenmesi gereken hassas bir konumdadır. Çünkü rolü ve amaçları gereği eğitim kurumu var olan yapının devamını ve mevcut yapıya kazandırılacak yenilikleri sağlayıcı anahtar kurumdur.

Nitekim ülkemizin kurucusu ve devrimlerimizin mimarı olan Mustafa Kemal Atatürk bu konudaki düşüncelerini eğitimcilere söylediği şu sözleriyle vurgulamaktadır: "Askeri zaferler, tek başına milli kurtuluşu sağlamaya yetmeyecektir. Memleketimizi, toplumumuzu gerçek hedefe, mutluluğa eriştirmek için iki orduya ihtiyaç vardır. Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu; diğeri milletin geleceğini yoğuran kültür ordusu. Bu iki ordu da yüce ve saygıdeğerdir. Bir millet kültür ordusuna sahip olmadıkça, savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin sürekli sonuç vermesi; sizin ordularınızın zaferi için sadece zemin hazırladı. Gerçek zaferi siz kazanacaksınız." (Bakırcıoğlu, 2005).

Kadının toplumdaki yeri çağlar boyunca ev içi alan ile sınırlandırılmış asli görevi ev işi ve çocuk yetiştirmek olarak görülmüştür. Ancak buna rağmen on dokuzuncu yüzyıldan sonra hızla gelişen endüstrileşme ve teknik, geleneksel tarım toplumlarında ailenin ücretsiz işçisi olarak ağır iş yükünü üstlenen kadına (biraz da zorunlulukların getirisiyle) ev dışında ücretli çalışma olanağı ve eğitim görme şansı doğmuştur. Bu gelişmeler beraberinde kadınların eğitim seviyesinin yükselmesini ve kadın haklarının sorgulanmasını getirmiştir. Bu sorgulamalar da zamanla yasalara ve düzenlemelere yansımıştır (Kuzgun, Sevim; 2004).

Bununla birlikte ülkemizin geniş kesiminde hala kadın işgücüne yönelik geleneksel bakış tarzı hala sürmektedir. Bunda toplumun kadına biçtiği geleneksel ve öncelikli roller

çok etkilidir. “Eş ve anne” rolünün öne çıkarılması kadının ucuz işgücü ya da ücretsiz aile işçisi olarak algılanmasında etkilidir.

Greer’e göre günümüzde gitgide artan sanayileşme kadınlara üretken çalışma alanında garanti bir yer vermemektedir. Çünkü kadını dışarda tutan asıl neden kas gücü yetersizliği değil özel mülkiyetin ve üretim araçları mülkiyetinin erkek egemenliğinde bulunmasıdır. Bunun sonucunda da kadınlar boş zamanı temsil eden hizmetçi konumuna indirgenmektedir. Kadının rolü ataerkil aile yapılanması içinde bir üretim paradosini de yansıtan üreme, kendini feda eden bir cinsellik ve çocukların sosyalleşmesidir (1997).

Ataerkil kültürde kadınların yapabileceği ve yapması gereken iş ve mesleklerle, erkeklere atfedilen, yakıştırılan meslekler de farklılaşmaktadır. “Erkek işi” olarak tabir edilen meslekler kadınlara önerilmez. Bunun altına kadınların bu işleri kaldıramayacağına ilişkin önyargı ve inançlar etkilidir. “Kadın mesleği” olarak tanımlanan mesleklere en fazla göze çarpan ortak nokta erkek mesleklerine göre aha az fiziksel güç, girişim ve yöneticilik içeriyor olmalarıdır. Kadın mesleği olarak kabul edilen mesleklerin çalışma saatleri ve düzenlemelerinin kadının ev ve çocuklarıyla ilgili alana daha fazla zaman ayırmasına olanak sağlayacak bir yapı taşıyor olmaları tesadüf değildir. Bu inançla özellikle öğretmenlik toplumun pek çok kesimince kadınlara en çok yakıştırılan ve önerilen meslektir. Bu sayede kadın hem çalışabilecek hem de ataerkil yapının kendisinden beklediği cinsiyet rollerini yerine getirebilecektir.

Ünal’a göre de günümüzde hala ücret düzeylerinin belirlenmesinden işteki yükseltmeye kadar kadınlar ayrımcı uygulamalarla karşılaşmaktadırlar. Bunun yanı sıra toplumsal yapıda “erkek meslekleri”, “kadın meslekleri” ayrımı da hala varlığını korumaktadır.Türk eğitim sisteminde kadınların yoğun olarak çalıştıkları bir alan olan “öğretmenlik” hala “kadın mesleği” olarak algılanmaya devam etmektedir. Öğretmenlik, özellikle okul öncesi ve ilköğretim kademelerinde, annelik rolü ve “kadın doğasıyla”

uyumlu özellikler gerektiren ve kadının geleneksel rollerini aksatmadan sürdürebileceği bir meslek olarak görülmektedir. Bu nedenle de bu meslek en çok kadına yakıştırılmaktadır. Buna karşılık okul yöneticiliğinin kaynağı öğretmenlik olmasına ve öğretmenlik mesleğinde kadın sayısının fazla olmasına rağmen, müfettişler, okul yöneticileri ve MEB merkez örgütü yöneticileri arasında kadın sayısı oldukça azdır (Ünal, 2003).

Greer'e göre kadınların belirli işlere uygun olup olmadığı yolundaki tartışmalarda adet görme de çok iyi bir araç olarak kullanılmaktadır. Kadının bu özelliği bir zayıflık olarak görülmektedir. Ancak kadınlar adet gördükleri için, yüksek tansiyonu, ülseri ve şiddetli korkuları olan erkeklerden daha zayıf değillerdir. Bu fiziksel normal bir seyirdir. Aybaşı tatilleri verilmesine gerek yoktur. Kadınların adet öncesi ve devamı süresince suç işlemeleri olasıdır ancak bununla birlikte suç işleyen kadın sayısının suç işleyen erkek sayısından çok daha az olduğu da bir gerçektir (1997).

Türkiye'de tarım sektöründe çalışan kadınların dışında çalışan kadın sayısı oldukça azdır. Bunun yanı sıra çalışan kadınlar da geleneksel aile rollerini rahatça sürdürebilecekleri meslekleri tercih etmektedirler. Balkır'ın(1989) kadının kendini algılaması ile ilgili yaptığı çalışmasında "başarılı kadın" denince iyi eş ve iyi anne akla geldiği görülmüştür. Erkeler de başarılı kadın ev işlerini aksatmayan kadındır. Sosyal yapılanmada kadınlar iyi eş, iyi anne ve iyi ev kadını olma gibi geleneksel rol beklentileriyle toplumsallaştırılmaktadırlar (Kuzgun, Sevim, 2004).

2.4 CİNSİYETÇİLİK VE EĞİTİM KURUMLARI

Geleneksel cinsiyet rolleri bireylere aile, akranlar, sistemli programlar aracılığıyla okul ve kitle iletişimi yoluyla öğretilir. Dünyada toplumsal yaşamın yansıması olarak görebileceğimiz , birbirinden farklılık arz eden kültürlerin hemen hemen hepsinde kız ve erkek çocuklara doğdukları andan itibaren farklı davranıldığı görülmektedir. Toplumsallaştırma boyunca kız çocuklarının uysal, yumuşak özverili, itaatkar ve anneyi

model alan bir yapı kazanması yönünde pekiştireçlerle doluyken erkek çocuklara yarışmacı, girişken, atak, sorumluluk alabilen bireyler olarak yetişmesi yönünde pekiştireçler sunulmaktadır. Bu toplumsallaştırma farklılığı çocukların kendini ifade etmesini, yeteneklerini ortaya koymasını, statü ve rollerini, seçimlerini etkilemektedir.

Toplumsallaştırma işlevinin yerine getirilmesinde ve denetlenmesinde en önemli rolü okullar yüklenmektedir. Okullar içinde bulundukları kültürün devamını sağlayan bir işlevi de üstlenmektedir. Ataerkil yapılanma kendini devam ettirme ve meşrulaştırma işlevinde örgün ve yaygın eğitimi kullanmaktadır.

Okullarda kız ve erkek çocuklara cinsiyet kaynaklı roller, beklentiler, kalıp yargılar açık ya da üstü örtülü bir şekilde sunulur, benimsetilir. Bu iletiler yoluyla çocuklar geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranışlar geliştirmeye yöneltilir. Bununla birlikte de kadına ve erkeğe cinsiyet kaynaklı uygun başarı ölçütleri ve sınırları sunulur, hissettirilir (Tan,2000).

Okullar toplumsallaştırma işlevlerini yerine getirirken bu rollerini eğitim süreci içinde yer alan uygulamalarla ve davranışlarla bireylere benimsetmenin yanı sıra okutulan ders kitapları yoluyla da toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıp yargıları gelecek kuşaklara aktarmaktadırlar.

Ünal'a göre okul ortamı, toplumsal cinsiyet ilişkileri dikkate alındığında, erkek iktidarının sürdüğü bir toplumsal alan olma özelliği göstermektedir. Bu yönüyle okul hem egemen değerlerin yeniden üretildiği bir ortam hem de diğer tüm toplumsal alanlar gibi kadınlar için bir siyasal mücadele alanıdır. Cinsiyetçilikle mücadele ataerkil yapılanmanın diğer tüm kurumlarında olduğu gibi okullarda da sürmektedir. Cinsiyetçilikle mücadele erkek iktidarına karşı yürütülen ve cinsler arası eşitliği hedefleyen bir mücadeledir. Bunun için de eğitim sektöründe çalışan kadınların bu ortamda kendilerini ve kendi güçlerini güçsüzleştiren mekanizmaları fark etmeleri, özel yaşamları ile kamusal yaşamları arasında

bağ kurmaları gerekmektedir. Kurdukları bu bağ cinsiyetçi mekanizmaların farkındalığı ve mücadeleyi içermelidir (2003).

Çakır'a göre kadınlar "aile" denen özel alan içine sıkıştırılarak, "toplumsal"ın dinamik süreçlerinden uzaklaştırılmışlardır. Çakır'a göre aslında bu erkek ideolojisine sadece tarih disiplini içinde değil, bilimin diğer dallarında da rastlanır. Bilimde baskın olarak erkek sesi etkindir. Sosyal bilimlerde erkekçi sosyal davranışlar standart olarak gösterilmektedir. Sosyoloji, iktisat, felsefe hatta tıp özne olarak kendine erkeği almıştır. Tıp kitaplarında "insanoğlu" olarak tanımlanan erkek bedenidir. Hastalıklar, anatomi – üreme organları hariç- hep erkeğe göre tanımlanmıştır. Bilim erkek için erkeğe göre tanımlanmaktadır (1996).

Eğitimde cinsiyetçilik konusunun en önemli noktalarından biri eğitim sürecinin özünün, içeriğinin, bilginin aktarılış biçimin ve yorumlanmasının, değerlendirilmesinin ve uygulamaların taşıdığı anlamlardır. Öğretmen davranış ve tutumlarının yapılan pek çok araştırma sonucunda görüldüğü gibi öğrencilerin sosyal sınıfı, cinsiyeti, etnik grubu, derisinin rengi, hatta öğrencinin adından dahi etkilenebildiği görülmüştür. Dünyanın pek çok yerinde okulların kurumsal yapısı, okul iklimi, ve okul organizasyonu erkek egemen bir yapılanma görüntüsü taşımaktadır. Bu perspektifle günümüzde okullar toplumda varolan eşitsiz, haksız iş bölümünün meşru, doğal ve hatta kaçınılmaz olduğu görüşünü nesilden nesile aktaran kurumlar durumuna düşmüşlerdir. Kadınlar öğretmen olarak eğitim sisteminde sayıca yoğun olarak temsil edilmelerine karşın idari ve karar verme mekanizmalarında yeteri kadar yer almamaktadırlar. Kadınlar nadir olarak müdür oldukları zaman "Bayan Müdür" olarak adlandırılırken hiçbir erkek idareciye "Bay Müdür" denmemektedir. Karar verme mekanizmalarında yer alan kadınların da çoğunlukla evlenmemiş veya çocuk yapmamış kadınlar olduğu görülmektedir. Bunda ataerkil sistemin

kadına dayattığı ev işi ve çocukların bakımı ve yoğun ücretsiz ev hizmetinin aldığı pay yüksektir (Gök, 2004).

Eğitim sistemimizde ilköğretimde okullaşma oranında erkek ile kız çocukları arasındaki ayrım son yıllara doğru giderek azalma eğilimi göstermektedir. Bu gelişim hem sivil girişimlerle, eğitimcilerin çabalarıyla hem de devlet ve sendikaların başlattıkları kampanya ve destekleme projeleriyle güç kazanmıştır. "Haydi Kızlar Okula Kampanyası" bu girişimlerin en güzel örneklerinden biridir.

Buna rağmen kız çocuklarının ilköğretimden sonra eğitimlerine devam etmelerinde ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunda kız çocuklarının ilköğretim ve sonrasında yaşadıkları eleme süreci etkilidir. Pek çok kız öğrenci sınıfsal konum, yaşanan bölge, ailenin maddi durumu ve kültürün olumsuz etkileriyle ya okulu bitirmeden okuldan ayrılmakta ya da ilköğretimden sonra eğitimlerine devam edememektedir.

İlköğretim kademesi eğitimin toplumsallaştırma işlevinin yoğun olarak yaşadığı kademesi olması açısından çok önem taşımaktadır. İlköğretim kademesinde öğrencilere okulun genel akademik ve duygusal iklimi ve öğretmenlerin cinsiyetçi sistemden ne kadar etkilendiklerinin farkında olup olmamalarına göre değişebilen erkek egemen değerler öğretilir ve benimsetilir. İlköğretim kademesi öğrenciye bağımsız davranabilme ve cinsiyetçi değerleri öğrenebilme sürecini de taşır. Okullar bu yönleriyle toplumsal cinsiyetin yeniden üretildiği ve sürekliğinin sağlandığı önemli kurumlardır. Ders kitapları da bu bakış açısını yansıtan ayna rolü görmektedirler. Nitekim yapılan pek çok araştırma ders kitaplarının cinsiyetçi ayrımcı bakış açısından izler taşıdığını göstermiştir. Hem içerik hem de söylem olarak ders kitapları cinsiyetçi öğeler taşımaktadır. Öğretmenlerden ise resmi olarak sınırları belirlenen, yasa ve kurallarla desteklenen müfredat doğrultusunda öğretim programlarını işlemeleri ve dolayısıyla toplumda hakim olan ataerkil, erkek egemen ideolojiyi sorgulamadan onun yeniden üretimini devam ettirmeleri ve nesillere

aktarmaları beklendir. Okul bu anlamda bireylerin kadınlık ve erkeklik rollerine hazırlandıkları bir aşamadır (Gök, 2004).

Okul toplumsal yapının gereksinim duyduğu bireyleri yetiştirmek ve bu sayede yapının devamını sağlamak rolünü de üstlenmektedir. Bireyler içinde bulundukları kültürel yapıyı ve yapının gereksinim duyduğu kişilik özelliklerini okulda dahil oldukları sistematik eğitim- öğretim faaliyetleri yoluyla edinirler. Okul bir nevi toplumsal yapının birey için küçük minyatürü işlevini görür. Uygun olmayan davranışlar karşısında verilen yaptırımlar, ceza ve ödül sistemi, onay gören davranışlar ve toplumun bireyden bekledikleri okulda verilir. Birey nasıl bir yapı gösterirse onay göreceğini ve hangi davranışın "normal"in sınırları dışında kalacağını okulda öğrenir. Bu süreç toplumsal kimlik dediğimiz kavramın oluşması sürecinin ta kendisidir. Ve bu süreç cinsiyet kavramından bağımsız değildir.

Esen ve Bağlı'ya göre okulun temel amacı; çocukları toplumsallaştırmak, toplumda üretici bireyler olarak işlev gösterebilmeleri için gerekli bilgi ve becerilerle donatmak ve toplumun kültürel değerlerini kuşaktan kuşağa aktarmaktır (1997).

Cinsiyet kimliğinin yani tarihsel olarak oluşmuş ve kabul edilmiş olan kültürel kadınlık ve erkeklik tanımlarının, eğitim yaşantıları boyunca hangi süreçleri içerdiği cinsiyetçiliğin mevcut pozisyonu ve ataerkil yapının cinslere ilişkin duruşu ile eğitim buna ne derece hizmet ettiği ya da karşısında durduğunun belirlenmesi açısından oldukça önemlidir.

Esen ve Bağlı'ya göre eğitim sürecindeki cinsiyetçilik ile ilgili yapılan çalışmalar ve yönelimler, toplumsal yaşamın her alanında kadınların karşılaştıkları "ayrımcılık" olgusunun ve kadını ikincil konuma iten "cinsiyetçi" bakışın çözümlenmesinde ve ortadan kaldırılmasında, eğitim sürecinin ve uygulamalarının gizli gücünü ortaya koyar. Ve eğitim sürecinin bu gücünün olumluya kullanılmasının değeri ve anlamı da bir o kadar büyüktür. Çünkü eğitim, varolan sosyal yapıyı oluşturan toplumsal ve ekonomik yaşamdaki

cinsiyetçiliğin yeniden üretilmesini sağlayan bir kurum olmakla birlikte, bu cinsiyetçi örüntüleri dönüştürebilecek ve her iki cins için de eşit bir yapılanma oluşturabilecek gücü de kendinde barındırır (2002).

Örgün eğitim kurumları olan okullar sosyal yapılanmanın işleyişini ve devamını sağlayacak uygun nitelikteki elemanları yetiştirme işlevini yerine getirirken müfredat programlarının oluşturulması ve bireylere aktarılmasında pek çok aracı kullanır. Eğitim kurumlarında eğitimcilere rehberlik eden ve mevcut programının aktarımında önemli rol oynayan araçların başında ders kitapları gelmektedir.

Esen ve Bağlı'ya göre ders kitapları, öğretmen açısından izlenmesi gereken eğitim programının hem tamamlayıcısı hem de uygulamalarda sınıf içi çalışmalara eşlik eden temel kaynak olması yönünden önem arz etmektedir (2002).

2.5 DERS KİTAPLARINDA CİNSİYETÇİLİK

Ders kitapları eğitim ve öğretimin sürdürülmesinde kullanılan en temel kaynakların başında gelir. Öğretmen ders sırasında karşısındaki öğrencilerin yaş ve düzeyine uygun olarak, müfredatın öngördüğü bilgileri, yine müfredat programa uygun olarak hazırlanmış basılı eğitim aracı olan ders kitaplarından yararlanarak verir.

Bayrakçı'nın aktarımına göre Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği'nde ders kitabı, "her tür ve derecedeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında kullanılacak olan, konuları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış, öğrenim amacı ile kullanılan basılı eser" olarak tanımlanmaktadır (2004).

Semerci'nin aktarımına göre ders kitapları, ilk defa Eski Mısır'da M.Ö. 4000 yıllarında papirüs rulesi üzerine yazılıp çizilmiş tıp, matematik ve geometri ile ilgili olarak ortaya çıkmıştır (2003).

Dünyadaki tüm ülkelerde ders kitapları önemli bir eğitim aracı olarak görülmekte ve kullanılmaktadır. Sınıf ortamında öğretmenin en önemli yardımcısıdır. Bununla birlikte eğitim sürecin çok büyük bir kısmını da ders kitapları oluşturmaktadır. Aynı zamanda ders kitapları öğretmenin olduğu kadar öğrencilerin de yardımcısı ve rehberi olma niteliği taşımaktadır. Ders kitapları, yardımcı ya da etkinlik ders kitaplarıyla birlikte eğitim sürecinde öğrenciler için öğretmenden sonra birinci derecede yol gösterici ve pekiştirici rol oynamaktadırlar. Eğitim sürecinin en önemli dayanaklarını oluşturmaları yönüyle toplumsallaştırma rolünü yerine getirmesinde eğitim kurumları için gözden kaçırılmayacak bir öğe durumundadırlar. Bu yönüyle özellikle ilköğretim kademesinde, kişilikleri yeni yeni oluşan ve geleceğe dair temelleri yeni atılan bireyler için ders kitaplarının taşıdığı değer daha da artış göstermekte ve önem boyutu yükselmektedir.

Ders kitapları, toplumsal yapılanmada daha eşitlikçi bir yapının oluşmasına ve cinsiyetçilikle mücadele edilmesine hizmet edebileceği gibi tam tersi mevcut cinsiyetçi kalıpların korumasına ve yeniden üretilmesine hizmet edebilir. Bunda ders kitaplarının cinsiyetçiliğe karşı taşıdığı format çok önemlidir. Ülkemizde daha önce ders kitaplarında cinsiyetçilik ile ilgi yapılan pek çok araştırma, ders kitaplarının kadın ve erkek açısından eşitsiz ilişkileri yansıtan ifade ve resimler içerdiğini göstermektedir. Bu yönüyle ders kitapları, ülkemizde cinsiyetçilik ve ataerkilliğin korunmasına ve yeniden üretilmesine hizmet eden bir içerik sergilemişlerdir.

Ders kitaplarında cinsiyetçilik konulu en kapsamlı araştırma Helvacıoğlu'na aittir. Helvacıoğlu "ders kitaplarında cinsiyetçilik" konulu geniş kapsamlı çalışmasında 1928 ile 1995 yılları arasında Türkiye'de yayınlanan ve ilköğretim kademesinde eğitim sürdürülmesinde kullanılan ders kitaplarını ele almış ve incelemiştir. Araştırmasının sonunda Helvacıoğlu, ülkemizde pek çok iktidar döneminde günün egemen ideolojisi ve

iktidarının ders kitaplarına kendi kadın imgesi ve ideolojisini yansıttığını bulmuştur (1994).

Helvacıoğlu, çalışmasında 1928 yılından 1994'e dek ilköğretim okullarında okutulan ders kitaplarını cinsiyet rolleri açısından incelemiştir. Bu çalışmayı yaparken ders kitaplarındaki metinler ve görsel unsurları (fotoğraflar ve resimler) cinsiyetçilik açısından analiz etmiştir. Helvacıoğlu da özellikle ilköğretim kademesinin aileden sonra en önemli toplumsallaştırıcı etkiye sahip etkiye sahip oluğunu çalışmasında vurgulamaktadır. Bu nedenle de cinsiyete ilişkin rol kalıpları bireylere ilköğretim kademesinde benimsetilmektedir. Helvacıoğlu bu perspektifle ilköğretim ders kitaplarında cinsiyet rollerinin yer alış biçimlerini incelemiştir. Araştırmada ders kitapları yoluyla verilen cinsiyet rolleri saptanmaya çalışılmıştır. Bunun yanında ders kitaplarında, kadınların yönlendirildikleri meslekler ve toplumdaki yerlerinin yansıtılış biçimi ele alınmıştır. Araştırmada ders kitaplarında bilginin sahipleri, oyunlar, kullanılan alet ve makineler ile deneyler cinsiyet rolleri açısından değerlendirilmiştir. Ders kitapları aracılığıyla bireylere verilen kadın-erkek ve çocuk imajları, Aile Bilgisi dersleri ve bununla yaratılmaya çalışılan kadın imajları ve ev kadını tipi ele alınmıştır. Araştırmanın diğer bölümlerinde, kadın sorunu çözümünün, genel demokratik gelişme ile bağlantısı, 1945 öncesi ve sonrası karşılaştırmalarla incelenmektedir. Genç Cumhuriyet'in hedeflediği kadın tipi ve bunun için yapılmaya çalışılan çabalar da ele alınmaktadır.

Helvacıoğlu çalışmasında 1945 yılı öncesi ve sonrası dönemi kritik bir önüm noktası olarak almakta ve ilköğretimde okutulan ders kitaplarındaki cinsiyetçilik araştırmasında 1945 öncesi ve sonrası bir karşılaştırma da yapmaktadır. Gerçekten de incelemeleri sonunda 1928'de 1945'e kadar toplumsal yapıda yaratılmaya çalışılan kadın tipi ile 1945'ten sonra yaratılmaya çalışılan toplumsal kadın tipi arasında önemli farklılıklar bulmuştur. 1928'den 1945 yılına kadar kadına ülkenin kuruluşuna katkıda

bulunan, önemli toplumsal işlevler üstlenen, aile içi geleneksel rollerin yoğun olarak vurgulanmadığı, çağdaş ve erkekle aynı derecede güce ve öneme sahip önemli bir birey olarak gösterilmektedir. Ve bu haliyle de ders kitaplarında yer almaktadır. Ancak 1945 sonrasında ders kitaplarında kadının aile içi geleneksel rolleri sıklıkla vurgulanmaya başlamış, kadının asıl görevinin evi ve ailesi olduğu yansıtılmaya başlanmıştır. 1945 ve 1950 yılları Helvacıoğlu'nun araştırmasına göre cinsiyetçiliğe geçişte bir ara aşama görüntüsündedir. Çünkü 1945 ve 1950 yılları arasında okutulan ders kitaplarında kadının sosyal kamusal yaşamı tamamen yok sayılmamış ancak ev içi yaşamı ve rollerinin vurgusunda artış olmaya başlamıştır. Bu yıllar arasında kadınlar kız çocuklarla sık sık resmedilmeye başlanmış, ancak bununla birlikte mutfakta iş yaparken şık giysileri, yüksek topuklu ayakkabıları ve şık taranmış saçlarıyla gösterilmektedir. Bu haliyle kadınlar işten eve gelmiş ve ev işlerini yapar görüntüsündedirler. 1950'den sonra ise kadınlar çok sayıda örnekte yalnızca ev içi alanda gösterilmeye başlanmıştır. Bu haliyle kadınlar sosyal rol ve güç açısından erkeklerle taban tabana zıt bir görüntü içine yer almaktadırlar. Ders kitaplarında özellikle bu yıllardan sonra kadınlar toplumsal yaşamda edilgen, erkekler etkindir. Erkekler kamusal yaşamda girişken ve üretkenken kadınlar evleri, eşleri ve çocuklarıyla sınırlandırılmaktadır. Ders kitaplarında çoğunlukla anne rolüyle gösterilen kadınlar; sürekli temizlik, yemek, turşu, salça, konserve yapan; çamaşır, bulaşık yıkayan, çocuk ve hasta bakan kendini eve adamış bireyler olarak ifade edilmektedirler. Ders kitaplarında nadiren de olsa bir işte çalışan kadınların asıl görevinin ev içinde olduğu vurgulanmaktadır. Kadınlar çocuklarına ve kocalarına bağımlı bireyler olarak verilmektedir. Karar verme mekanizması erkeklere aittir. Baba evin giderlerini karşılayan aile reisidir. Helvacıoğlu'na göre 1928'en 1945'e kadar ders kitaplarında vurgulanan halkçı, laik ve milli ekonomiyi güçlendirmeyi amaçlayan söylemden 1945'ten sonra vazgeçilmiştir. Ders kitapları bu tarihten sonra ezberci, dini temaların yoğunlaştığı,

annelerin 1945'e kadar yüzlerine yer alan kendinden emin gülümseyen tavırlarının silindiği, babaların ellerinde gazeteleriyle ciddi bir görünüm aldığı bir yapıya büründüğü görülmektedir. Kadınlar yaratıcı, bağımsız bireyler değillerdir. Ders kitaplarında kadınlar 1945'ten sonra toplumsal üretkenliklerinin kısıtlandığı, belirli mesleklere yoğunlaşmaları önerilen, politika ve bilginin gerçek sahibi olarak erkeklerin gösterildiği bir konumdadırlar. Helvacıoğlu'nun araştırmasında 1928 ile 1945 yılları arasında okullarda okutulan ders kitaplarında kadın ve erkeğin aile ve toplumda dayanışma içinde, eşit rol ve haklara sahip bireyler olarak verildiğini, "erkek işi- kadın işi" ayrımının 1945'ten sonra görülmeye başlandığını görmüştür. 1928 ile 1945 yılları arasında ders kitaplarında aile, Cumhuriyet ailesi olarak bir araya gelmiş, birbirlerine sevgi ve saygı ile bakan, sorumlulukları işbirliği içinde paylaşan, işlerin bir cinsiyete aitmiş gibi gösterilmediği, birbirlerine sevgi ile bağlı eşlerden ve çocuklardan oluşmaktadır. Buna karşılık 1950 sonrasında ders kitaplarında "baba evin direği ve reisidir" anlayışı öne çıkmaktadır. Ev işleri ve çocukların bakımı tamamen kadına yığılmıştır. 1945 öncesinde de ders kitaplarında kadınlar ev işleri yaparken gösterilmektedir. Ancak burada amaçlanan cinsiyetçi bir rol ayrımı değil, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde hemen iş bulamayacakları düşünülen kadınlara ve genç kızlara gündelik yaşamda ihtiyaçları olan bilgi ve becerinin kazandırılmasıdır. Ders kitaplarında 1945 yılı öncesinde genel mantık ve amaç budur. Ancak buna karşılık 1945 ile 1950 arasında ders kitaplarında artış göstermeye başlayan cinsiyetçi yaklaşım, 1950 sonrasında tamamen oturmuştur. Kadın ev içinde erkeğe ve çocuklarına hizmet eden metinler ve resimlerle ifade edilmektedir. Anne rolüyle öne çıkan kadın 1950'den sonra çoğu zaman sofrayı hazırlar ve toplarken, kocasını ya da çocuklarını uğurlar ya da kapıda karşılarken, üzerine yapıştırılmış mutfak önlüğüyle gösterilmektedir. Kadının üniforması gibi gösterilen mutfak önlüğü 1950'en sonra kadının ayrılmaz bir parçası gibidir. Bunun yanında sadece yetişkin kadınlar değil, küçük kızlar da 1945'ten sonra mutfak önlükleri

giyerek anneye yarım ederken, evde hizmet ederken gösterilmektedirler. 1945 yılından sonra özellikle Hayat Bilgisi ders kitaplarında kadın ve erkek görevleri ayrımı belirginleşmekte ve kamusal alanda "kadın mesleği- erkek mesleği" ayrımı vurgulanmaya başlanmıştır. Kitaplarda 1945'ten sonra ailenin bir araya geldiği saat olan akşam saatleri, babanın gazete okuduğu, erkek çocuğun ders çalıştığı buna karşılık annenin bulaşık yıkayıp yemek yaptığı, kız çocuğunun da anneye yardım ettiği ya da oyuncak bebekleriyle oynadığı saatler olarak gösterilmektedir. Cinsiyetçi işbölümünün doğallığına küçük bireyler bu yollarla inandırılmaya çalışılmaktadır. Özellikle 1945 sonrası ders kitapları içerdiği metinler ve resimlerle net bir cinsiyetçi yaklaşıma sahiptir. Öyle ki ev işleri bile "erkek işi- kadın işi" ayrımına tabi tutulmaktadır. Örneğin evde kış hazırlıklarının gösterildiği bölümlerde; odun, kömür almak, badana yapmak, soba kurmak babaya ve erkek çocuğa ait işler olarak gösterilirken ev temizliği, turşu, konserve yapmak annenin ve kız çocuklarının görevi olarak ayrılmaktadır. Kamusal yaşamla iletişimi gerektiren alışveriş gibi işler erkeğe verilmektedir. Bağ ve bahçe işleriyle uğraşanlar da erkektir binaları onaran da. Kadın ise tüm bunlar karşısında evin içinde hapsedilmiştir. Kadının evinin tertibini, temizliğini yapar, süsler "cennet gibi" yapar. Onun görevi budur. Başarısı buna bağlıdır. Kadına biçilen kişilik rolleriyle erkeklere yakıştırılan kişilik rolleri de tamamen farklılık göstermektedir. 1945 sonrası ders kitaplarında çocuklara kadınlar iyi kalpli, uysal, itaatkar, hizmete kendini adamış, bencil ya da dik başlı olmayan, fedakar, uyumlu varlıklar olarak aktarılır. Evin ve erkeğin huzuru da buna bağlıdır. Kadın ev içi hizmetini aksatırsa, uyumlu olmaz, gönülsüz davranırsa evdeki "birlik" ve "düzen" bozulur. Hatta öyle ki kadının bilinçli bir varlık oluğu gerçeği öylesine yadsınır ve geri plana atılır ki "dişi kuş" benzetmeleri kitaplara girer. Bu verilerle de minik öğrencilere cinsiyetlerine uygun davranmaları öğretilir ve öğütlenir. Erkek kültürü yaratan, yaratıcı, girişken, atılımcı, bağımsız, gücü elinde tutan kendinden emin bir varlık olarak uygarlığı

yaratmakla görevlendirilirken, kadın neslin devamını sağlama görevini üstlenmektedir (1994).

Cinsiyetçi kültürün yansımaları ve egemen ideolojinin kendi varlığını koruyup kendini yeniden ürettiği bir alan olma özelliği taşıyan eğitim kurumlarında, sosyalleşme süreci içinde bireylere verilen her cinsiyetçi değer cinsiyetçiliğin meşru ve doğru kabul edilip yeniden üretilmesine hizmet edecektir. Kendi varlığını ve içinde yaşadığı sosyal yapılanmayı, kültürü yeni yen, kavrayan ilköğretim öğrencilerine verilecek her cinsiyetçi değer aha uzun yıllar o ülkenin kültüründe cinsiyetçiliğin diri ve canlı tutulacağını, cinsler arası eşitsizlik ve dengesizliğin devam edeceğini göstermektedir.

Helvacıoğlu'nun araştırmasında 1945'ten sonraki ders kitaplarında para kazanan erkektir, kadının kendine ait bir kazancı dolayısıyla satın alma gücü ve tek başına karar verme gücü yoktur. Ders kitaplarında ev işlerini paylaştıran ve plan yapan aile reisi yani erkektir. Anne babanın yardımcısı, annenin yardımcısı da kız çocuğudur. 1945 yılındaki ders kitaplarında 1928 yılında okutulan ders kitaplarının aksine, nüfusun yarısı olan kadınların, nüfusun diğer yarısı olan erkeklerin rahatı ve huzurunu nasıl oluşturacağı öğretilmektedir. Buna karşılık 1928'den 1945 yılına kadar okutulan ders kitaplarında, kadınlar yeni ülkenin kurucuları olarak gösteriliyor ve asli vazifeleri ev işi olduğuna dair bir ifade de yer almıyordu. 1950 yılında okutulan Yurttaşlık Bilgisi ders kitabında baba ailenin başkanı olarak bazı haklara ve sorumluluklara sahip olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte babanın bu konumu 1991 yılına gelindiğinde Vatandaşlık Bilgisi kitabına Medeni Yasa'dan verilen örnekle desteklenir. Medeni Yasa'nın 152. Maddesinin örnek gösterildiği metinde şu ifadeler yer almaktadır:

"152. Maddede, kocanın aile birliğinin reisi olduğunu; evin seçiminin, eş ve çocukların uygun şekillerde yedirilip içirilmesinin ona ait olduğu hükmü yer almaktadır. Demek ki eşler arasında ilke itibariyle bir eşitlik söz konusu olduğu halde aile birliğinin

sarsıntısızca, aksaksızca devam ettirilebilmesi için kanun, kocaya başkanlık (reislik) yetkisi vermiştir... Hiç şüphesiz annenin de yükümlülükleri vardır. O kanuna göre, ailenin ortak mutluluğunu sağlama hususunda gücü yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviridir (yani yardımcısı ve danışmanıdır).” (Helvacıoğlu, 1994).

Helvacıoğlu’nun “Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik” araştırması sonuçlarına göre kadınlar kurulmuş bir makine gibi ev işlerine programlanmış, yaşamak için erkeğe muhtaç bireyler olarak ders kitaplarında yer almaktadırlar. Araştırmanın sonuçlarına göre 1928 ile 1945 yılları arasında okutulan ders kitaplarında kadın erkekle birlikte sosyal yaşama üretkendir. Kadın ve erkek işçiler yan yana gösterilmektedir. Kadın meslek sahibidir, çalışıp para kazanmaktadır, erkeğin eline bakmamaktadır. Kendine güvenli ve özerk bir kişiliğe sahiptir. Pek çok iş dalına erkeklerle birlikte girme şansı ve özgürlüğü vardır. Buna karşılık 1945’ten sonraki ders kitaplarına mesleklerde “kadın işi- erkek işi ayrımı” göze çarpar. 1945 sonrası kitaplarında kadına yakıştırılan ve telkin edilen meslekler, ev kadınlığı başta olmak üzere, terzilik, çitçilik, ilkokul öğretmenliğidir. Buna karşılık aynı ders kitaplarında erkeklere yakıştırılan ve telkin edilen meslekler; yazar, kaptan, sporcu, mimar, mühendis, bankacı, ressam, subay, müzisyen, oyuncu, doktor, öğretmen, yönetici, çitçi, memur, tüccar, garsonluk...tur. 1950’en sonraki ders kitaplarında kadınlar tek başlarına bir şey almaya karar verecek imkana ve güce sahip değillerdir. Çocuklar 1945’ten önce okutulan ders kitaplarında “ana bana şunu al” diyebilirken, 1945 sonrası ders kitaplarında satın alma gücü tamamen erkektedir. Kadının söz ve karar hakkı elinden alınmış gibidir. Çalışmak isteyen kadın bunun için de erkekten izin almalıdır. Çocuklara sık sık cinsiyete uygun roller almalısınız mesajı verilmektedir. Adam olmanın da kadın olmanın da gerekleri çocuklara cinsiyetçilikle dolu pek çok mesajla verilmektedir. Kadın doğurganlığıyla nesli devam ettirip çoğaltırken, erkek nesli yükselten ve uygarlığı yaratan varlık olarak gösterilmektedir. 1945 yılından sonraki ders kitaplarında kız çocuk

istenmeyen çocuktur. Erkek çocuk daha arzu edilen çocuktur aile için. Bunun yanı sıra bilgiyi üreten de alan a erkeklerdir. Kitap ya da gazete okurken gösterilen erkek sayısı 1945'ten sonraki ders kitaplarında olukça fazlayken kadınlar mutfaktadırlar. Kadın toplumun dışında tutulmaktadır (1994).

Çocukların sosyalleşmesinde ve kendi varlığı dışındaki sosyal yapılanmayı anlayıp anlamlandırmasında oyun ve oyuncakların ayrı bir yeri vardır. Çocuklar çoğunlukla yaparak öğrenirler ve bu şekilde alınan bilgi daha kalıcı olmaktadır.

Demirel'e göre eğitsel oyunlar, öğrenilen bilgilerin pekiştirilmesini ve daha rahat bir ortamda tekrar edilmesini sağlayan ekinlikler olması bakımından çocuğun öğrenmesinde ve öğrendiklerinin kalıcı olmasında önem taşır (Demirel, 1999).

Helvacıoğlu'nun araştırmasının sonuçlarına göre 1945'ten sonraki ders kitaplarında oyun ve oyuncaklar da çocukların cinsiyetine göre farklılık arz etmektedir. 1928 ile 1945 yılları arasında okutulan ders kitaplarında böyle bir ayrım görülmezken 1945'ten sonraki ders kitaplarında tablo tamamen değişmektedir. 1945'ten sonra kız çocukları özellikle, evcilik oynarken gösterilmekte ve bu yolla anneyle ve ev işleriyle aralarında özdeşim kurulmasına çalışılmaktadır. Kızlar bunun yanında, oyuncak bebekleriyle oynarken, ip atlarken aktarılmaktadır. Erkekler ise topaç çevirirken, uçurtma uçururken, top oynarken yani sosyal girişimi, hareketliliği içeren oyunlarda gösterilmektedir. Helvacıoğlu'na göre bu yollarla kız ve erkek çocuklara cinsiyete dayalı rol kalıpları mutlak ve tek doğru olarak sunulmakta, kız çocukları "erkek" gibi, erkek çocukları da "kız gibi" suçlamasından çekinerek büyüdükleri için cinsiyetlerine "uygun" oyunlar oynayıp sosyalleşmekte ve toplumsal iş bölümünde yerlerini almaktadırlar. Yine Helvacıoğlu'nun araştırma sonuçlarına göre özellikle 1945 sonrası ders kitaplarında kadın ve erkeklerin kullandıkları alet ve makinelerde de farklılıkla bulunmaktadır. Anneler ev ve ev işlerini yansıtan alet ve makinelerle gösterilirken, babalar ev dışı ya da ev içindeyse gücü gerektiren alet ve

makinelerle gösterilmektedir. Araştırma sonuçlarına göre kadınlar çoğunlukla ütü, dikiş makinesi, fırın, fırınlı ocak, çamaşır ve bulaşık makine ve aletleri, kahve değirmeniyle gösterilirken, erkeklerin kazma, kürek, testere, çekiç, telefon, traktör, testere, pens, keser gibi alet ve makineleri kullandığı görülmektedir. Deney ve araştırmaları 1928 ile 1945 yılları arasındaki ders kitaplarında kız ve erkek çocukları birlikte yaparken gösterilirken; 1945'ten sonraki ders kitaplarında erkek çocuklar araştırmacı olarak gösterilmekte, deneyleri çoğunlukla erkek çocuklar yapmaktadır. Erkek kadına göre 1950'lerden sonra daha eğitimli gösterilmektedir. Sonuç olarak Helvacıoğlu'nun araştırması sonuçlarına göre 1945'ten sonraki ders kitapları Cumhuriyet'in ilerici, devrimci, cinsiyetçiliğe karşı hassas duruşunu taşıyan 1928 yılında okutulan ders kitaplarından oldukça uzaktır. Cinsiyetçiliğe karşı mücadelede geriye gidiş söz konusu olmuştur. 1928'lerdeki ders kitaplarındaki laik, halkçı, bağımsızlık ve cinsiyetçilikten uzak söylemden 1945'lerde vazgeçilmiştir. Buna dönemin politik gelişmelerinin ve ideolojik yansımalarının etkisi olduğu açıktır. Bu da kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığının ne kadar "doğal" oluğunu yeni nesillere öğretilmesi açısından ders kitaplarının ustaca kullanılması anlamına geliyordu (1994).

"Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik" konulu diğer bir araştırma da Severge'ye aittir. Severge 1998 yılında yaptığı araştırmasında ilköğretimin ilk beş yılında okutulmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nca onaylanmış Türkçe ders kitaplarının içeriğini oluşturan resimlerde ve metinlerde, çocuk ve yetişkin karakterlerin toplumsal cinsiyete ilişkin sunduğu model ve imgeleri incelemiştir. Bununla ders kitaplarının içerdiği cinsiyetçiliği ve cinsel rol ayrılıklarını saptamayı amaçlamıştır. Severge araştırmasını toplumsal öğrenme kuramına yaslamaktadır. Severge'ye göre bu kuramın temel taşı olan "model alma" olgusuna göre, çocuklar sosyalleşme sürecine ilişkide bulundukları bireyleri, aile üyelerini, arkadaşlarını, kitaplardaki resim ve yazıları, televizyon karakterlerini model alarak cinsiyete ait davranışları öğrenirler. Bu nedenle

Severge, araştırmasında ders kitaplarındaki sunulan erkek ve kadın karakterlerin niteliklerini ele alarak çocuklara sunulan kadın ve erkek modellerini saptamaya çalışmıştır. Severge'nin incelediği kitaplar MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın onayıyla 1992-1993 öğretim yılından başlayarak, beş yıl süreyle ilköğretimde okutulan Türkçe ders kitaplarıdır. Severge çalışmasında içerik çözümlemesi yöntemini kullanmıştır. Çalışmanın örneklemi, incelemek üzere 116 Türkçe kitabından oranlı eleman örnekleme yöntemiyle seçilmiş 88 kitaptır (1998).

Severge'nin araştırma sonuçlarına göre, toplumsal cinsiyete ilişkin yargılar bağlamında, bağımsızlık, kendi başına yetebilme, kendi başına kalabilme gibi kişilik özellikleri gösterenle erkek çocuklardır. Ders kitaplarında erkeklerin cinsiyetiyle, öğrenime ya da işe yönelik eylem arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Buna karşılık aynı araştırmanın bulgularına göre kadın ve erkek figürlerin eylemlerinin cinsiyete göre frekansında, kadınlar için ilk sırada eylemsizlik, erkekler için kamusal eylem kategorisi ilk sırada yer almaktadır. Kadınlar genel olarak "izleyen" konumundadırlar. Kadınla genellikle çocuğa yönelik eylemlerde bulunmaktadırlar. Severge'nin araştırmasına göre ders kitaplarında evle ilgili eylemleri kadınlar, kamusal eylemleri ise erkekler gerçekleştirmektedirler. Erkekler ev dışında, kadınlar ise ev içinde etkindirler. İşbölümünde ise kadınlar ev içi rollerle, erkekler kamusal yaşamdaki etkinlikleriyle öne çıkmaktadırlar. Erkeklerin çocuğa yönelik ve evle ilgili eylemleri kadınlara göre oldukça azdır. Erkeklerin etkinlik alanı ev dışında gösterilmektedir. Yapılan çözümlemeye göre, çocuk figürlerin cinsiyetleri ile, ev ve ev çevresi ya a dış mekanda gösterilmeleri arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur. Kızlar daha çok ev ve ev çevresinde, erkeklerse daha çok dış mekanlarda gösterilmektedir. Bu cinsiyetçiliğin ders kitaplarına nasıl yansıdığının görülmesi açısından önemlidir. Dış mekan, evden uzak olmak; bağımsızlık, özgüven, özerklik ve cesaret gibi kişilik özelliklerini ifade etmekte ve bu özellikler erkeğe

yakıştırılmaktadır. Ailedeki toplumsallaşma sürecinde erkek çocuklara tanınan özgürleşme kız çocuklara tanınmamaktadır. Kızlar ailenin ve evin güvenli ortamında kalmalılar korunmalıdırlar (1998).

Severge'nin araştırmasına göre toplumda bir "kadın mesleği" olarak görülen öğretmenlik nedeniyle kadın kamusal hayatta ders kitaplarında evden sonra en çok okulda gösterilmektedir. Öğretmenlik, kadının ev, eş, çocuk sorumluluklarını da aksatmadan sürdürebileceği bir iş olarak algılanmaktadır. Severge'nin araştırmasına göre ders kitaplarında toplam 48 farklı meslek belirlenmiş, kadınlar bu mesleklerin yalnızca 9 tanesinde gösterilmiştir. Kadınlın sıklıkla gösterildiği meslekler, öğretmenlik, konfeksiyon işçiliği, hemşirelik, memurluk ve sekreterliktir. İncelenen kitaplarda, herhangi bir nesneyle resimlenen figürlerin hangi tür nesnelerle bağlantı içinde olduğuna bakıldığında kadınların %53'ünün "özel", %47'sinin "kamusal" nesnelerle; erkeklerin ise %53'ünün "kamusal", %47'sinin "özel" nesnelerle sergilendiği görülmektedir (1998).

Severge'nin araştırmasında metinlerle ilgili bulgulara bakıldığında, incelenen kitapların metinlerinde, ana karakterlerin %31'i erkek çocuk, %18'i kız çocuk, %15'i yetişkin erkek ve %4'ü yetişkin kadındır. Geri kalanlar cinsiyeti belirlenemeyen karakterlerdir. Metinlerde yan karakterlerin %34'ü yetişkin erkek, %22'si yetişkin kadın, %20'si erkek çocuk ve %11'i kız çocuktur. Metinlerde aile Türk toplumunun temeli olarak gösterilmektedir. Pek çok metinde aile içi iş bölümü cinsiyete göre ayrılmıştır. Cinsiyete ayalı roller dikkati çekmektedir. Çalışan anne karakteri yalnızca iki kez geçmektedir. Baba metinlerde evin dışında çalışan, eve bakan, evin dışındaki dünyayı temsil eden bireydir. Baba "evin direği"dir. Buna karşılık anne fedakardır, çocuklarına bakar, ev işlerini yapar. "Kendi canını çocuğu için feda eden fedakar anne"dir kadın. Sosyal yaşamda Türk kadını ülkeye sağlıklı ve faziletli evlatlar yetiştirdiği, sosyal ve ekonomik hayatta erkeğin yardımcısı oluğu için değerlidir. Kadının en önemli görevi incelenen kitaplarda anneliktir.

Bu yönüyle ders kitapları toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıları sürdürmekte ve yeniden üretmektedir. Severge'nin araştırmasının bulgularına göre ders kitapları, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını etkili bir şekilde içermekte ve çocuklara model olarak sunmaktadır. Geleneksel düşünüş biçimleri ve cinsiyetçilik devlet tarafından ders kitaplarında devam ettirilmekte, yeniden üretilmekte ve yeni kuşaklara aktarılmaktadır. Severge'ye göre kitaplar aracılığıyla çocuklara tek tip bir kadınlık ve tek tip bir erkeklik modeli sunulması hem yanlış olacaktır hem de gerçek yaşama uymayacaktır. Çünkü toplumsal yaşamdaki gerçeklik ders kitaplarında betimlenenlerden çok daha çeşitlidir. Yaşadığımız toplum içinde, kadının erkekten daha az sosyal rol aldığı ve sınırlı bir çerçevede sınırlı davranışlarda bulunduğu sosyal çevrelerin yanında çok çeşitli meslek ya da etkinlikte olan kadın sayısı da kitaplarda betimlendiği gibi bu kadar az değildir. Bu açıdan incelenen kitaplar farklı sosyal grupları ve farklı sosyal yaşantılarla deneyimleri yansıtmamaktadır. Severge'ye göre çocuklara "sıkıştırılmış gerçeklik" sunan bu kitaplar, çocukların zengin ve karmaşık dünyayı algılamalarını bozmaktadır (1998).

Arslan tarafından Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü bünyesinde yapılan "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik" araştırmasında ilköğretim kademesinde okutulan ders kitapları içeriği açısından cinsiyetçiliğe göre ele alınmıştır. Arslan çalışmasında ilköğretimin tüm sınıflarında okutulan ders kitaplarını incelemiştir. 2000 yılında yapılan araştırma devletin kendi eliyle kendisinin hazırladığı ders kitaplarını yine kendi kurumu bünyesinde incelemeye alması açısından önemlidir (2000).

Arslan'ın yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre ders kitaplarında yer alan temel karakterlerin %82,9'u erkeklerden oluşmaktadır. Temel karakter olarak ders kitaplarında kadın oranı %16,9'u kadındır. Kadınlar temel özellikler olarak ders kitaplarında itaatkar, evcil, geleneklere bağlı, yumuşak huylu, narin, alıngan, şefkatli, fedakar, çaresiz, uysal-pasif, çekingen gösterilmektedir. Buna karşılık erkekler, baskın kişiliğe sahip, bağımsız,

lider özelliklere sahip, girişken, başarılı, yetenekli, bilinçli, kararlı, kendine güvenli, cesur, kahraman, kurnaz, zaman zaman öfkelenebilen, güçlü, azimli, inatçı gibi kişilik özelliklerine sahiptirler. Bu araştırmaya göre daha ilköğretim yıllarında çocuklara nasıl kadın ve erkek olacakları öğretilmektedir. Bu öğretiler de geleneksel cinsiyet rolleriyle ve cinsel rol ayrımcılığıyla doludur. Arslan'a göre ders kitaplarında kadınlara toplumsal yaşamda "edilgen", erkeklere "etkin" roller verilmektedir. Erkekler kamusal yaşamda etkin ve üretken kadının yeri ve görevi ev içi alan olarak gösterilmektedir. Erkekler girişimcidir, atılgandır buna karşılık kadınlar çocuklarına bakmakla yükümlüdür ve eşlerine bağımlıdırlar. Ders kitaplarında karar mekanizması "erkek" olarak gösterilmektedir. Arslan'ın çalışmasının bulgularına göre ilköğretim ders kitaplarında kadınlar, %62,2 gibi yüksek bir oranda ev kadını olarak betimlenmektedir. Meslekler ders kitaplarında "erkek mesleği- kadın mesleği" olarak ayılmaktadır. Tüm ders kitaplarında önerilen toplam iş alanı 44'tür. Buna karşılık bunlardan kadınlara önerilen iş sayısı yalnızca 10'dur. Ders kitaplarında kadınlara önerilen mesleklerin cinsiyet rollerini devamını sağlayacak meslekler olmasına dikkat edilmiştir. Bu perspektifle kadınlara ders kitaplarında önerilen meslekler; %62,2'lik ev kadınlığından sona %8,1 ile öğretmenlik, dadılık, hizmetçilik ve bunun yanı sıra tezgahtarlık ve terziliktir. Ders kitaplarında kadınlara devlet yönetimi, yöneticilik, bilimle uğraşmak, doktorluk, mühendislik, mimarlık gibi meslekler hiç önerilmemektedir. Bu meslekler ders kitaplarında erkeklere yakıştırılmaktadır. Arslan'ın araştırmasının sonuçlarına göre erkeklere önerilen işlerin başında %32,8 ile devlet yönetimi geliyor. Bunu askerlik, araştırmacılık, bilim insanlığı, kaşif-gezginlik, doktorluk, diş hekimliği, mimarlık, tamircilik izliyor. Arslan, araştırmasında hangi ders kitaplarında hangi işlerin kadına uygun olarak görüldüğünü de ölçmüştür. Buna göre; okuma-yazma, sosyal bilgiler ve milli tarih kitaplarının metinlerinde kadınla birlikte tanımlanan hiçbir meslek bulunmazken, kadına en fazla meslek öneren ders kitabı Türkçe olmuştur. Türkçe

kitaplarında kadına, öğretmenlik, çiftçilik, uşak, dadı, hizmetçi, tezgahtar, terzilik, askerlik ve hafızlık önerilmektedir. Türkçe kitaplarında kadınla birlikte düşünülen ilk meslek %95,7 oranında ev kadınlığıdır. Araştırmanın sonuçlarına göre ders kitapları içinde kadına milletvekilliğini öneren tek kitap Milli Coğrafya olurken, Matematik kitabında bakkallık, tuhafiyecilik ve manavlık kadınla birlikte düşünülen meslekler olarak bulunmuştur. Arslan'ın araştırmasına göre ders kitaplarında kadın, sürekli temizlik, yemek, konserve, turşu yapan, çamaşır, bulaşık yıkayan, çocuklara, yaşlı ve hastalara bakan birey olarak gösterilmektedir. Arslan, çalışmasında ders kitaplarındaki metinleri içerdiği kız ve erkek isimleri açısından incelemiş ve erkek isimleri oranının %88,7, kadın isimleri oranının da %7,2 olduğunu saptamıştır. Metin yazarlarının %81,6'sı erkektir. Ders kitaplarındaki metinlerin %18,1'i kadın ve erkek yazarlar tarafından ortak yazılmıştır. Buna karşılık kadın yazar oranı %0,3'tür. Bu oranların tesadüf olması mümkün görünmemektedir. Bu nedenle de ilköğretimde 2000 yılında okutulan ders kitaplarında da cinsiyetçilik içeriği açısından yüksek oranda bulgulara ulaşılmıştır. Geleneksel cinsiyetçilik ders kitaplarında 2000 yılında da sürdürülmektedir (2000).

Arslan, araştırmasında ders kitaplarındaki metinlerin yanı sıra resimleri cinsiyetçilik açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre incelenen ders kitaplarında yer alan resim ve fotoğrafların %59,9'unda erkeklere, %33,4'ünde kız ve erkek çocuklara karma olarak yer verilirken, kızların oranı %15,7'de kalmaktadır. Yine araştırmanın sonuçlarına göre birinci sınıftan beşinci sınıfa görsel materyallerdeki kız resimlerinde artış görülürken, beşinci sınıftan sonra kız resimlerinin oranı düşmektedir (2000).

Arslan'ın araştırmasının sonuçlarında da bir kez daha görülmektedir ki toplumsal yapıdaki kurumlar tarafından üretilen ve toplumsal cinsiyeti oluşturan cinsiyetçi ideoloji çocuklarımıza daha eğitimlerinin ilk aşamalarından itibaren üstü örtük ya da açık olarak sistemli olarak ders kitapları aracılığıyla da verilmektedir. Çocuklarımıza öğretilen ve

benimsetilen bu cinsiyetçi yargılar büyüdükçe onların duyularına ve davranışlarına yerleşmekte kanıksanmakta, kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır.

Türkiye'nin imza attığı iki uluslar arası belgeden biri olan ve toplumsal cinsiyet duyarlılığının sağlanmasını öngören Pekin Deklarasyonu sonuçlarına göre kalıplaşmış cinsiyet rollerinin ısrarla kullanılmasının kızların okula erişiminin ve okula devamının önünde bir engel olduğu vurgulanmaktadır. Pekin Eylem Planı, eğitimin her düzeyi için toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programlarının oluşturulmasını ve uygulnmasını öngörmektedir. Ayrıca bu doküman imzası olan ülkelere; "erkek çocuklar ve yetişkin erkeklerin değişen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları çerçevesinde, eğitim materyallerini ısrarla muhafaza edilen cinsiyet rollerinden arındırmak için politikalar geliştirmekle sorumlu tutmuştur" (KSSGM, 2000).

Diğer cinsiyetçilikle mücadeleyi öngören ve Türkiye'nin imza attığı Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslar arası Sözleşmesi olan Cedaw'ın 5. Maddesine göre sözleşmeyi imzalayan ülkeleri anlaşma "kadın veya erkeği diğerine göre aşağılayan; kadın veya erkeğin diğerine göre daha üstün olduğunu savunan veya kalıplaşmış cinsiyet rollerini temel alan rolleri öngören tüm adet, uygulama, geleneksel davranış ve önyargıların ortadan kaldırılmasını sağlamakla yükümlü kılmaktadır". Yine aynı belgenin eğitimle ilgili olan 10. Maddesinin (c) bendinde ise, eğitimin bütünleştirilerek güçlendirilmesi, farklı eğitim türlerinin de geliştirilmesi, okul öğretim programlarının ve özellikle de okul kitaplarının gözden geçirilmesi ve öğretim yöntem ve tekniklerinin yeniden oluşturulması, bu amacın geçekleştirilmesinin gerekliliği öngörülmektedir (KSSGM, 2000).

Buna karşılık yapılan araştırmalara bakıldığında ülkemizde eğitim öğretim faaliyetlerinde kullanılan ders materyalleri ve ders kitapları cinsiyetçilikten arındırılmış değildir. Ders kitaplarını cinsiyetçilikten arındırma çalışmaları da bu araştırmalara göre

hayata geçirilmemiştir. Ders kitaplarında hala erkeklere aktif, kadınlara ise pasif roller verilmektedir. Ders kitaplarında erkeklere kamusal alanda aktif rol ve görevler verilirken, kadınlara uygun görülen işler koca ve çocuk bakımı ile ev işleridir. Bu bulgulara göre Türkiye'de okulların geleneksel cinsiyet rollerini yeniden ürettiğini söylemek mümkündür. Öğrencide aileden gelen geleneksel cinsiyet rolleri ve kalıpları okullarda okutulan ders kitapları ve uygulamalarla pekiştirilmekte güçlendirilmektedir. Ders kitapları cinsiyet duyarlılığı taşımaktan uzaktır.

Arslan, araştırmasının sonunda bu bulgulardan hareketle, cinsiyetçilikle mücadelenin önemini vurgulamış, bunun için Türk Medeni Kanunu'nun kadınla ilgili maddelerinde gerekli düzenlemelerin yapılmasını, bunun da acilen ders kitaplarına yansıtılmasını önermiştir. Arslan, en kısa sürede kadın sorununa duyarlı "kadın bakış açısına" da yer veren materyallerin eğitim programlarına ve kitaplarına yansıtılması gerektiğini belirtmiştir. Bu yaklaşımın öğretmenlik formasyonu derslerinde öğretmenlere kazandırılması da çok önemlidir. Ders kitaplarını hazırlayan yazarlar da Arslan'a göre cinsiyete dayalı kalıp yargılardan arındırılmış ders kitapları hazırlamaları doğrultusunda eğitilmeli, bunun önemine inanmalı ve bu yönde teşvik edilmelidirler (2000).

Eğitim sürecinde çocukların eğitim öğretimi sağlayan ve rehberlik eden tek kaynak ders kitapları değildir. Bundan daha önemlisi ve en önemlisi, eğitim öğretim faaliyetlerini sürdüren, belirleyen, direkt etkide bulunan, yapıp ettikleri ve söyledikleriyle çocuklar üzerinde kalıcı izler bırakan öğretmenlerdir. Bu nedenle cinsiyetçiliğe ilişkin öğretmen algıları, inançları ve kabulleri eğitim sürecinde geleneksel cinsiyetçiliğin yeniden üretilmesinde ders kitaplarının yanına çok aha ayrı bir önem arz etmektedir. Öğretmenlerin içinde bulundukları kültürdeki cinsel rol ayrımcılığının ne ölçüde farkında oldukları ve buna karşı tavırları sınıfta çocuklarla iletişimi, tavır ve davranışlarını, uygulamalarını etkileyecektir. Bu açıdan ders kitaplarının yanında öğretmenlerin de cinsiyetçilik algısının

ölçülmesi eğitim sürecinde cinsiyetçiliğin yeniden üretiminin saptanması açısından önem taşımaktadır. Çünkü öğrenci okulda öğrendiklerini yalnızca ders materyalleri aracılığıyla değil yaşayarak ta öğrenir.

Gök'e göre öğretmenlerin içinde yetişmiş oldukları sosyal ortam, sosyalleşme biçimleri ve aldıkları eğitim, genelde onların neyin geleneksel olduğunu sormalarını engellemektedir. Araştırmalar, öğretmenlerin okullarının erkek egemen bir yapıda olup olmadığı konusunu sorgulamadan görmezden geldiklerini; bu nedenle cinsiyetçi yaklaşımlara, ders kitaplarının tutucu ve hatta cinsiyetçi içeriklerine dikkat etmediklerini ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin cinsiyet ayrımcılığını fark etmemeleri, sorgulamamaları, özen göstermemeleri ve bundan rahatsız olmamaları öğretmenlerin de cinsiyetçiliği içselleştirmiş olduklarını göstermektedir (1993).

Esen ve Bağlı tarafından yapılan "İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme" çalışmasında da ilköğretimde okutulan 13 adet 1. Sınıf Abece ve Türkçe kitabı incelenmiştir. Araştırmada kitaplardaki çocuk figürleri inceleme dışında tutularak, yetişkin figürleri, cinsiyetlerine göre dört ana kategoride değerlendirilmiştir. Bu çalışmada yetişkin figürlerin, kimlerle birlikte gösterildikleri, eylemleri, içinde bulundukları mekanlar ve bağlantıda oldukları nesneler incelenmiştir. Araştırmanın yüzde ve kay-kare analizleri kullanılarak elde edilen bulgularına göre hem kadın hem de erkek figürleri en çok "çocuklar" ile, ikinci olarak ta aileleri ile gösterilmektedir. Kadın figürler en çok "ev ve ev çevresinde", erkek figürler, en çok "dış mekan"larda gösterilmektedir. Kadın figürler en çok "çocuğa yönelik"; erkek figürlerse en çok "kamu ve iş yaşamı"yla ilgili etkinlikler içinde gösterilmektedir. Kadın figürler kitaplarda en çok "özel", erkek figürlerse en çok "kamusal" nesnelerle gösterilmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre kadın figürlerin çocuk ve çocuklarla birlikte gösterilme oranı %63,56 iken erkek figürlerin çocuk ve çocuklarla gösterilme oranı %24,06'dır. Yine

kadınların ev ve ev çevresinde gösterilme oranları %56,78 iken erkek figürlerin ev ve ev çevresinde gösterilme oranları %28,30'dur. Erkek figürler dış mekanlarda %45,28 oranında gösteriliyorken kadın figürlerin dış mekanlarda gösterilme oranı %11,86'da kalmaktadır. Üstelik kamusal alanda görülen kadınların çok büyük bir kısmı, geleneksel rollerinden yola çıkılarak kadına "uygun" bir meslek olarak görülen öğretmenlik rolü içinde ve okullara gösterilmektedir. Bu araştırmanın sonucuna göre de incelenen ders kitaplarında, kadın ve erkek cinsiyetleri geleneksel toplumsal işbölümü içinde ele alınmakta ve yine geleneksel cinsiyet ayrımcılığına uygun bir şekilde mekanlarla, kişilerle, nesnelerle ve eylemlerle gösterilmektedirler. Ders kitapları hem kadını hem de erkeği geleneksel cinsiyet rol kalıplarına uygun rol, mekan ve eylemler içinde sınırlandırmakta ve bu yönleriyle cinsiyetçi bakış açısını beslemektedir. Ders kitapları kadını "salt anne ve eş", erkeği de "dışarıda çalışan" olarak göstererek hem geleneksel cinsiyetçiliğe hizmet etmekte hem de kız ve erkek öğrencilerin kendileri ve sosyal yaşamla ilgili ideallerini ve seçeneklerini sınırlandırmaktadır. Oysa ders kitapları, öğrencilerin gözünde olasılıkları sınırlandırmak yerine oluğunca geniş ve çeşitli modeller ve etkinlikler fırsatı sunarak bireysel gelişimlerine pozitif katkıda bulunmalıdır (2002).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırma betimsel nitelikte içerik çözümlemesi ve tarama çalışmasıdır.

Araştırmanın temel amacı 2005-2006 eğitim-öğretim yılında ilköğretimin birinci kademesinde ilk beş yılında okutulan tüm ders kitaplarında yer alan metin ve resimleri ana ve yan karakterleri, kişilerin birlikte oluğu bireyleri, eylemleri, mekanları nesneleri cinsiyetlerine göre incelemektir. Ders kitapları analiz edilirken; ders kitaplarının içerdiği resimlerde yer alan kadın, erkek ve çocuk figürleri;

1-Birlikte gösterildikleri bireylere ve cinsiyetleri arasındaki ilişkiye göre

2- Gösterildikleri mekanlar ve cinsiyetleri arasındaki ilişkiye göre

3- Resimlerde yaptıkları eylemler ile cinsiyetleri arasındaki ilişkiye göre

4- Ana ve yan karakterler ve cinsiyetleri arsındaki ilişkiye göre incelenecektir.

Ders kitaplarındaki metinler "kadın" ve "erkek" cinsiyetlerine yönelik içerdiği bilgi, telkinler ve öğretilerine göre ele alınacak, cinsiyetlere göre ifade edilen rol ve sorumluluklar analiz edildi.

Öğretmenlerin "ders kitaplarındaki cinsiyetçilik algıları" survey tekniği ile ölçülerek değerlendirildi.

3.1 EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın içerik analizine birinci devredeki okutulan bütün ders kitapları alınmıştır.

Araştırmanın anket uygulamasında hedef evren İzmit'teki birinci devre öğretmenleridir. Tesadüfi olarak 241 öğretmen araştırmaya alınmıştır.

3.2 SINIRLILIKLAR

Bu çalışma ilköğretimin ilk beş yılında MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın onayıyla okutulmasına karar verilen ders kitaplarıyla sınırlıdır. İncelenecek kitaplar 2005-2006 eğitim-öğretim yılına okutulan kitaplardır.

Anket çalışmamıza katılan öğretmenler Kocaeli İzmit merkez ilköğretim okullarında görev yapan 241 öğretmen ile sınırlıdır.

Araştırma cinsiyetçiliğin kökenlerine, kültürel ve tarihsel temelleriyle toplumun diğer kurumlarına yansıyan etkilerine ilişkin kuramsal bir yaklaşım içermemekte yalnızca ders kitaplarındaki cinsiyetçilik incelenmektedir.

3.3 SAYILTILAR

Cinsiyetçilik ve ataerkil yapı toplumun her alanında etkisini gösterirken eğitim kurumunda da yansımaları yer almaktadır.

Ders kitapları cinsiyete ilişkin ayrımcı öğeler içermekte, cinsiyetçiliğin sürmesinde ve aktarılmasında rol oynamaktadır.

"Öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının ölçülmesi" çalışmamıza katılan öğretmenlerin mülakat sorularına doğru yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

3.4 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ülkemizde "ders kitaplarında cinsiyetçilik" konusunda önceki yıllarda sayıca sınırlı araştırmalar yapılmış, özellikle müfredatımızdaki köklü yapılanma sonrası konu ele alınmamıştır. Özellikle uzun yıllardan sonra köklü yapısal değişimlerin devlet tarafından da sistematik bir programla oluşturulduğu eğitim sektörümüze ve oluşturulan ders kitaplarına "cinsiyetçilik" olgusunun bugün ne derece yansıdığının belirlenmesi "kadın" eğitimi ve bireyler arası adil bir yapılanma için gerekli ve önemlidir.

Aynı zamanda çalışmamız önceki yıllarda bu konuda yapılan çalışmaların ışığında konuya yaklaşması ve bu çalışmaların ders kitaplarına ne ölçüde yansıdığının belirlenmesine hizmet etmesi yönünden önem taşımaktadır.

Eğitim politikalarımızdaki yapıcı değişiklikler ulusal gelişmemiz ve çağdaşlaşma için büyük önem arz etmektedir. 2004-2005 eğitim öğretim yılında ülkemizde çeşitli şehirlerinde seçilen pilot okul uygulamalarıyla başlayan ve 2005-2006 eğitim öğretim yılında tüm ülke genelinde uygulanmaya başlanan ve yeni yapısal özellikler arz eden müfredat programımız yeni ders kitaplarıyla desteklenirken; ders kitaplarının evrensel bir sorun olma niteliği taşıyan "cinsiyetçilik" açısından incelenmesi gerekli ve zaruridir. Aynı zamanda eğitim kurumlarımızın en önemli öğeleri olan öğretmenlerimizin bu konuya bakış açıları, değerleri, ders kitaplarındaki ve uygulamalardaki "cinsiyetçilik" algıları konunun tüm yönleriyle ele alınması açısından önem arz etmektedir.

Bu perspektifle çalışmamızın Milli Eğitim uygulamalarına ve bu konudaki kuramsal çalışma ve tartışmalara ışık tutması ve getireceği faydalar açısından önem taşımaktadır.

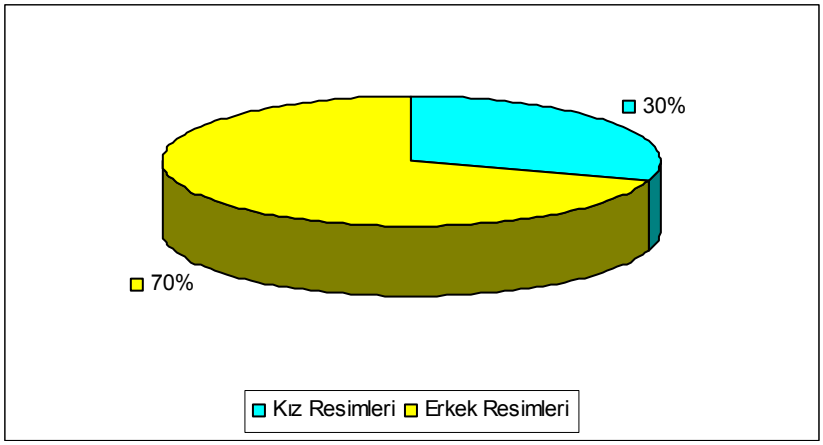
BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmaya konu olan 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında 1-5. sınıflarda okutulan ders kitaplarının "cinsiyetçilik" açısından incelenen resim ve metin analizlerinden elde edilen bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

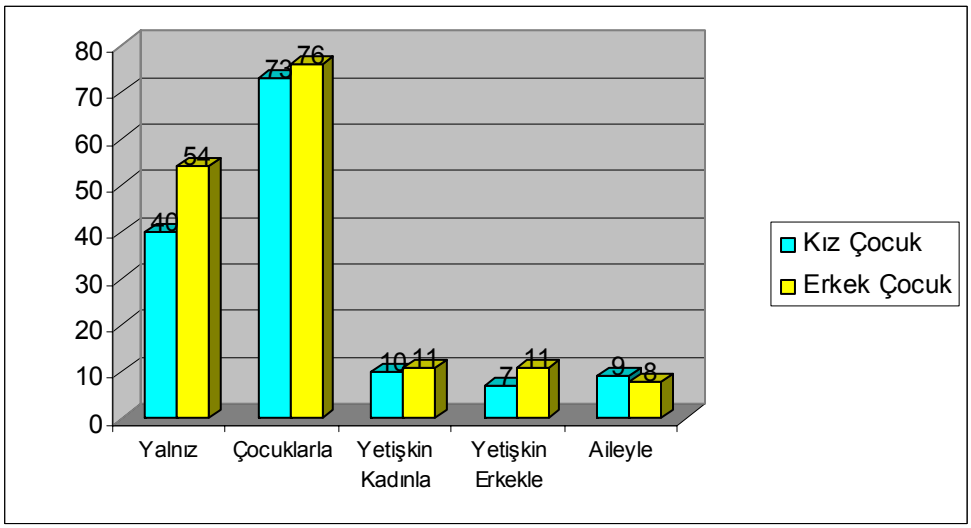
A. İlköğretim Birinci Kademe Ders Kitaplarındaki Resimlerin Cinsiyet Ayrımcılığı Açısından Analizi

Tablo 1. 1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Resimler

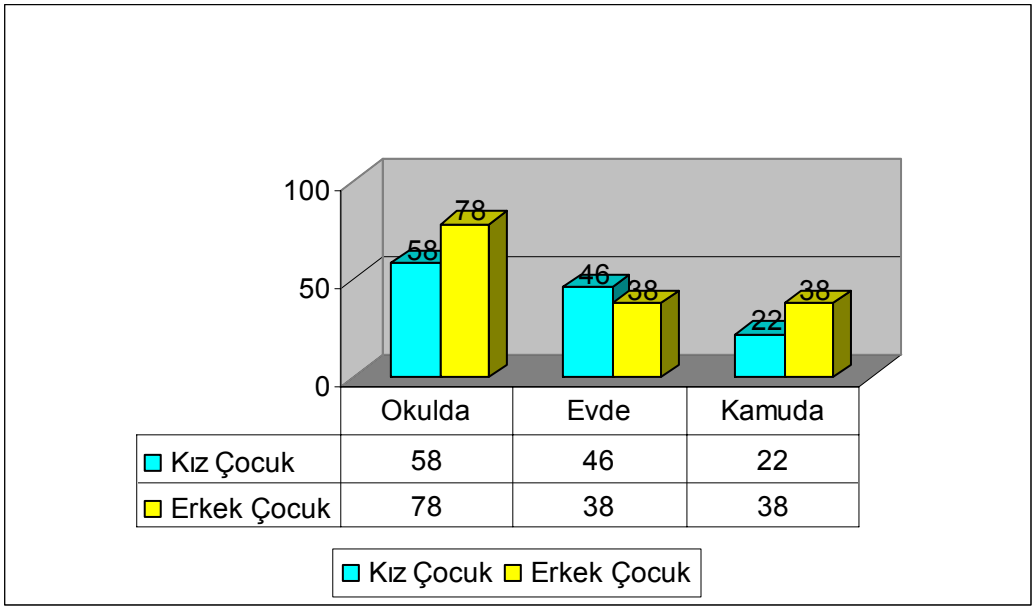
1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabını oluşturan resimlerin %70'i erkek, %30'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 2. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

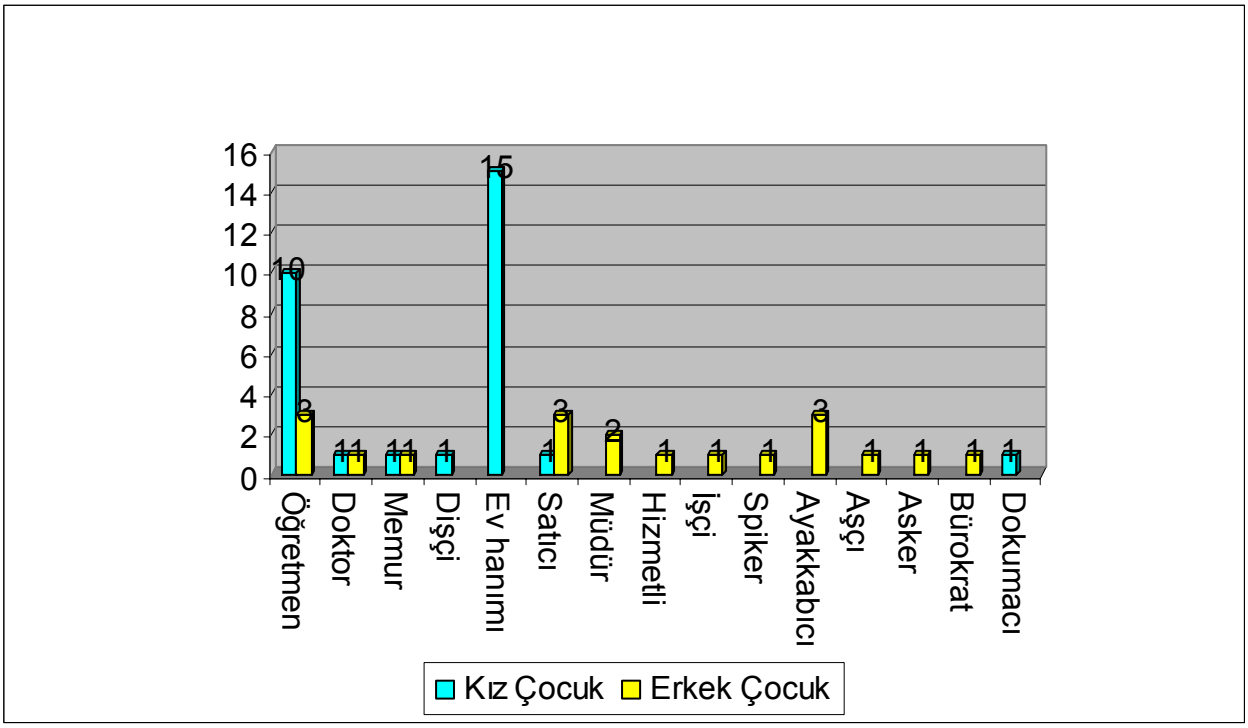
1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 54 kez, kız çocuklar 40 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 76, kız çocuklar 73 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Kız çocuklar 10, erkek çocuklar 11 kez yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilirlerken; 11 erkek çocuğa karşılık 7 kız çocuk yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir. 9 kız ve 8 erkek çocuk aile içinde gösterilmiştir.

Tablo3. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

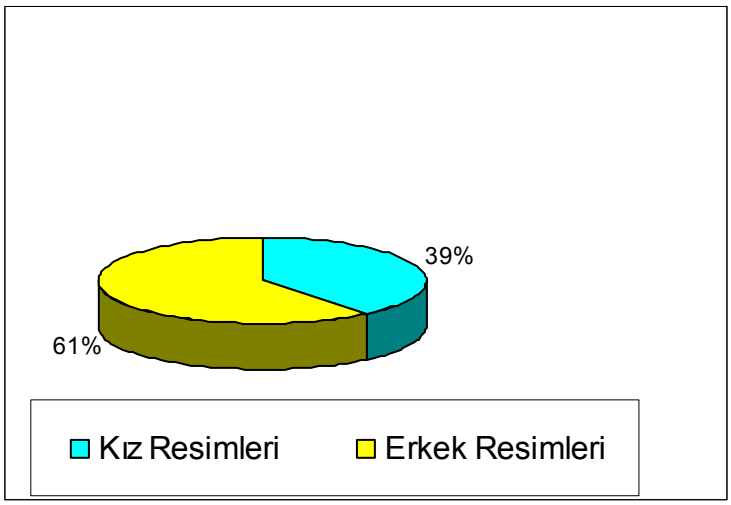
2. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında 58 kız çocuk ve 78 erkek çocuk evde gösterilirken; 46 kız ve 38 erkek çocuk okulda resmedilmiştir. 22 kız çocuk kamuda gösterilirken 38 erkek çocuk kamuda resmedilmiştir.

Tablo 4. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

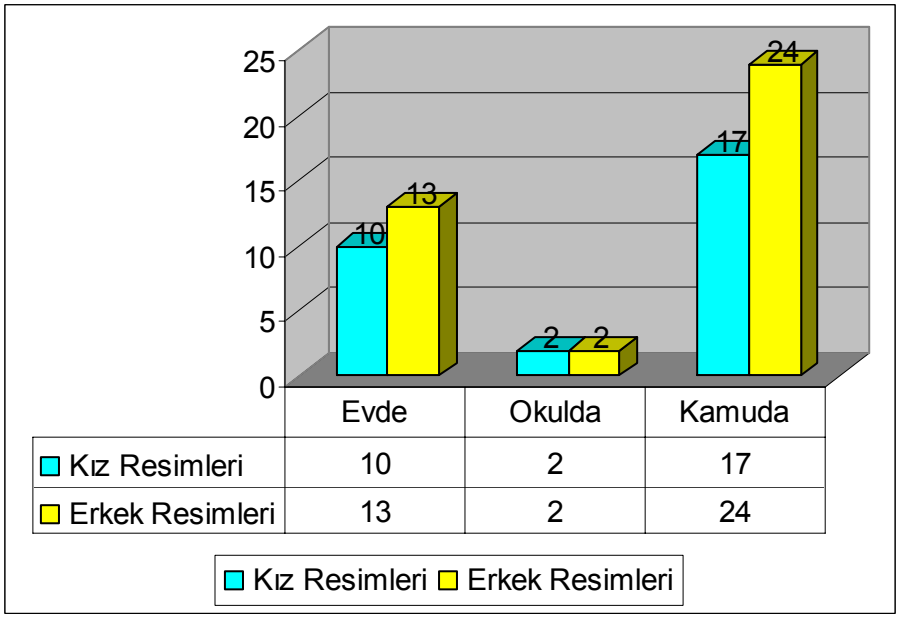
1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında kız çocuklara 15 kez ev hanımlığı, 10 kez öğretmenlik ile 1'er kez doktorluk, memurluk, diş hekimliği, ticaret (satıcılık) ile dokumacılık meslek olarak önerilmektedir. Erkek çocuklara ise3'er kez öğretmenlik, ticaret (satıcılık) ve ayakkabıcılık ile 2 kez müdürlük ve 1'er kez memurluk, hizmetli, işçilik, spikerlik, aşçılık, askerlik ve bürokratlık önerilmiştir.

Tablo 5. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabı Resim Analizi

1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabının resimlerinin %61'i erkek ve %39'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

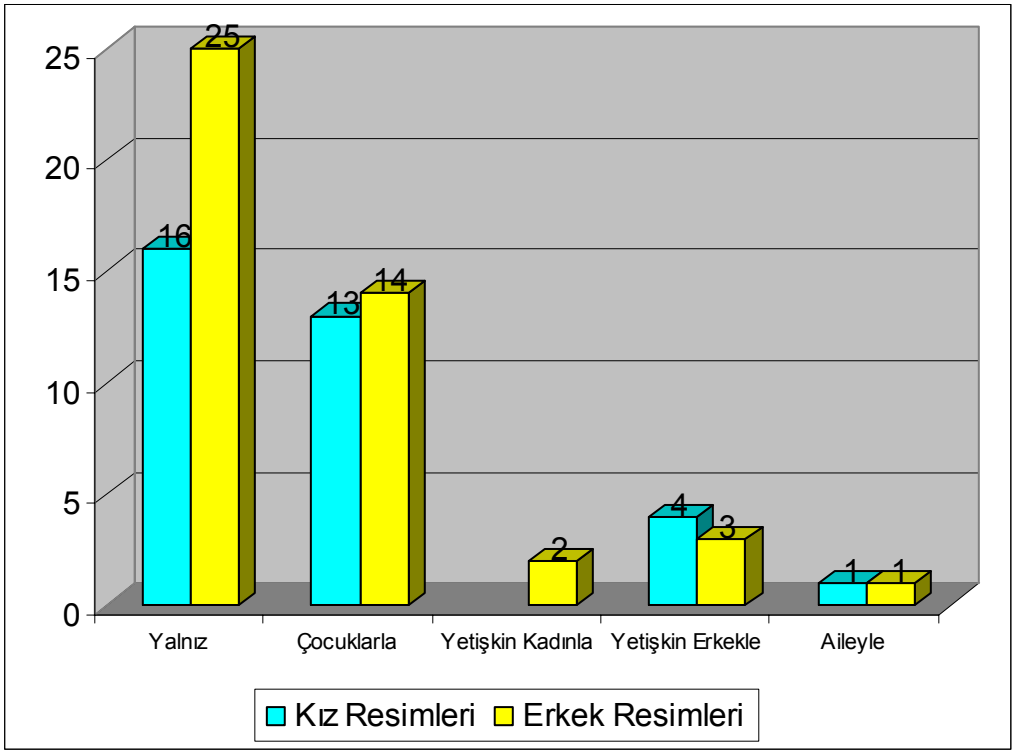
Tablo6. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

	Evde	Okulda	Kamuda
Kız Resimleri	10	2	17
Erkek Resimleri	13	2	24

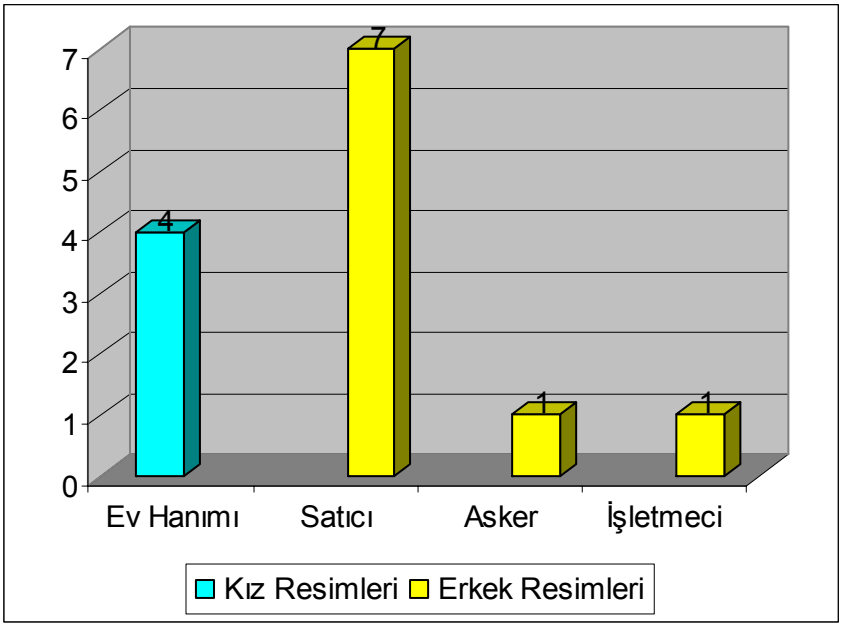
1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabında kızlar 10 kez, erkekler 13 kez evde gösterilirken her iki cins te 2'şer kez okulda resmedilmiştir. 17 kız kamuda resmedilirken bu sayı erkeklerde 24 olmaktadır.

Tablo 7. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

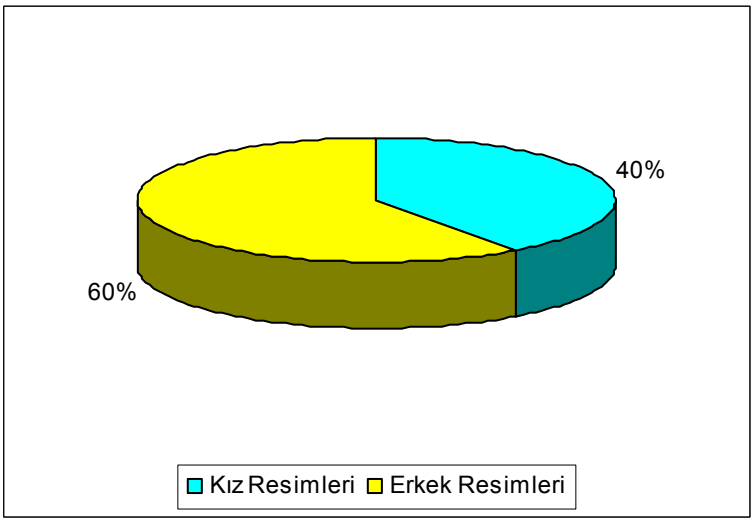
1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 25 kez, kız çocuklar 16 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 14, kız çocuklar 13 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 11 kez yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilirlerken hiçbir kız çocuk yetişkin bir kadınla gösterilmemiştir. 3erkek çocuğa karşılık 4 kız çocuk yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir. 1 kız ve 1 erkek çocuk aile içinde gösterilmiştir.

Tablo 8. 1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

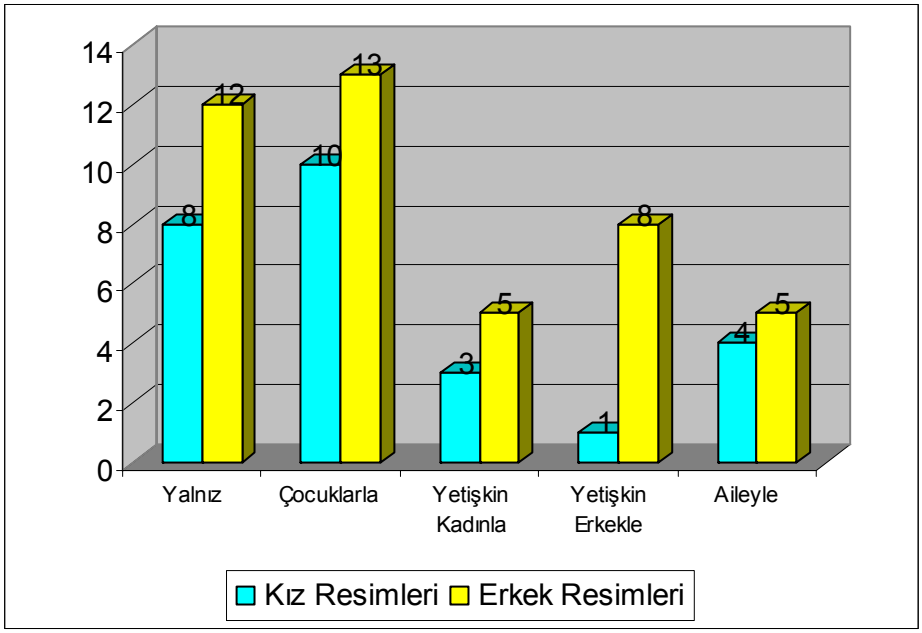
1. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum kitabında kız çocuklara 4 kez ev hanımlığı meslek olarak önerilirken, erkek çocuklara 7 kez ticaret(satıcılık) ile 1'er kez askerlik ve işletmecilik önerilmiştir.

Tablo 9. 1.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimler

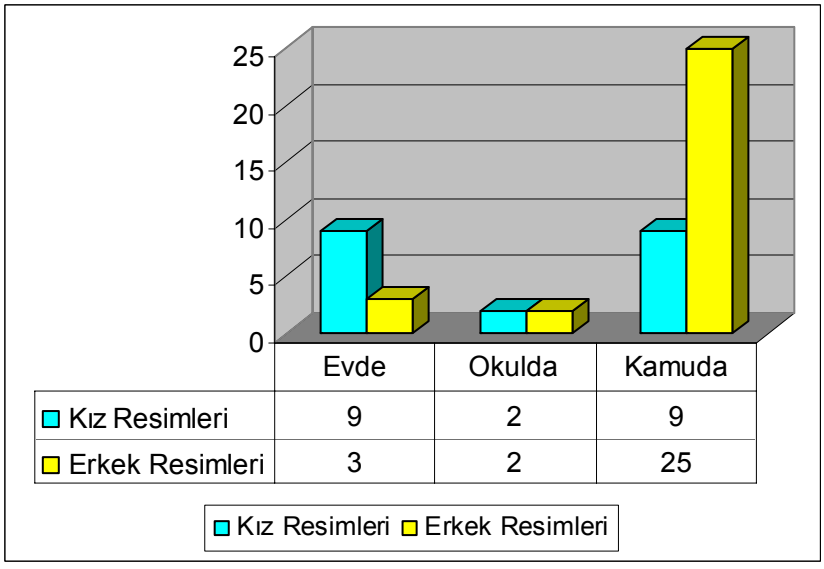
1. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki resimlerin %60'ı erkek ve %40'ı kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 10. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

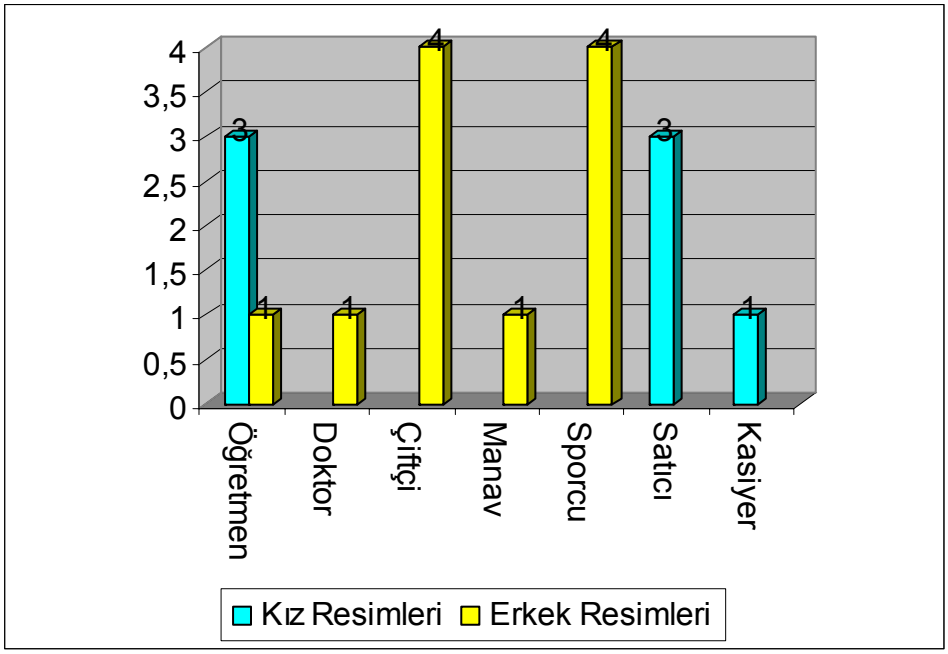
1. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 12 kez, kız çocuklar 8 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 13, kız çocuklar 10 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 5 kez yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilirlerken 3 kız çocuk yetişkin bir kadınla gösterilmiştir. 8 erkek çocuğa karşılık 1 kız çocuk yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir. 4 kız ve 5 erkek çocuk aile içinde gösterilmiştir.

Tablo11. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

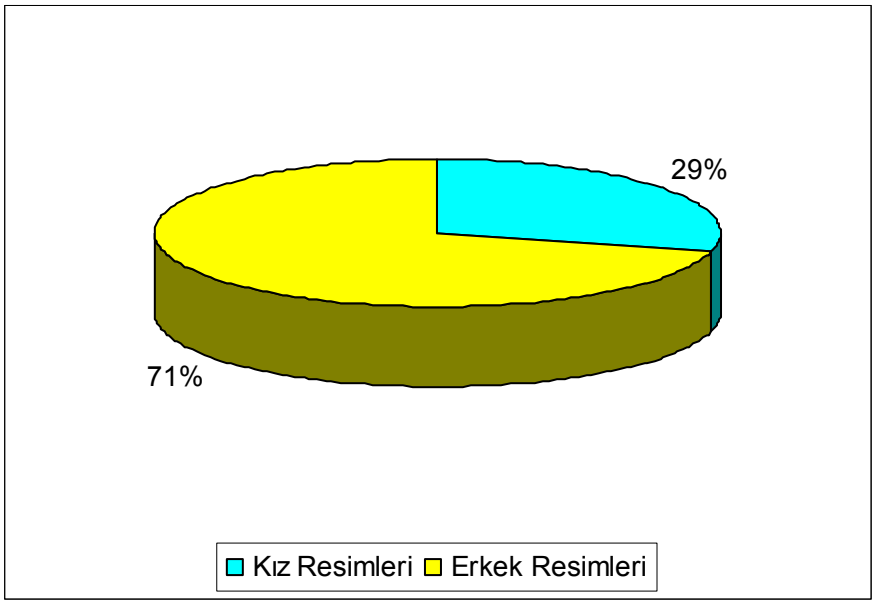
1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 9 kız ve 3 erkek çocuk evde resmedilirken, 2'şer kız ve erkek çocuk okulda resmedilmiştir. 9 kız çocuk kamuda resmedilmiş buna karşılık erkek çocuklarda bu sayı 25 olmaktadır.

Tablo 12. 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

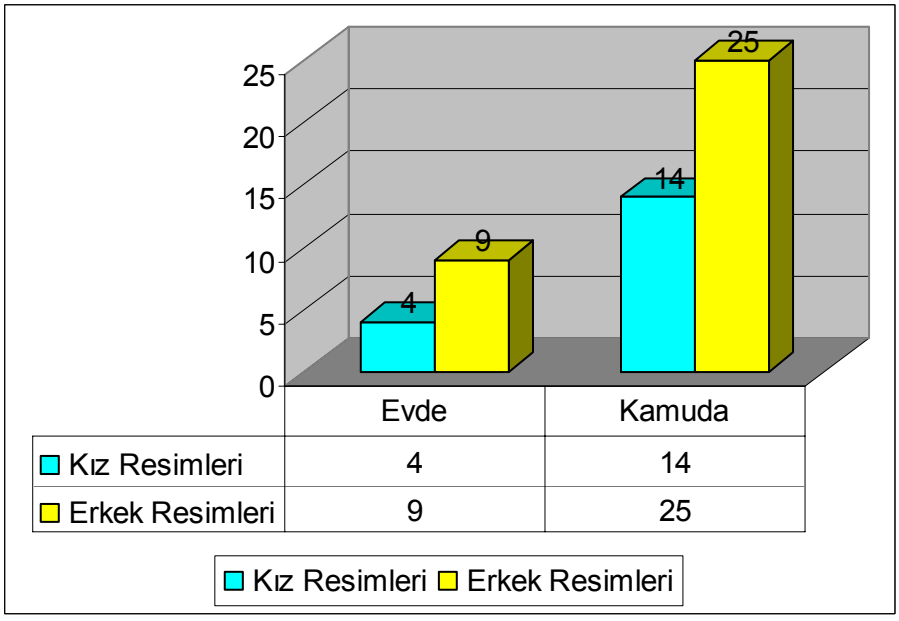
1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında kız çocuklara 3'er kez öğretmenlik ve ticaret (satıcılık) ile 1 kez kasiyerlik meslek olarak önerilirken; erkek çocuklara 4'er kez çiftçilik ve sporculuk ile 1'er kez doktorluk, öğretmenlik, ve manav olmaları önerilmiştir.

Tablo 13. 1.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

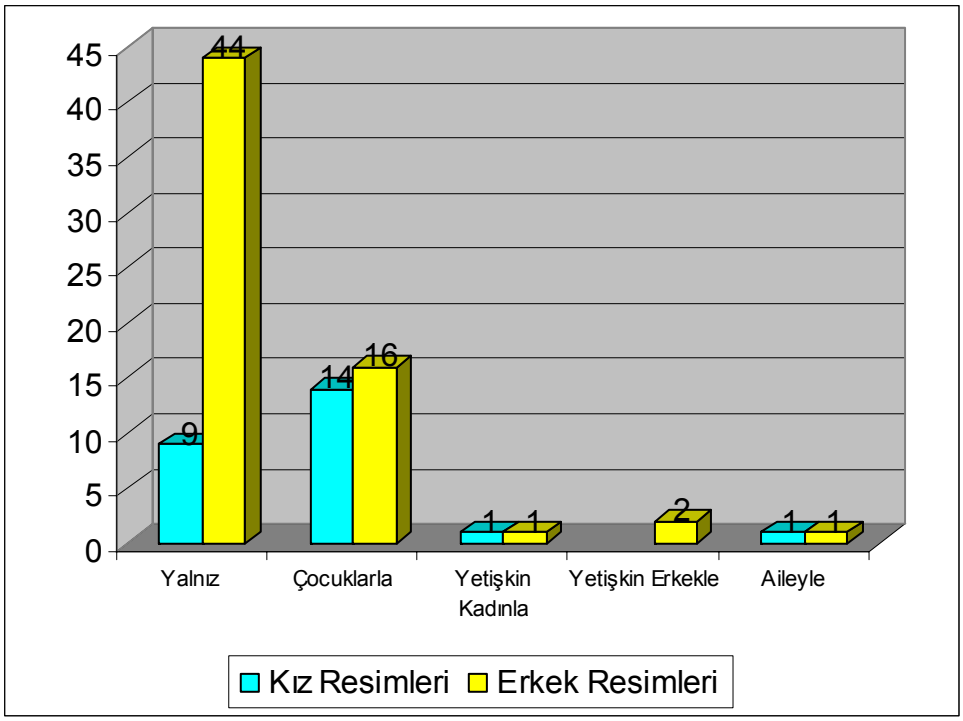
1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki resimlerin %71'i erkek, %29'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 14. 1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

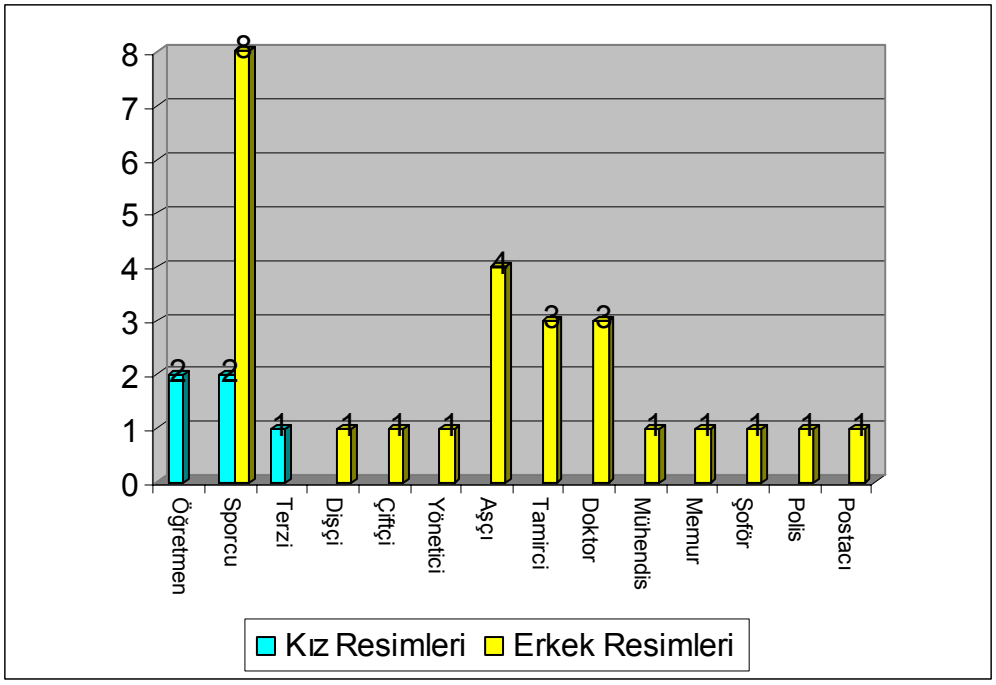
1. sınıf Türkçe Çalışma Kitabında kız çocuklar 4, erkek çocuklar 9 kez evde gösterilirken; 14 kız çocuğa karşılık 25 erkek çocuk kamuda resmedilmiştir.

Tablo 15. 1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

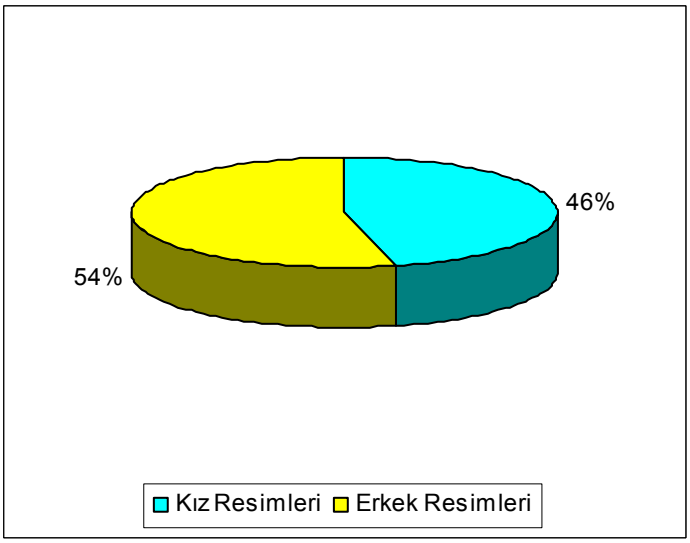
1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 44 kez, kız çocuklar 9 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 16, kız çocuklar 14 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 1 kez yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilirlerken hiçbir kız çocuk yetişkin bir kadınla gösterilmemiştir. 1 erkek çocuk ve 1 kız çocuk yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilmişlerdir. 1 kız ve 1 erkek çocuk aile içinde gösterilmiştir.

Tablo 16. 1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

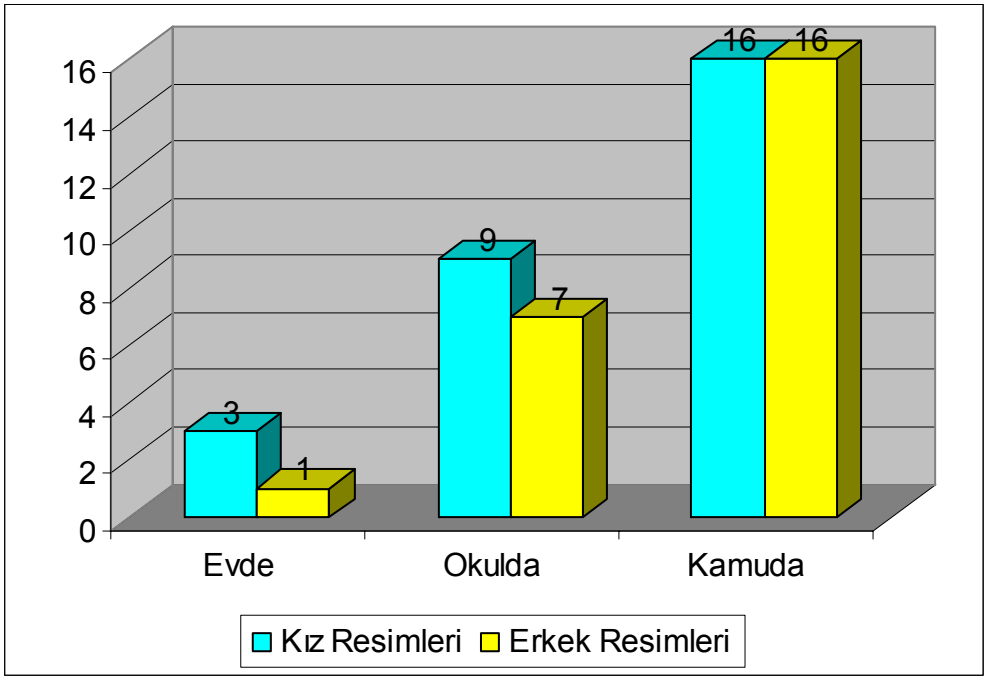
1. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında kız çocuklara 2'şer kez öğretmenlik ve sporculuk ile 1 kez terzilik meslek olarak önerilirken; erkek çocuklara 8 kez sporculuk, 4 kez aşçılık, 3'er kez tamircilik ve doktorluk ile 1'er kez diş hekimliği, çiftçilik, yöneticilik, mühendislik, memurluk, şoförlük, polislik ve postacılık önerilmiştir.

Tablo 17. 1.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimler

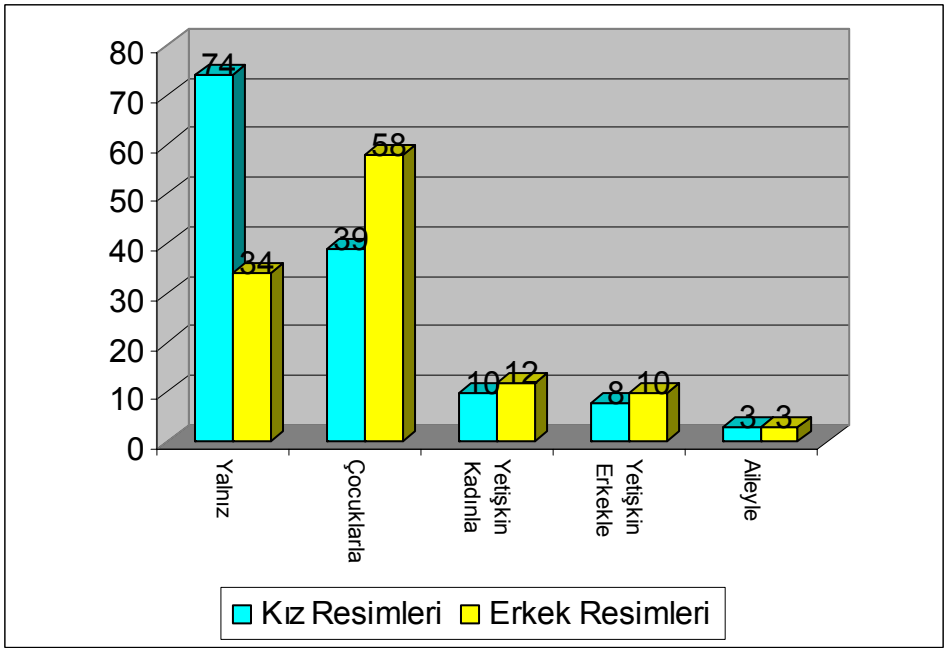
1. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki resimlerin %54'ü erkek ve %46'sı kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo18. 1. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

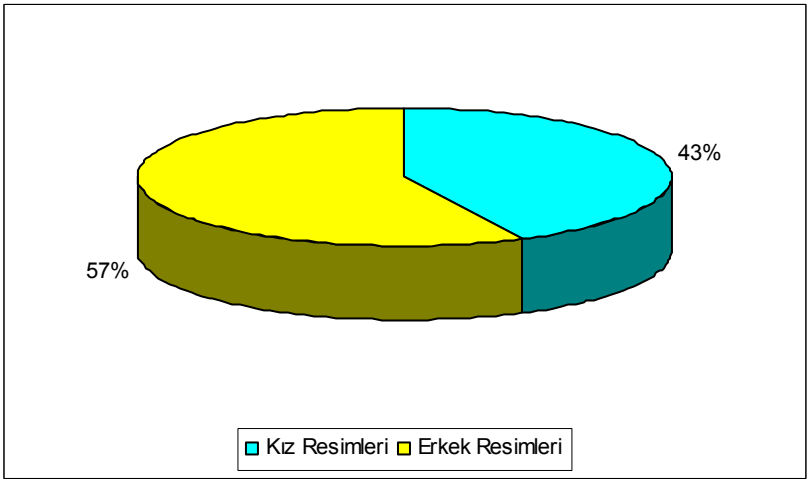
1. Sınıf Matematik Ders Kitabında 3 kız ve 1 erkek çocuk evde resmedilirken, 9 kız ve 7 erkek çocuk okulda gösterilmiştir. 16 kez kız ve erkek çocuklar kamuda resmedilmiştir.

Tablo 19. 1. Sınıf Matematik Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

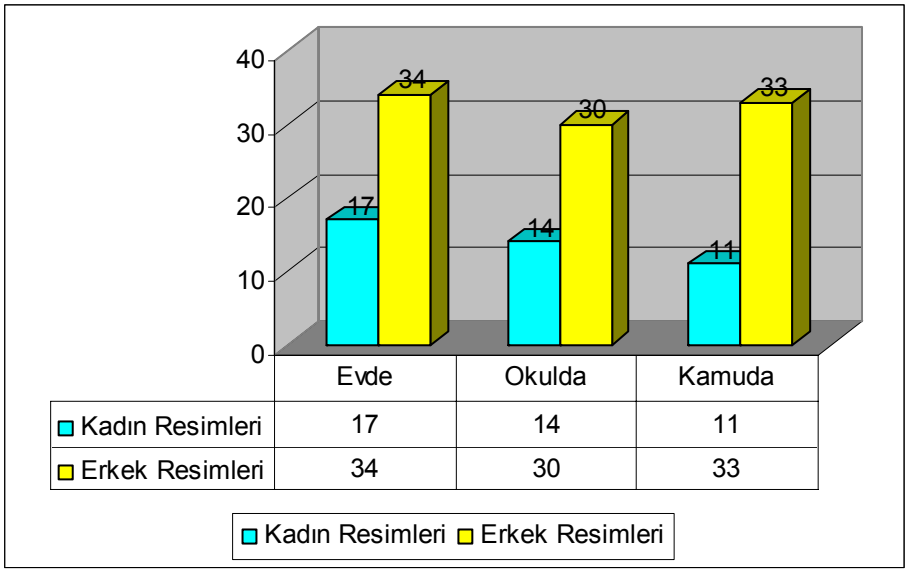
1. Sınıf Matematik Ders Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 34 kez, kız çocuklar 74 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 58, kız çocuklar 39 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 12 kez yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilirlerken 10 kız çocuk yetişkin bir kadınla gösterilmiştir. 10 erkek çocuğa karşılık 8 kız çocuk yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir. 3 kız ve 3 erkek çocuk aile içinde gösterilmiştir.

Tablo 20. 1.Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabındaki Resimler

1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki resimlerin %57'si erkek, %43'ü kız resimlerinden oluşmaktadır.

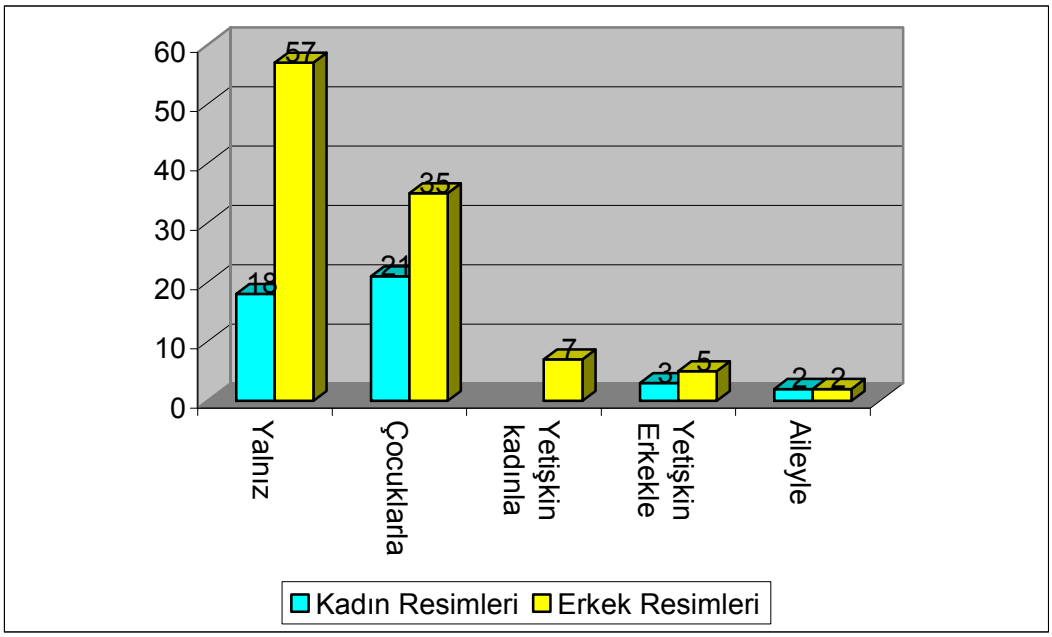
Tablo21. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

	Evde	Okulda	Kamuda
Kadın Resimleri	17	14	11
Erkek Resimleri	34	30	33

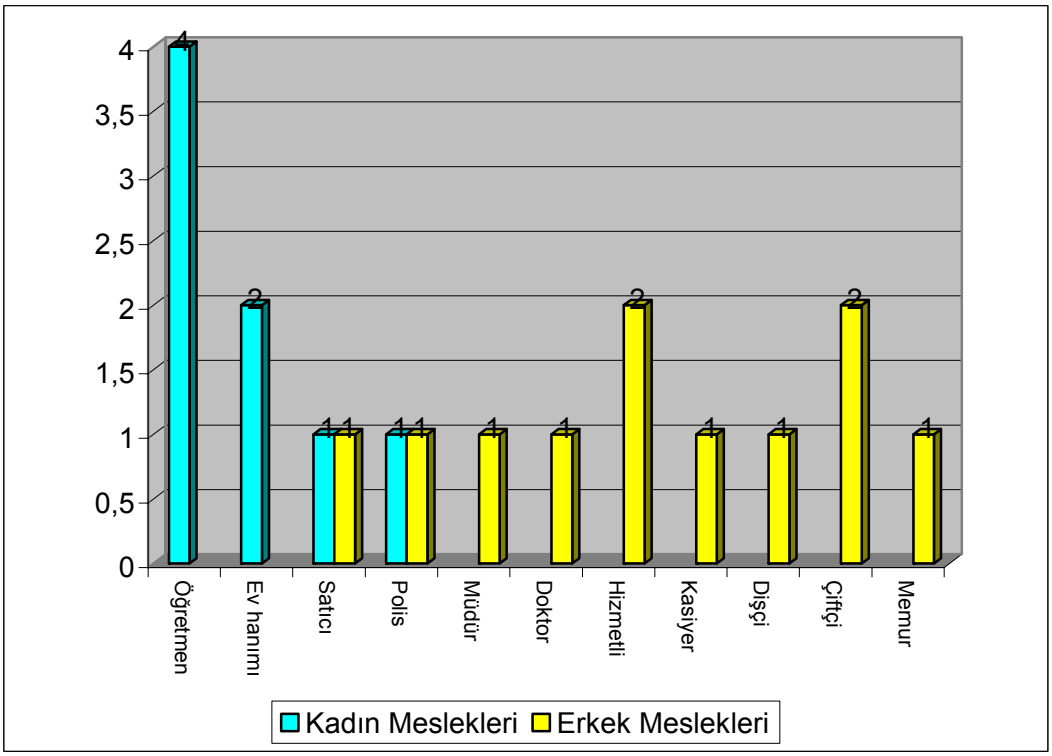
1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders kitabındaki resimlerde 17 kız çocuğu evde resmedilirken 34 erkek çocuk evde gösterilmektedir. Okulda resmedilen erkek çocuk sayısı 30 iken, okulda gösterilen kız çocuk sayısı 14 olmaktadır. 33 erkek çocuk kamuda resmedilirken 11 kız çocuk kamuda gösterilmiştir.

Tablo 22. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

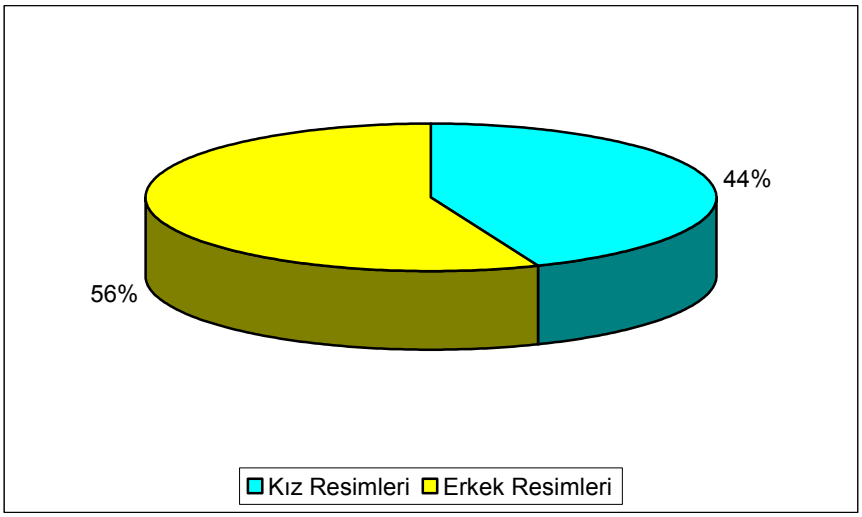
1.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında erkek çocuklar 57 kez yalnız resmedilirken 18 kız çocuk yalnız resmedilmiş; 35 erkek çocuk diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilirken 21 kız çocuk diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmiştir. Hiçbir kız çocuğu yetişkin bir kadınla gösterilmezken 7 erkek çocuk yetişkin kadınla iletişim halinde gösterilmiştir. Yetişkin erkekle iletişim içinde gösterilen kız çocuğu 3 iken, bu durumda gösterilen erkek çocuk sayısı 5 olmaktadır. Her iki cinsten de 2 çocuk aile içinde resmedilmiştir.

Tablo 23. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

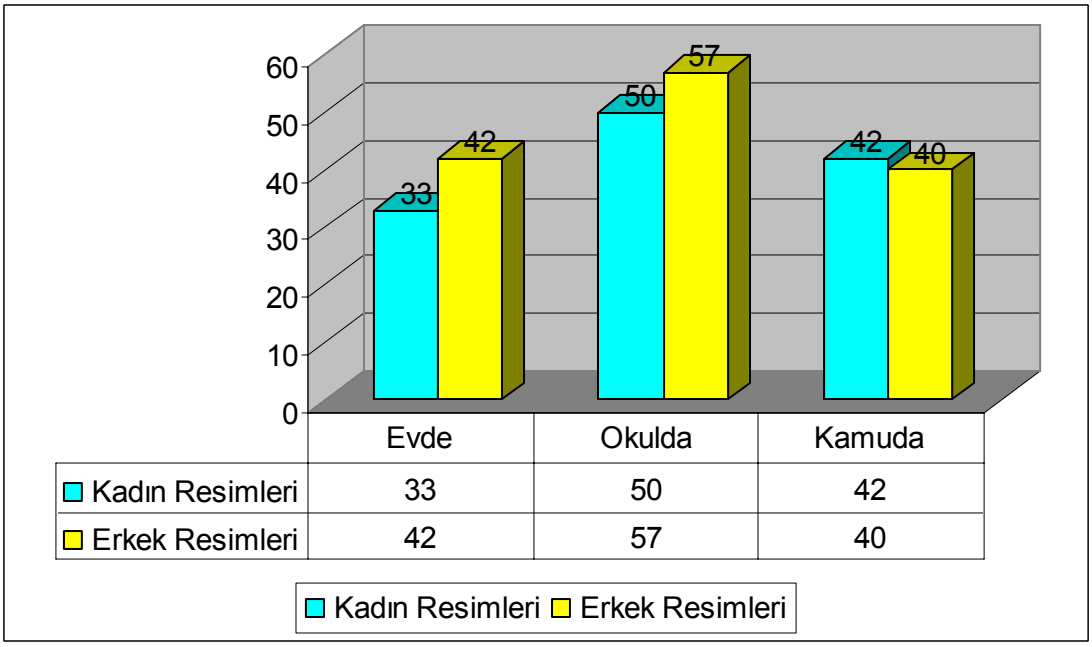
1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders kitabında kız çocuklarına 4 kez öğretmenlik, 2 kez ev hanımlığı ve 1'er kez ticaret (satıcılık) ile polislik meslek olarak önerilirken, erkek çocuklarına 2'şer kez çiftçilik ve hizmetli olmaları ile 1'er kez polislik, ticaret(satıcılık), müdürlük, doktorluk, kasiyerlik, diş hekimliği, memurluk önerilmiştir.

Tablo 24. 2.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

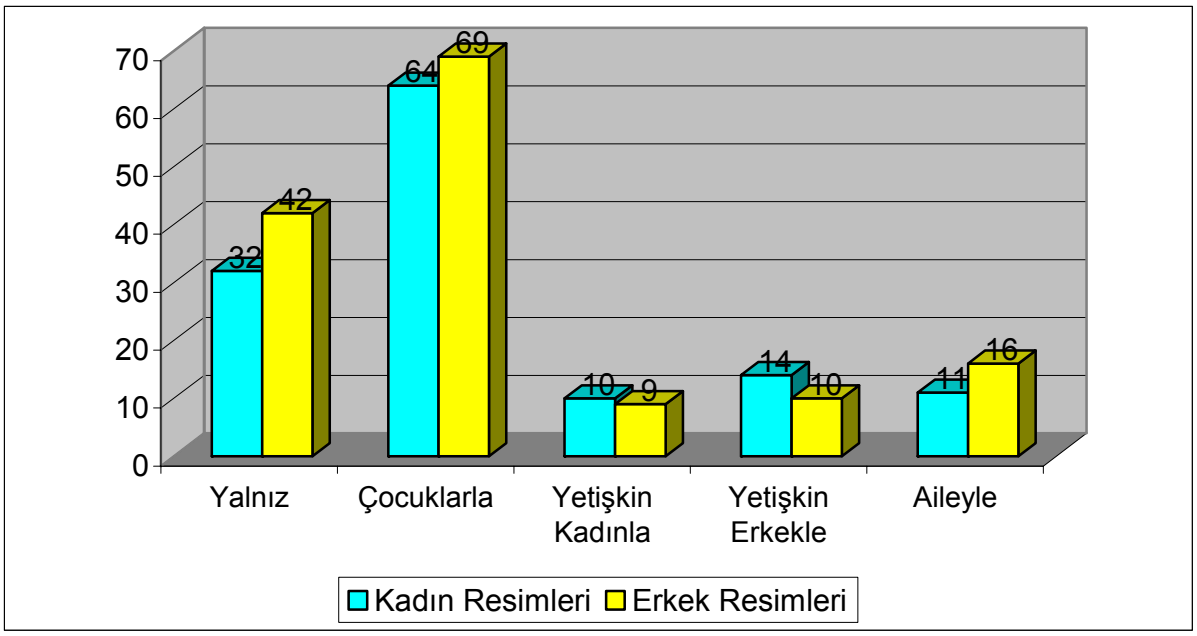
2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders kitabını oluşturan resimlerin %56'sı erkek resimlerinden oluşurken %44'ü kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 25. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

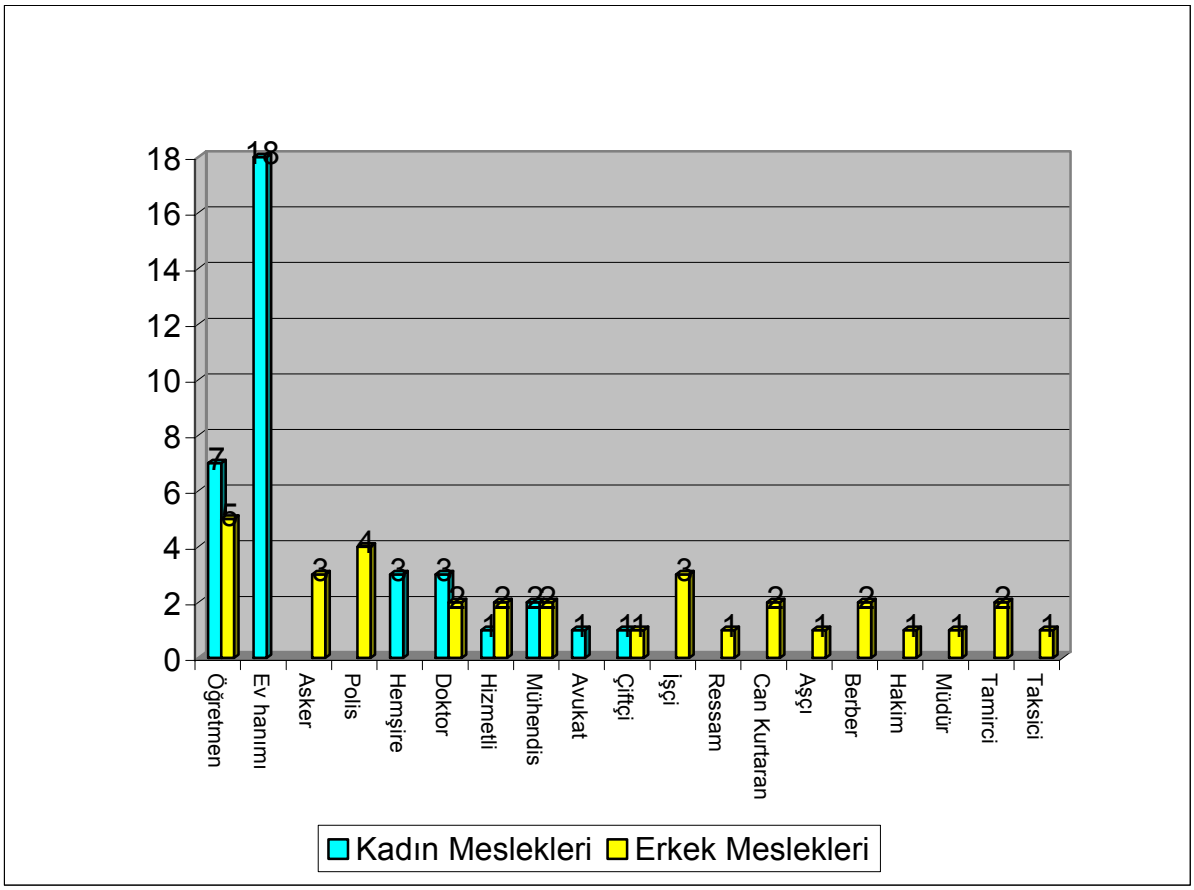
2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında kız çocuklar 33 kez evde gösterilirken erkek çocuklar 42 kez evde resmedilmiştir. Kız çocukları 50 kez okulda ve 42 kez kamuda gösterilirken; erkek çocuklar 57 kez okulda ve 40 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 26. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

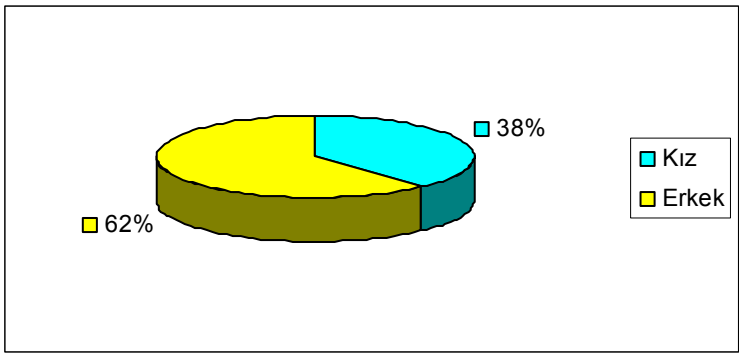
2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders kitabında erkek çocuklar 42 kez yalnız gösterilirken kız çocuklar 32 kez yalnız gösterilmiştir. Erkek çocuklar 69, kız çocuklar 64 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilmiştir. Kız çocuklar yetişkin kadınla 10 kez, erkek çocuklar bir yetişkin kadınla 9 kez iletişim halinde resmedilmiştir. Kız çocuklar 14 kez, erkek çocuklar 10 kez bir yetişkin erkekle iletişim halinde resmedilirken 11 kız çocuk ile 16 erkek çocuk aile içinde gösterilmişlerdir.

Tablo 27. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

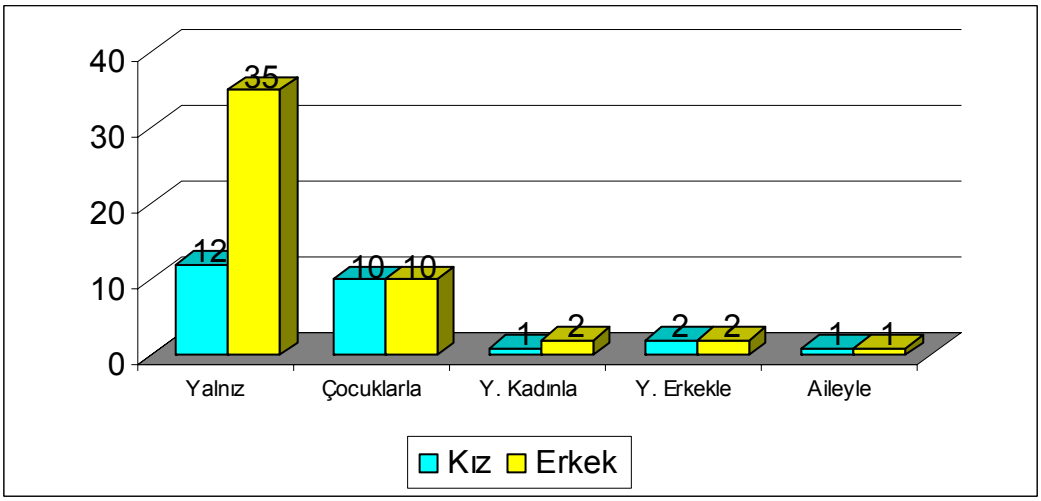
2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Kız çocuklara 18 kez ev hanımlığı, 7 kez öğretmenlik, 3'er kez hemşirelik ve doktorluk ile 1'er kez hizmetli, avukatlık ve çiftçilik meslek olarak önerilirken; erkek çocuklara 5 kez öğretmenlik, 4 kez polislik, 3'er kez askerlik ve işçilik, 2'şer kez hizmetli, doktorluk, mühendislik, can kurtaranlık, berberlik, tamircilik ve 1'er kez de çiftçilik, ressamlık, aşçılık, hakimlik, müdürlük ve taksicilik önerilmiştir.

Tablo 28. 2.Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

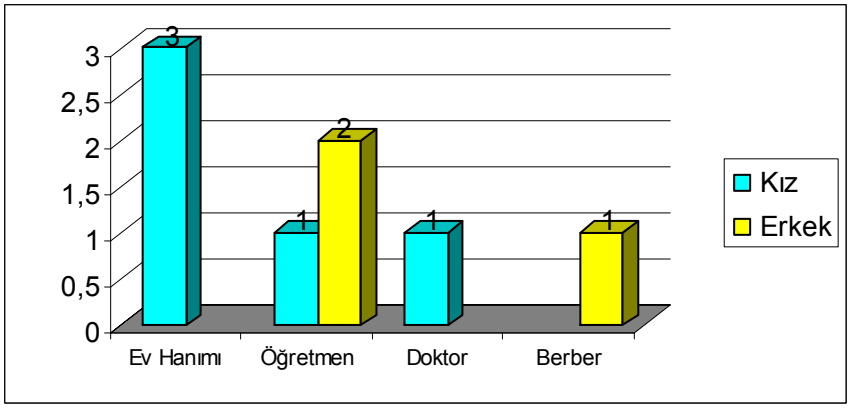
2. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabındaki resimlerin %62'si erkek, %38'i kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 29. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

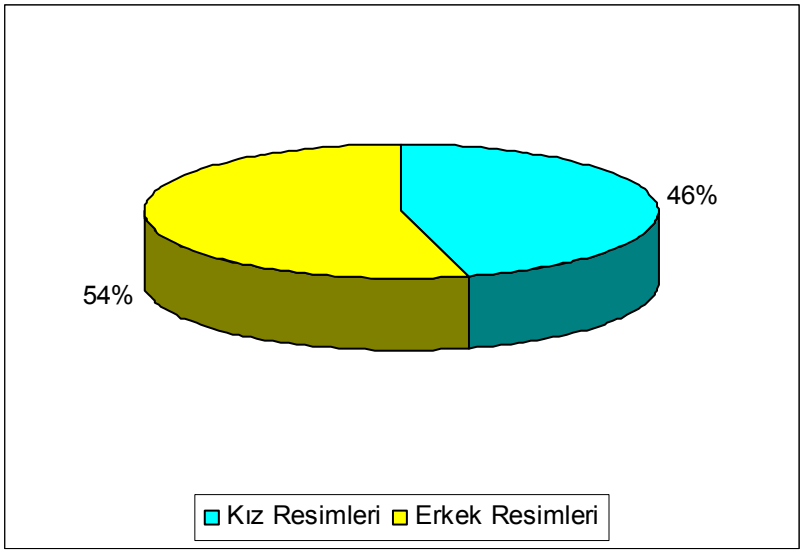
2. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma kitabında kızlar 12 erkekler 35 kez yalnız gösterilirken; her iki cins de 10 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde, 2'şer kez yetişkin bir erkekle; 1'er kez aileyle gösterilmiş; kızlar 1 erkekler 2 kez yetişkin bir kadınla resmedilmiştir.

Tablo 30. 2. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

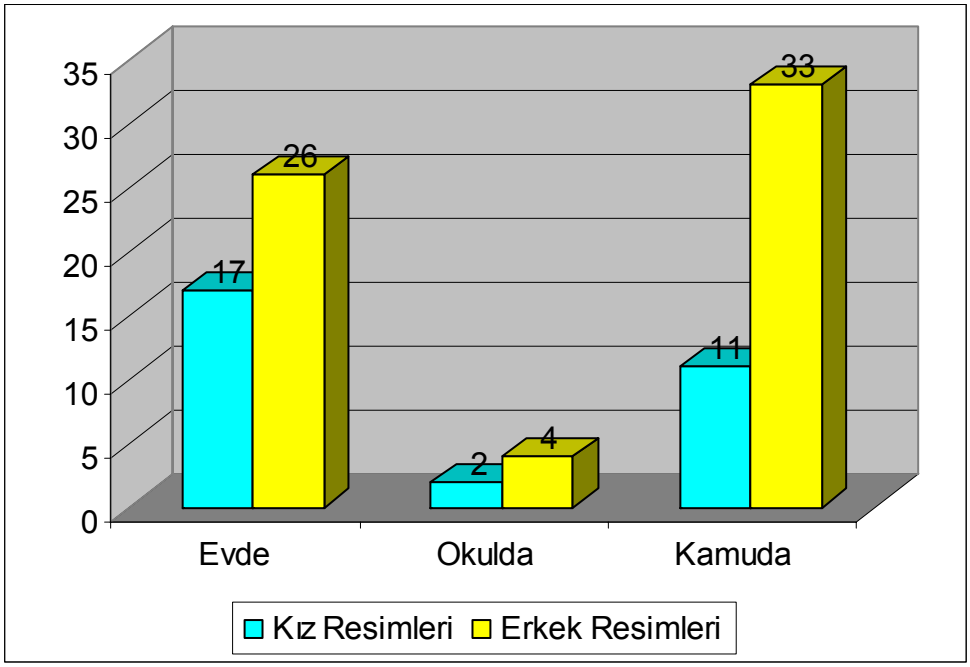
2. Sınıf Çalışma Kitabında kızlara 3 kez ev hanımlığı ile 1'er kez öğretmenlik ve doktorluk; erkeklere 2 kez öğretmenlik ile 1 kez berberlik önerilmiştir.

Tablo 31. 2.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

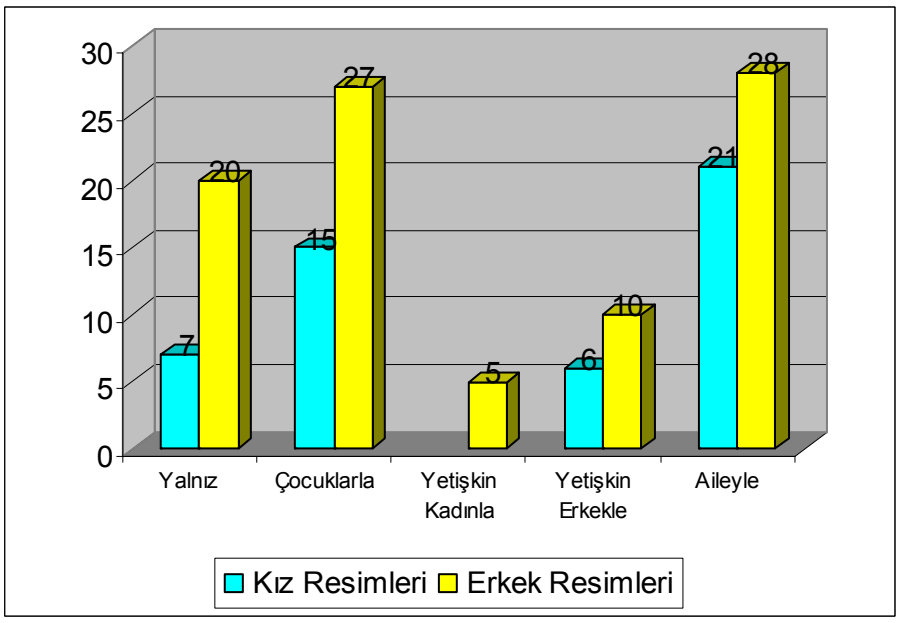
2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki resimlerin %54'ü erkek ve %46'sı kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo32. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

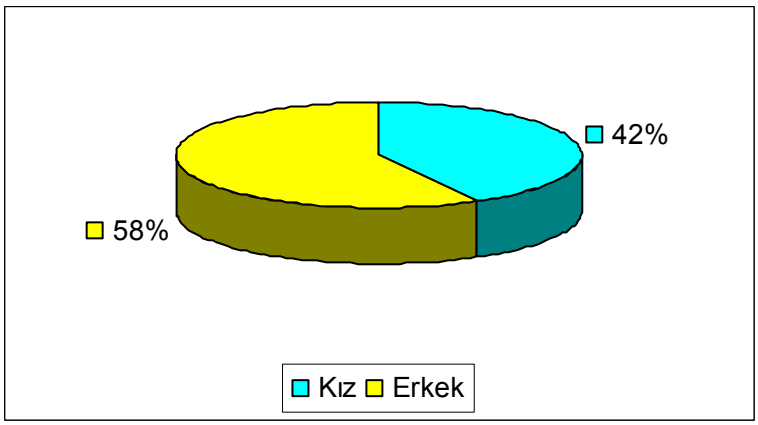
2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 17 kız ve 26 erkek çocuk evde resmedilirken, 2 kız ve 4 erkek çocuk okulda resmedilmiştir. 11 kız çocuk kamuda resmedilmiş buna karşılık erkek çocuklarda bu sayı 33 olmaktadır.

Tablo 33. 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

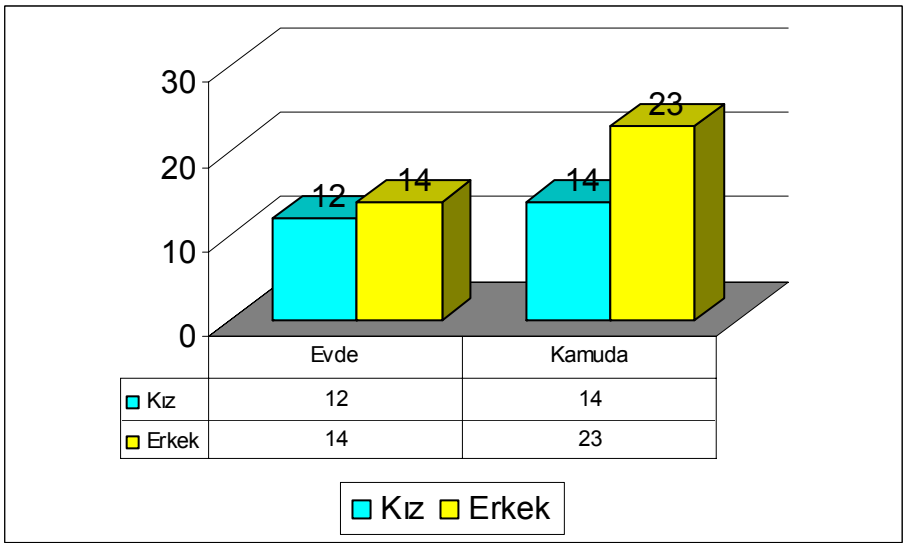
2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 20 kez, kız çocuklar 7 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 27, kız çocuklar 15 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 5 kez yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilirlerken hiçbir kız çocuk yetişkin bir kadınla gösterilmemiştir. 10 erkek çocuğa karşılık 6 kız çocuk yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir. 21 kız ve 28 erkek çocuk aile içinde gösterilmiştir.

Tablo 34. 2.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

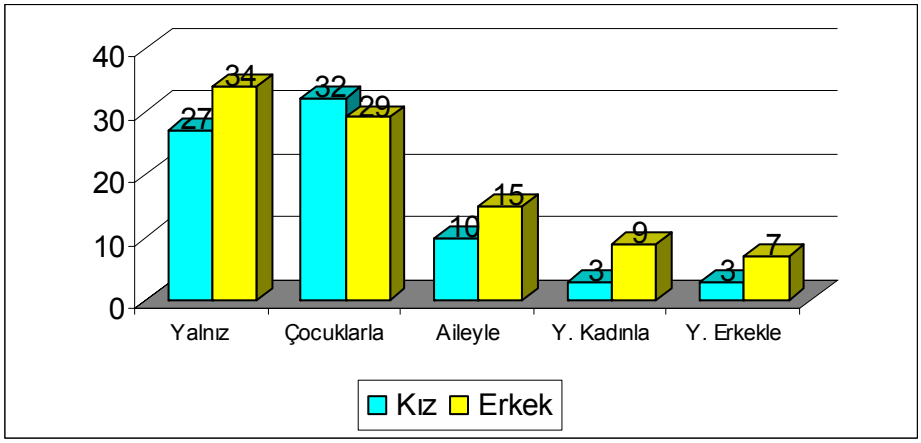
2. sınıf Türkçe Çalışma kitabındaki resimlerin %42'si kız, %58'i erkek resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo35. 2. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

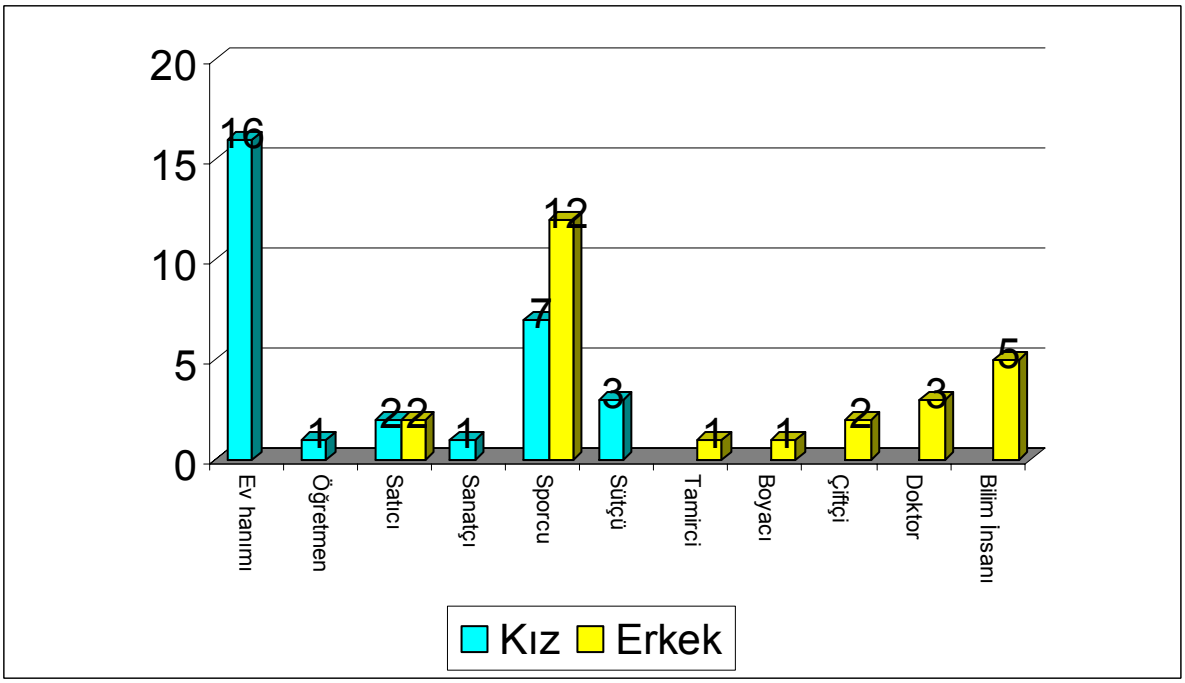
2. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kızlar 14, erkekler 23 kez kamuda resmedilirken; kızlar 12, erkekler 14 kez evde resmedilmişlerdir.

Tablo 36. 2. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

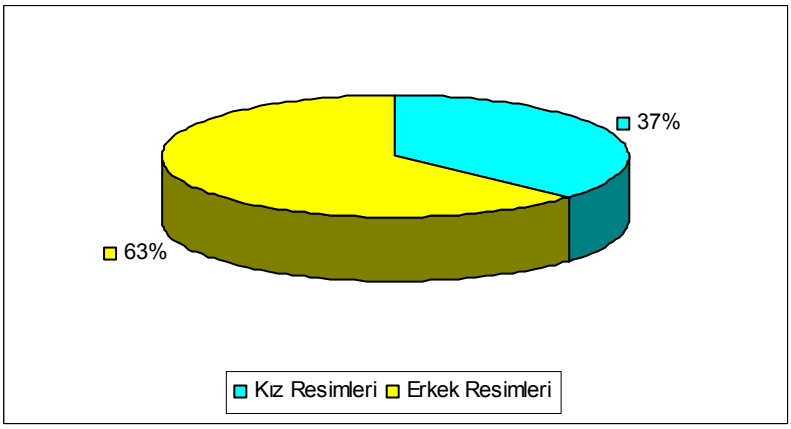
2. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında erkek çocuklar 34, kızlar 27 kez yalnız resmedilirken; erkekler 29 kızlar 32 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmiş; kızlar 10 erkekler 15 kez aile içinde, kızlar 3 erkekler 9 kez yetişkin bir kadınla, kızlar 3 erkekler 7 kez yetişkin bir erkekle iletişim halinde gösterilmişlerdir.

Tablo 37. 2. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

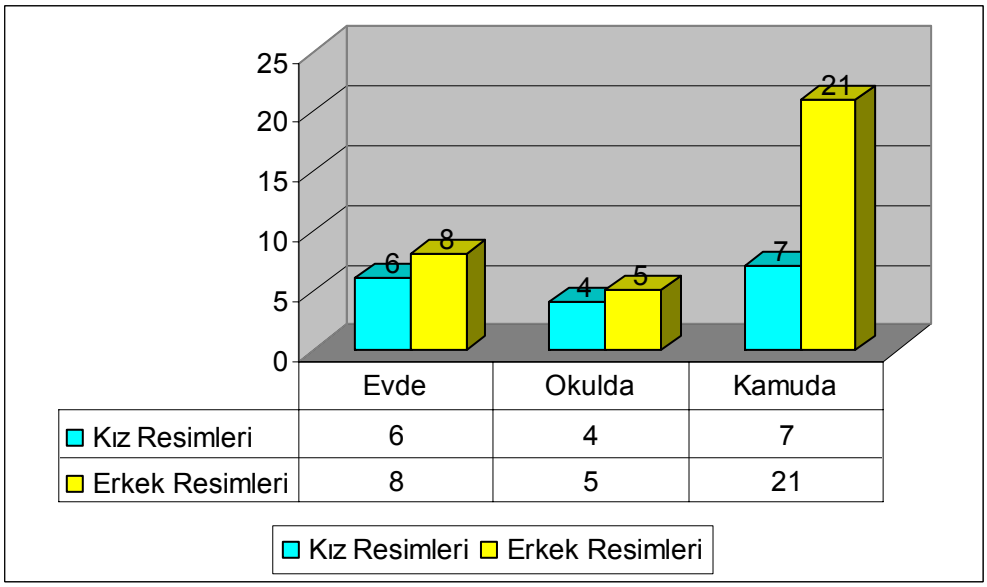
2. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kız çocuklara 16 kez ev hanımlığı, 7 kez sporcu olmaları,3 kez sütçülük, 2 kez satıcılık ,ile 1'er kez öğretmenlik ve sanatçılık önerilirken; erkek çocuklara 12 kez sporcu olmaları, 5 kez bilim insanlığı, 3 kez doktorluk, 2'şer kez satıcılık ve çiftçilik ile 1'er kez tamircilik ve boyacılık önerilmiştir.

Tablo 38. 2.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

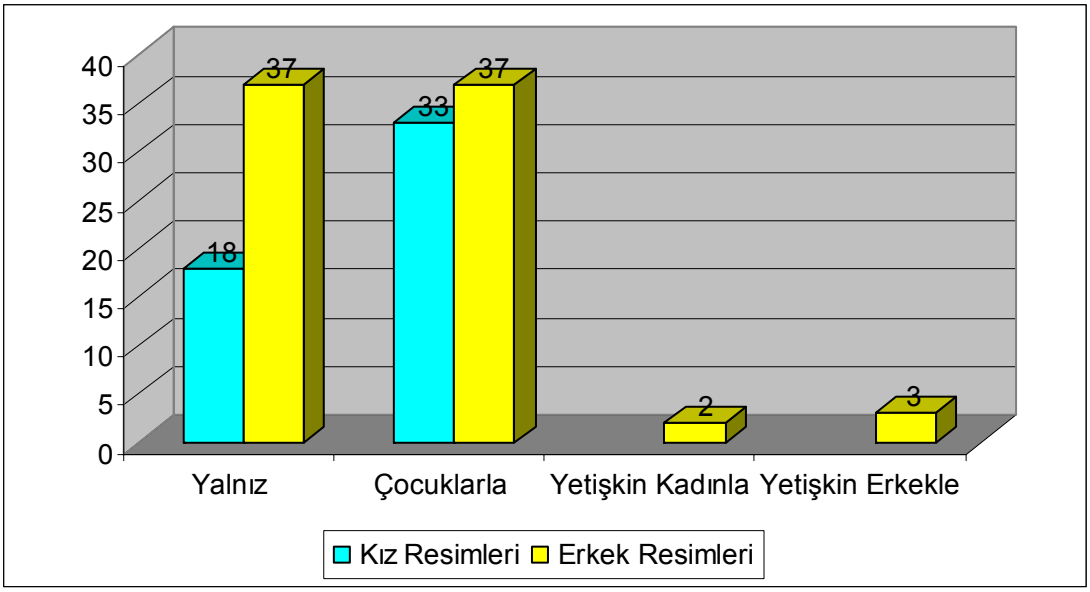
2. Sınıf Matematik Ders kitabındaki resimlerin %63'ü erkek resimlerinden %37'sini kız resimleri oluşturmaktadır.

Tablo39. 2. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

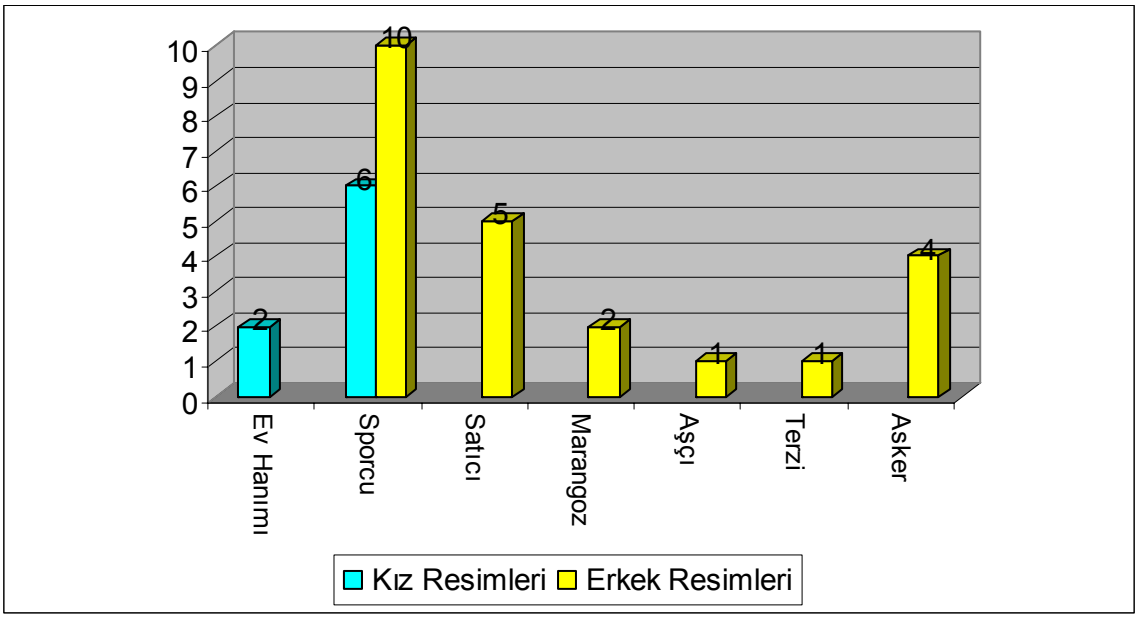
2. sınıf Matematik Ders kitabında kız çocuklar 6, erkek çocuklar 8 kez evde resmedilirken, kız çocuklar 4, erkek çocuklar 5 kez okulda resmedilmişlerdir. Kız çocuklar 7 kez kamuda gösterilirken, erkek çocuklar 21 kez kamuda gösterilmiştir.

Tablo 40. 2. Sınıf Matematik Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

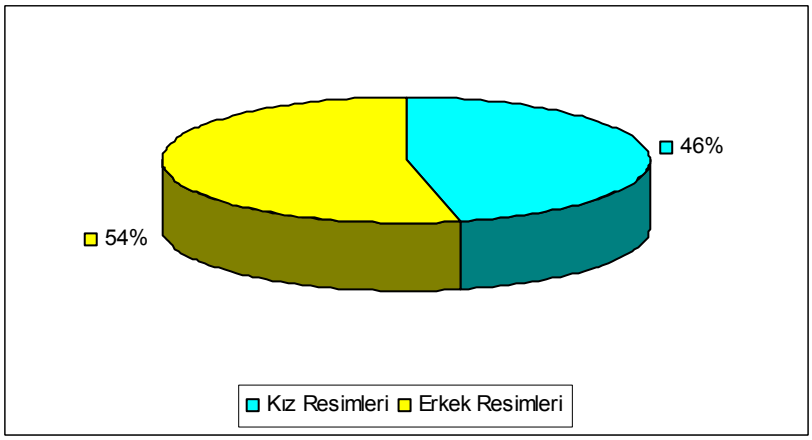
2. Sınıf Matematik Ders kitabında kız çocuklar 18 kez, erkek çocuklar 37 kez yalnız gösterilirken; kız çocuklar 33 kez, erkek çocuklar 37 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilmişlerdir. Kız çocuklar hiç yetişkin kadın ve erkekle resmedilmeksen; erkek çocuklar 2 kez yetişkin kadınla ve 3 kez yetişkin erkekle gösterilmişlerdir.

Tablo 41. 2. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

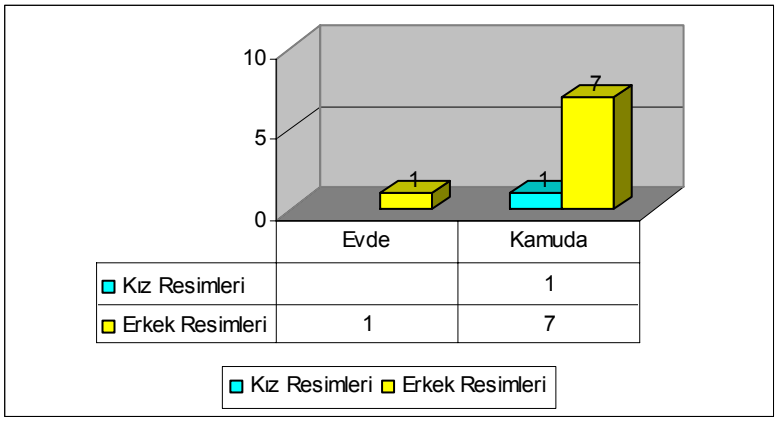
2. sınıf Matematik Ders kitabında kız çocuklara 2 kez ev hanımlığı ve 6 kez sporculuk önerilirken; erkek çocuklara 10 kez sporculuk, 5 kez ticaret/satıcılık, 2 kez marangozluk, 4 kez askerlik ve 1'er kez aşçılık ve terzilik önerilmiştir.

Tablo 42. 2.Sınıf Matematik Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

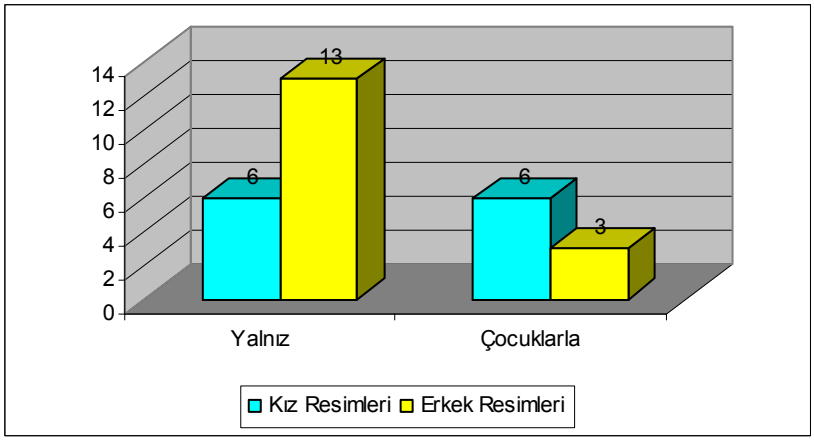
2. sınıf Matematik Çalışma kitabının resimlerinin %54'ü erkek ve %46'sı kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 43. 2. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

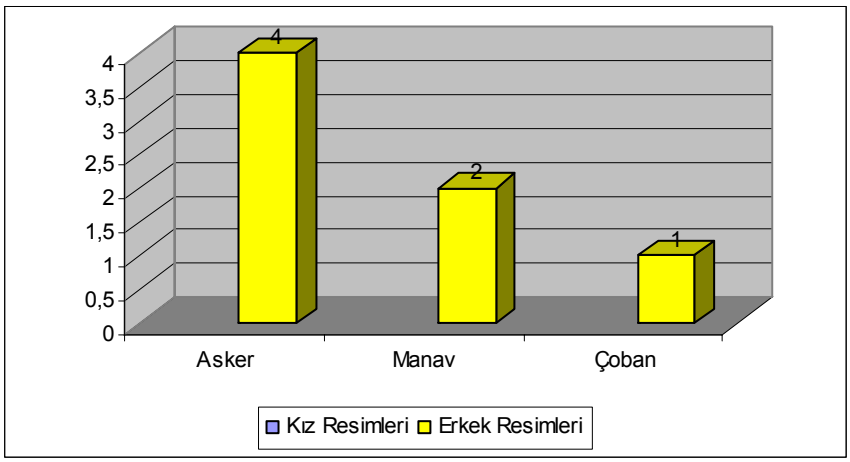
2. sınıf Matematik Çalışma kitabında kızlar 1 kez kamuda resmedilirken, erkek çocuklar 1 kez evde ve 7 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 44. 2. Sınıf Matematik Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

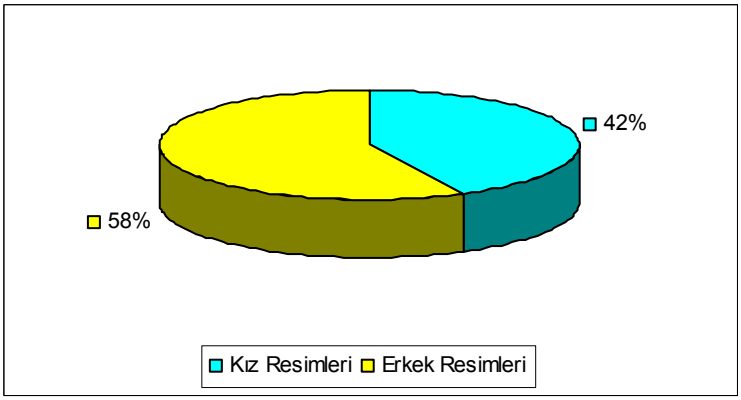
2. Sınıf Matematik Çalışma kitabında erkek çocuklar 13 kez, kız çocuklar 6 kez yalnız resmedilirken; kız çocuklar 6, erkek çocuklar 3 kez diğer çocuk/çocuklarla gösterilmişlerdir.

Tablo 45. 2. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

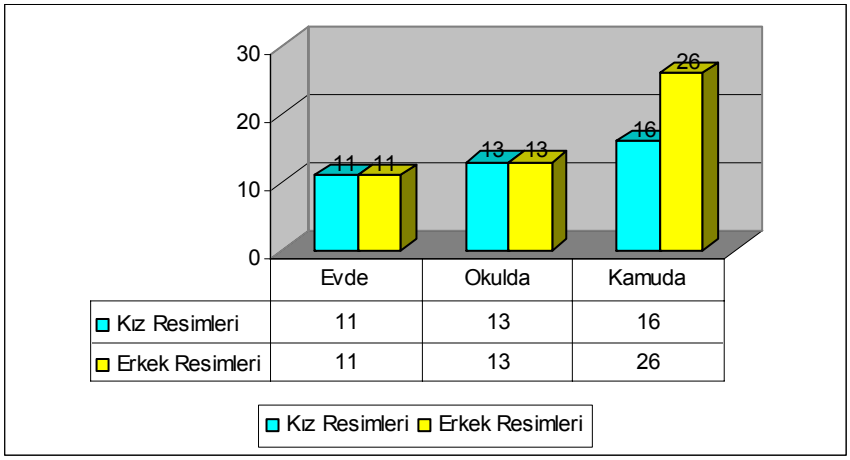
2. sınıf Matematik Çalışma kitabında kız çocuklara hiç meslek önerilmeksen; erkek çocuklara 4 kez askerlik, 2 kez manavlık ve 1 kez çobanlık önerilmiştir

Tablo 46. 2.Sınıf Müzik Kitabındaki Resimlerin Analizi

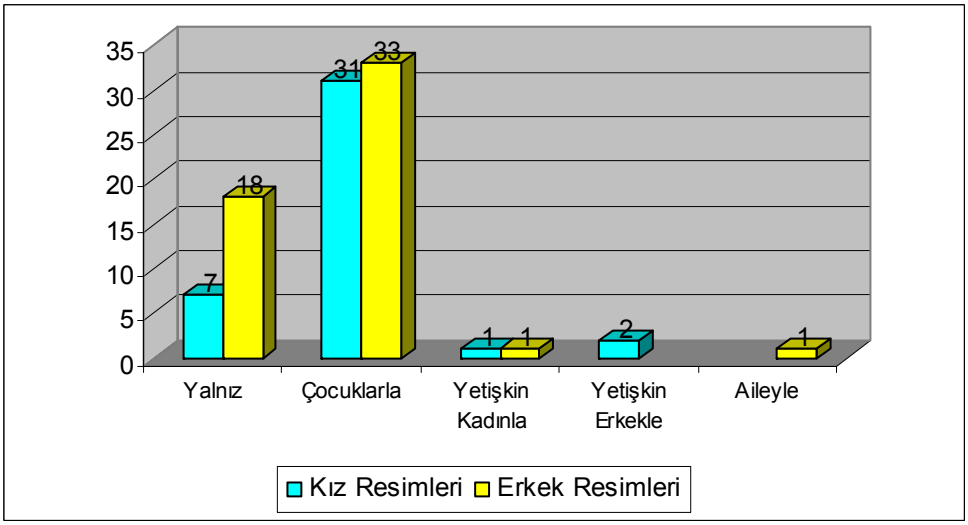
2. Sınıf Müzik kitabındaki resimlerin %58'i erkek, %42'si kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 47. 2. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

2. sınıf Müzik kitabında kız ve erkek çocuklar 11 kez yalnız ve 13 kez okulda resmedilirken; kız çocuklar 16 kez, erkek çocuklar 26 kez kamuda gösterilmişlerdir.

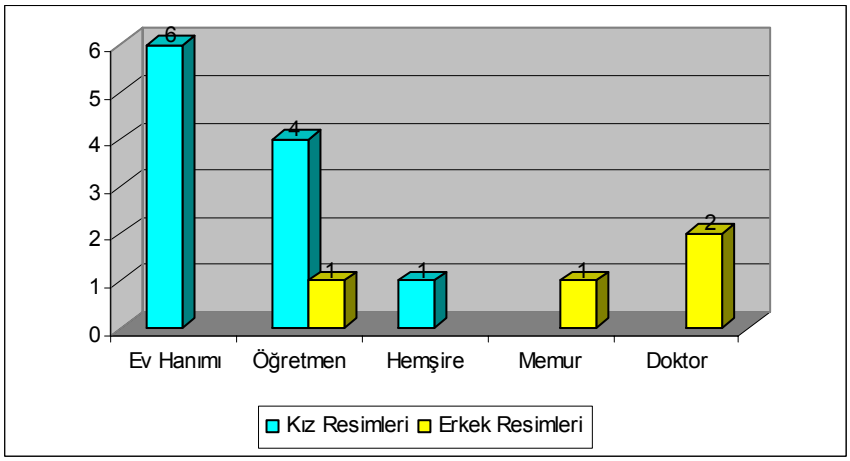
Tablo 48. 2. Sınıf Müzik Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

2. sınıf Müzik kitabında erkek çocuklar 10 kez, kız çocuklar 7 kez yalnız resmedilirken, erkek çocuklar 33, kız çocuklar 31 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Kız ve erkek çocuklar 1'er kez yetişkin kadınla iletişim halinde gösterilmiştir. Erkek çocuk yetişkin erkekle birlikte gösterilmezken, kız çocuklar 2 kez

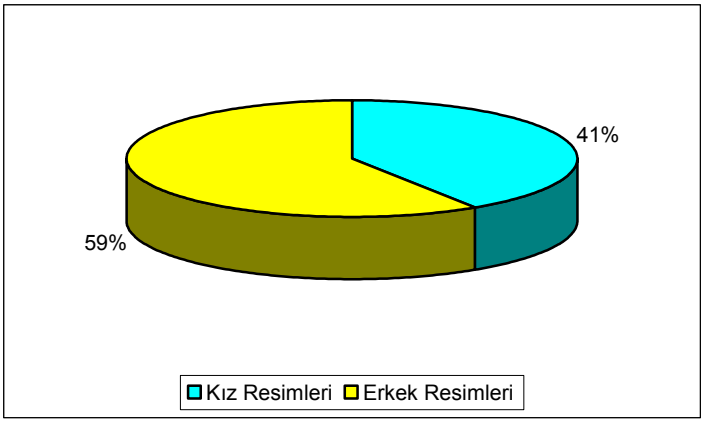
yetişkin erkekle gösterilmiştir. Kız çocuk aile içinde gösterilmezken erkek çocuk bir kez aile ile gösterilmiştir.

Tablo 49. 2. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

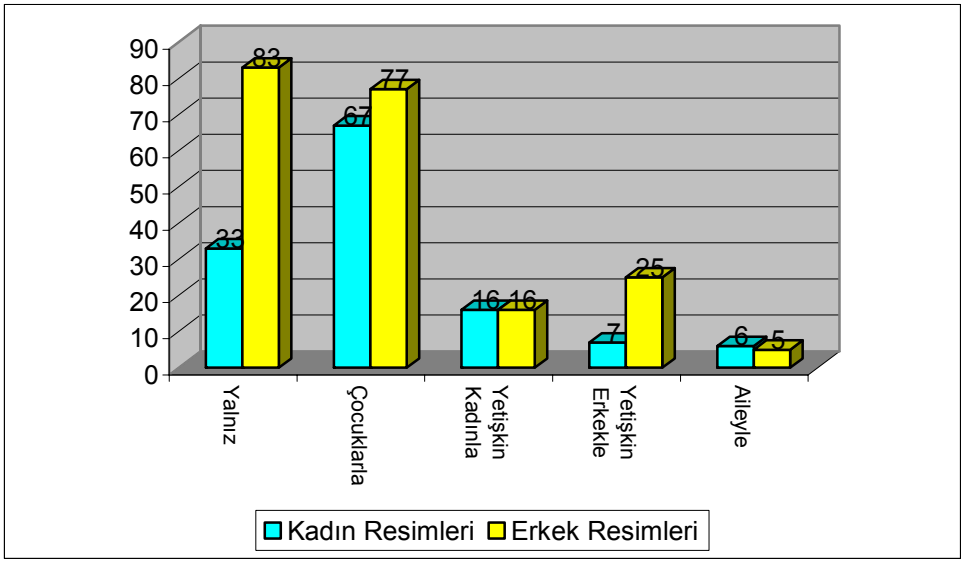
2. Sınıf Müzik kitabında kız çocuklara 6 kez ev hanımlığı,4 kez öğretmenlik ve 1 kez hemşirelik önerilirken; erkek çocuklara 2 kez doktorluk, 1 kez öğretmenlik ve 2 kez de memurluk önerilmektedir.

Tablo 50. 3.Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

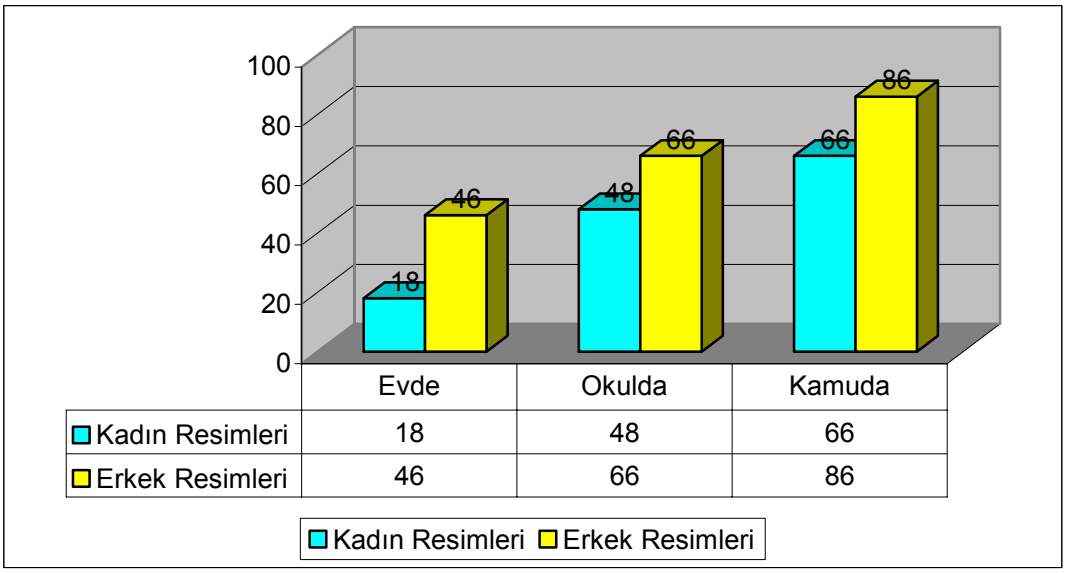
3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabındaki resimlerin %59'u erkek, %41'i kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 51. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

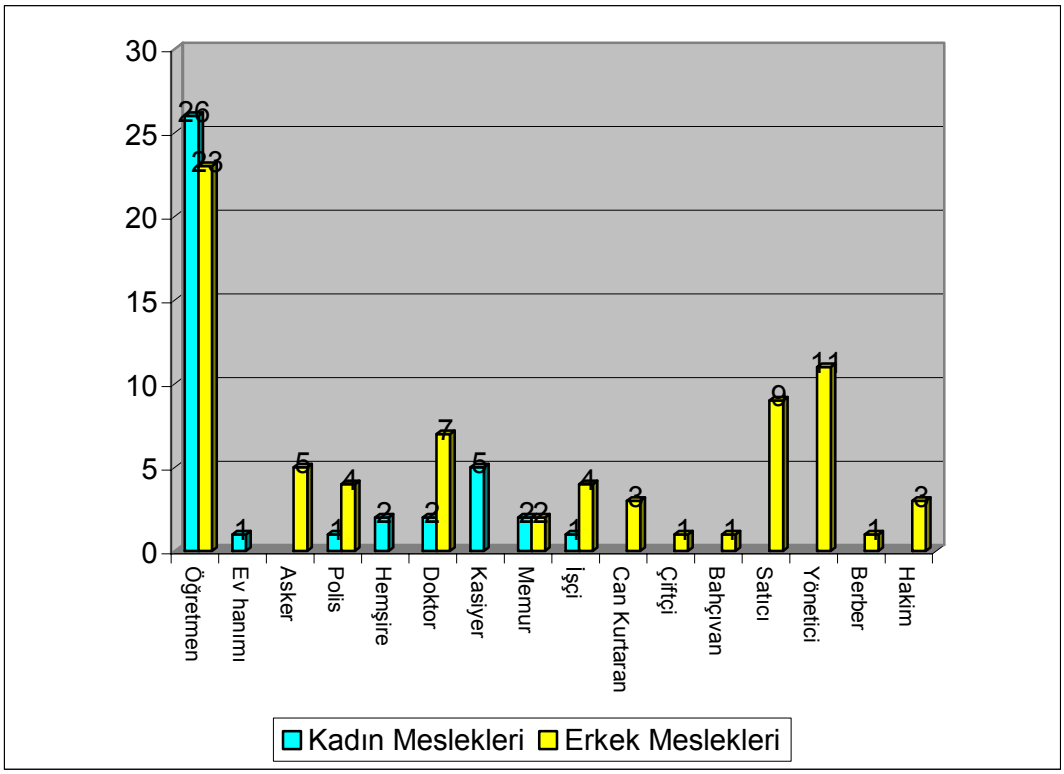
3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında 83 erkek çocuk yalnız resmedilirken 33 kız çocuk yalnız gösterilmiştir. 77 erkek çocuk diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilirken bu durumdaki kız çocuk sayısı 67'dir. 16'şar kez kız ve erkek çocuklar yetişkin bir kadınla iletişim halinde gösterilmişlerdir. 7 kız çocuk yetişkin bir erkekle birlikte resmedilirken bu sayı erkek çocuklarda 25 olmaktadır. Kız çocuklar 6, erkek çocuklar 5 kez aile içinde gösterilmişlerdir.

Tablo 52. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

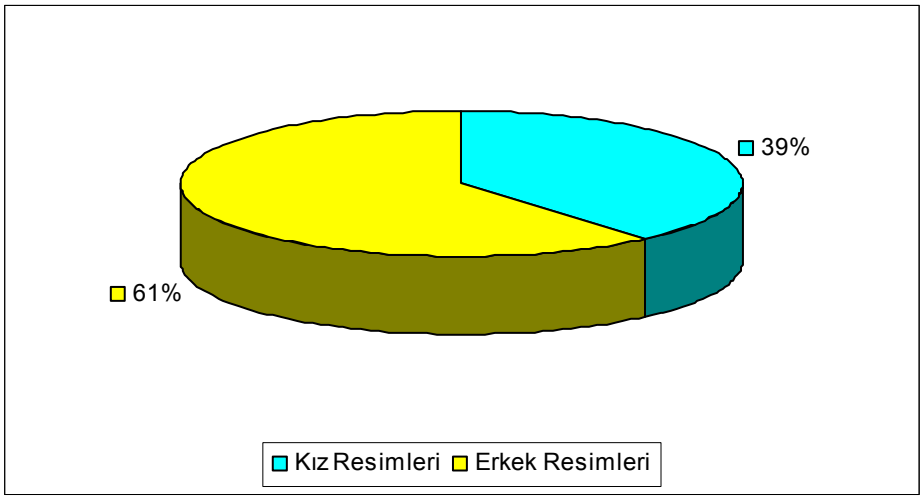
3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında 18 kız çocuk ve 46 erkek çocuk evde gösterilirken, 48 kız çocuk ile 66 erkek çocuk okulda resmedilmiştir. 66 kız çocuk kamuda gösterilirken erkek çocuklarda bu sayı 86 olmaktadır.

Tablo 53. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

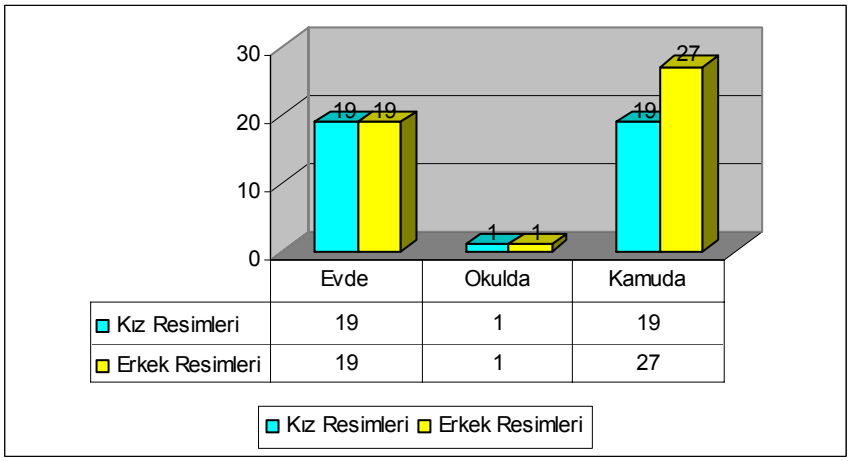
3. sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında kız çocuklara 26 kez öğretmenlik, 5 kez kasiyerlik, 2'şer kez hemşirelik, memurluk, doktorluk ile 1'er kez ev hanımlığı, polislik ve işçilik meslek olarak önerilirken; erkek çocuklara 23 kez öğretmenlik, 11 kez yöneticilik, 9 kez ticaret (satıcılık), 7 kez doktorluk, 5 kez askerlik, 4 kez işçilik ve polislik, 3'er kez can kurtaranlık ve hakimlik, 2 kez memurluk ve 1'er kez çiftçilik, bahçıvanlık ve berberlik önerilmiştir.

Tablo 54. 3.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

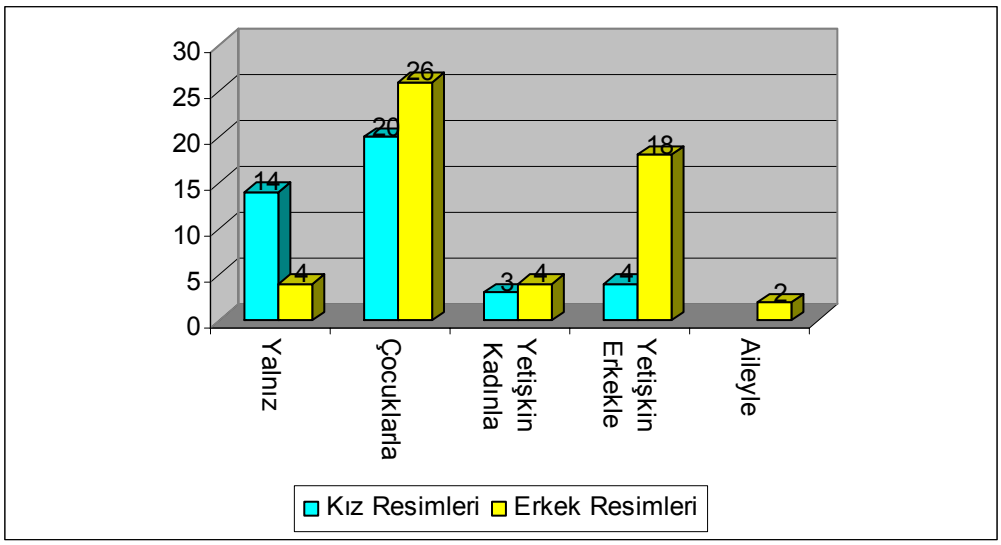
3. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki resimlerin %61'i erkek resimlerinden, %39'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 55. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

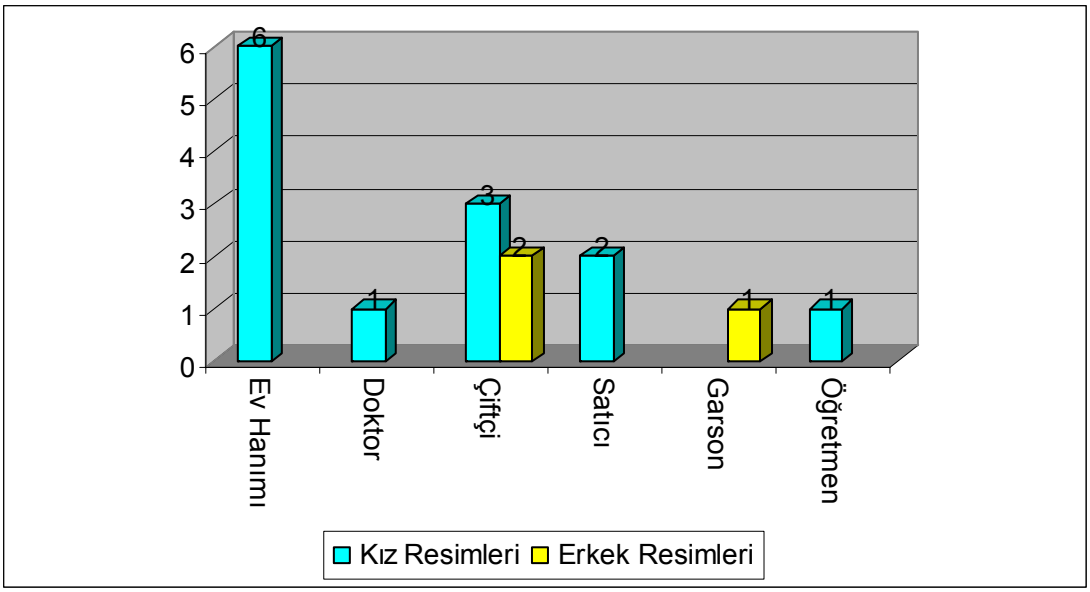
3. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki resimlerde erkek ve kızlar 19'ar kez evde, 1'er kez okulda resmedilirken; erkeklerin 27 tanesi kamuda resmedilirken kızlarda bu sayı 19 olmaktadır.

Tablo 56. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

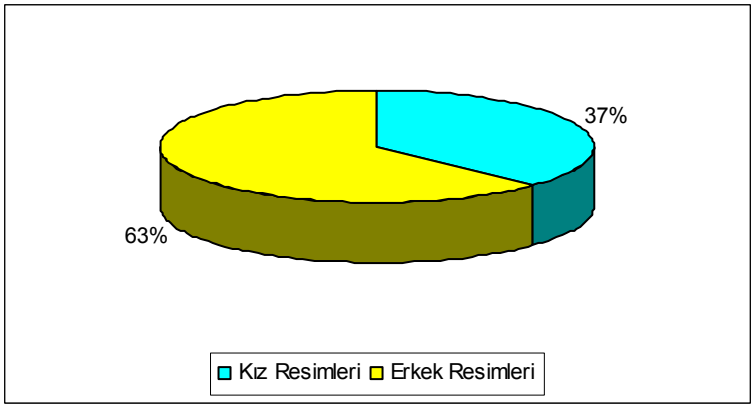
3. sınıf Türkçe Ders kitabında erkek çocukları 4 kez yalnız resmedilirken kız çocukları 14 kez yalnız gösterilmiş; erkek çocuklar 26 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilirken kız çocuklarında bu sayı 20 olmuştur. Erkek çocuklar 4 kez yetişkin kadınla ve 10 kez yetişkin erkekle iletişim halinde resmedilirken, kız çocuklar yetişkin kadınla 3 kez, yetişkin erkekle 4 kez iletişim halinde resmedilmiştir. Kız çocuklar aileyle hiç resmedilmezken erkek çocuklar 2 kez aile ile resmedilmiştir.

Tablo 57. 3. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

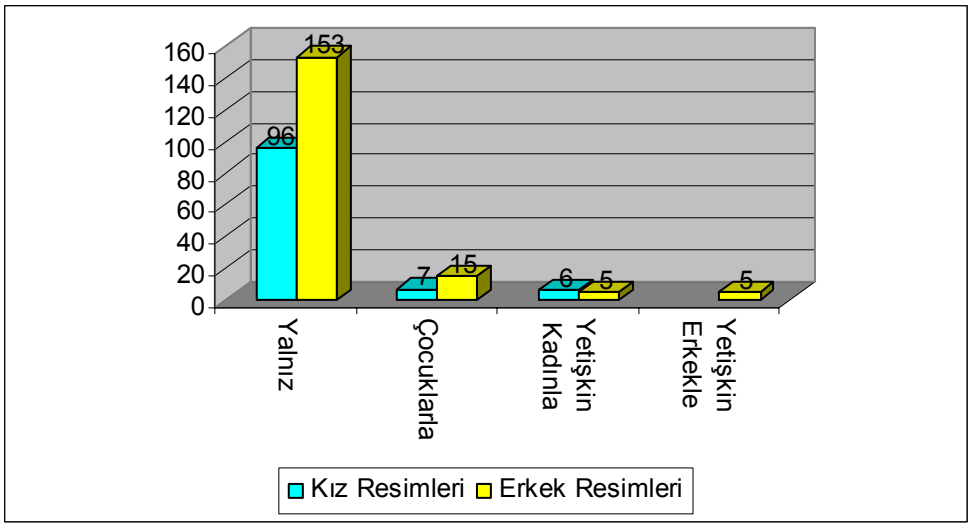
3. Sınıf Türkçe Ders kitabında kızlara 6 kez ev hanımlığı, 1 kez doktorluk, 3 kez çiftçilik ve 2 kez satıcılık önerilirken; erkek çocuklara 2 kez çiftçilik ve 1 kez öğretmenlik önerilmektedir.

Tablo 58. 3.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

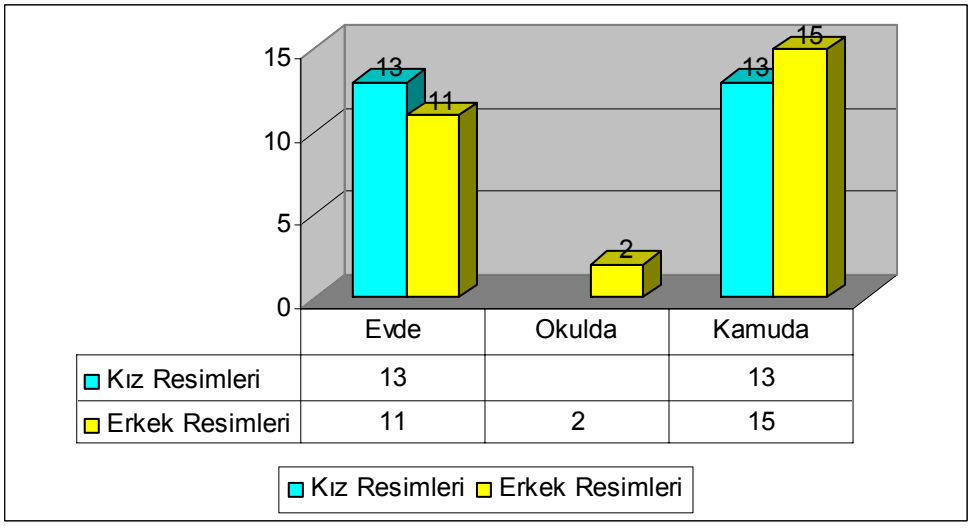
3. Sınıf Türkçe Çalışma kitabındaki resimlerin %37'sini kız resimleri oluştururken, erkek resimleri %63 olmaktadır.

Tablo 59. 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

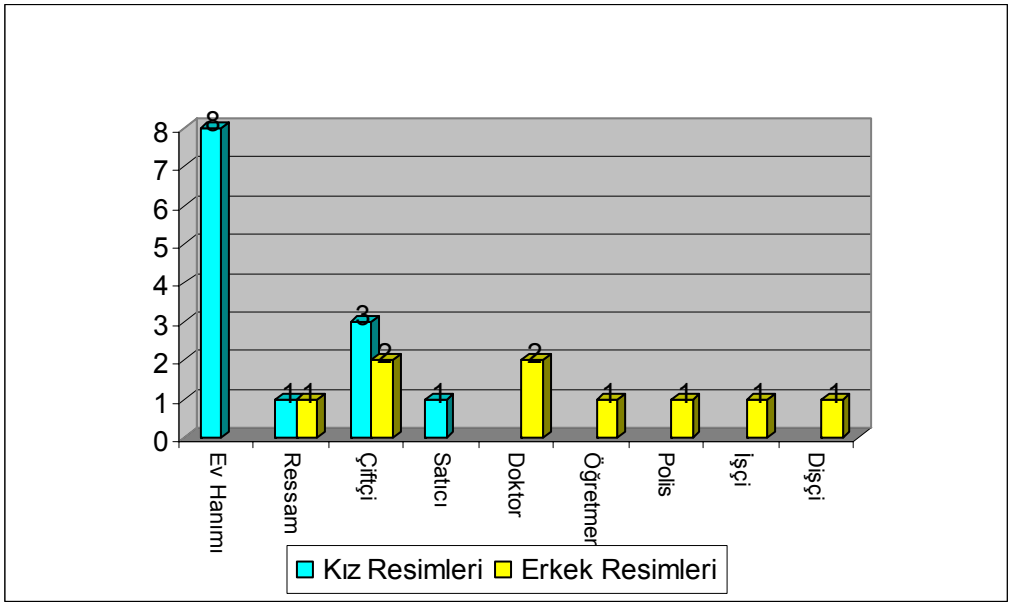
3. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında erkek çocuklar 153 kez yalnız resmedilirken kız çocuklar 96 kez yalnız gösterilmiştir. Erkek çocuklar 15 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilirken, kız çocuklar 7 kez çocuk/çocuklarla ilişki halinde resmedilmiştir. Erkek çocuklar 5 kez, kız çocuklar 6 kez yetişkin kadınla iletişim halinde gösterilmiştir. Kız çocuklar yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmezken erkek çocuklar 5 kez yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmiştir.

Tablo 60. 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

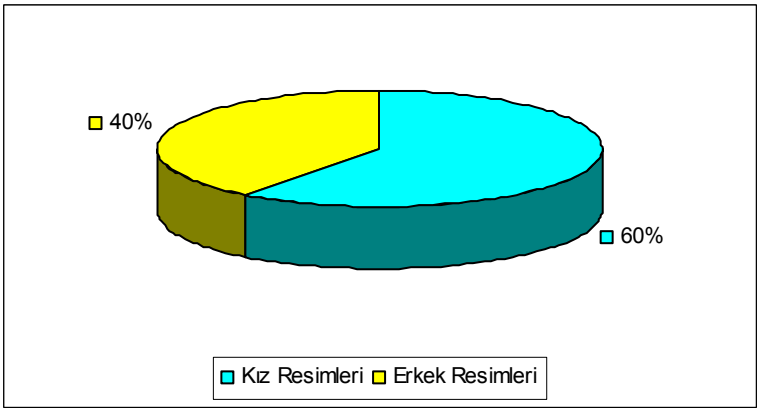
3. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kızlar 13 kez evde gösterilirken, erkek resimleri 11 kez evde gösterilmiştir. Erkek çocuklar 15 kez kamuda resmedilirken, kız çocukları 13 kez kamuda resmedilmiştir. Kızlar hiç okulda gösterilmezken, erkekler 2 kez okulda gösterilmiştir.

Tablo 61. 3. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

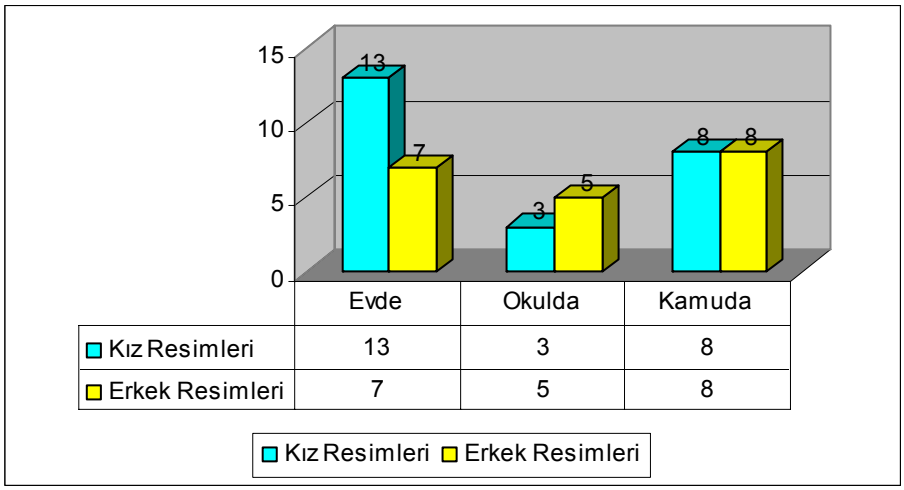
3. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kız çocuklarına 8 kez ev hanımlığı, 1 kez ressamlık ve 3 kez çiftçilik önerilirken; erkek çocuklarına 1 kez ressamlık, 2 kez çiftçilik, 2 kez doktorluk, 1 kez öğretmenlik, 1 kez polislik, 1 kez işçilik ve bir kez diş hekimliği önerilmektedir.

Tablo 62. 3.Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

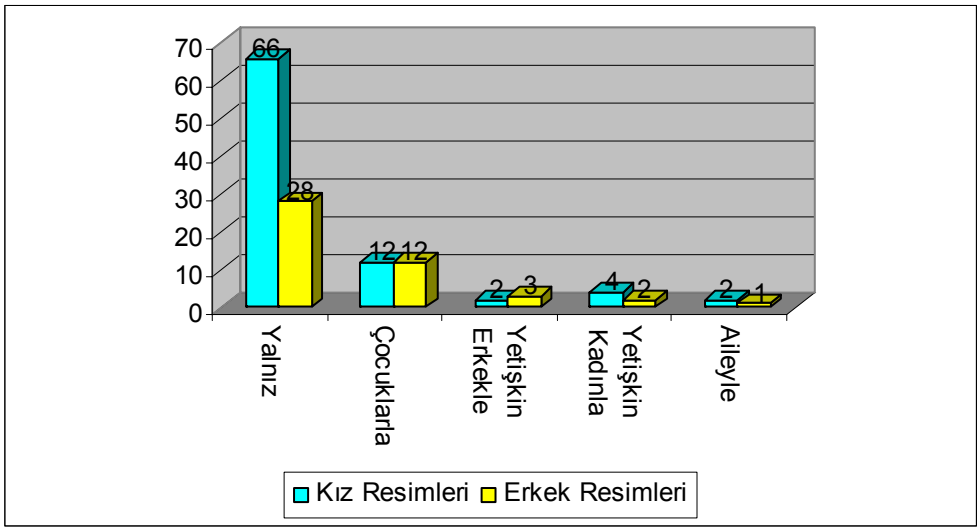
3. sınıf Hayat Bilgisi Çalışma kitabının resimlerinin %60'ı kız, %40'ı erkek resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 63. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

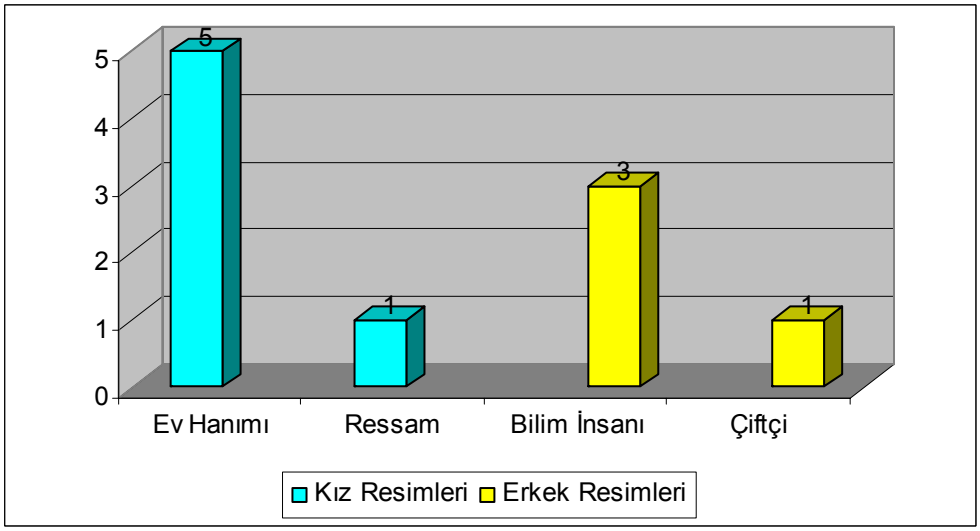
3. sınıf Hayat bilgisi Çalışma Kitabında kızlar 13 kez evde resmedilirken erkekler 7 kez evde resmedilmiştir. Kızlar 3 kez, erkekler 5 kez okulda resmedilirken kız ve erkek çocuklar 8'er kez kamuda resmedilmişlerdir.

Tablo 64. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

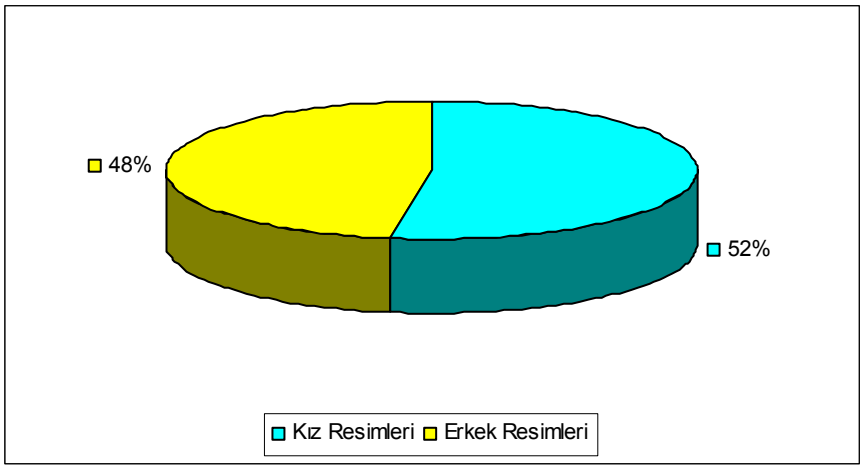
3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma kitabında kızlar 66 kez yalnız gösterilirken, erkekler 20 kez yalnız gösterilmiştir. Kız ve erkek çocuklar 12'şer kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilirken; kız çocuklar 2 kez, erkek çocuklar 3 kez yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmiştir. Kız çocuklar 4 kez yetişkin kadınla ve 2 kez aile içinde iletişim halinde resmedilirken; erkek çocuklar 2 kez yetişkin kadınla ve 1 kez aile içinde resmedilmiştir.

Tablo 65. 3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

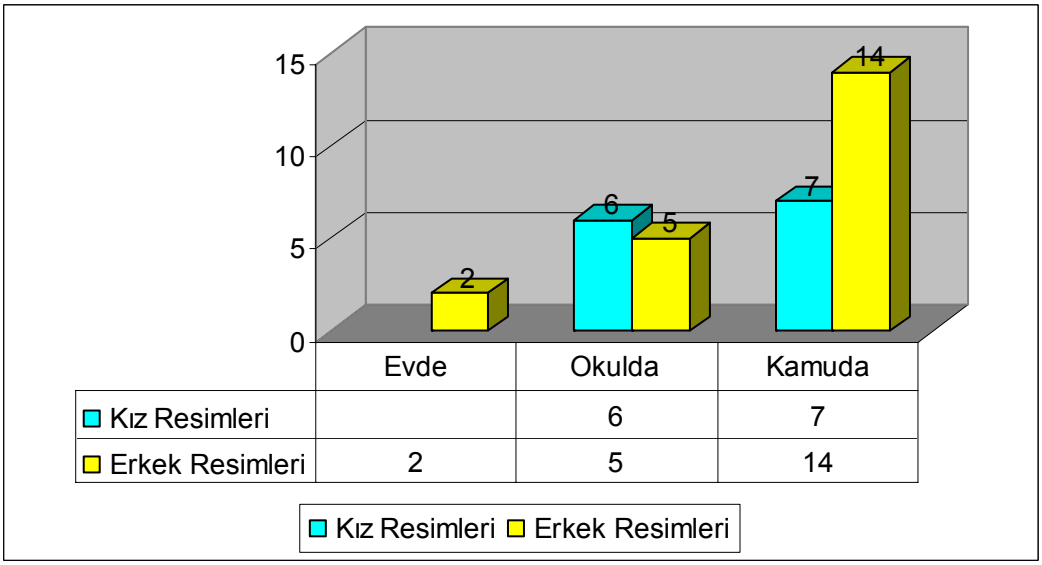
3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma kitabında kız çocuklarına 5 kez ev hanımlığı ve bir kez ressamlık; erkek çocuklarına 3 kez bilim insanlığı ve 1 kez çiftçilik önerilmiştir.

Tablo 66. 3.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

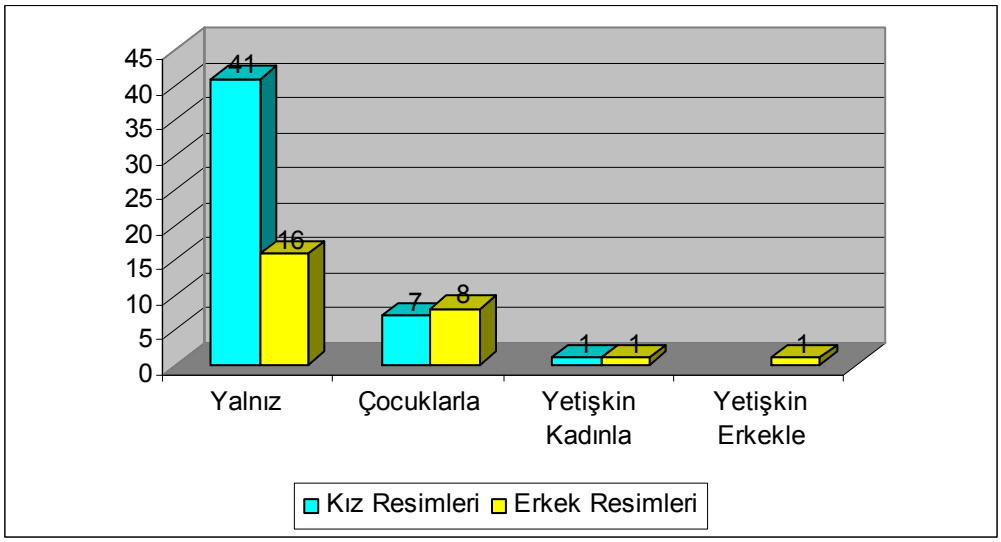
3. Sınıf Matematik Ders kitabındaki resimlerin %52'si kız resimlerinden, %48'i erkek resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 67. 3. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

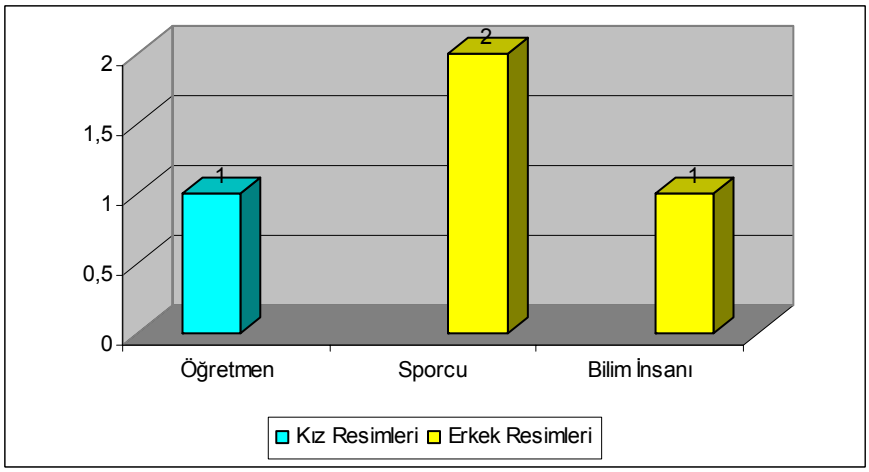
3. Sınıf Matematik Ders kitabında kız çocuklar 6 kez okulda ve 7 kez kamuda gösterilirken; erkek çocuklar 2 kez evde, 5 kez okulda ve 14 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 68. 3. Sınıf Matematik Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

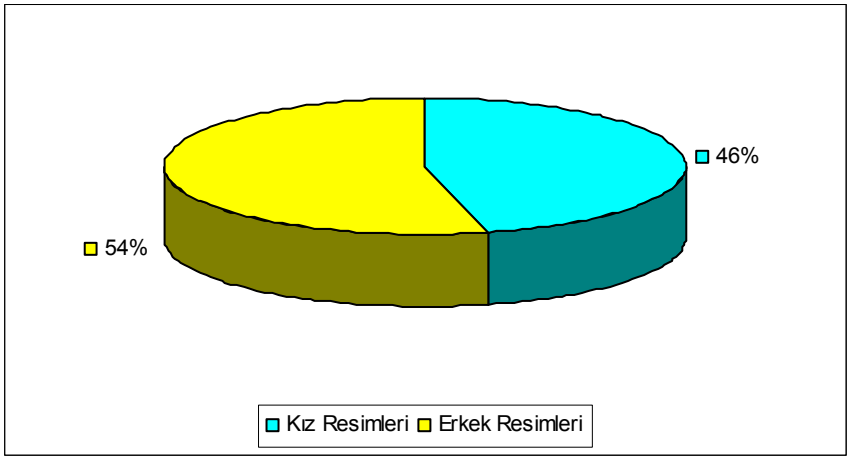
3. Sınıf Matematik Ders kitabında kız çocuklar 41 kez yalnız gösterilirken erkek çocuklar 16 kez yalnız gösterilmiştir. Kız çocuklar 7 kez, erkek çocuklar 8 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmiştir. Kız ve erkek çocuklar 1'er kez yetişkin kadınla iletişim halinde resmedilmiştir. Kız çocuklar bir yetişkin erkekle gösterilmezken erkek çocuklar 1 kez yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmiştir.

Tablo 69. 3. Sınıf Matematik Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

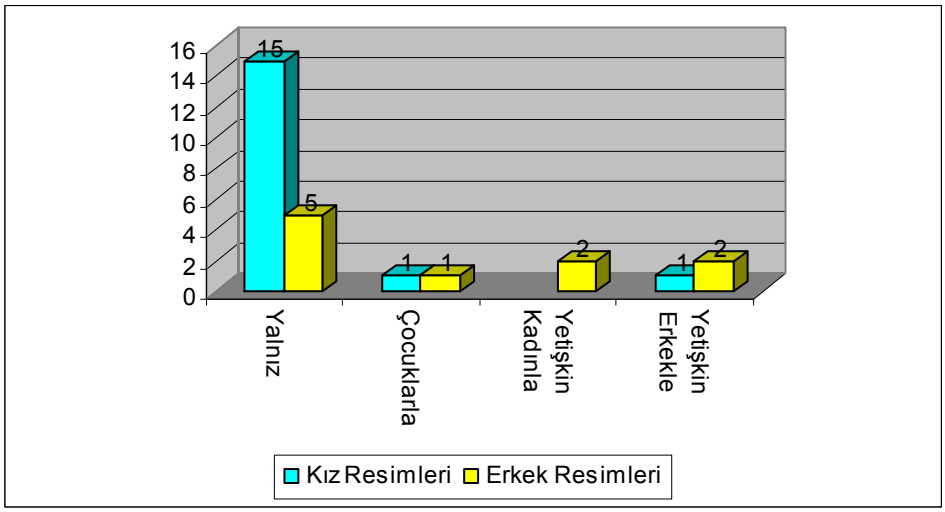
3. sınıf Matematik ders kitabında kızlara 1 kez öğretmenlik; erkeklere 2 kez sporculuk ve 1 kez bilim insanlığı önerilmiştir.

Tablo 70. 3.Sınıf Matematik Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

3. Sınıf Matematik Çalışma kitabının resimlerinin %46'sı kız, %54'ü erkek resimlerinden oluşmaktadır.

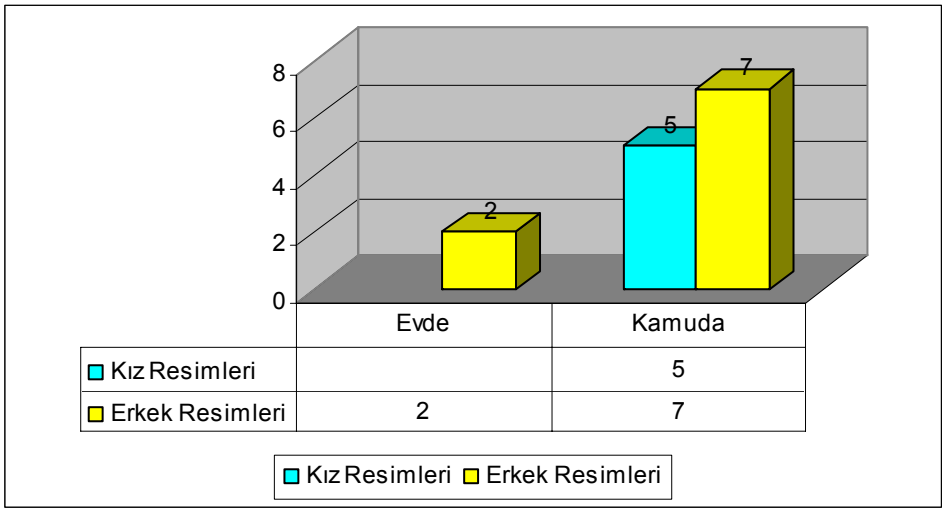
Tablo 71. 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

3. Sınıf Matematik Çalışma kitabında kız çocuklar 15 kez, erkek çocuklar 5 kez yalnız resmedilirken her iki cins te 1'er kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmiştir. Kız çocuklar hiç yetişkin kadınla resmedilmezken erkek çocuklar 2 kez

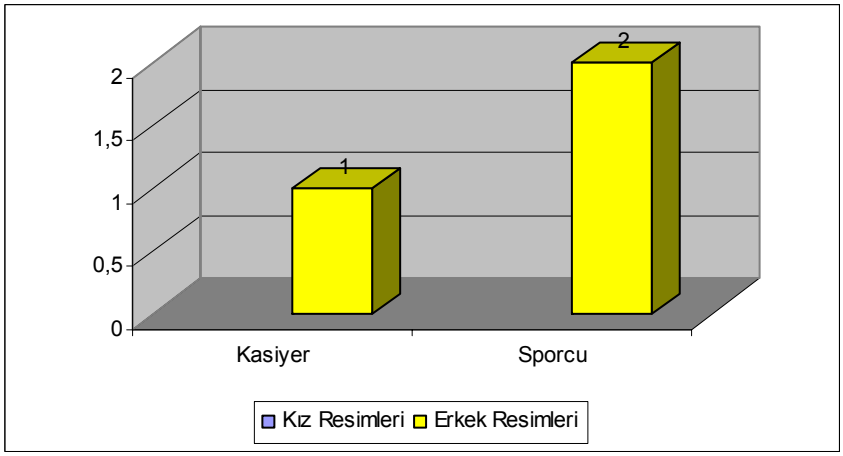
yetişkin kadınla resmedilmiştir. Kız çocuklar 1 kez, erkek çocuklar 2 kez yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmiştir.

Tablo72. 3. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

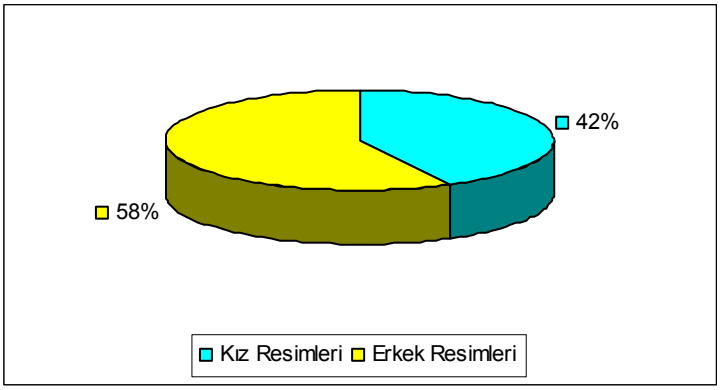
3. sınıf Matematik Çalışma kitabında kız çocuklar 5 kez kamuda resmedilirken, erkek çocuklar 2 kez evde, 7 kez kamuda gösterilmiştir.

Tablo 73. 3. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

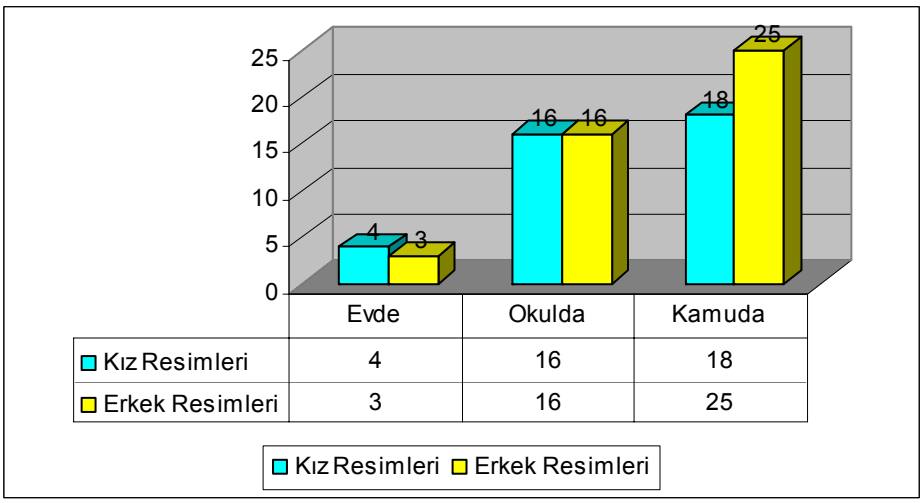
3. Sınıf Matematik Çalışma kitabında kızlara hiç meslek önerilmezken, erkek çocuklara 2 kez sporculuk ve 1 kez kasiyerlik önerilmiştir.

Tablo 74. 3.Sınıf Müzik Kitabındaki Resimlerin Analizi

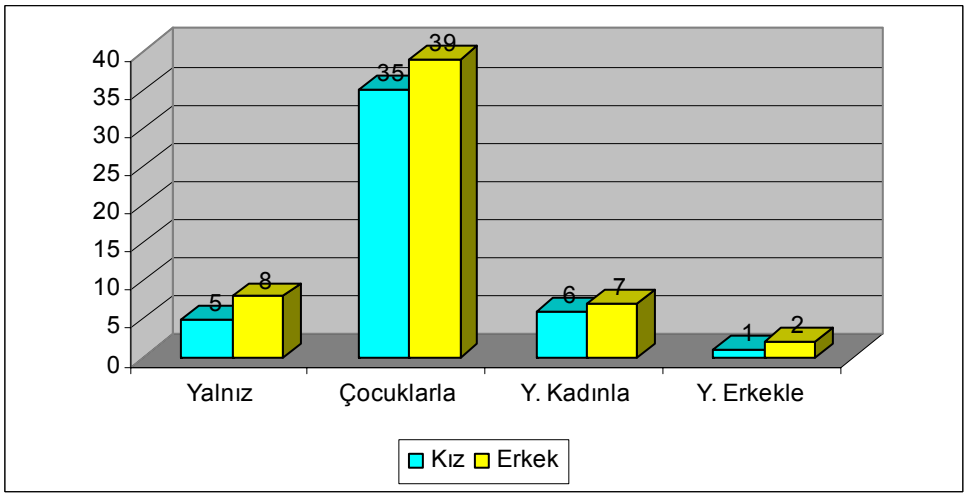
3. Sınıf Müzik kitabının resimlerinin %58' erkek, %42'si kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo75. 3. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

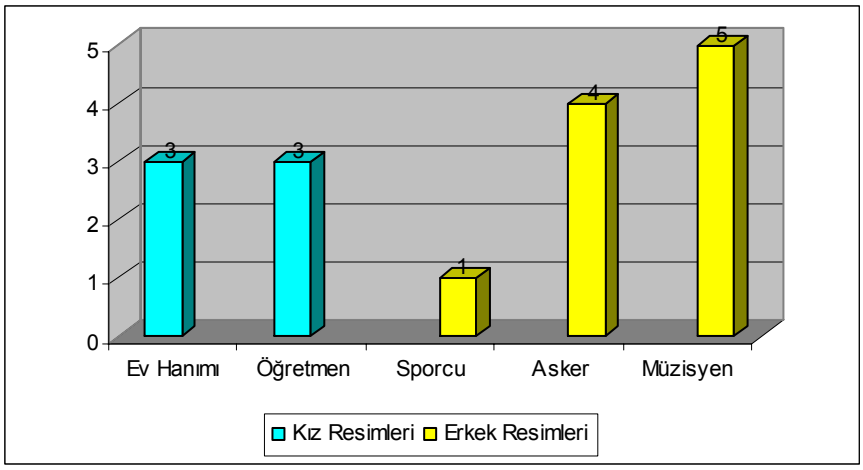
3. Sınıf Müzik kitabında kız çocukları 4, erkek çocukları 3 kez evde resmedilirken her iki cins te 16'şar kez okulda gösterilmiştir. Erkek çocuklar 25 kez kamuda resmedilirken kız çocuklar 18 kez kamuda gösterilmişlerdir.

Tablo 76. 3. Sınıf Müzik Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

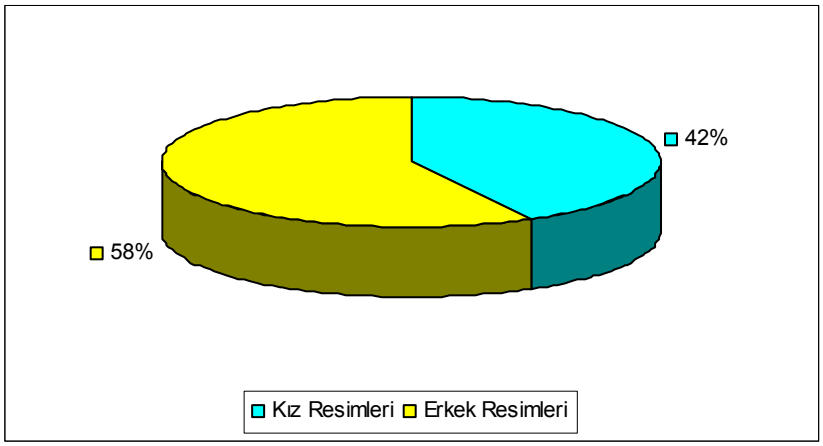
3. Sınıf Müzik kitabında erkek çocuklar 8, kız çocuklar 5 kez yalnız resmedilirken, kız çocuklar 35 kez, erkek çocuklar 39 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilirken; kız çocuklar 6 kez yetişkin kadın ve 1 kez yetişkin erkekle, erkek çocuklar 7 kez yetişkin kadın ve 2 kez yetişkin erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir.

Tablo 77. 3. Sınıf Müzik Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

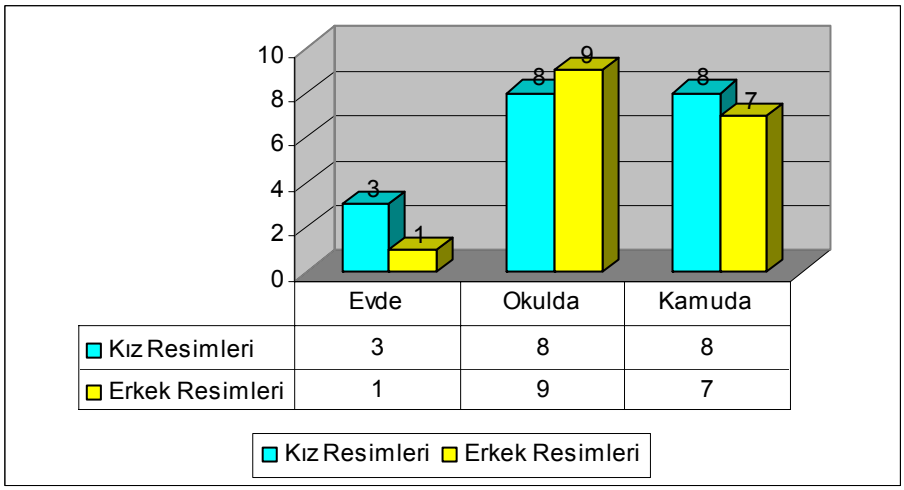
3. Sınıf Müzik kitabında kız çocuklarına 3'er kez ev hanımlığı ve öğretmenlik önerilirken, erkek çocuklara 5 kez müzisyenlik, 4 kez askerlik ve 1 kez sporculuk önerilmiştir.

Tablo 78. 4.Sınıf Türkçe Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

4. Sınıf Türkçe Çalışma kitabının resimlerinin %58'i erkek, %42'si kız resimlerinden oluşmaktadır.

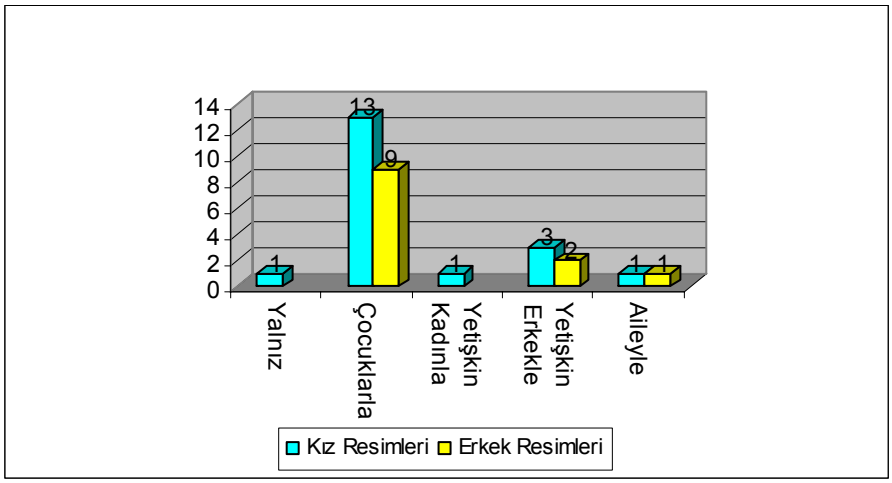
Tablo79. 4. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

	Evde	Okulda	Kamuda
Kız Resimleri	3	8	8
Erkek Resimleri	1	9	7

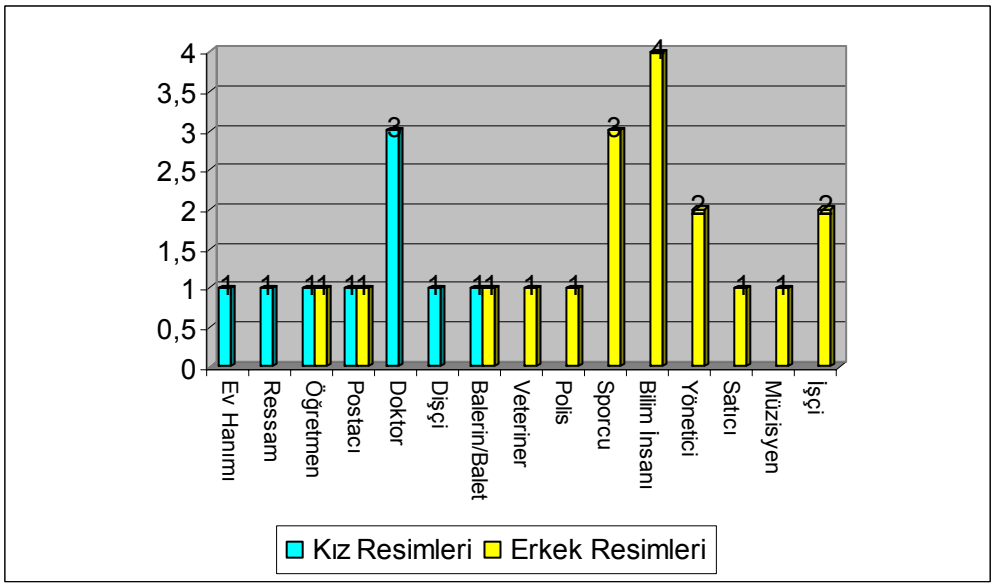
4. Sınıf Çalışma kitabında kız çocuklar 3 kez evde gösterilirken erkek çocuklar 1 kez evde gösterilmektedir. Kız çocuklar 8, erkek çocuklar 9 kez okulda gösterilmektedir. Kız çocuklar 8, erkek çocuklar 7 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 80. 4. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

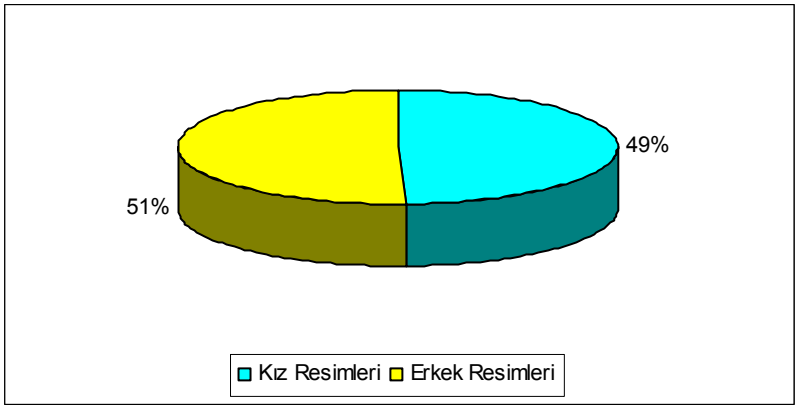
4. sınıf Türkçe Çalışma kitabında erkek çocuklar hiç yalnız resmedilmezken kız çocuklar 1 kez yalnız gösterilmiştir. Kız çocuklar 13, erkek çocuklar 9 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilirken kız çocuklar 3 kez, erkek çocuklar 2 kez yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar hiç yetişkin kadınla resmedilmezken, kız çocuklar 1 kez yetişkin kadınla resmedilmiş ve her iki cins te 1'er kez aile içinde gösterilmiştir.

Tablo 81. 4. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

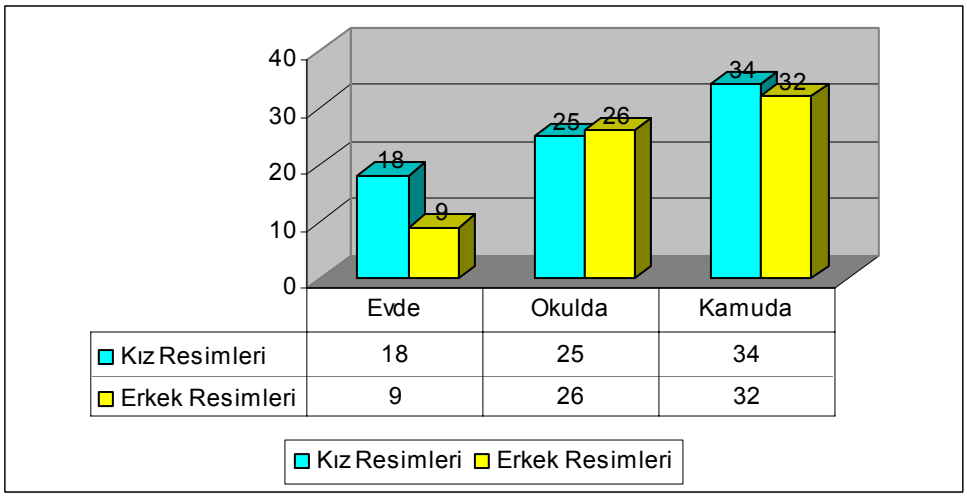
4. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kız çocuklarına 1'er kez ev hanımlığı, ressamlık, öğretmenlik, postacılık, diş hekimliği ve balerinlik ile 3 kez doktorluk önerilirken; erkek çocuklara 1'er kez öğretmenlik, postacılık, baletlik, veterinerlik, polislik, müzisyenlik ve satıcılık ile 4 kez bilim insanlığı, 3 kez sporculuk ve 2'şer kez yöneticilik ve işçilik önerilmiştir.

Tablo 82. 4.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

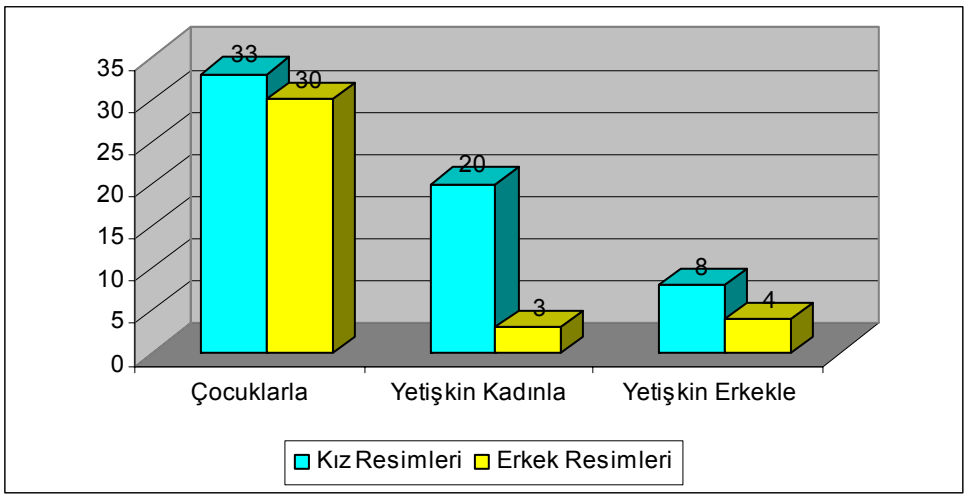
4. Sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin %51'i erkek %49'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 83. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

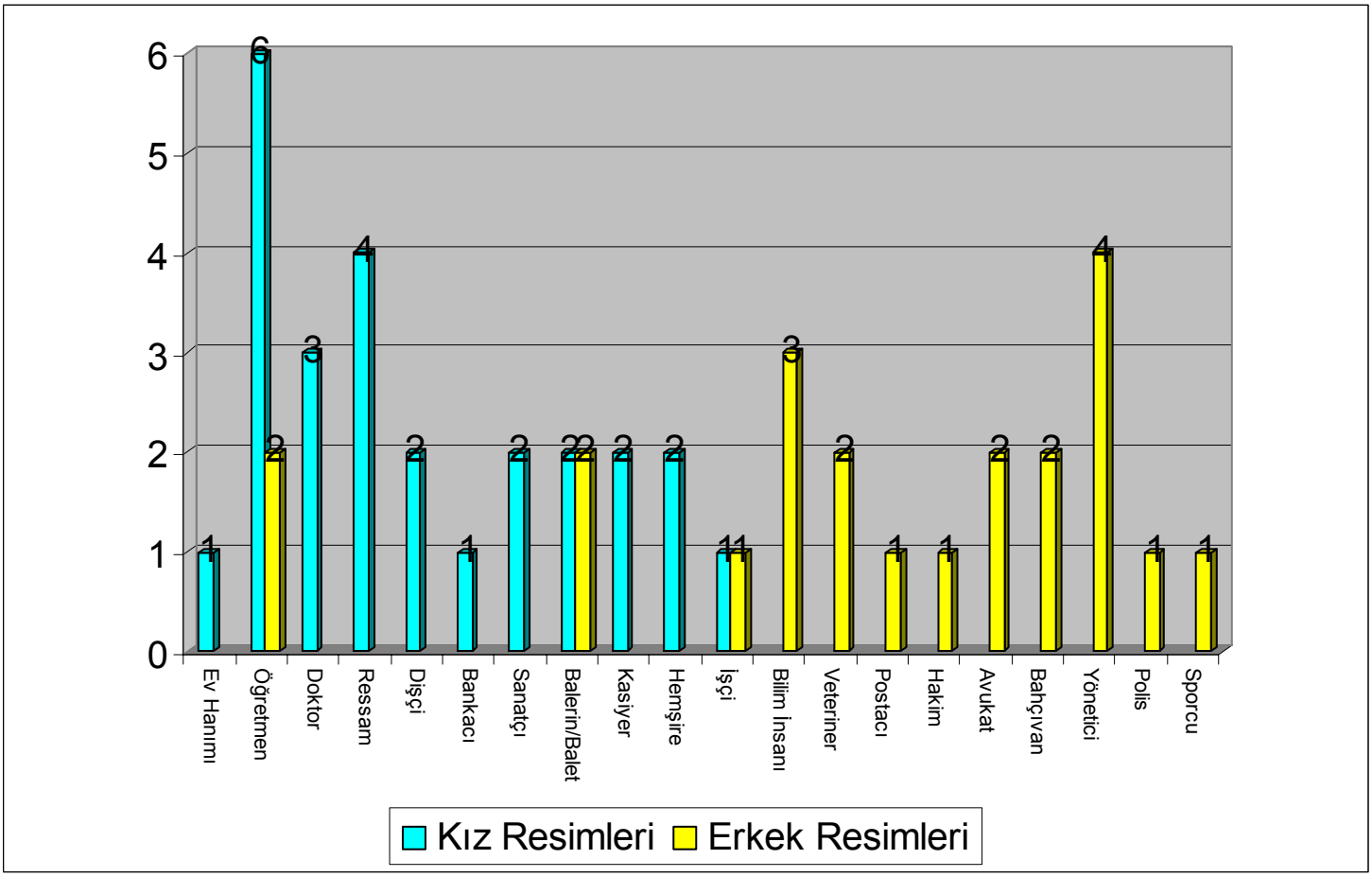
4. Sınıf Türkçe ders kitabında kız çocuklar 18 kez evde gösterilirken erkek çocuklar 9 kez evde gösterilmektedir. Kız çocuklar 25, erkek çocuklar 26 kez okulda gösterilmektedir. Kız çocuklar 34, erkek çocuklar 32 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 84. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

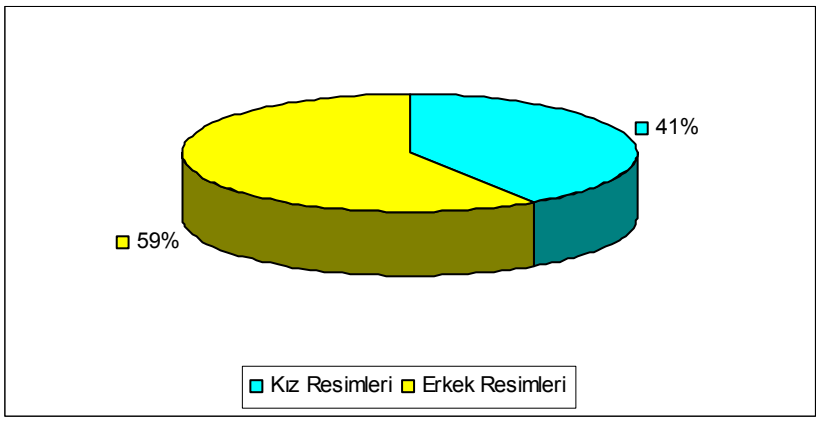
4. sınıf Türkçe ders kitabında kız çocuklar 33 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilirken erkek çocuklar 30 kez çocuk/çocuklarla gösterilmiştir. Kız çocuklar 20 kez erkek çocuklar 3 kez yetişkin kadınlarla iletişim halinde gösterilmiştir. Kız çocuklar 8 kez erkek çocuklar 4 kez yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmiştir.

Tablo 85. 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

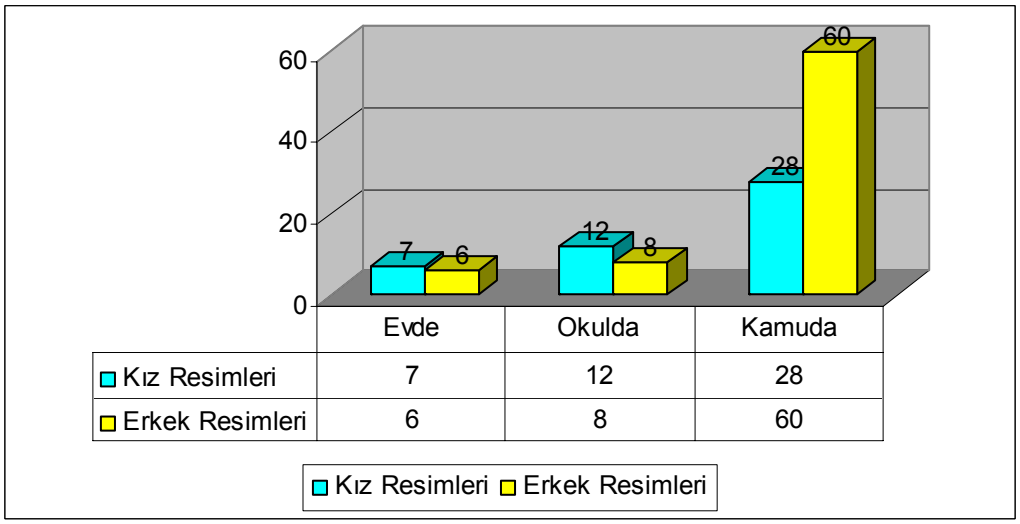
4. sınıf Türkçe Ders kitabında kız çocuklara 6 kez öğretmenlik, 4 kez ressamlık, 3 kez doktorluk, 2'şer kez diş hekimliği, sanatçılık, balerinlik kasiyerlik, hemşirelik ve 1'er kez ev hanımlığı, bankacılık ve işçilik meslek olarak önerilirken; erkek çocuklara 4 kez yöneticilik, 3 kez bilim insanlığı, 2'şer kez öğretmenlik, baletlik, veterinerlik, avukatlık ve bahçıvanlık ile 1'er kez işçilik, postacılık, hakimlik, polislik ve sporcu olmak meslek olarak önerilmiştir.

Tablo 86. 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

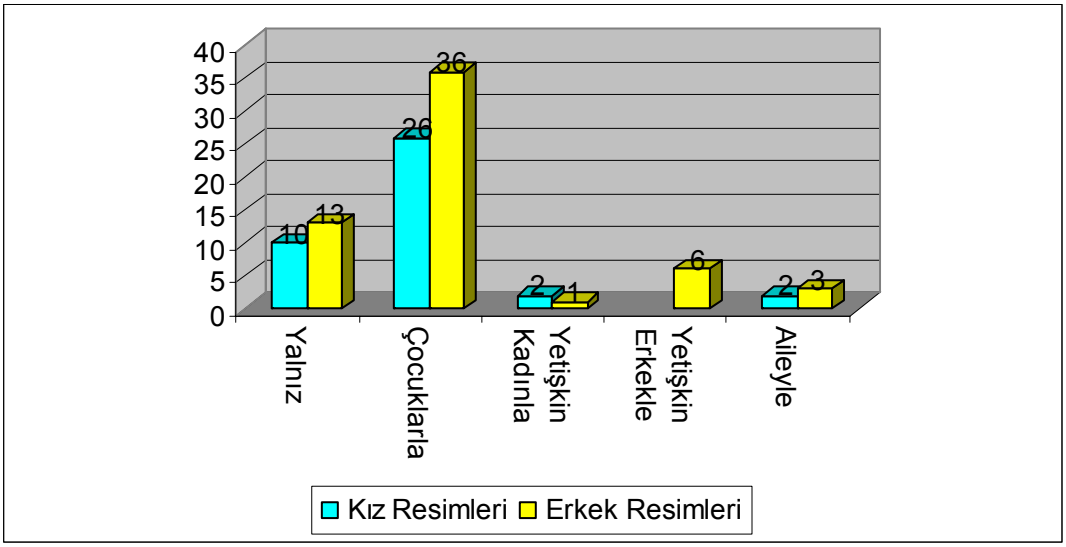
4. sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki resimlerin %59'u erkek, %41'i kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo87. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

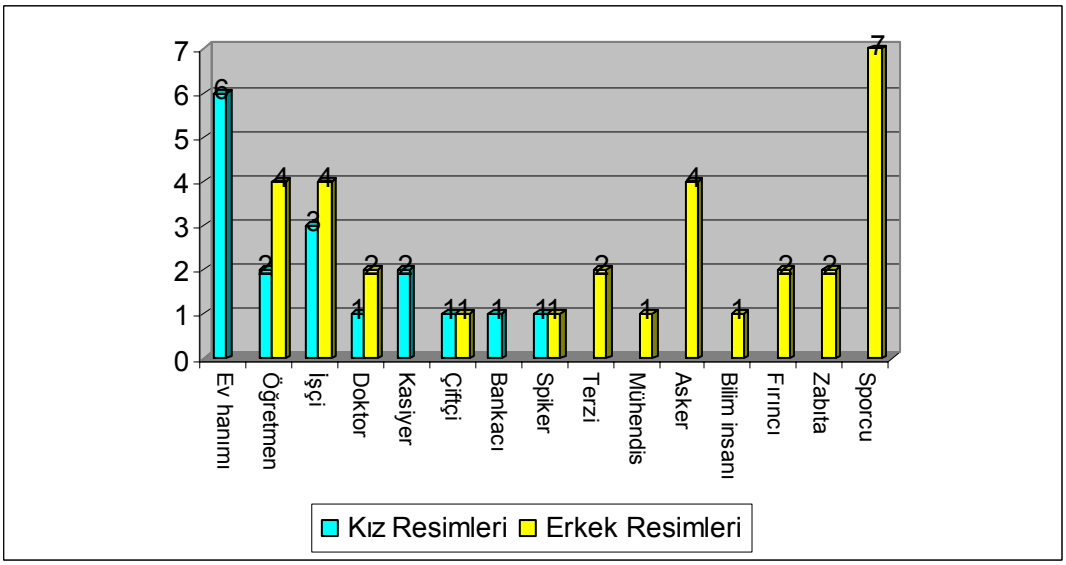
4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında kız çocuklar 7 erkek çocuklar 6 kez evde gösterilirken, kız çocuklar 12 erkek çocuklar 8 kez okulda gösterilmiştir. Kız çocuklar 28 kez kamuda gösterilirken erkekler de bu sayı 60 olmaktadır.

Tablo 88. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

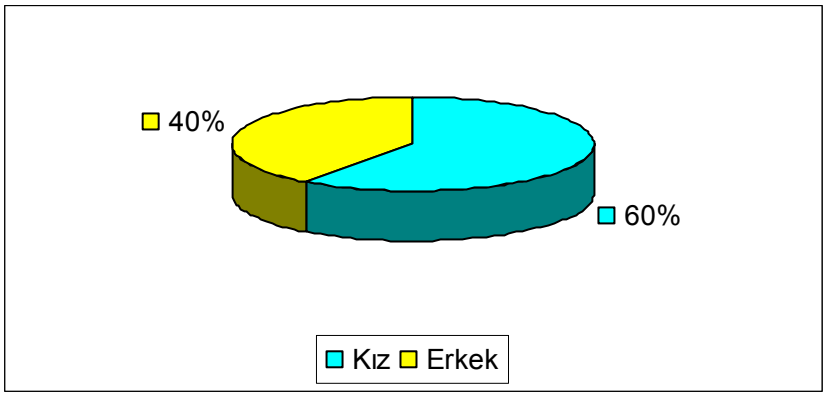
4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabında kızlar10 erkek çocuklar 13 kez yalnız resmedilirken; kız çocuklar 26 erkekler 36 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilmişlerdir. Kız çocuklar 2 erkek çocuklar 1 kez yetişkin bir kadınla gösterilirken kızlar 2 erkekler 3 kez aile içinde resmedilmiştir. Kız çocuklar yetişkin bir erkekle resmedilmezken erkek çocuklar 6 kez yetişkin bir erkekle resmedilmiştir.

Tablo 89. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

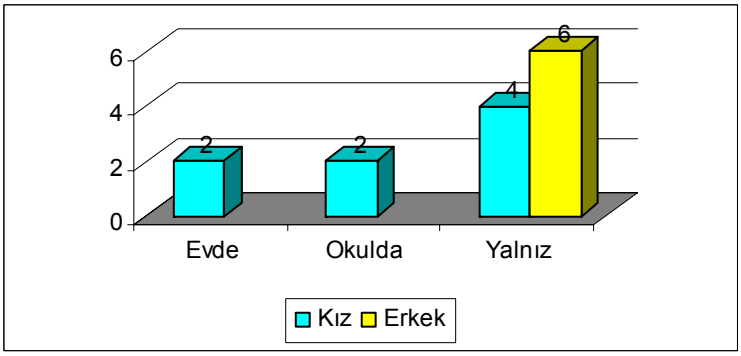
4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında kız çocuklara 6 kez ev hanımlığı, 3 kez işçilik, 2'şer kez öğretmenlik, kasiyerlik ve 1'er kez doktorluk, çiftçilik, bankacılık ve spikerlik önerilirken; erkek çocuklara 7 kez sporcu olmaları, 4'er kez öğretmenlik, işçilik, askerlik, 2'şer kez doktorluk, terzilik, fırıncılık, zabıtalık ile 1'er kez de çiftçilik, mühendislik, spikerlik ve bilim insanlığı önerilmiştir.

Tablo 90. 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

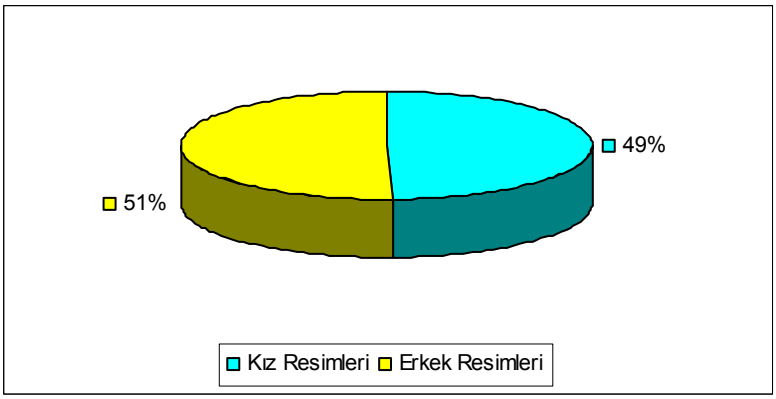
4. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma kitabındaki resimlerin %60'ı kız, %40'ı erkek resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo91. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

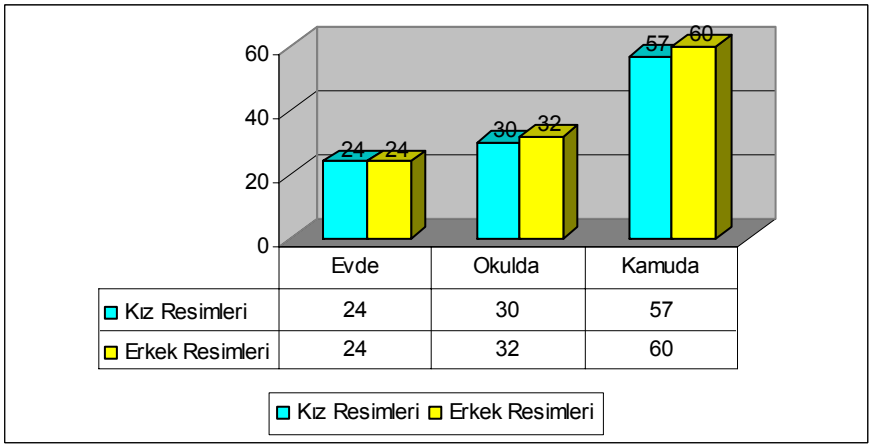
4. sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma kitabında kızlar 2 kez evde 2 kez okulda ve 4 kez yalnız resmedilirken erkekler 6 kez yalnız resmedilmiştir.

Tablo 92. 4.Sınıf İngilizce Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

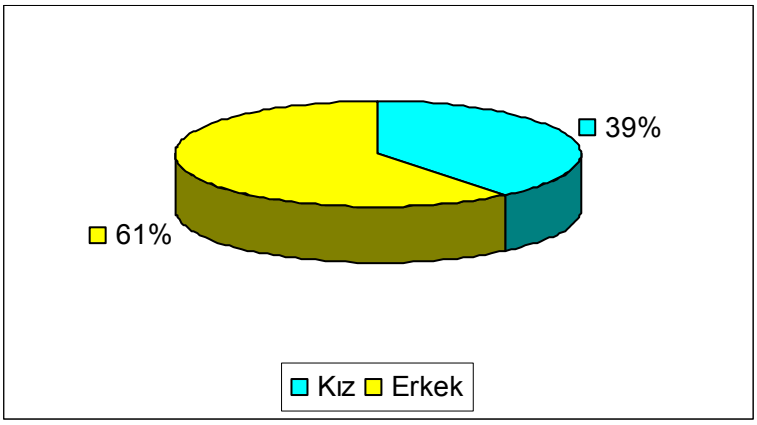
4. sınıf İngilizce ders kitabındaki resimleri %51'i erkek, %49'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 93. 4. Sınıf İngilizce Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

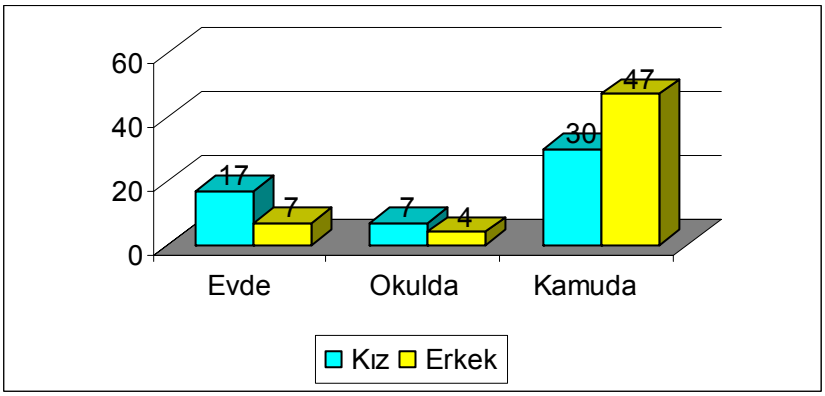
4. Sınıf İngilizce ders kitabında kız ve erkek çocuklar 24 kez evde gösterilmişler; kız çocuklar 30 erkek çocuklar 32 kez okulda, kız çocuklar 57 erkek çocuklar 60 kez kamuda resmedilmişlerdir.

Tablo 94. 4.Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

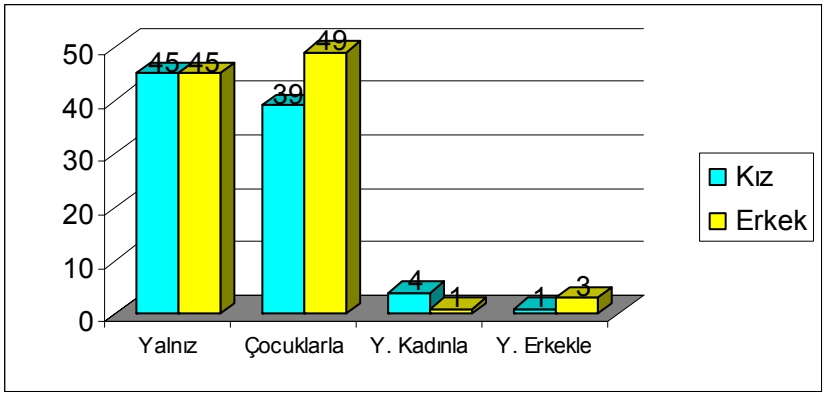
4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders kitabındaki resimlerin %61'i erkek, %39'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo95. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

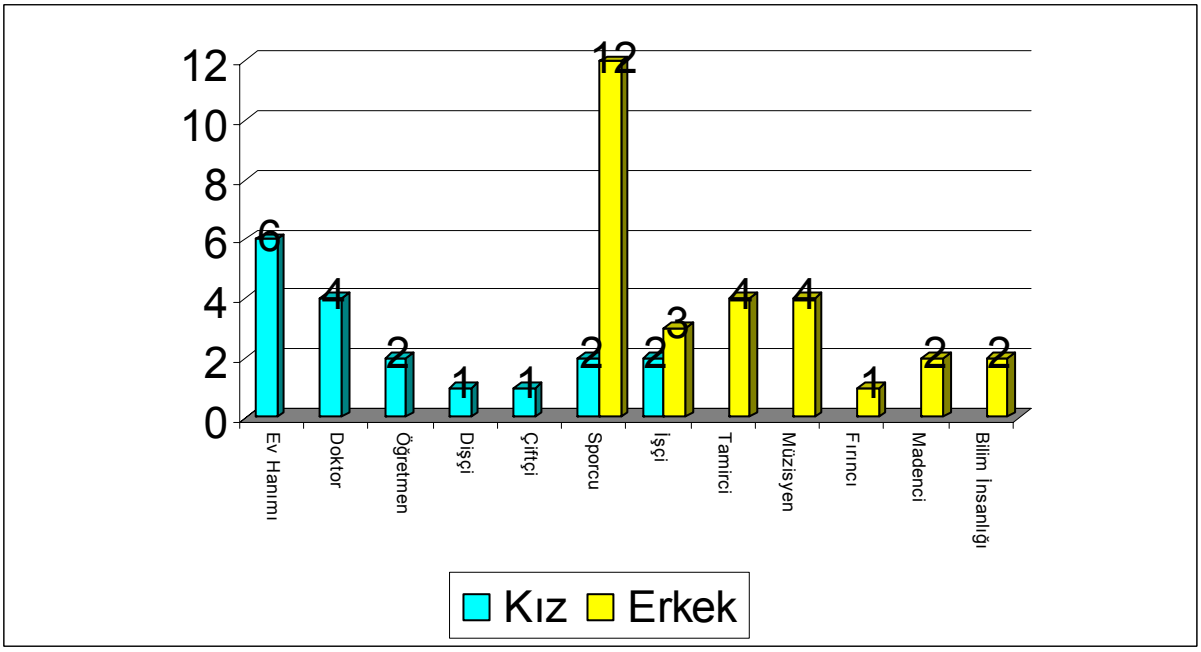
4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabındaki resimlerde kızlar 17 kez evde 7 kez okulda ve 30 kez kamuda resmedilirken; erkekler 7 kez evde, 4 kez okulda ve 47 kez kamuda resmedilmişlerdir.

Tablo 96. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

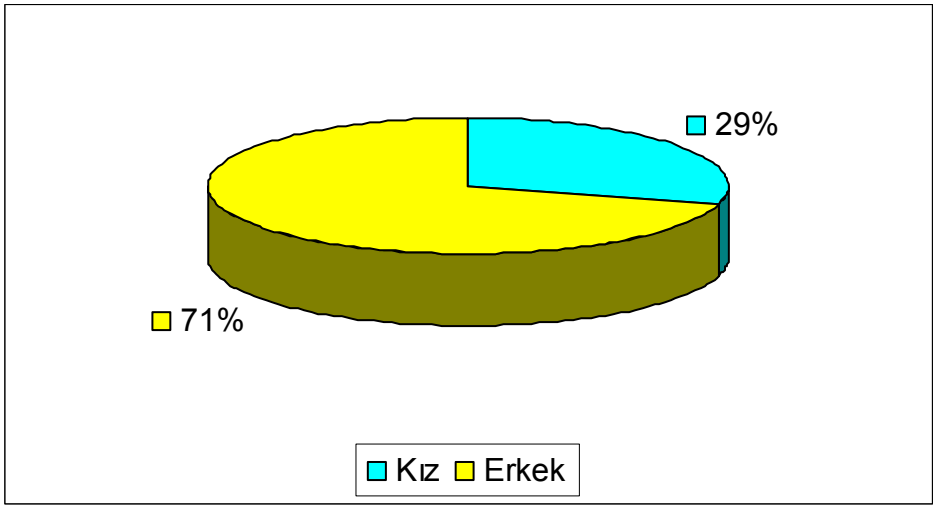
4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabında her iki cins de 45 kez yalnız resmedilirken; kızlar 39, erkekler 49 kez diğer çocuk/çocuklarla; kızlar 4 erkekler 1 kez yetişkin bir kadınla, kızlar 1 erkekler 3 kez yetişkin bir erkekle resmedilmiştir.

Tablo 97. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

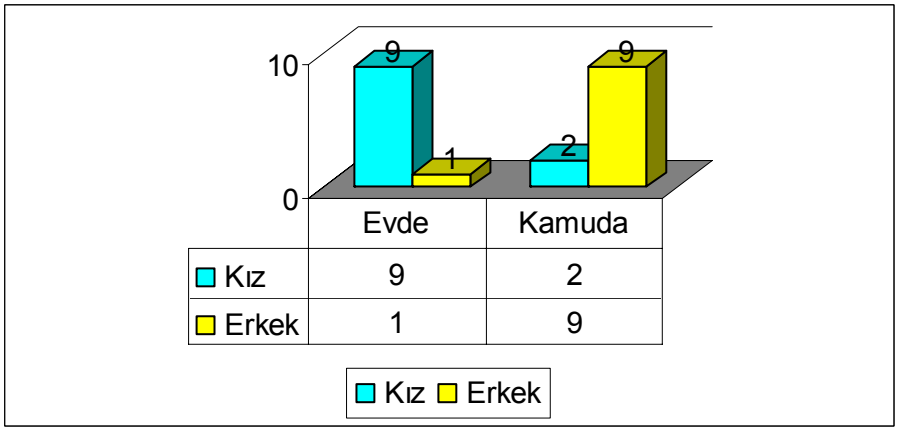
4. sınıf Fen ve Teknoloji Ders kitabında kızlara 6 kez ev hanımlığı, 4 kez doktorluk, 2'şer kez öğretmenlik sporculuk ve işçilik, 1'er kez dişçilik ve çiftçilik önerilirken; erkeklere 12 kez sporcu olmaları, 4'er kez müzisyenlik ve tamircilik, 2'şer kez madenci ve bilim insanı olmaları ve 1 kez fırıncı olmaları önerilmiştir.

Tablo 98. 4.Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

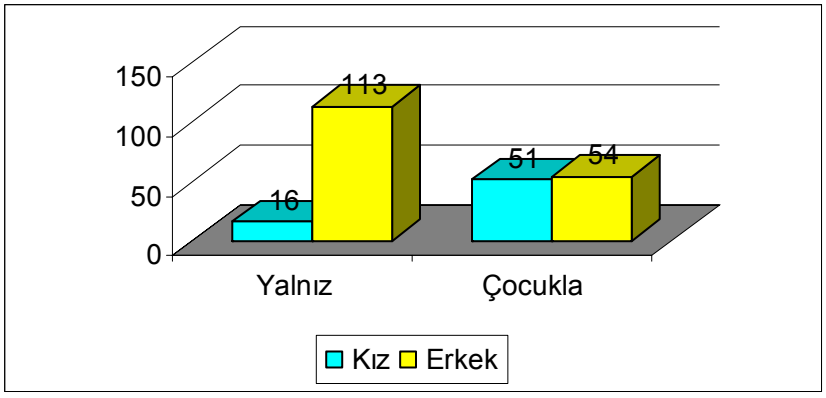
4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma kitabındaki resimlerin %71'i erkek, % 29'u kız resimleridir.

Tablo 99. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

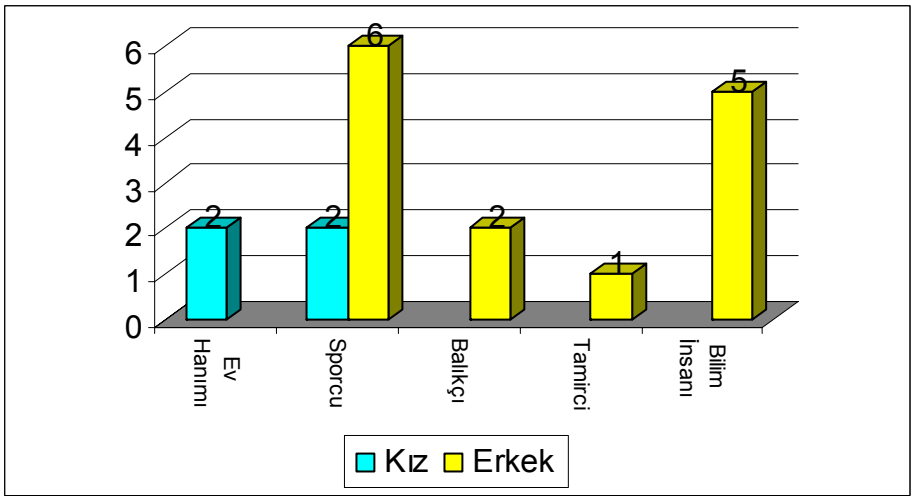
4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma kitabında kızlar 9, erkekler 1 kez evde resmedilirken; erkekler 9 kızlar 2 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 100. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

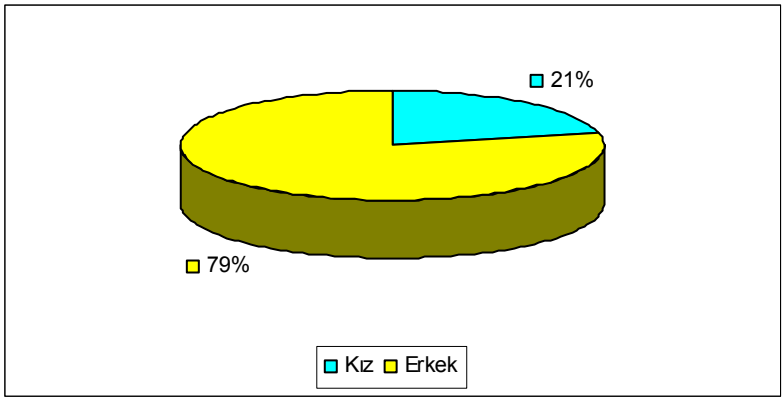
4. sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma kitabında kızlar 16 erkekler 113 kez yalnız gösterilirken; kızlar 51 erkekler 54 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilmiştir.

Tablo 101. 4. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

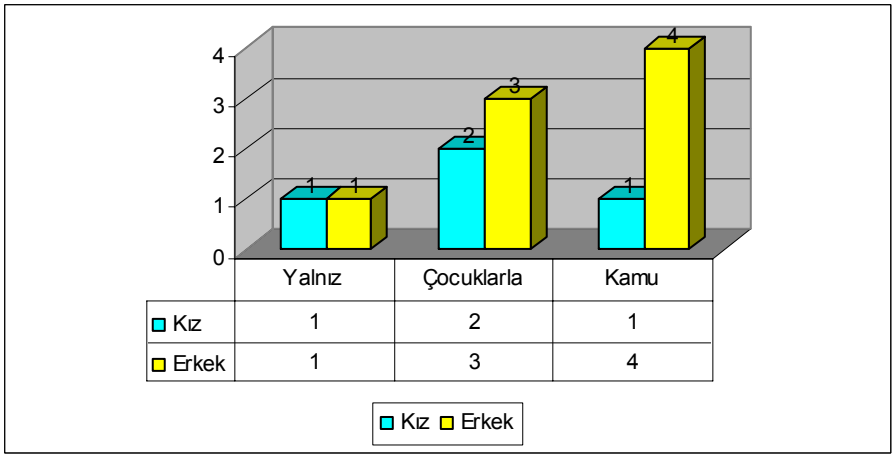
4. sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma kitabında kız çocuklarına 2'şer kez ev hanımlığı ve sporcu olmaları önerilirken erkeklere 6 kez sporcu olmaları, 5 kez bilim insanlığı, 2 kez balıkçılık ve 1 kez tamircilik önerilmiştir.

Tablo 102. 4.Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

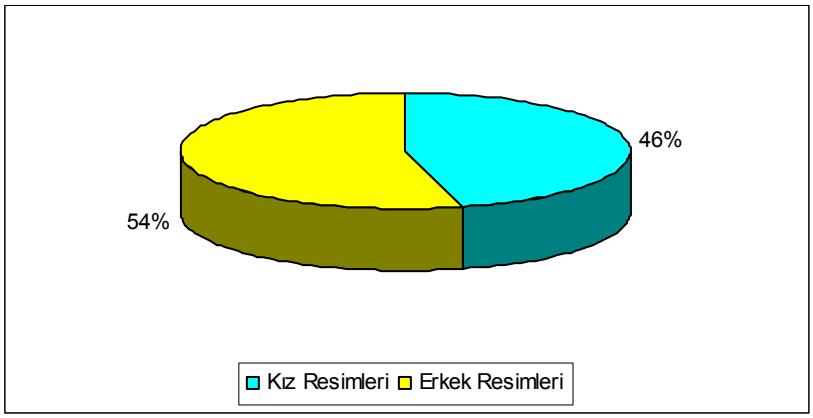
4. Sınıf İş Eğitimi ders kitabındaki resimlerin %79'u erkek, %21'i kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 103. 4. Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

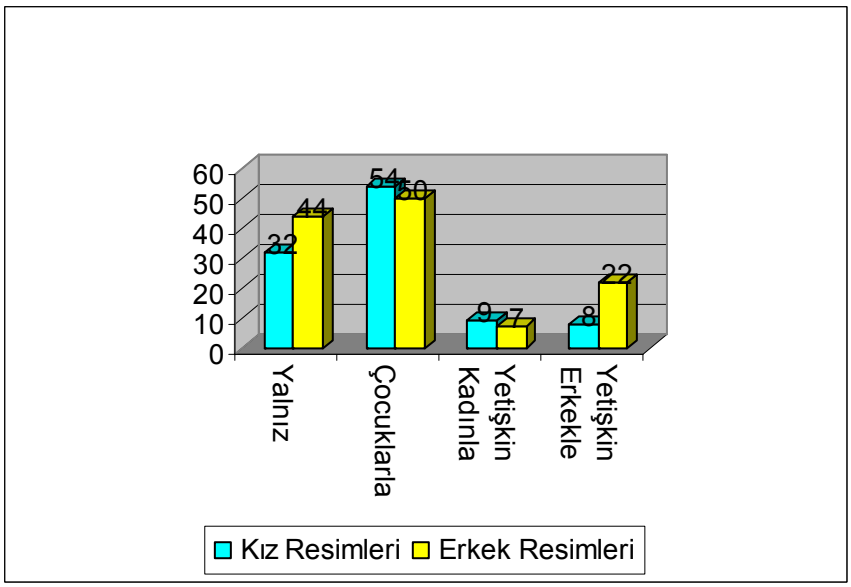
4. Sınıf İş Eğitimi kitabında her iki cins de 1 kez yalnız resmedilirken, kızlar 2 erkekler 3 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde; kızlar 1 erkekler de 4 kez kamuda resmedilmişlerdir.

Tablo 104. 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

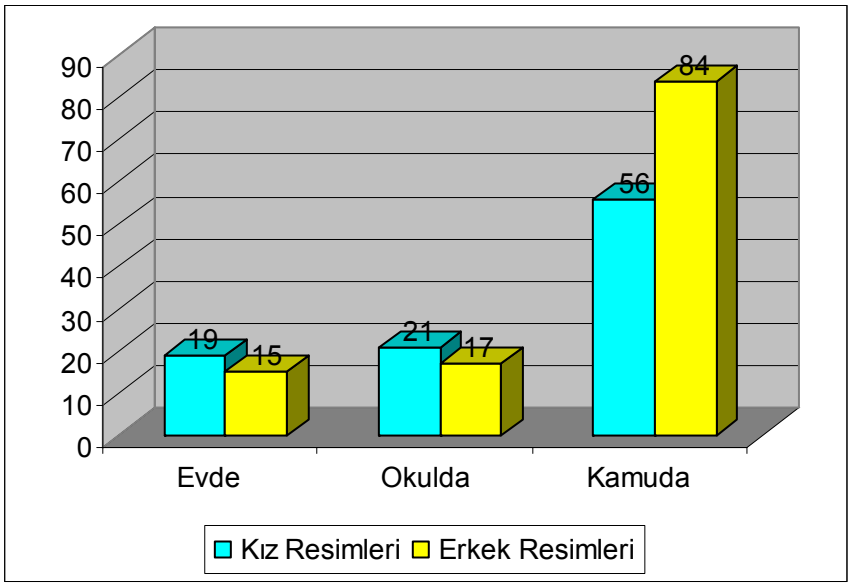
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının resimlerinin %54'ü erkek, %46'sı kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 105. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

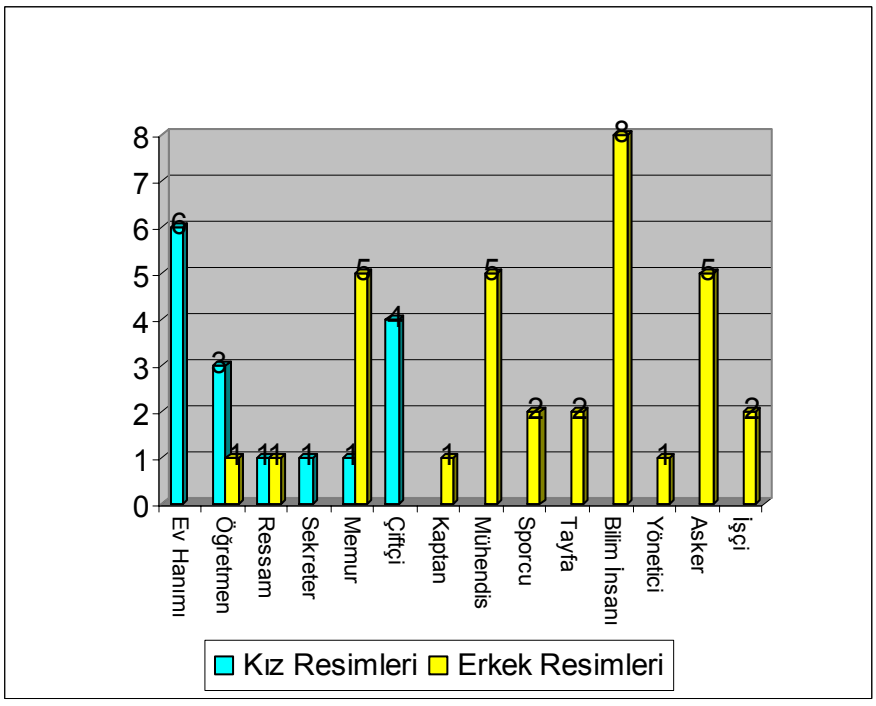
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 44 kez, kız çocuklar 32 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 50, kız çocuklar 54 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 7 kez yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilirlerken 9 kız çocuk yetişkin bir kadınla gösterilmiştir. 22 erkek çocuğa karşılık 8 kız çocuk yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir.

Tablo106. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

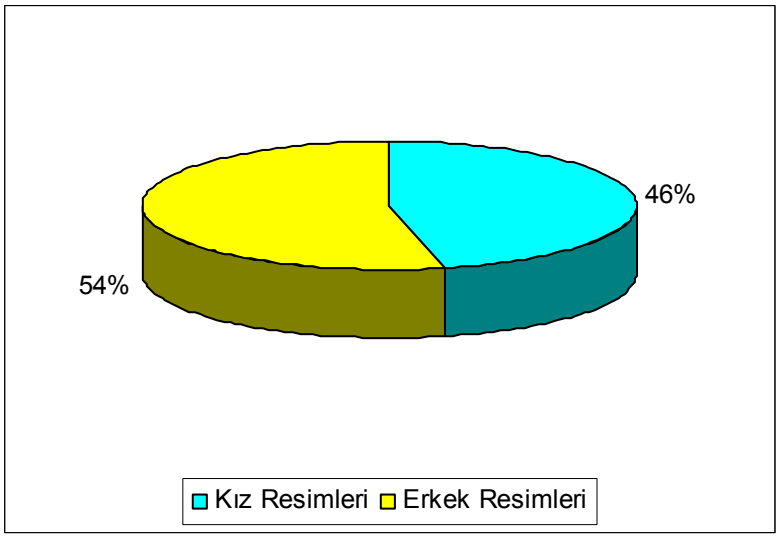
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 15 erkek ve 19 kız çocuk evde resmedilirken, 21 kız çocuk ve 17 çocuk okulda gösterilmiştir. 56 kız çocuk kamuda gösterilirken erkek çocuklarda bu sayı 84 olmaktadır.

Tablo 107. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

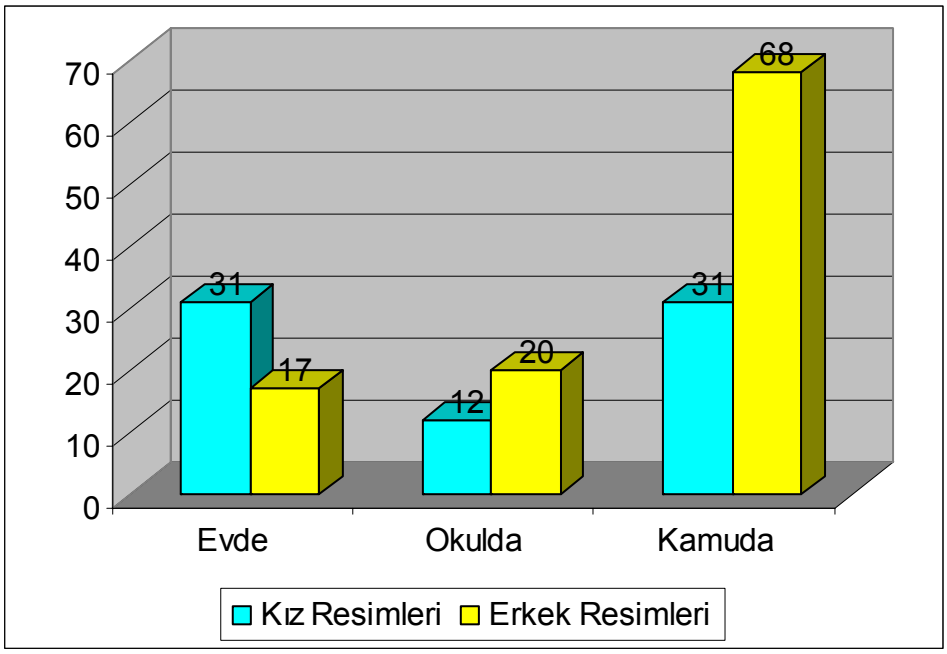
5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında kız çocuklara 6 kez ev hanımlığı, 4 kez çiftçilik, 3 kez öğretmenlik ile 1'er kez ressamlık, sekreterlik ve memurluk önerilmiştir. Erkek çocuklara meslek olarak 8 kez bilim insanlığı, 5'er kez memurluk, mühendislik, askerlik, 2'şer kez sporculuk, tayfalık, işçilik ile 1'er kez öğretmenlik, ressamlık, kaptanlık ve yöneticilik önerilmiştir.

Tablo 108. 5.Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

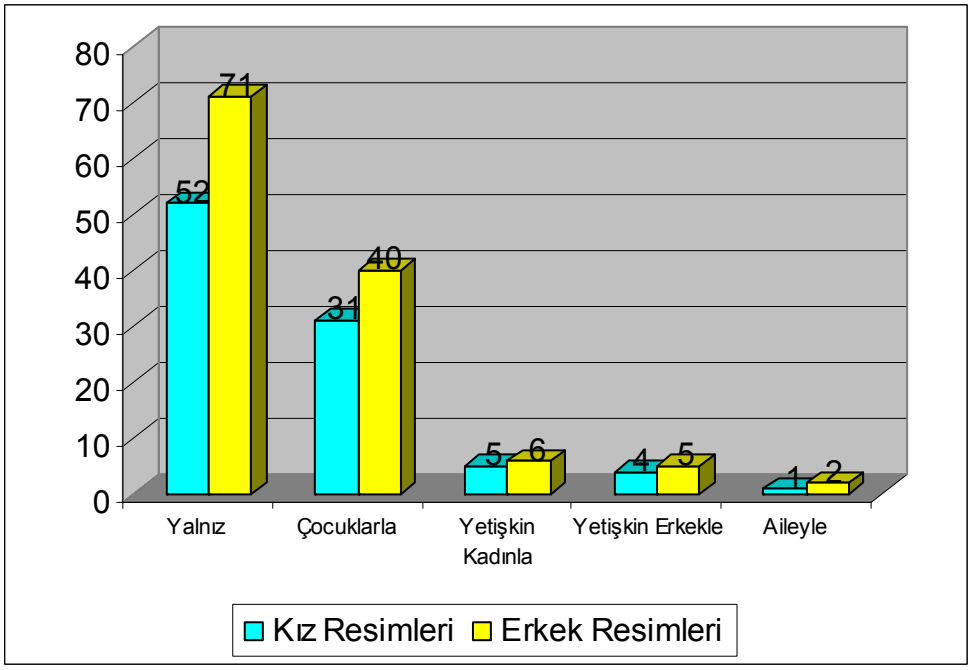
5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitaplarındaki resimlerin %54'ü erkek ve %46'sı kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 109. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

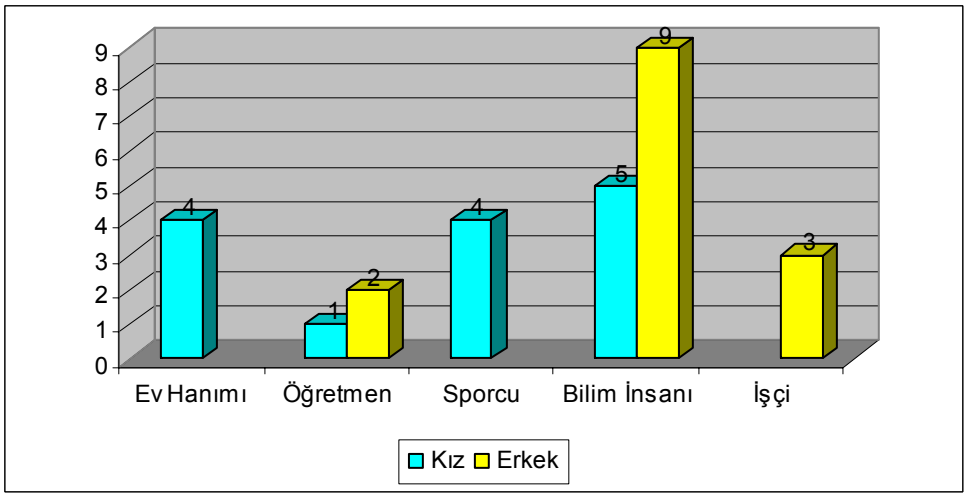
5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabında kız çocuklar 31 kez, erkek çocuklar 17 kez evde resmedilirken; 12 kız çocuk ile 20 erkek çocuk okulda gösterilmiştir. 31 kız çocuğa karşılık 68 erkek çocuk kamuda resmedilmiştir.

Tablo 110. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

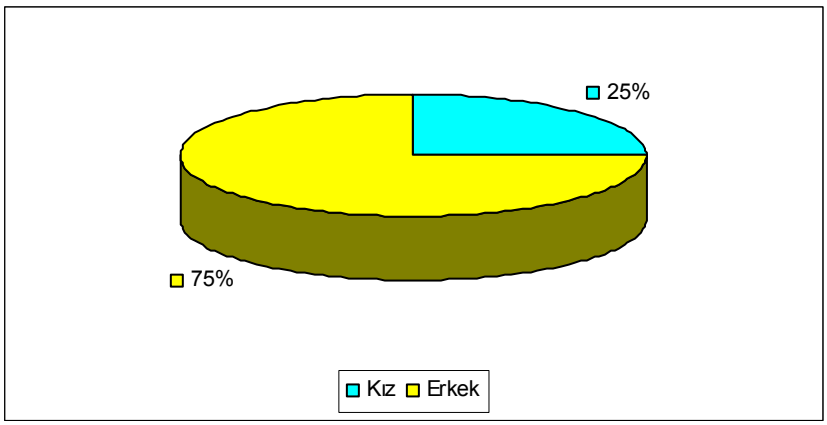
5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabındaki resimlerde erkek çocuklar 71 kez, kız çocuklar 52 kez yalnız gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 40, kız çocuklar 31 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar 6 kez yetişkin bir kadınla iletişim halinde resmedilirlerken 5 kız çocuk yetişkin bir kadınla gösterilmiştir. 5 erkek çocuğa karşılık 4 kız çocuk yetişkin bir erkekle iletişim halinde resmedilmişlerdir. 1 kız ve 2 erkek çocuk aile içinde gösterilmiştir.

Tablo 111. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

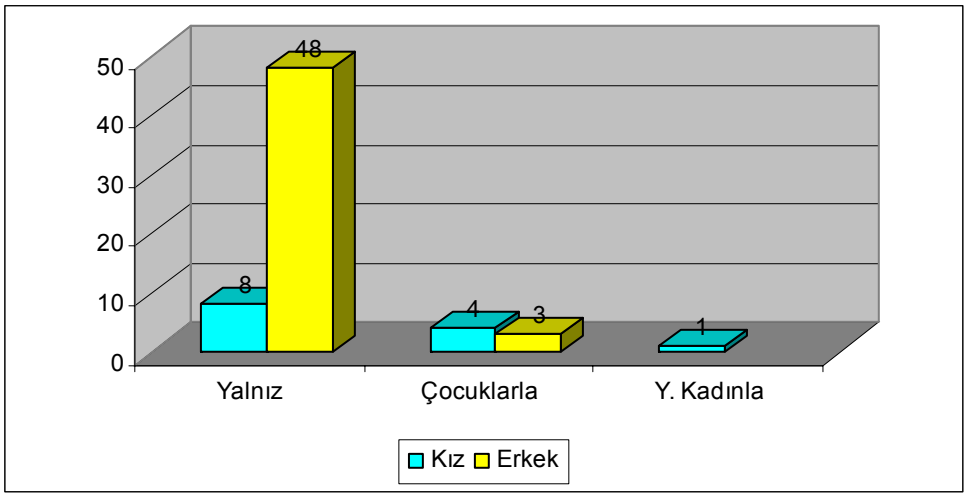
5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabında kız çocuklara 5 kez bilim insanlığı, 4'er kez ev hanımlığı ve sporculuk ile 1 kez öğretmenlik meslek olarak önerilirken; erkek çocuklara 9 kez bilim insanlığı, 3 kez işçilik ve 2 kez öğretmenlik önerilmiştir.

Tablo 112. 5.Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

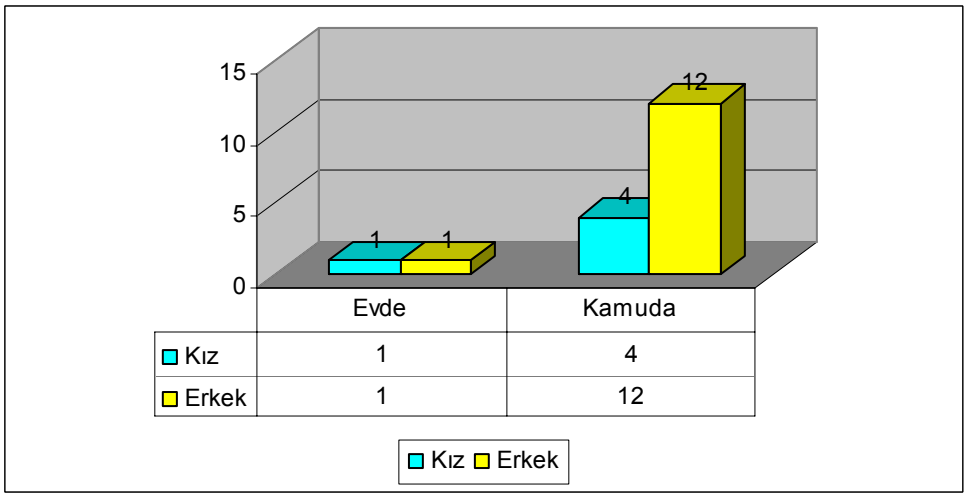
5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabındaki resimlerin %75'i erkek, %25'i kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 113. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

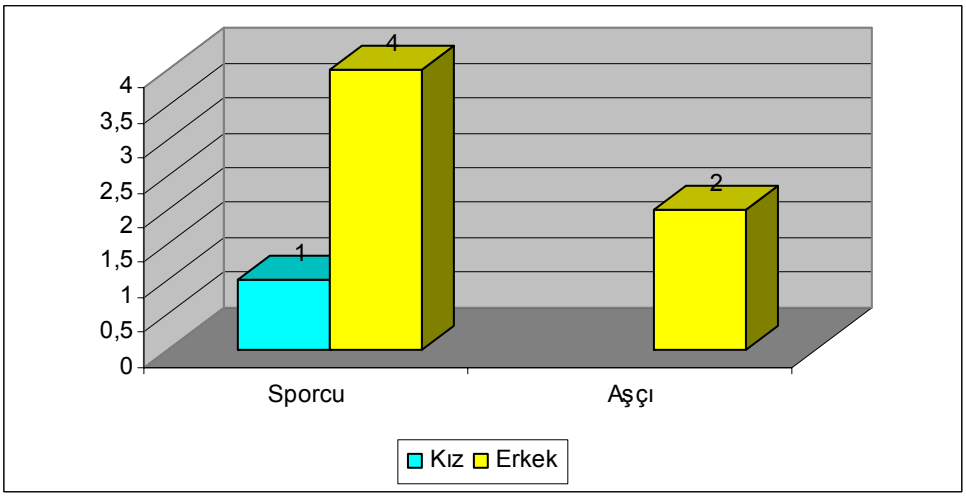
5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma kitabında kızlar 8 erkekler 48 kez yalnız resmedilirken; kızlar 4 erkekler 3 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilmiş, kızlar 1 kez de yetişkin bir kadınla birlikte gösterilmiştir.

Tablo 114. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

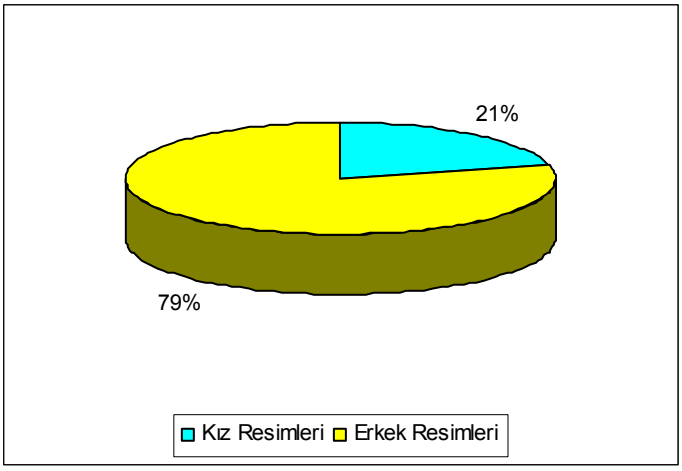
5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma kitabında her iki cins de 1'er kez evde resmedilirken; kızlar 4 erkekler 12 kez kamuda gösterilmişlerdir.

Tablo 115. 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

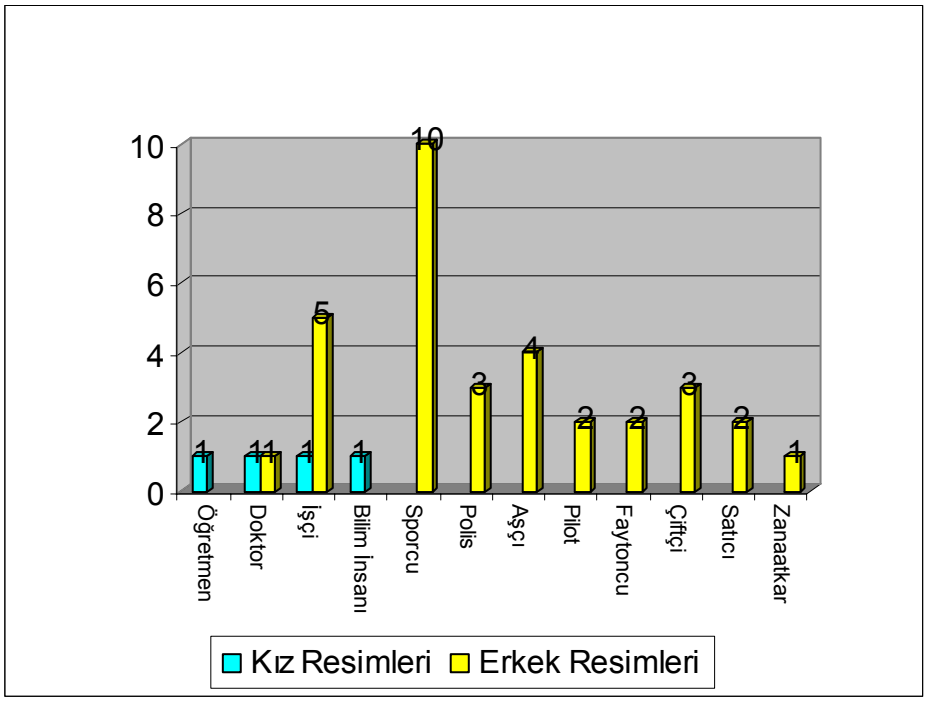
5. sınıf Fen ve Teknoloji Çalışma kitabında kızlara 1 kez sporcu olmaları önerilirken erkek çocuklara 4 kez sporcu olmaları ve 2 kez de aşçı olmaları önerilmiştir.

Tablo 116. 5.Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

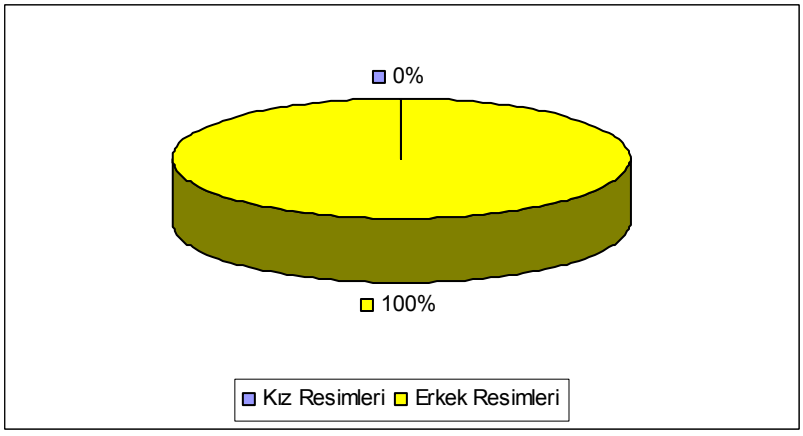
5. Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabı'nın resimlerinin %79'u erkek ve %21'i kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 117. 5. Sınıf İş eğitimi Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

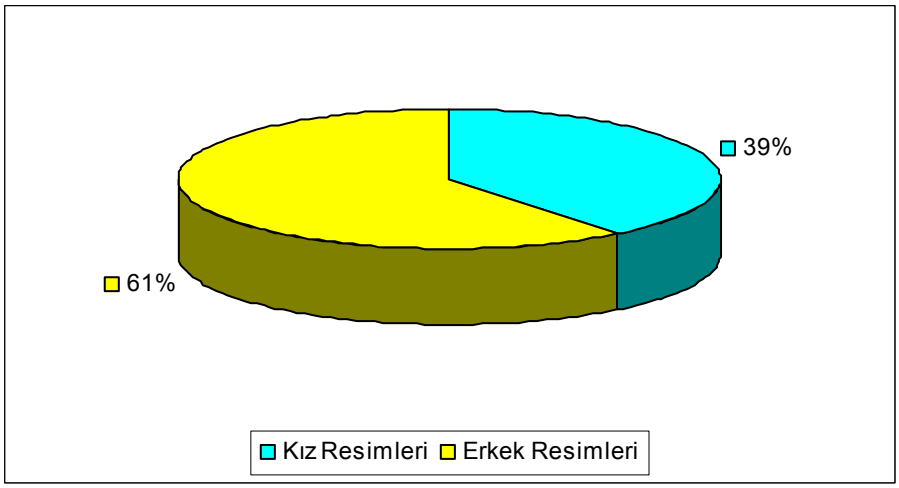
5. Sınıf İş Eğitimi Ders Kitabında kız çocuklara 1'er kez öğretmenlik, doktorluk, işçilik ve bilim insanlığı önerilirken; erkek çocuklara 10 kez bilim insanlığı, 5 kez işçilik, 4 kez aşçılık, 3'er kez polislik ile çiftçilik; 2'şer kez pilotluk, faytonculuk ve ticaret(satıcılık) ile 1'er kez doktorluk ile zanaatkarlık önerilmiştir.

Tablo 118. 5.Sınıf Matematik Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

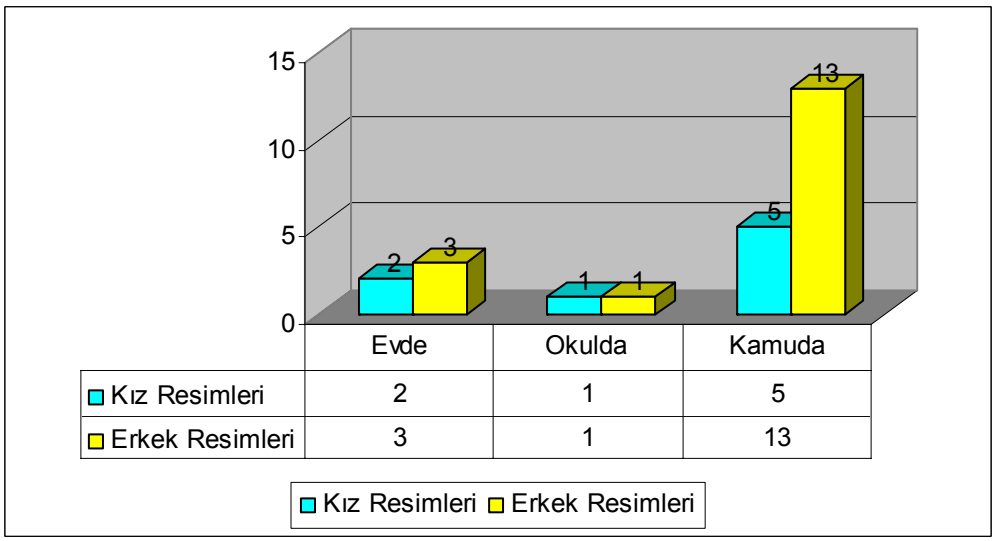
5. Sınıf Matematik ders kitabındaki resimlerin %100'ü erkek resimlerinden oluşmaktadır. (Toplam 2 resim bulunmaktadır.)

Tablo 119. 5.Sınıf Matematik Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

5. Sınıf Matematik Çalışma kitabındaki resimlerin %61'i erkek, %39'u kız resimlerinden oluşmaktadır.

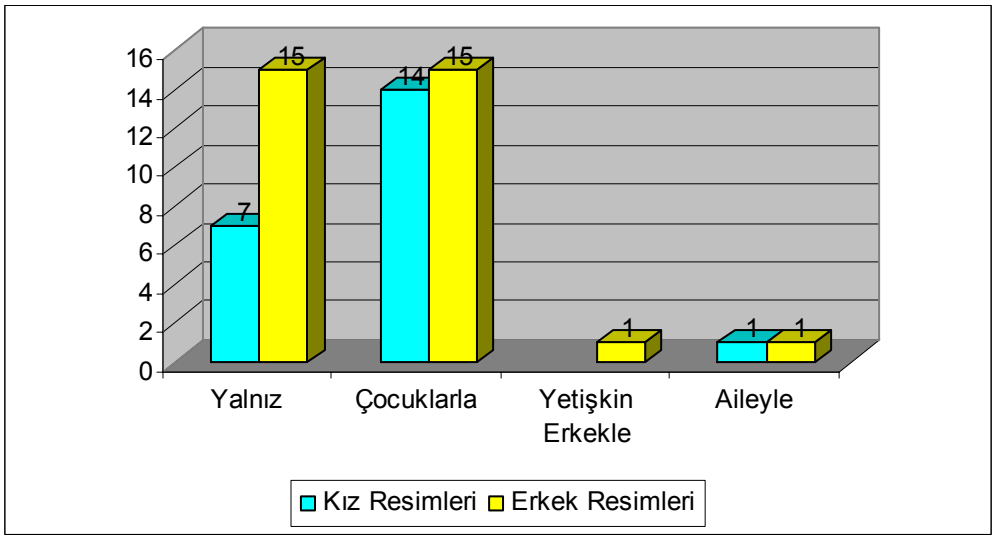
Tablo 120. 5. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

	Evde	Okulda	Kamuda
Kız Resimleri	2	1	5
Erkek Resimleri	3	1	13

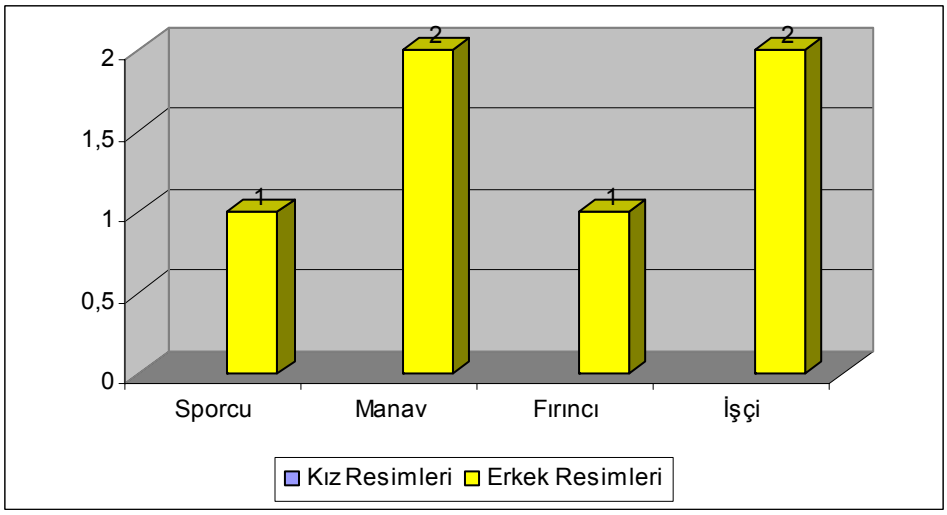
5. sınıf Matematik Çalışma kitabında kız çocuklar 2 kez evde, 1 kez okulda ve 5 kez kamuda resmedilirken; erkek çocuklar 3 kez evde, 1 kez okulda ve 13 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 121. 5. Sınıf Matematik Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

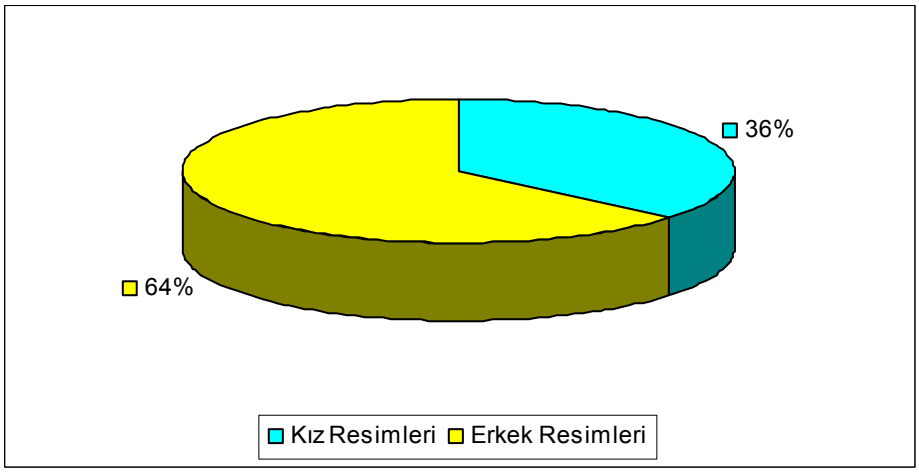
5. Sınıf Matematik Çalışma kitabında kız çocuklar 7 kez yalnız gösterilirken , erkek çocuklar 15 kez yalnız resmedilmiştir. Kız çocuklar 14 kez, erkek çocuklar 15 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde gösterilirken; her iki cins de 1'er kez aile içinde resmedilmiştir. Kız çocuklar yetişkin erkekle iletişim halinde gösterilmezken erkek çocuklar 1 kez yetişkin erkekle birlikte resmedilmiştir.

Tablo 122. 5. Sınıf Matematik Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

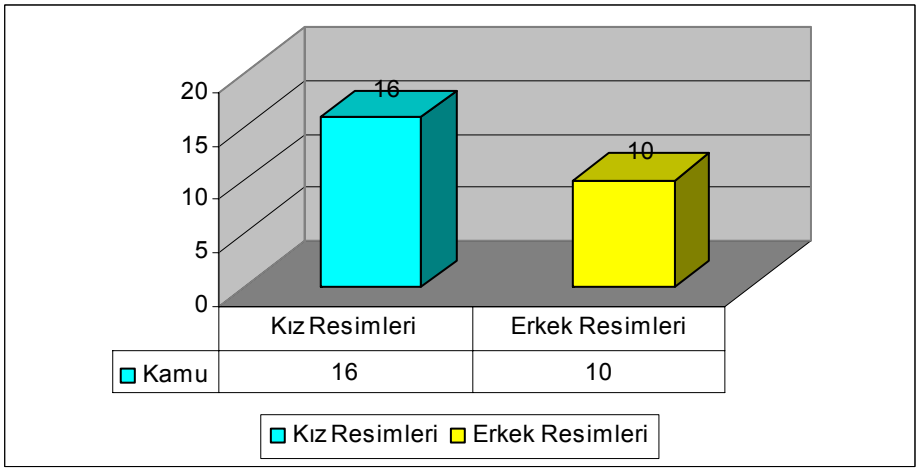
5. Sınıf Matematik Çalışma kitabında kız çocuklara hiç meslek önerilmezken, erkek çocuklara 2'şer kez manavlık ve işçilik, 1'er kez de sporculuk ve fırıncılık önerilmektedir.

Tablo 123. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Resimlerin Analizi

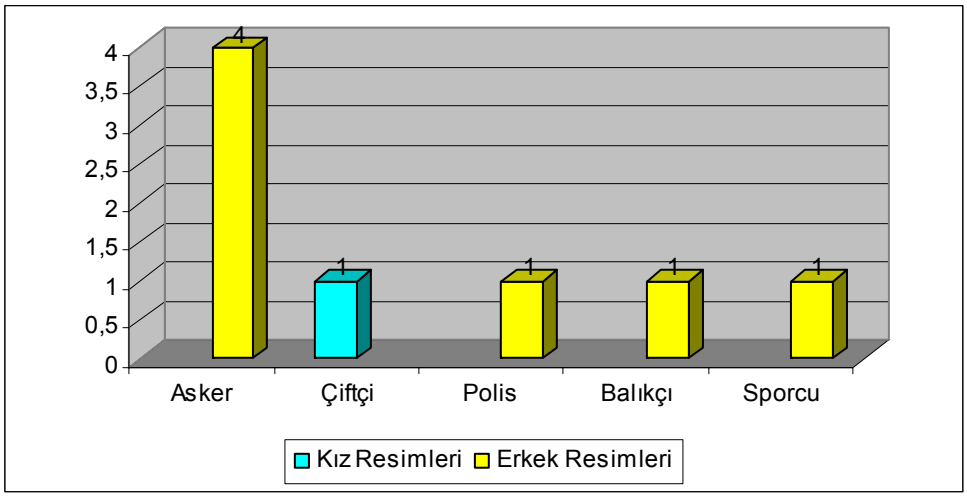
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı resimlerinin %64'ü erkek resimlerinden %36'sı kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 124. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

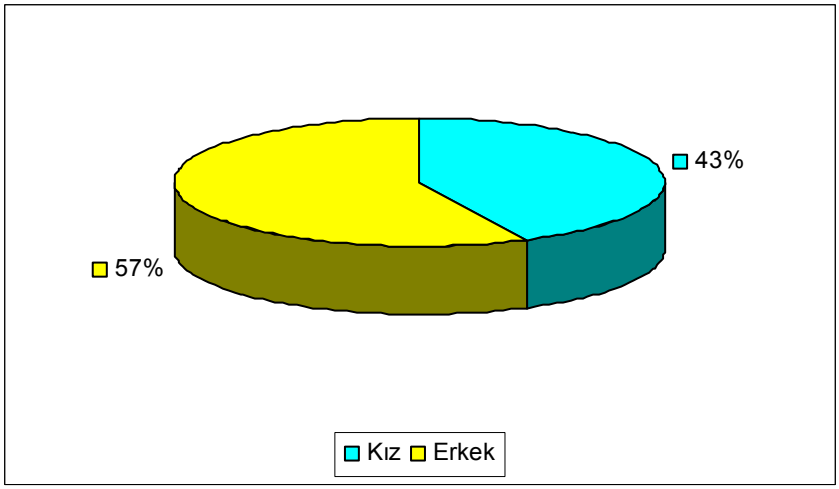
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabında kız çocuklar 16 kez erkek çocuklar 10 kez kamuda gösterilmiştir.

Tablo 125. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

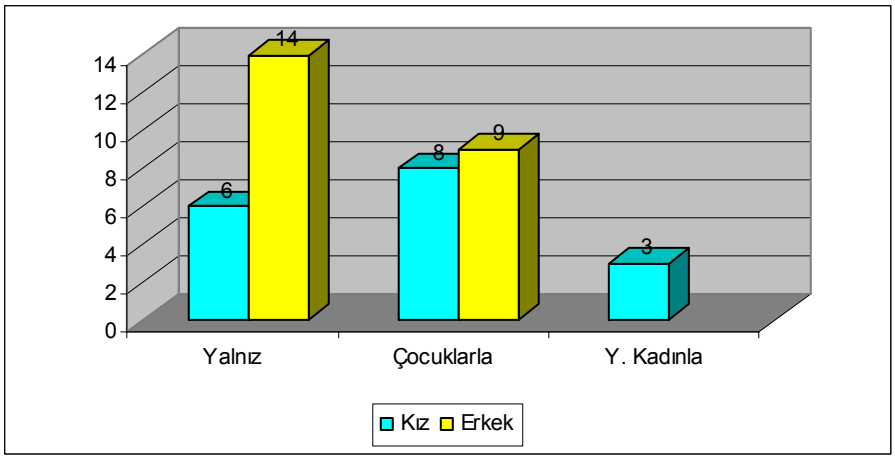
5. Sınıf Sosyal bilgiler Ders kitabında kız çocuklara 1 kez çiftçilik önerilirken, erkek çocuklara 4 askerlik, 1'er kez polislik, balıkçılık, sporcu olmaları önerilmiştir.

Tablo 126. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabındaki Resimlerin Analizi

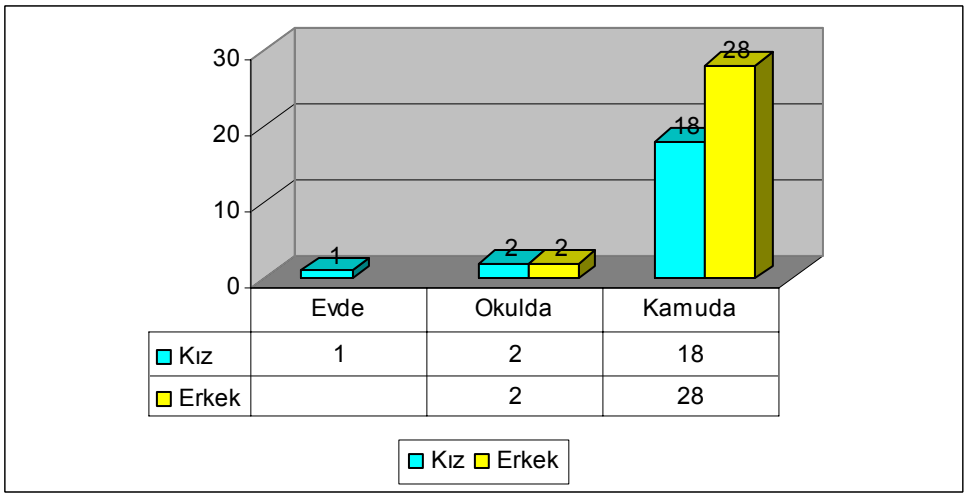
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabındaki resimlerin %57'si erkek, %43'ü kız resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 127. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

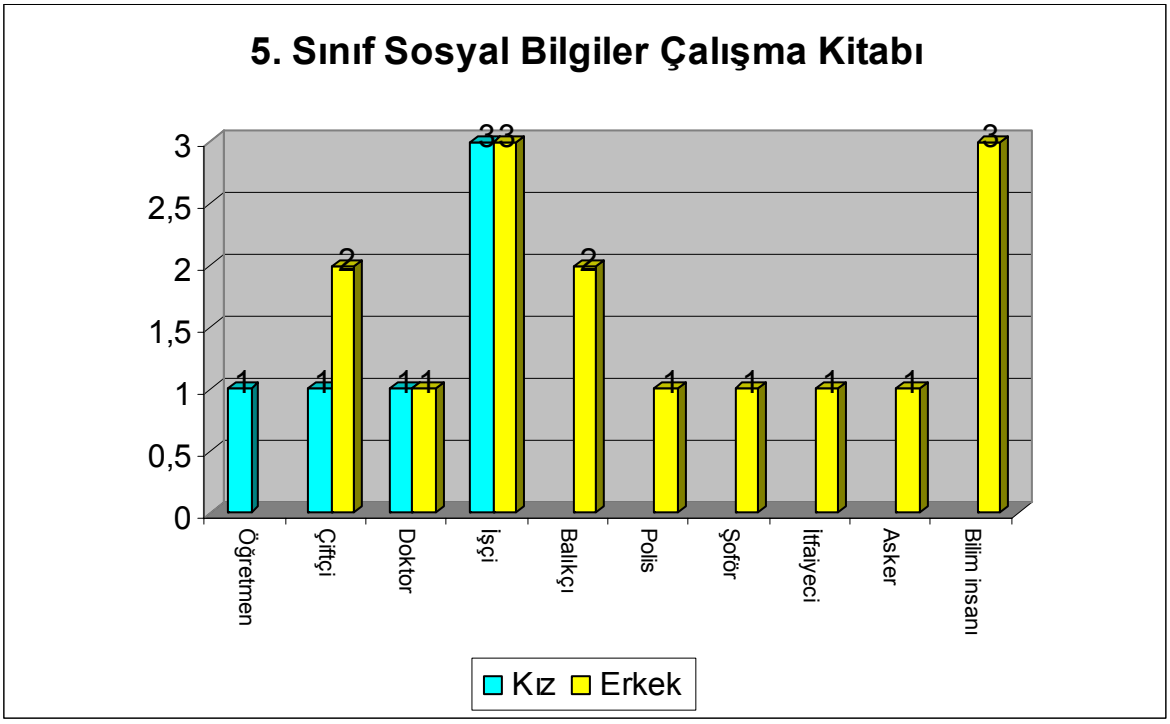
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma kitabında kızlar 6 erkekler 14 kez yalnız resmedilirken, kızlar 8 erkekler 9 kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilmiş, kız çocuklar 3 kez de yetişkin bir kadınla birlikte gösterilmiştir.

Tablo 128. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

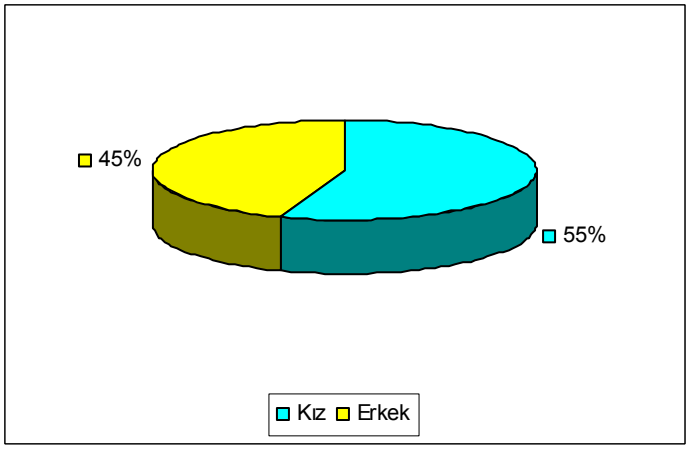
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma kitabında erkekler hiç evde resmedilmezken kızlar 1 kez evde resmedişmiş, her iki cins de 2 kez okulda gösterilmiş; kızlar 18 erkekler de 28 kez kamuda resmedilmiştir.

Tablo 129. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma Kitabı Cinsiyetlere Önerilen Mesleklere Göre Analizi

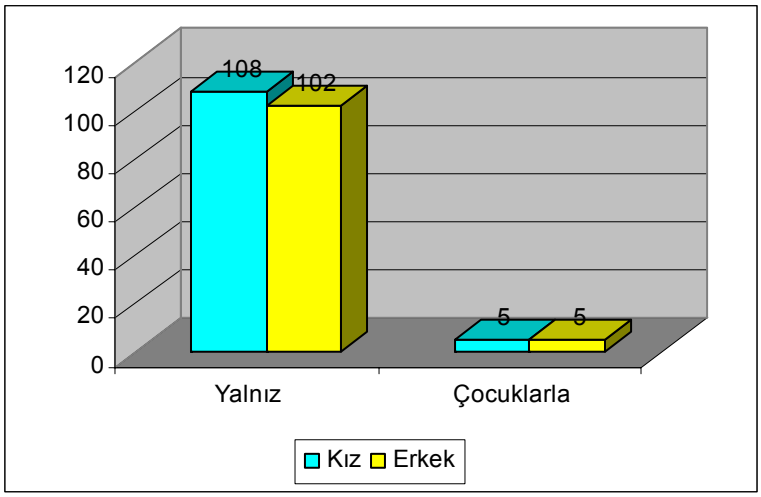
5. Sınıf Sosyal Bilgiler Çalışma kitabında kızlara 3 kez işçilik, 1'er kez de öğretmenlik, çiftçilik ve doktorluk meslek olarak önerilirken erkek çocuklara 3'er kez işçilik ve bilim insanlığı, 2'şer kez çiftçilik ve balıkçılık, 1er kez doktorluk, polislik, şoförlük, itfaiye memurluğu, askerlik önerilmiştir.

Tablo 130.5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı Resim Analizi

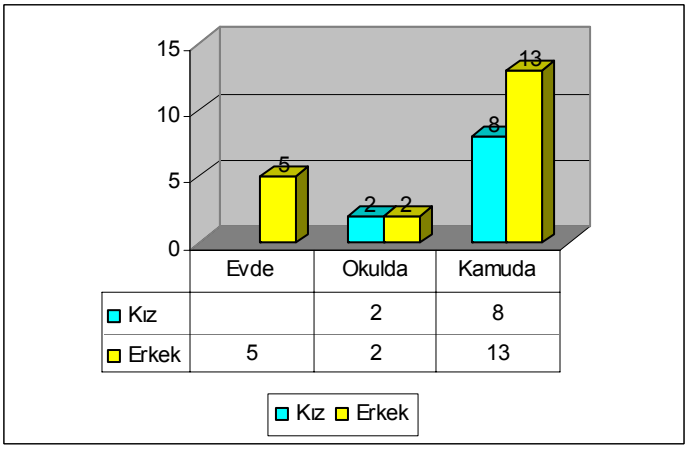
5. Sınıf Türkçe Çalışma kitabındaki resimlerin %55'i kız, %45'i erkek resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 131. 5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

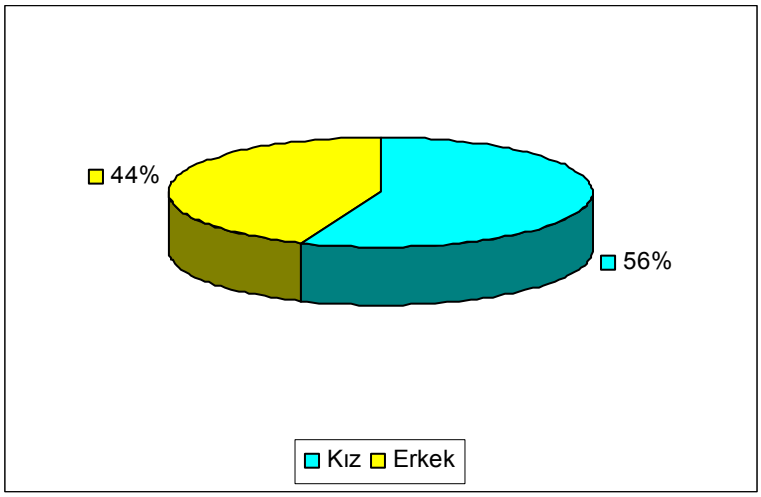
5. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kızlar 108, erkekler 102 kez yalnız gösterilmiş; her iki cins de 5'er kez diğer çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilmiştir.

Tablo 132. 5. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabında Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

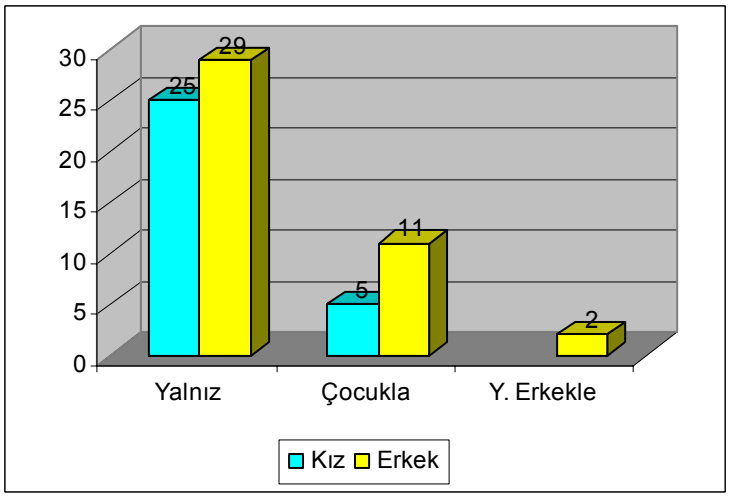
5. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kızlar hiç evde resmedilmezken erkekler 5 kez evde gösterilmiş; kızlar 8, erkekler 13 kez kamuda gösterilmiş ve her iki cins de 2 kez okulda resmedilmiştir.

Tablo 133 5. Sınıf İngilizce Kitabı Resim Analizi

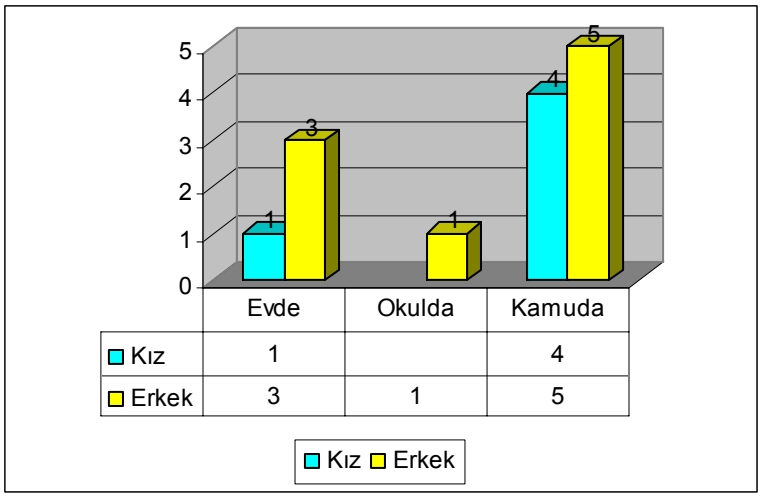
5. Sınıf İngilizce kitabındaki resimlerin %56'sı kız, %44'ü erkek resimlerinden oluşmaktadır.

Tablo 134. 5. Sınıf İngilizce Kitabı Cinsiyetlerin İlişkide Gösterildikleri Bireylere Göre Analizi

5. Sınıf İngilizce kitabında kız çocuklar 25, erkekler 29 kez yalnız; kız çocuklar 5, erkek çocuklar 11 kez başka çocuk/çocuklarla iletişim halinde resmedilirken erkek çocuklar 2 kez de yetişkin bir erkekle birlikte gösterilmiştir.

Tablo 135. 5. Sınıf İngilizce Kitabında Cinsiyetlerin Gösterildikleri Mekanlara Göre Analizi

5. Sınıf İngilizce kitabında kızlar1, erkekler 3 kez kamuda gösterilirken; kızlar 4, erkekler 5 kez kamuda resmedilmiş; erkek çocuklar 1 kez de okulda gösterilmiştir.

DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN İNCELENMESİ

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 62. sayfada yer alan "Öğretmenin Sevinci" adlı metinde şu sözler yer almaktadır: "Muhtarın oğlu Vehbi, bugün ***büyük bir erkek kadar ciddi*** ve telaşlıydı." Bu sözlerle ciddi olmak sıfatı erkeklere özgü bir tavır olarak ifade edilmektedir.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 78. sayfada "Bilimin Işığı" adlı metinde; "Atatürk, bilimsel düşünceye ve ***bilim adamlarına*** büyük değer vermiştir." denmekte bilim **"adam"** işi olarak ifade edilmektedir.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda 80. sayfada "***Bilim adamlarının*** buluşlarını ve yaşantılarını anlatan kitaplar okuyalım." ifadesi yer almaktadır.

5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı 119. sayfada yer alan "Küçük Buluşlar" adlı metinde şu ifade yer almaktadır: "Peki tükenmez kalemi kim icat etmiş olabilir sizce? İlk sabunu, çocuklar ellerini yıkamadan sofraya oturmasınlar diye, ***bir anne*** yapmıştır belki de..." bu ifadede kadınlar annelik ve ev işleri rolleriyle öne çıkarılmaktadır. Aynı metinde "***Bilim adamlarının*** yaşamımızdaki önemini araştırıp öğreniniz" ifadesiyle bilim ***"adam***" yani ***"erkek"*** işi olarak gösterilmektedir.

2. Sınıf Hayat Bilgisi Ders kitabında 105. sayfada şu ifadeler yer almaktadır: ***"Annem ev hanımı. Bize bakar ve bizi büyütür."*** Bu ifadelerle kadına tek başına çocuklara bakma ve onları büyütme rolü verilmektedir. Bununla birlikte aynı sayfada ***"Yengem bilgisayar mühendisi. Bilgisayar üretir."*** İfadesiyle kamuda da kadına yer verildiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte ders kitaplarında "***Babam bize bakar ve bizi büyütür"*** ifadelerine rastlanmamaktadır. Bu annelerin yani "kadınların" işi olarak gösterilmektedir.

4. Sınıf Türkçe Ders kitabında 17. sayfada yer alan "Ödül" adlı metinde iki kız kardeş hastanede sıra beklemektedirler ve şu ifadeler yer almaktadır: "***Kucağında bebek olan bir hanım kalktı, muayene odasına girdi."*** Kucağında bebek ifadeleri ve resimleri tüm ders kitaplarında "kadın"la birlikte özdeşleşmekte; babalar bu rolden uzak tutulmaktadır. Yine aynı metinde "***Bu sabah geldiğimde bu kadın kucağında bebeğiyle bekliyordu."*** İfadeleri yer almaktadır. Metnin ilerleyen bölümlerinde kardeşler eve dönerler ve şu ifadelerle karşılaşırız: "***Akşamüzeri annem ablamı alışveriş yapması için markete gönderdi. Ablam gittikten sonra annem beni çağırdı.***

-Yavrum, ablana "Pirinç al." demeyi unutmuşum. Akşama pilav yapacağım. Hemen yetiş te pirinç alsın, dedi." Bu ifadelerle kadınlar ev hanımlığı rolüyle ve kız çocuklar da anneye yardımcı olma rolleriyle öne çıkarılmaktadır.

4. sınıf Türkçe Ders Kitabında 38. sayfada yer alan "Koku" adlı metinde bir kız çocuk kız arkadaşına ziyarete gitmiştir ve şu ifadeler yer almaktadır: "***Banyonun kapısını kilitleyip elimi yüzümü yıkadım. Biraz oyalanıp döndüm. <u>Aysu'nun annesi</u> pasta ve meyve sularını masaya koyarken "Hoş geldin." dedi."*** Bu ifadelerle yine kadına ev hanımlığı ve ev işleri sorumluluğu verilmektedir. Aynı metnin ilerleyen bölümlerinde ağız kokusundan şikayet eden arkadaşına yanıt veren kızın şu ifadeleri de bu görüntüyü devam ettirmektedir: "***Sarımsak mı? Doğru ya! Öğlen buraya gelmeden önce pilavla cacık yemiştim. <u>Annem</u> cacığı her zaman bol sarımsaklı yapar. Nasıl da düşünmemiştim. Utandım."***

4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı sayfa 65'te yer alan "Bir Hastalığın Yenilişi" adlı metinde "***Doktor Veber, Josef'i ısıran köpeğin kuduz olduğunu anlayınca Paris'te oturan Pastöer (Pasteur) adlı <u>bilim adamına</u> gönderdi."*** Sözleriyle bilim yine "erkek" işi olarak gösterilmektedir.

4. sınıf Türkçe Ders Kitabı sayfa 70'de yer alan "Teknolojinin Hayatımızdaki Yeri" adlı metinde yer alan "***İnsanoğlu tüfeği, barutu, atom bombasını bulmuş. Savaşlara yol açmamış mı?"*** ifadeleriyle "insanlık" kavramı erkek literatürü ile ifade edilmiştir.

4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı sayfa 73'te yer alan "Hayalimdeki Robot" adlı şiirde şu ifadelere yer verilmiştir:

"***Bir robot yapmak isterdim,***

Annemin işlerini yapsın.

Böylece artan zaman

Hep benim için kalsın" Şiirde kadın yine "annelik" rolü ve "ev işleri" sorumluluğuyla ifade dilmektedir. Buna karşılık aynı şiirde hemen bu dizeden sonra gelen dizede şu ifadeleri görmekteyiz:

"Bir robot yapmak isterdim,

Babama yardım etsin.

İşini erken bitirip

Hemen yanıma gelsin" bu ifadeler babanın dışarıda olduğu düşüncesini uyandırmakta dolayısıyla erkeğe kamuda rol verilmektedir.

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı sayfa 39 "Ailemiz" şiirinde şu ifadeler yer almaktadır:

Kardeşlerim annem, babam,

Dedem, ninem, biz her akşam

Bir çatıda toplanırız.

...

Babam her gün işe gider,

Annem evde hizmet eder,

Biz okulda çalışırız.

Şiirde baba dışarıda işte, anne evde ev hanımı rolünde ya da eve hizmet eden görüntüdedir.

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabı sayfa 107 "Simit" adlı metinde şu ifadeler yer almaktadır:

"-Tatlım, ilaçlarını aldın değil mi?

-Evet, anne..." Bu metinde hasta olup okula gidemeyen Betül evde yatmaktadır. Betül'e evde olan (çalışmayan) annesi bakmaktadır.

Aynı kitabın 195. sayfasında yer alan "Sürpriz" adlı metinde evine misafir gelen yaşlı kadın ve misafirler arasında şu konuşma geçmektedir:

"-Pek fazla vaktimiz yok anacığım, dedi. Yarım saat izin koparıp hayır duanı almak istedik.

Kadın büyük bir telaşla:

-Olmaz öyle şey, diye atıldı. Bir şeyler yedirmeden sizi bırakır mıyım hiç?"

Anne ve ev hanımı rolüyle gösterilen kadın daha sonra mutfağa koşup yemek hazırlamakta evin erkekleri ise sofrada oturup beklemektedir.

B. Ders Kitaplarına Göre Cinsiyet Ayrımcılığı Analizi

Ders kitapları resim ve metin incelemeleri bulgularına göre;

Tablo 1, Tablo 20, Tablo 24, Tablo 28 ve Tablo 50'de görüldüğü gibi 1., 2. ve 3. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi Ders ve Hayat Bilgisi Çalışma kitaplarında erkek resimleri kız resimlerinden fazladır. Yalnızca Tablo 62'de görüldüğü gibi 3. Sınıf Hayat Bilgisi Çalışma kitabında kız resimleri erkek resimlerinden daha fazla yer almaktadır. Hayat Bilgisi Ders ve Çalışma kitaplarında Tablo 4, Tablo 23, Tablo 27, Tablo 30, Tablo 53 ve Tablo 65'de görüldüğü gibi kızlara çoğunlukla ev hanımlığı ve öğretmenlik meslek olarak önerilirken erkek çocuklara polislik, doktorluk, işçilik, müdürlük, bilim insanlığı , yöneticilik gibi daha sosyal ve mekanik güç, erk içeren meslekler önerilmektedir. Tablo 3, Tablo 21, Tablo 25, Tablo 52 ve Tablo 63'te görüldüğü gibi kız çocuklar ev ve okul ortamında daha sıklıkla gösterilirken kamusal yaşamda erkek çocuklar daha fazla yer almaktadır. Hayat Bilgisi Ders ve Çalışma kitaplarında erkek çocuklar daha fazla yalnız gösterilirken kız çocuklar yalnız bir etkinlik içinde daha az gösterilmişlerdir. Kendine yeterlik açısından erkek çocuklar daha yetkin gösterilmektedir.

Tablo 5'te görüldüğü gibi 2. Sınıf Okuma Yazma Öğreniyorum kitabında erkek resimleri kız resimlerinden daha fazla yer almakta ve Tablo 6'da görüldüğü gibi kamusal hayatta erkek çocuklar daha fazla yer almaktadırlar. Tablo 7'de görüldüğü gibi erkek çocuklar daha fazla yalnız resmedilirken kızlar daha çok bir grup içinde var olmaktadır.Bu kitapta Tablo 8'de görüldüğü gibi kızlara sadece ev hanımlığı önerilmiş erkeklere kamusal yaşamda var olacakları meslekler önerilmiştir.

Tablo 10, Tablo 13, Tablo 31, Tablo 34, Tablo 54, Tablo 58, Tablo 78, Tablo 82, Tablo 104'te görüldüğü gibi 1-5. sınıflarda okutulan Türkçe Ders ve Çalışma kitaplarında erkek çocuk resimleri kız resimlerinden fazla yer almaktadır. Yalnızca Tablo 130'da

görüldüğü gibi 5. Sınıf Türkçe Çalışma kitabında kız resimlerinin sayısı erkek resimlerini geçmektedir. Türkçe Ders ve Çalışma kitaplarında da erkekler ağırlıklı olarak kamusal hayatta daha fazla yer alırken, kızlar ev ve okul ortamlarında yer almaktadırlar. Erkekler kızlara göre daha fazla yalnız etkinlik içinde resmedilmişlerdir. Tablo 12, Tablo 16, Tablo 36, Tablo 57, Tablo 61, Tablo 81, Tablo 85 ve Tablo 107'de görüldüğü gibi kız çocuklara ağırlıklı olarak ev hanımlığı, öğretmenlik, çiftçilik, kasiyerlik, sporculuk, doktorluk, hemşirelik, ressamlık gibi geleneksel kadınlık rollerini yerine getirmelerine engel olmayacak meslekler önerilirken, erkeklere yöneticilik, bilim insanlığı, doktorluk sporculuk, polislik, tamircilik gibi kamusallık, erk ve beceri gerektiren meslekler önerilmektedir.

Tablo 17, Tablo 38, Tablo 42, Tablo 66, Tablo 70, Tablo 118 ve Tablo 119'da görüldüğü gibi 1-5. sınıflarda okutulan Matematik Ders ve Çalışma kitaplarında erkek resimleri kız resimlerine göre daha fazla yer almaktadır. Erkekler kızlara göre daha fazla kamusal alanda yer alırken, kızlar çoğunlukla evde ve okulda yer almaktadırlar. Erkek çocuklar kızlara göre daha fazla yalnız resmedilirken kız çocuklar resimlerde diğer çocuk/çocuklarla gösterilmektedir. Ancak Tablo 19 ve Tablo 68'de görüldüğü gibi 1. sınıf Matematik Ders ve 3. Sınıf Matematik Ders kitabında kızlar erkeklere göre daha fazla yalnız gösterilmişlerdir. Tablo 45, Tablo73 ve Tablo 122'de görüldüğü gibi 2. Sınıf Matematik Çalışma, 3. Sınıf Matematik Çalışma ve 5. Sınıf Matematik Çalışma kitaplarında kızlara hiç meslek önerilmezken Matematik Ders ve Çalışma kitaplarında erkeklere işçilik, sporculuk, manavlık, fırıncılık, askerlik ve bilim insanlığı gibi meslekler önerilirken, kızlara öğretmenlik , ev hanımlığı ve sporculuk önerilmiştir.

Tablo 46 ve Tablo 74'te görüldüğü gibi 2. ve 3. sınıf Müzik kitaplarında erkek sayısı kız sayısından fazla olmakla birlikte Tablo 47 ve Tablo 75'te görüldüğü gibi erkekler çoğunlukla kamusal hayatta yer almaktadırlar. Erkek çocuklar kızlara göre daha

fazla yalnız resmedilirken; ağırlıklı olarak kızlara ev hanımlığı ve öğretmenlik, erkeklere doktorluk, müzisyenlik ve askerlik önerilmektedir.

Tablo 86, Tablo123 ve Tablo 126'da görüldüğü gibi 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma kitaplarında erkek sayısı kız sayısından fazlayken Tablo 90'da görüldüğü gibi 4. Sınıf Sosyal bilgiler Çalışma kitabında kız resmileri erkek resimlerinden daha fazla yer almaktadır. Erkekler kızlara göre daha fazla yalnız resmedilirken, kamusal hayatta da ağırlıklı olarak erkek çocuklar yer almaktadır. Sosyal Bilgiler Ders ve Çalışma kitaplarında kızlara ev hanımlığı, öğretmenlik, kasiyerlik, çiftçilik, doktorluk ve işçilik gibi meslekler önerilirken; erkek çocuklara ağırlıklı olarak bilim insanlığı, askerlik, işçilik, çiftçilik, sporculuk, öğretmenlik gibi meslekler önerilmektedir.

Tablo 92'de görüldüğü gibi 4. sınıf İngilizce kitabında erkek resimleri daha fazlayken, Tablo 133'de görüldüğü gibi 5. sınıf İngilizce kitabında kız resimleri daha fazla yer almaktadır. Bu kitaplarda erkek çocuklar kızlara oranla daha fazla kamuda resmedilirken, yalnız gösterilme oranı da erkek çocuklarda daha fazla olmaktadır.

Tablo 94, Tablo 98, Tablo 108 ve Tablo 112'de görüldüğü gibi 4. ve 5. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders ve Çalışma kitaplarında ağırlıklı olarak erkek resimleri daha fazla yer almaktadır. Bu kitaplarda kamusal hayatta erkek çocuklar sayıca daha fazla yer almaktadırlar. Kızlar evde erkeklerden daha fazla yer almaktadırlar. Erkek çocuklar daha fazla yalnız ve çocuklarla ilişki içinde gösterilmektedirler. Kız çocuklara meslek olarak ev hanımlığı, sporculuk, bilim insanlığı, sporculuk, doktorluk, çiftçilik ve öğretmenlik gibi meslekler önerilirken; erkek çocuklara sporculuk, tamircilik, müzisyenlik, bilim insanlığı, balıkçılık ve aşçılık gibi meslekler önerilmektedir.

C. Sınıf Düzeylerine Göre Ders Kitapları Cinsiyet Ayrımcılığı Analizi

Ders kitapları resim analizlerine bakıldığında sınıf düzeylerine göre ders kitaplarındaki cinsiyet ayrımcılığında çok belirgin bir farklılık görülmemektedir. Ders kitaplarının büyük çoğunluğunda erkek resimleri kız çocuk resimlerinden fazla yer almakta ve kamusal yaşamda erkek çocukların ağırlıklı olarak fazla yer aldığı görülmektedir. Kız çocuklar geleneksel kadınlık rollerini devam ettirici etkinlikler içinde daha çok evde okulda yer almakta ve annelik rollerini pekiştirici faaliyetlerle gösterilmektedirler. Kız çocuklara önerilen meslekler geleneksel cinsel rollerden sıyrılmış değildir. Çoğunlukla ev hanımlığı ve öğretmenlik önerilmektedir.

Ders kitaplarındaki metinlerin analizine bakıldığında 2. sınıf Türkçe, 3. Sınıf Türkçe, 4. ve 5. sınıf Türkçe kitapları ile 2. Sınıf Hayat Bilgisi, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarındaki metinlerde cinsiyetçilik içeren ifadeler görülmektedir.

5. Sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabında sayfa 61, 97, 143'teki metinlerde özellikle "bilim insanlığı" terimi kullanılmıştır. Bununla birlikte bu kitabı yazanların hepsinin kadın olması ilginç bir bulgudur.

D.Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Ders Kitaplarındaki Cinsiyet Ayrımcılığı Algıları

(Olgusal Veriler)

Anketin uygulandığı öğretmenlerin cinsiyetlere göre dağılımları Tablo-136'da verilmiştir.

Tablo 136: Anketin uygulandığı öğretmenlerin cinsiyetlerine göre frekans dağılımları

Cinsiyet	**Frekans**	**Yüzde**
Kadın	136	56,4
Erkek	105	43,6
Toplam	241	100

Anket toplam 241 ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmene uygulanmış olup, bunların 136'sı kadın (%56,4), 105 tanesi de erkek (43,6) öğretmendir.

Anketin uygulandığı öğretmenlerin yaş gruplarına göre frekans dağılımları Tablo-137'de verilmiştir.

Tablo-137: Anketin uygulandığı öğretmenlerin yaş gruplarına göre frekans dağılımları

Yaş	**Frekans**	**Yüzde**
20-30	59	24,5
31-40	103	42,7
41-50	50	20,7
51-60	24	10,0
61 ve yukarısı	5	2,1
Toplam	241	100

Ankete katılan öğretmenler yaş gruplarına göre gruplandırıldığında 31-40 yaş grubunda katılımın daha fazla olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğretmenlerden 31-40 yaş grubunda olan öğretmen sayısı 103 (%42,7), 20-30 yaş arası öğretmen sayısı 59

(%24,5), 41-50 yaş grubu öğretmen sayısı 50 (%20,7), 51-60 yaş grubu öğretmen sayısı 24 (%10,0), 61 ve yukarısı yaş grubu öğretmen sayısı 5 (2,1)'dir.

Anketin uygulandığı öğretmenlerin en son bitirdikleri okullara göre frekans dağılımları Tablo-138'de verilmektedir.

Tablo-138: Ankete Katılan Öğretmenlerin En son Bitirdikleri Okullara Göre Frekans Dağılımları

En Son Bitirilen Okul	**Frekans**	**Yüzde**
Öğretmen Lisesi	4	1,7
İki Yıllık Eğitim Enstitüsü, yüksek okul, ön lisans	71	29,5
Üç Yıllık Eğitim Enstitüsü veya Yüksek okul	7	2,9
Eğitim Fakültesi veya dört yıllık yüksek okul	114	47,3
Diğer Fakülteler (ziraat, hukuk, vb.)	34	14,1
Yüksek Lisans	11	4,6
Toplam	241	100

Ankete katılan öğretmenlerin büyük kısmı Eğitim Fakültesi veya Dört Yıllık Yüksek Okul mezunudur. 114 (%47,3) öğretmen bu durumdadır. Ankete katılan öğretmenlerden 71 (%29,5)'i en son İki yıllık Eğitim Enstitüsü, Yüksek okul, Ön Lisans'ı bitirmiş, 34 (14,1)'i Diğer Fakülteler (ziraat, hukuk, vb.) bitirmiştir. Geri kalan öğretmenlerden 11(%4,6)'i Yüksek Lisans mezunu, 7 (2,9)'si Üç Yıllık Eğitim Enstitüsü veya Yüksek Okul mezunu ve 4 (%1,7)'ü de Öğretmen Lisesi mezunudur.

Anketin uygulandığı öğretmenlerin Öğretmenlikte geçen hizmet sürelerine göre dağılımları Tablo-139'da verilmektedir.

Tablo-139: Ankete Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlikte Geçen Hizmet Sürelerine Göre Frekans Dağılımları

Öğretmenlik Mesleğinde Geçen Hizmet Süresi	Frekans	Yüzde
1-5 yıl	45	18,7
6-10 yıl	70	29,0
11-15 yıl	34	14,1
16-20 yıl	35	14,5
21-25 yıl	16	6,6
26 ve daha fazla	41	17,0
Toplam	241	100

Ankete katılan öğretmenlerin öğretmenlikte geçen hizmet sürelerine göre dağılımlarına bakıldığında öğretmenlikte geçen hizmet süresi 6-10 yıl arası olan öğretmen sayısı 70 (%29,0), 1-5 yıl çalışıyor olan öğretmen sayısı 45 (%18,7), 26 ve daha fazla çalışmış bulunan öğretmen sayısı 41 (17,0), 16-20 yıl çalışıyor olan öğretmen sayısı 35 (14,5), 11-15 yıl çalışıyor olan öğretmen sayısı 34 (14,1) ve 21-25 yıldır çalışıyor olan öğretmen sayısı 16 (6,6)'dır.

Ankete katılan öğretmenlerin branşlarına göre dağılımları Tablo-140'da verilmektedir.

Tablo-140: Ankete Katılan Öğretmenlerin Branşlarına Göre Frekans Dağılımları

Branş	Frekans	Yüzde
Sınıf Öğretmeni	231	95,9
Branş Öğretmeni	10	4,1
Toplam	241	100

Ankete katılan öğretmenlerin 231 (%95,9) sınıf öğretmeniyken, ankete katılan ilköğretim 1. kademe derslerine giren branş öğretmeni sayısı 10 (%4,1)'dur.

Tablo-141: Ankete Katılan Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Frekans Dağılımları

Okutulan Sınıf	Frekans	Yüzde
1	49	20,3
2	44	18,3
3	50	20,7
4	54	22,4
5	44	18,3
Toplam	241	100

Ankete katılan öğretmenlerin 49 (%20,3)'u 1. Sınıf, 44 (%18,3)'ü 2. sınıf, 50 (%20,7)'si 3. sınıf, 54 (%22,4)'ü 4. sınıf, 44 (%18,3)'ü 5. sınıf okutmaktadır.

Araştırma Sonucu Elde Edilen Yargısal Veriler

Öğretmenlerin toplumsal yapıda var olan cinsiyetçiliğe ilişkin algılarının cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları Tablo-142'de verilmiştir.

Tablo-142: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin toplumsal Yapıdaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Kadın	136	3,3590	,9961	4,414	239	,000
Erkek	105	2,8468	,7387			

Kadın ve erkeklerin öğretmenlerin toplumsal yapıdaki cinsiyetçiliğe ilişkin algılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan t testi sonrasında kadın ve erkek öğretmenlerin toplumsal yapıdaki cinsiyetçilik algıları arasında anlamlı bir fark

görülmüştür. (t=4,414, p<0,05) Buna göre, kadın öğretmenlerin toplumsal cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri (X=3,3590) erkek öğretmenlerin toplumsal cinsiyetçilik algısından (X=2,8468) daha yüksektir.

Öğretmenlerin ailedeki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeylerinin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları Tablo-143'de verilmektedir.

Tablo-143: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Aile Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Kadın	136	1,7324	,9008	,261	239	,795
Erkek	105	1,7048	,6879			

Kadın ve erkek öğretmenlerin ailedeki cinsiyetçiliğe ilişkin algılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan t-testi sonrasında kadın ve erkek öğretmenlerin ailedeki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri arasında fark olmadığı görülmüştür. (t=,261, p>0,05) Buna göre hem kadın öğretmenler hem de erkek öğretmenlerin aile yapısındaki cinsiyete ilişkin aynı algılara sahiptirler. Her iki cins de ailede cinsiyetçiliğin olmadığı algısına sahiptir.

Öğretmenlerin Milli Eğitim Teşkilatı uygulamalarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeylerinin t-testi sonuçları Tablo-144'de verilmektedir.

Tablo-144: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Milli Eğitim Teşkilatının Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Kadın	136	2,6201	1,3421	1,146	239	,253
Erkek	105	2,4254	1,2621			

Kadın ve erkek öğretmenlerin Milli Eğitim Teşkilatı bünyesindeki uygulamalardaki cinsiyetçiliğe ilişkin algılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan t-testi sonrasında kadın ve erkek öğretmenlerin Milli Eğitim'deki cinsiyetçiliğe ilişkin algıları arasında fark olmadığı görülmüştür. (t=1,146, p>0,05) Hem kadın öğretmenler hem de erkek öğretmenler Milli Eğitim bünyesindeki uygulamalarda "orta derecede" cinsiyetçilik olduğu algısına sahiptirler.

Öğretmenlerin okul ortamındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeylerinin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları Tablo-145'de verilmektedir.

Tablo-145: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Okul Ortamındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Kadın	136	2,2456	1,1936	2,668	238,471	,011
Erkek	105	1,8895	,8775			

Kadın ve erkek öğretmenlerin okul ortamındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan t-testi sonrasında kadın ve erkek öğretmenlerin okul ortamındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. (t=2,668, p<0,05) Buna göre kadın öğretmenlerin okul ortamındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri (X=2,2456) erkek öğretmenlerin cinsiyetçilik algısı düzeyinden (X=1,8895) büyüktür.

Öğretmenlerin sınıf ortamındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeylerinin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları Tablo-146'da verilmektedir.

Tablo-146: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Sınıf Ortamındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Kadın	136	1,5607	,5143	-2,665	189,342	,006
Erkek	105	1,7714	,6728			

Kadın ve erkek öğretmenlerin sınıf ortamındaki uygulamalarına ilişkin cinsiyetçilik algılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan t-testi sonrasında kadın ve erkek öğretmenlerin sınıf ortamındaki uygulamalarındaki cinsiyetçiliğe yönelik algı düzeyleri arasında fark olduğu görülmüştür. (t=-2,665, p<0,05) Buna göre erkek öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarına yönelik cinsiyetçilik algı düzeyleri (X=1,7714) kadın öğretmenlerin algılarından (X=1,5607) yüksektir.

Öğretmenlerin kişisel cinsiyetçilik algı düzeylerinin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları Tablo-147'de verilmektedir.

Tablo-147: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Kişisel Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Kadın	136	1,6278	,4325	-2,785	181,993	,006
Erkek	105	1,8205	,5985			

Kadın ve erkek öğretmenlerin kişisel değer ve inançlarına ilişkin cinsiyetçilik algılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan t-testi sonrasında kadın ve erkek öğretmenlerin kişisel değer ve inançlarındaki cinsiyetçilik algı düzeyleri arasında fark olduğu görülmüştür. (t=-2,785, p<0,05) Buna göre erkek öğretmenlerin kişisel değer ve

inançlarındaki cinsiyetçilik algı düzeyleri (X=1,8205) kadın öğretmenlerin algılarından (X=1,6278) yüksektir.

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçilik algı düzeylerinin cinsiyetlerine göre t-testi sonuçları Tablo-148'de verilmektedir.

Tablo-148: Kadın ve Erkek Öğretmenlerin Ders kitaplarındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Cinsiyet	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Kadın	136	2,5676	,7197	-,460	239	,646
Erkek	105	2,6095	,6772			

Kadın ve erkek öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe yönelik algılarının karşılaştırılmasına yönelik yapılan t-testi sonrasında kadın ve erkek öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe yönelik algı düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. (t=-,460, p>0,05) Buna göre hem kadın öğretmenler hem de erkek öğretmenler "ders kitaplarında cinsiyetçilik" olduğuna orta derecede katılmaktadırlar.

Öğretmenlerin toplumsal yapıdaki cinsiyetçilik algı düzeylerinin branşlarına göre t-testi sonuçları Tablo-149'da verilmektedir.

Tablo-149:Öğretmenlerin Toplumsal Yapıdaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Branş	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Sınıf	231	3,1287	,9349	-,571	239	,568
Branş	10	3,3000	,7399			

Öğretmenlerin toplumsal yapıdaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. (t=-,571, p>0,05) Buna göre hem

sınıf öğretmenleri hem de 1. kademenin derslerine giren branş öğretmenleri toplumsal yapıda cinsiyetçilik olduğuna yönelik aynı algıya sahiptirler. Her iki branştaki öğretmenlerde toplumsal yapıda cinsiyetçilik olduğuna yönelik algıya sahiptirler.

Öğretmenlerin aile yapısındaki cinsiyetçilik algı düzeylerinin branşlarına göre t-testi sonuçları Tablo-150'de verilmektedir.

Tablo-150:Öğretmenlerin Aile Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Branş	N	Ortalama	St.Sapma	t	df	p
Sınıf	231	1,7169	,8147	-,316	239	,752
Branş	10	1,8000	,8219			

Öğretmenlerin aile yapısındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. (t=-,316, p>0,05) Buna göre hem sınıf öğretmenleri hem de 1. kademenin derslerine giren branş öğretmenleri aile yapısında cinsiyetçilik olduğuna yönelik aynı algıya sahiptirler. Her iki branştaki öğretmenlerde aile yapılarında az derecede cinsiyetçilik olduğuna yönelik algıya sahiptirler.

Öğretmenlerin Milli Eğitim Teşkilatı yapısındaki cinsiyetçilik algı düzeylerinin branşlarına göre t-testi sonuçları Tablo-151'de verilmektedir.

Tablo-151:Öğretmenlerin MEB Yapısındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Branş	N	Ortalama	St.Sapma	T	df	p
Sınıf	231	2,5354	1,3153	,005	239	,996
Branş	10	2,5333	1,2090			

Öğretmenlerin MEB yapısındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. (t=,005, p>0,05) Buna göre hem sınıf öğretmenleri hem de 1. kademenin derslerine giren branş öğretmenleri MEB yapısında cinsiyetçilik olduğuna yönelik aynı algıya sahiptirler. Her iki branştaki öğretmenlerde MEB bünyesindeki uygulamalarda orta derecede cinsiyetçilik olduğuna yönelik algıya sahiptirler.

Öğretmenlerin okul ortamlarındaki cinsiyetçilik algı düzeylerinin branşlarına göre t-testi sonuçları Tablo-152'de verilmektedir.

Tablo-152:Öğretmenlerin Okul Ortamlarındaki Cinsiyetçiliğe İlişkin Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Branş	N	Ortalama	St.Sapma	T	df	p
Sınıf	231	2,0779	1,0861	-,866	239	,388
Branş	10	2,3808	,9259			

Öğretmenlerin okul ortamlarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. (t=-866, p>0,05) Buna göre hem sınıf öğretmenleri hem de 1. kademenin derslerine giren branş öğretmenleri okul ortamlarında cinsiyetçilik olduğuna yönelik aynı algıya sahiptirler. Her iki branştaki öğretmenlerde okullarında kısmen cinsiyetçilik olduğuna yönelik algıya sahiptir.

Öğretmenlerin sınıftaki uygulamalarına ve değerlerine ilişkin cinsiyetçilik algı düzeylerinin branşlarına göre t-testi sonuçları Tablo-153'de verilmektedir.

Tablo-153:Öğretmenlerin Sınıftaki Uygulama ve Değerlerine İlişkin Cinsiyetçilik Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Branş	N	Ortalama	St.Sapma	T	df	p
Sınıf	231	1,6367	,5973	-1,984	239	,048
Branş	10	2,0167	,4694			

Öğretmenlerin sınıftaki değer ve uygulamalarına ilişkin cinsiyetçilik algı düzeylerinin öğretmenlerin branşlarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. (t=-1,984, p<0,05) Buna göre 1. kademe derslerine gren branş öğretmenlerinin sınıf içi uygulamalarındaki cinsiyetçilik algısı (X=2,0167) sınıf öğretmenlerinden (X=1,6367) yüksektir.

Öğretmenlerin sınıftaki kişisel değerler ve inançlarındaki cinsiyetçilik algı düzeylerinin branşlarına göre t-testi sonuçları Tablo-154'de verilmektedir.

Tablo-154:Öğretmenlerin Kişisel Değer ve İnançlarındaki Cinsiyetçilik Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Branş	N	Ortalama	St.Sapma	T	df	p
Sınıf	231	1,7086	,5249	-,452	239	,651
Branş	10	1,7846	,3782			

Öğretmenlerin kişisel değer ve inançlarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. (t=-452, p>0,05) Buna göre hem sınıf öğretmenleri hem de 1. kademenin derslerine giren branş öğretmenleri

kişisel değer ve inançlarında benzer düzeyde cinsiyetçilik algısına sahiptirler. Her iki branştaki öğretmenler de kişisel olarak az derecede cinsiyetçilik algısına sahiptir.

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçilik algı düzeylerinin branşlarına göre t-testi sonuçları Tablo-155'de verilmektedir.

Tablo-155:Öğretmenlerin Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algı Düzeylerinin Branşlarına Göre Karşılaştırılması İçin T-Testi Tablosu

Branş	N	Ortalama	St.Sapma	T	df	p
Sınıf	231	2,5775	,7056	-,895	239	,372
Branş	10	2,7800	,5574			

Öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri öğretmenlerin branşlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. (t=-895, p>0,05) Buna göre hem sınıf öğretmenleri hem de 1. kademenin derslerine giren branş öğretmenleri ders kitaplarında benzer düzeyde cinsiyetçilik algısına sahiptirler. Her iki branştaki öğretmenler de ders kitaplarında orta derecede cinsiyetçilik algısına sahiptir.

Tablo-156 Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Toplumsal Cinsiyet Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Yaş Grupları	N	X	Ss	F	P
20-30	59	3,4869	,7993	5,383	,000
31-40	103	3,1995	,8864		
41-50	50	2,8091	,9927		
51-60	24	2,7841	,8797		
60 ve yukarı	5	2,6364	1,1940		
Toplam	241	3,1358	,9270		

Farklı yaş gruplarından öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı yaş grubundan öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur. (F:5,383, $p<0,05$) bu farklılığın hangi yaş grubu arasında olduğunu yani farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma sonucunda farklılığın 20-30 yaş grubu (X=3,4869) ile 41-50 yaş grubu (X=2,8091); 20-30 yaş grubu (X=3,4869) ile 51-60 yaş grubu (X=2,7841) arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre yaş yükseldikçe toplumsal cinsiyetçilik algısı düzeyi anlamlı düşüş göstermektedir.

Tablo-157 Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Sınıftaki Değer ve Uygulamalarına Yönelik Cinsiyet Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Yaş Grupları	N	X	Ss	F	P
20-30	59	1,8446	,6633	3,167	,015
31-40	103	1,5510	,5153		
41-50	50	1,5683	,4811		
51-60	24	1,7153	,7594		
60 ve yukarı	5	2,0167	,9814		
Toplam	241	1,6525	,5966		

Farklı yaş gruplarından öğretmenlerin sınıftaki değer ve uygulamalarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı yaş grubundan öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. (F:3,167, $p<0,05$) Bu farklılığın hangi yaş grubu arasında olduğunu yani farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma sonucunda farklılığın 20-30 yaş grubu (X=1,8446) ile 31-40 yaş grubu (X=1,5510) arasından kaynaklandığı bulunmuştur. Bu sonuçlara göre yaş yükseldikçe sınıf içi değer ve uygulamalardaki cinsiyetçilik algısı düzeyi anlamlı yükselme göstermektedir.

Tablo-158 Öğretmenlerin Yaş Gruplarına Göre Sınıftaki Ders Kitaplarındaki Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Yaş Grupları	N	X	ss	F	P
20-30	59	2,7271	,6327	2,856	,024
31-40	103	2,6553	,6633		
41-50	50	2,4060	,7603		
51-60	24	2,2917	,7205		
60 ve yukarı	5	2,7000	,9899		
Toplam	241	2,5859	,7003		

Farklı yaş gruplarından öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı yaş grubundan öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. (F:2,856, p>0,05)

E. Öğretmenlerin Algılarına Göre Ders Kitaplarında Cinsiyet Ayrımcılığı Analizi

Tablo-159 Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okullara Göre Toplumsal Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Yaş Grupları	**N**	**X**	**ss**	**F**	**P**
Öğretmen Lis.	4	2,6818	1,3037	5,631	,000
İki Yıl. Ens. Y.Okul,ön lis.	71	2,7503	,9171		
Üç Yıl.Ens. Y.Okul	7	2,6104	,9132		
Eğitim Fak.	114	3,3238	,8749		
Diğer fak.	34	3,2754	,8521		
Y.Lisans	11	3,7438	,6885		
Toplam	241	3,1358	,9270		

Farklı okullardan mezun öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı okul gruplarından mezun öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur. (F:5,631, $p<0,05$) Bu farklılığın okul grubu mezunları arasında olduğunu yani farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek

amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma sonucunda farklılığın İki Yıllık Eğitim Enstitüsü, Yüksek Okul, Ön Lisans mezunları (X= 2,7503) ile Üç Yıllık Eğitim Enstitüsü veya Yüksekokul mezunları (X=2,6104); İki Yıllık Eğitim Enstitüsü, Yüksek Okul, Ön Lisans mezunları (X= 2,7503) ile Yüksek Lisans mezunları (3,7438) arasında olduğu görülmüştür.

Tablo-160 Öğretmenlerin En Son Bitirdikleri Okullara Göre Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Yaş Grupları	N	X	ss	F	P
Öğretmen Lis.	4	2,7250	1,1871	1,154	,333
İki Yıl. Ens. Y.Okul,ön lis.	71	2,5070	,6902		
Üç Yıl.Ens. Y.Okul	7	2,5571	,9880		
Eğitim Fak.	114	2,5711	,7228		
Diğer fak.	34	2,6471	,5550		
Y.Lisans	11	3,0273	,4756		
Toplam	241	2,5859	,7003		

Farklı okullardan mezun öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı okul gruplarından mezun öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. (F:1,154, p>0,05)

Tablo-161 Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Hizmet Sürelerine Göre Toplumsal Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Hizmet Süresi	N	X	ss	F	P
1-5 yıl	45	3,4646	,8013	4,933	,000
6-10 yıl	70	3,3195	,7774		
11-15 yıl	34	3,2620	1,0945		
16-20 yıl	35	2,8649	,9881		
21-25 yıl	16	2,6080	,8190		
26 ve üstü	41	2,7938	,9206		
Toplam	241	3,1358	,9270		

Meslekte farklı hizmet süresine sahip öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı hizmet süresi gruplarındaki öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur. (F:4,933, p<0,05) Bu farklılığın hangi hizmet süresi grubundaki öğretmenler arasında olduğunu yani farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma sonucunda farklılığın öğretmenlikte 1-5 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=3,4646) ile 16-20 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=2,8649) arasında; 1-5 yıl hizmet süresine sahip

öğretmenler (X=3,4646) ile 21-25 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=2,6080) arasında; 1-5 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=3,4646) ile 26 ve daha fazla hizmet süresine sahip öğretmenler (X=3,1358) arasında; 6-10 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=3,3195) ile 21-25 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=2,6080) arasında; 6-10 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=3,3195) ile 26 ve daha fazla hizmet süresine sahip öğretmenler (X=3,1358) arasında olduğu görülmüştür. Hizmet süresi arttıkça toplumsal yapıdaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyi düşmektedir.

Tablo-162 Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Hizmet Sürelerine Göre Sınıf Ortamındaki Değer ve Uygulamalarındaki Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Hizmet Süresi	N	X	ss	F	P
1-5 yıl	45	1,8648	,6550	2,259	,049
6-10 yıl	70	1,6667	,5625		
11-15 yıl	34	1,5809	,5422		
16-20 yıl	35	1,4333	,4975		
21-25 yıl	16	1,6719	,6013		
26 ve üstü	41	1,6341	,6567		
Toplam	241	1,6525	,5966		

Meslekte farklı hizmet süresine sahip öğretmenlerin sınıf ortamındaki değer ve uygulamalarındaki cinsiyetçilik algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı hizmet süresi gruplarındaki öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

(F:2,259, p<0,05) Bu farklılığın hangi hizmet süresi grubundaki öğretmenler arasında olduğunu yani farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey çoklu karşılaştırma sonucunda farklılığın öğretmenlikte 1-5 yıl hizmet süresi olan öğretmenler (X=1,8648) ile 16-20 yıl hizmet süresine sahip öğretmenler (X=1,4333) arasında olduğu görülmüştür. Hizmet süresi yükseldikçe sınıf ortamındaki cinsiyetçilik değer ve uygulamalar düşmektedir.

Tablo-163 Öğretmenlerin Meslekte Geçirdikleri Hizmet Sürelerine Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Hizmet Süresi	N	X	ss	F	P
1-5 yıl	45	2,5822	,6517	1,506	,189
6-10 yıl	70	2,7271	,5626		
11-15 yıl	34	2,6647	,7812		
16-20 yıl	35	2,4743	,8001		
21-25 yıl	16	2,3125	,8601		
26 ve üstü	41	2,4854	,7164		
Toplam	241	2,5859	,7003		

Meslekte farklı hizmet süresine sahip öğretmenlerin sınıf ortamındaki değer ve uygulamalarındaki cinsiyetçilik algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı hizmet süresi gruplarındaki öğretmenlerin toplumsal cinsiyete ilişkin algı düzeyleri arasında istatiksel anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. (F:1,506, p>0,05)

Tablo-164 Öğretmenlerin Okuttukları Sınıflara Göre Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Algısının Karşılaştırılması İçin Varyans Analiz Tablosu

Sınıf	N	X	ss	F	P
1	49	2,5163	,6669	1,313	,266
2	44	2,5227	,6765		
3	50	2,7720	,6785		
4	54	2,6056	,7837		
5	44	2,4909	6650		
Toplam	241	2,5859	,7003		

Farklı sınıfları sahip öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçilik algı düzeyleri arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda farklı sınıfları okutan öğretmenlerin ders kitaplarındaki cinsiyetçiliğe ilişkin algı düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. (F:1,313, p>0,05)

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 SONUÇ

Bu bölümde, konu ile ilgili alan yazına ve araştırma sonuçlarına dayanarak ve bulguların, konu ile ilgili diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılmasıyla elde edilen genel sonuçlar açıklanmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmanın sonucunda, ders kitaplarında cinsiyetçilik ve öğretmenlerin cinsiyetçilik algılarının saptanmasında ortaya çıkan durum şu şekildedir:

- 2005-2005 Eğitim-öğretim yılında MEB bağlı İlköğretim okullarında 1-5. sınıflarda okutulan ve cinsiyetçilik açısından resim ve metinleriyle incelenen 28 ders kitabının 26 tanesinde erkek resimlerinin kız resimlerine oranla daha fazla yer aldığı görülmüştür. Sadece 2 kitapta kız çocuk resimleri erkek çocuk resimlerine oranla daha fazladır.
- Ders kitaplarında kız çocuklar erkek çocuklara göre daha çok ev ve okulda gösterilirken, erkek çocukların kamusal yaşamda kız çocuklarından daha fazla yer aldığı görülmüştür.
- Erkek çocuklar resimlerde kız çocuklarına oranla daha fazla sayıda yalnız ve tek başına bir faaliyet içinde gösterilirken, kız çocuklar genellikle ev içi alanda yetişkin bir kadın ya da diğer çocuklarla okulda ya da kamuda gösterilmişlerdir. Erkek çocuklar bu yönüyle tek başına yeterlilik bakımından kızlara göre daha yetkin gösterilmişlerdir.
- Yetişkin bir kadınla gösterilme oranı kızlarda daha fazlayken, yetişkin bir erkekle iletişim halinde gösterilen erkek çocuğu sayısı da kız çocuklarından fazladır. Cinsiyete dayalı aile içi diyalog resimlere bu yönüyle yansımıştır.

- Kız çocuklara resimler ve metinler aracılığıyla "anne" olma sorumlulukları vurgulanırken ev içi alanda kadının aldığı yer ve görevler de vurgulanmıştır. Buna karşılık erkek çocuklara "baba" motifi aracılığıyla ev dışı alanda yer alma, bir iş sorumluluğu taşıma, ekonomik özgürlüğe ve güce sahip olma nitelikleri vurgulanmıştır.
- Mutfakta yemek yaparken, temizlik yaparken ya da çocuklarının bakımını, beslenmesini ve ihtiyaçları olan ilgiyi göstermeyi ders kitaplarında çoğunlukla kadınlar üstlenmiş görülmektedir.
- Bebekler tamamıyla ya annenin kucağında gösterilmiş ya da anne onların bakımını yaparken resimlenmiştir.
- Ders kitaplarındaki metinlerde ve resimlerde baba daha çok "akıl" yönüyle vurgulanmış, çocuklar merak ettikleri konuları babaya danışma yönünde teşvik edilmiştir.
- Ailede hala erkek egemen, aile reisi erkektir algılayışını yansıtan objeler ve ifadeler hakimdir.
- Ders kitabındaki metinlere bakıldığında 4. sınıf Fen Bilgisi Ders kitabı dışındaki tüm kitaplarda "bilim adamı" , "insanoğlu" gibi cinsiyet içeren ifadelerin kullanımı tercih edilmiştir. Yalnız 4. sınıf Fen Bilgisi Ders kitabında "bilim insanı" kavramının kullanıldığı görülmektedir. Bu kitabın yazarlarının tamamının kadın olması diğer bir bulgudur. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde veya denetiminde yazılan ve okullarda okutulmasına karar verilen ders kitaplarından birinde bile cinsiyetçilik içermeyen bu ifadelerin kullanılmış olması diğer ders kitaplarda da aynı hassasiyetin gösterilebileceği, ve toplumsal yapılanmada kullanılan bu tür kavramların dışında çıkılarak eğitimim toplumsal gelişmeye yön verici gücünün kullanılabileceğini göstermektedir.

- Ders kitaplarındaki metinlerde çocuklar daha çok kadınla anne-çocuk ilişkisi içinde diyaloglar yaşamakta ve seçilen alan ev içi olmaktadır. Çocukların gelişimi, bakımı ve izlenmesi annenin kontrolünde gösterilmektedir. Aileler çoğunlukla biri kız biri erkek olmak üzere iki çocuklu gösterilmiştir.
- Daha önceki yıllarda özellikle Helvacıoğlu ve Severge tarafından konu edilen ve araştırılan "Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik" konulu çalışmaların sonuçlarına göre 2005-2006 yılında cinsiyetçilikle mücadele açısından önceki yıllara göre ders kitaplarının daha iyi durumda olduğu görülmüştür. Ancak bununla birlikte ders kitaplarının tamamen cinsiyetçilikten arınmış olduğunu söylemek zordur. Önceki yıllarda daha belirgin olan cinsiyetçilik 2005-2006 yılında okutulan ders kitaplarında azalmakla birlikte kendini devam ettirmektedir.
- Ders kitaplarında kızlara daha çok ev içi alanda ya da bu rollerine uygun olan meslekler tavsiye edilmektedir. Kadınlara daha çok ev hanımlığı, öğretmenlik, doktorluk, hemşirelik gibi meslekler önerilirken erkeklere önerilen mesleklerin daha mekanik işleri de kapsıyor olması bulgular arasındadır. Erkeklere pek çok kez yöneticilik önerilirken kitaplarda yönetici olarak görmek mümkün olmamıştır. Kitapların tümünde okul müdürleri erkek olarak gösterilmiştir. Geçen yıllara oranla kadınlara da pek çok farklı meslek önerilirken meslek önerilmesinde cinsiyet faktörünün etkisi tam olarak ortadan kalkmış değildir. Tamircilik, yöneticilik, güç gerektiren işler hala erkek işi olarak kabul edilmektedir.
- Öğretmenlerin cinsiyetçilik algısının saptanmasına yönelik olan anket çalışmamıza 136'sı kadın 105'i erkek olmak üzere 241 öğretmen katılmıştır. Katılımcıların %42,7'si 30-40 yaş grubu arasında yer almaktadır. 114'ü 4 yıllık Eğitim Fakültesi mezunudur. Araştırmamıza katılan öğretmenlerin %95,9'u sınıf öğretmeni, %4,1'i de 1. kademe derslerine giren branş öğretmenidir. (Beden Eğitimi, İngilizce...)

- Araştırmamızda öğretmenlerin "toplumsal cinsiyetçilik, aile içi cinsiyetçilik, Milli Eğitim bünyesinde algılanan cinsiyetçilik, okul ortamında cinsiyetçilik, sınıf içi cinsiyetçilik, kişisel inanç ve değerlerinde cinsiyetçilik ve ders kitaplarında cinsiyetçilik algısı ölçülmeye çalışılmıştır.
- Araştırmanın bulgularına göre kadın öğretmenler toplumsal yapıdaki cinsiyetçiliği erkek öğretmenlere göre daha fazla algılamakta ve kabul etmektedirler. Kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre toplumsal yapıda cinsiyetçilik olduğu görüşündedirler.
- Hem erkek hem de kadın katılımcılar aile yapıları içinde cinsiyetçilik algısına düşük seviyede katılmaktadırlar. Her iki cins te ailelerinde cinsiyetçi bir yapı olmadığını düşünmektedirler. Toplumsal yapıda algılanan cinsiyetçilik aile içinde daha azalmaktadır.
- Milli Eğitim programları ve uygulamalarında hem erkek hem de kadın katılımcılar orta düzeyde cinsiyetçilik olduğu görüşündedirler. Katılımcılar erkeklerin Milli Eğitim bünyesinde daha avantajlı ve yükselmesi daha kolay olan bir yapı olduğu fikrindedir.
- Sınıf içi davranışlarında ve öğrencilerle ilişkilerinde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlere göre daha cinsiyetçi davranışlar sergilediği görülmüştür. Öğrencinin kız ya da erkek olması erkek öğretmenlerin davranışlarını etkilemektedir.
- Kişisel inanç ve değerlerdeki cinsiyetçilik algısına bakıldığında erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha yüksek düzeyde cinsiyetçilik algısına sahip olduğu görülmüştür. Erkek öğretmenler kadınlara göre daha cinsiyetçi tutum ve düşüncelere sahiptirler.

- 1. kademe derslerine giren branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre sınıf içi davranışlarında ve tutumlarında daha cinsiyetçi algılara sahip oldukları görülmüştür.
- Aynı şekilde branş öğretmenleri sınıf öğretmenlerine göre okul ortamlarında daha fazla cinsiyetçilik olduğu algısına sahiptirler.
- Hem erkek hem kadın katılımcılar ve hem sınıf hem de branş öğretmeni katılımcılar ders kitaplarının cinsiyetçi bir yapısı olduğunu düşünmektedirler. Ders kitaplarının kadın ve erkeğe eşit yaklaşmadığı görüşündedirler.
- Anova testi Tukey karşılaştırmalı analiz sonucuna göre toplumsal cinsiyetçilik algısının yaşa bağlı olarak değiştiği görülmüştür. Yaş yükseldikçe toplumsal cinsiyetçilik algısı düşmektedir. Genç öğretmenler toplumsal yapıda daha fazla cinsiyetçilik algısına sahiptirler.
- Bununla birlikte yaş yükseldikçe sınıf içi değer ve uygulamalardaki cinsiyetçilik algısı yükselmektedir. Genç öğretmenler sınıf içi değer ve uygulamalarında daha fazla cinsiyetçilikten arınmış algılara sahiptirler.

5.2 ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın sonucuna dayanarak, araştırmacı ve uygulayıcılar için yapılan öneriler yer almaktadır.

Yapılan araştırma sonucunda ilköğretimde okutulan 1-5. sınıf ders kitaplarının resim ve metinlerinin analizlerine göre cinsiyetçilik izlerinin hala görüldüğü saptanmıştır. Daha önceki yıllarda yapılan araştırmalar bulguları ve önerileriyle ders kitaplarının içeriğinin ve yapısının cinsiyetçi izlerden daha fazla arınmasına hizmet etmişler ancak cinsiyetçi tutum ve algılayış tamamen ortadan kalkmamıştır.

Yurt içinde ve uluslar arası platformda cinsiyetçilikle yapılan mücadelelere katılan ülkemizde cinsiyetçi ve ataerkil yapının cinsiyetler üzerindeki olumsuz baskısına karşı daha bilinçli ve hassas davranması gerekmektedir. Son yıllarda özellikle kız çocuklarının okullaşamamaları önündeki engellerin kaldırılması amacıyla devlet ve çeşitli sivil toplum örgütlerince kampanyalar başlatılmış, mevcut sosyo-kültürel değerler ve uygulamalar eleştirilmiş, ailelerle birebir görüşmelerle bu cinsiyetçi yapının sona ermesine çalışılmıştır. Aynı hassas çalışmanın ders kitaplarına da yansıması gerekmektedir.

Sosyalleşmenin temel kurumlarından olan eğitimin ana kaynakları olan ders kitapları içerikleri ile çocukları yönlendirmekte ve kabul edecekleri değerlerin temelini atmakta önemli bir yer kapsamaktadır. Bu nedenle ders kitaplarının hazırlanması ve içeriklerinin cinsiyetçilik açısından incelenip değerlendirilmesi, varsa cinsiyetçi resim ve ifadelerin elenmesi çok önemlidir. Bu hassas görevi yerine getirecek eğitimli uzman kadrolara ders kitaplarının hazırlanmasında görev verilmesi gerekmektedir. Ders kitaplarının hazırlanması, değerlendirilmesi ve analiz edilmesi için uzman kadrolar görevlendirilebilir hatta "cinsiyetçilik" konusu ders kitapları basılmadan önce analiz konusu olarak ders kitaplarını seçme işleminde kullanılabilir.

Eğitimin temel uygulayıcıları olan öğretmenler hizmet içi seminerler ve konferanslarla cinsiyetçilik konusunda bilinçlendirilmeli ve bu konuda mücadele etme konusunda teşvik edilmelidirler. İnsanlık toplumunun iki temel direği olan kadın ve erkek cinslerinin salt cinsiyetleri nedeniyle engellenmeleri, baskı altında tutulmaları ve kendilerini ifade edememeleri sonuçlarını doğuran cinsiyetçilikle mücadele tüm sosyal yapıyı kapsamalıdır.

Eğitimcilerin ve ders kitaplarının sosyo-kültürel yapıda var olan değerleri olduğu gibi alıp yeni nesillere aktarmaları eğitimin toplumsal fonksiyonunu görmezden gelmek demektir. Eğitim toplumsal yapıyı değiştiren ve geliştiren bir işleve sahiptir. Cinsiyetçilik

içeren değer ve yargıların analiz edilip ortadan kaldırılması ve kadınlara da erkeklere tanınan hakların ve özgürlüklerin verilmesi insanlık toplumunun gelişmesi için çok önemlidir.

Öğretmen yetiştiren Eğitim Fakülteleri'nin de formasyon derslerinin yanı sıra cinsiyetçilik ve cinsiyetçilikle mücadele konusunda genç öğretmen adaylarına bilgi vermesi ve bu konuda hassas ve bilinçli bir algıya sahip öğretmenler yetiştirmeleri çok önem arz etmektedir.

Sosyalleşme bireylerin tüm değer ve algılarına, kendiliklerinin farkında olup tercihler yapabilmelerine etki etmektedir. Ataerkil ve cinsiyetçi bir toplumsal yapıda kız çocuklarının kendilerini ifade edebilmeleri her zaman erkekler kadar kolay olmayabilir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı çalışmalarında hem kız çocuklarını hem de kadın öğretmenleri teşvik edici çalışmalar sergilemeli ve bu konuda kadın cinsine teşvikte bulunmalıdır. Aile sorumlulukları üzerine yıkılan kadınların kendi yeteneklerini ortaya koyabilmeleri için bu pozitif bir sonuç getirebilir.

Okul denetimleri yapan müfettişler ve okul yöneticileri çalışmalarında okul çevresini oluşturan velileri cinsiyetçi yargılardan arındırma amacı taşıyan görüşmeler ve paneller düzenleyebilirler. Okullarda erkek öğretmenler ve kadın öğretmenler cinsiyetlerine bakılmaksızın yetenek ve isteklerine göre çeşitli görevlerle teşvik edilebilirler.

Cinsiyetçilikle mücadele toplumun tümüne yayıldığı oranda ve bilinçli, sürekli çalışmalarla sürdürülmeli ve sosyalleşmede tüm kavramlar, uygulamalar, değer yargıları cinsiyetçilikten arınmış olmalıdır.

KAYNAKÇA

Alptekin, K (2002) Kadının Statüsü, 1974-1999 Yılları Arasında Türkiye'deki Tamamlanmamış İntiharların Coğrafi Yerleşim Birimlerine ve Cinsiyete Göre Dağılımı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Disiplinler arası Sosyal Psikiyatri Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Arslan, Ş A(2000) Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik, TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Barret, M (1995) Günümüzde Kadına Uygulanan Baskı, Çev. Şen Süer, Pencere Yayınları, İstanbul.

Bayrakçı, M (2004) Ders Kitapları Konusu ve İlköğretimde Ücretsiz Ders Kitabı Dağıtımı Projesi, Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim Dergisi online yayınları, Ankara.

Beauvoir, S. (1993) Kadın Genç Kızlık Çağı, Çev. Bertan Onaran, Payel Yayınevi, İstanbul.

Berktay, F. (1997) Tanımlanması Serbest Bir Nesne: Kadın, Kadınların Gündemi içinde, der. Necla ARAT, Say Yayınları, İstanbul.

Bottomore, T.; Nisbet, R. (1997) Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi, Çev. Mete Tuncay, Aydın Uğur, Ayraç Yayınevi, Ankara.

Çakır, S. (1996) Osmanlı Kadın Hareketi, Metis Kadın Araştırmaları, İstanbul.

Dally, M. (1973) Tanrı Babanın Ötesinde, Payel Yayınevi, İstanbul.

Davies, M. (1982) Üçüncü Dünyada İkinci Cins, Çev. Nesrin Arman, Pencere Yayınları, İstanbul.

Demirdirek, A. (1993) Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi, İmge Kitabevi, Ankara.

Demirel, Ö. (1999) Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Douglas, C.-A., (1995) Sevgi ve Politika, Kavram Yayınları, İstanbul.

Esen, Y.; Bağlı, M. T. (2002) İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt:35, sayı:1-2, Ankara.

Firestone, S., (1980) Cinselliğin Diyalektiği, Payel Yayınevi, İstanbul.

Geraghty, C. (1991) Kadınlar ve Pembe Dizi, Çev. Nur Nirven Afa Yayınları, İstanbul.

Graber, G. H. (1996) Kadın Psikolojisi, Çev. Kamuran Şipal, Cem Yayınevi, İstanbul.

Greer, G. (1997) Cinselliği Biten Kadın, Çev. Selma Erseven, Doruk Yayımcılık, Ankara.

Gök, F. (1993) Türkiye'de Eğitim ve Kadınlar, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, der. Şirin Tekeli, İletişim Yayınları, İstanbul.

Gök, F. (2004) Eğitimde Cinsiyetçilik Bağımsız Bildiriler, Eğitim-Sen 1. Kadın Kurultayı, Eğitim-Sen Yayınları, s. 167-174, Ankara.

Helvacıoğlu, F. (1994) 1928'den 1994'e Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Bölümü, İstanbul.

Helvacıoğlu, F. (1996) Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Kaplan, E. (1997) Çocuk Bakımı: Sorunlar- Çözüm Önerileri, Kadınların Gündemi içinde, der. Necla ARAT, Say Yayınları, İstanbul.

KSSGM (2000) "Kadın 2000: 21. Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış" başlıklı BM Genel Kurul Özel Oturumu'nun (Pekin+5) hazırlık dönemi ve sonuçları hakkında özet bilgi, Ankara.

Kuzgun, Y.; Sevim, S. A. (2004) Kadınların Çalışmasına Karşı Tutum ve Dini Yönelim Arasındaki İlişki, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, cilt:37, sayı:1, 14-27, Ankara.

Millet, K. (1987) Cinsel Politika, Çev. Seçkin Selvi, Hayal Yayınevi, İstanbul.

Onur, B. (1986) Kadın, Gençlik ve Cinsellik, Gür Yayınları, İstanbul.

Özkalp, E. (1995) Sosyolojiye Giriş, Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Vakfı Yayınları, Eskişehir.

Poster, M. (1989) Eleştirel Aile Kuramı, Çev Hüseyin TAPINÇ, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.

Reed, E. (1982) Kadının Evrimi Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye, Çev. Şemsa Yeğin, Payel Yayınevi, İstanbul.

Russel, B. (1993) Evlilik ve Ahlak, Çev. Vasıf Eranus, Say Yayınları, Ankara.

Scully, D. (1994) Tecavüz Cinsel Şiddeti Anlamak, Çev. Şiin Tekeli, Laleper Aytek, Metis Yayınları, İstanbul.

Segal, L. (1990) Gelecek Kadın mı?, Çev. Suğra Öncü, Afa Yayınları, İstanbul.

Semerci, Ç.; Semerci, N. (2003) İlköğretim (1.-5. Sınıf) Matematik Ders Kitaplarının Genel Bir Değerlendirmesi, Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim Dergisi online Yayınları, Ankara.

Severge, Y. E. (1998) Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik İlköğretim Ders Kitapları Üzerinde Yapılmış Bir İçerik Çözümlemesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Ankara.

Tan, M. (2000) Eğitimde Kadın Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği, Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş- Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset, s.23-114, TÜSİAD Yayınları, Ankara.

Tolan, B. (1983) Toplum Bilimine Giriş, Savaş Yayınevi, Ankara.

Ünal, I. (2003) İlköğretim Okullarında "Demokratik Okul Ortamının" Oluşturulmasına Kadın Yöneticilerin Katkısı, Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 2003 Bahar- Yaz sayısı, Ankara.

Yılmaz G. (2004) Eğitim İşkolunda Çalışan Kadınların Sorunları ve TİS Talepleri Bağımsız Bildiriler, Eğitim- Sen 1. Kadın Kurultayı, Eğitim-Sen Yayınları, s. 153-164, Ankara.